

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Helene Strange
Slægtens arv

Sværkeslægten : 3
Slægtens arv

Helene Strange

Sværkeslægten . 1-8:

Søren Sværke

I fædrenes spor

Slægtens arv

Rodbundne

Under familieloven

Ad pligtens veje

Tro i liv og død

Den sidste Sværke

Prierbøgerne:

Priergårdsslægten

Inger Prier . 1-2

Helene Strange

Sværkeslægten

3

Slægtens arv

Normanns Forlag

Sværkeslægtens stamtavle:

Kristen Sværke (gift med Sidsel).

Søren Sværke (gift med 1. Else, 2. Ane, 3. Maren).

Klavs Sværke (gift med Dorte).

Søskende: Sidsel, Else Gren, Rasmus, o. fl. a.

Morten Sværke (gift med 1. Birthe, 2. Bodil).

Søskende Else Galle, Lisbeth og Karen Stang, o. fl. a.

Copyright by M. Normanns Forlag A/S 1973

3. udgave . 7. oplag

Omslaget er tegnet af Svend Otto S.

Trykt hos Andelsbogtrykkeriet i Odense

ISBN 87 7032 084 5 hb.

ISBN 87 7032 085 3 hft.

Udskiftning og udflytning var nu i fuld gang over hele Falster. Morten Sværke havde også straks efter faderens død taget fat på opførelsen af sin nye gård, der skulle lægges midt i den store avling, han havde trukket sig til ved lodtrækningen. Kønt ville den komme til at ligge med udsigt både til skoven og det blanke Guldborgsund; men kun langsomt gik det frem med byggeriet, og besværligt var det på alle områder. For at spare på pengene skulle Sværken selv sammen med folkene stadig gøre så meget af arbejdet som vel muligt, og grus og ler og hvad andet materiale, der skulle bruges, kunne kun i ganske små portioner køres ud på byggepladsen. Ikke sjældent tog det tre timer at køre en mil, når de havde læs. Tømmeret, som skulle købes, fik Morten Sværke fra Nykøbing. Det meste sejledes med småskuderne til Guldborg, så han kunne hente det der. En del kunne han også skaffe sig fra sin egen skovpart. Træerne fældede han, og karlene kørte dem så enten ud, hvor den nye gård skulle ligge, eller hjem til den gamle, så tømmeren kunne stå der og lave døre, vinduer og porte og andet, som ikke godt kunne ordnes ude på den nøgne byggeplads. Det meste af nedentømmeret til syld, stolper, sidebånd og dupper skulle helst være af eg, medens oventømmeret, bjælker, læd, sparrer og lægter, var af fyr. Om den, der stod for byggeriet, blev der sagt, at han hug gården.

Kun såre få havde råd til at købe brændte sten, og det havde Sværken heller ikke. Ligesom de fleste strøg han rå lersten og hjalp sig så for resten med klinevægge; men hertil skulle anvendes en mængde ler, som det tog megen tid at fremskaffe. Det almindelige blineler fandtes rundt omkring på markerne, men der skulle også bruges en hel del molér, og der var temmelig langt mellem molérsgravene. At få opført en ny gård ude

på de langtbortliggende jorder var derfor et mægtigt slid, og der lå en rum tid imellem dens begyndelse og fuldendelse. Lav og firbygget, stråttækket og lerklinet, som den gamle sværkegård havde været, blev den ny også, men der var mere plads at røre sig på. Foruden de to portrum var der tre lader, to tærskeloer og en skærelo. Til kreaturerne var heste- og kostald og flere forskellige stier til får og svin og småkræ. Huggehus og plads til tøv og brænde manglede heller ikke, og ude ved hestestalden var et temmelig stort kammer til karlene. I stuehuset fandtes de to sædvanlige stuer, hverdagsstue og stadsstue, begge på hele husets bredde, men kun med vinduer ud til haven. I stedet for alkoverne, der havde været for ormstukne og dårlige til at stille op i den nye gård, havde de fået omhængssenge i hverdagsstuen, og når det svære, sribede lærredsomhæng blev trukket sammen, kunne der ligges lige så roligt og uset derinde bag som i de gamle dørsenge. Men mere luft kunne der dog komme ind til de sovende.

Desuden havde de fået et ølkammer, køkken og bryggers. Det sidste var ellers ikke almindeligt; men Bodil Sværke vidste derom fra præstegården og ville have det indrettet på samme måde. Morten Sværke lod hende her få sin vilje, da han skønnede, det kunne være rimeligt med to udenomsrum, og fra bryggerset blev så udgang til haven, hvor brønden var.

»En forstue ville ligesådan være godt at have,« sagde Bodil også, da der taltes om gårdens indretning.

»Men den slags er kun for de fornemmede,« svarede Sværken, »og når alle andre bønderfolk kan bruge køkkenet som indgang, så skal vi ænne vigte vos op med forstue.«

Bodil var en lang tid rasende herover, men det hjalp hende ikke. Når hun fik et bryggers mere, end der var i de fleste andre gårde, måtte hun dermed lade sig nøje.

Ind imellem byggeriet var der også meget andet, som tog Morten Sværkes tanker fangen. Ikke mindst måtte han beskæftige sig med Kristen, sin yngste søn, da et fald fra stænget havde givet ham varigt mén. Ryggen og den ene hofte havde han forslået, så han haltede stærkt, og som tiden gik, blev han mere skævsuldret og pukkelrygget.

For faderen var det en bitter sorg at se denne svækling imel-

lem de andre raske og velskabte børn. Så vidt han vidste, var det første gang, at en sværkesøn ikke havde haft sin førlighed. Mange af dem havde endogså haft kæmpekræfter, og nu listede så dette stakkels vrag om uden at kunne foretage sig noget af betydning. Aldrig kunne han sættes til at pløje eller så. Han kunne ikke styre en plov, og en såkurv fyldt med korn kunne han ikke bære ager op og ager ned, imens han såede. En plejl eller et mejejern ville han heller ikke magte at svinge, dårligt nok kunne han sprede lidt græs, når det var slået, eller kærve et neg sammen i høsten. I det hele var han ikke i stand til at udføre et eneste stykke ordentligt mandfolkearbejde; og ude kunne han ikke være, når det var en smule koldt. Fingrene blev da stive og blå, ligesom hosten rev og sled i hans flade bryst og fik ham til at ryste og bævre som et espeløv. En stakkels skrælling var og blev han, og det var håbløst at vente, at han nogensinde ville komme over sin svaghed. Stærk havde han aldrig været; men fra først af havde faderen ment, at blot han blev hærdet, gik det nok, men efter faldet havde han aldrig prøvet at tvinge ham til noget, så han skulle anspænde sig hverken i den ene eller den anden retning. I den lange tid, Kristen havde været fængslet til sygelejet, havde Morten Sværke lovet sig selv, at hvis drengen levede, skulle der tages lempeligere på ham end ellers. Lov at beholde ham havde han jo også fået; men når alt kom til alt, havde det været bedre både for drengen og dem alle, hvis han var gået bort. Den tilværelse, han nu som svagt, næsten hjælpeløst barn fristede under den onde stedmoder, var hård at komme igennem. Selv om Bodil havde fået nok så strenge ordrer om at lade Kristen i fred, så hun i hvert fald ikke turde mishandle ham, vidste Sværken dog, at hun kunne pine ham på mange forskellige måder, som ingen formåede at værne ham imod.

Det liv, der ventede ham, ville sikkert heller ikke berede ham ret megen glæde. Aldrig kunne han tumle sig imellem de andre børn, og endnu mindre ville han nogensinde kunne more sig i de unges lag. Altid var han tvunget til at skulle sidde i en krog, mens de andre slog gækken løs. Og hvad skulle han senere blive til? Intet magtede han, og intet duede han til. Hans eneste faste udsigter var kun hele sit liv at spise nådsensbrød hjemme på

fædrengården og ved et ejerskifte følge med som en uvelkommen hæftelse. At blive tålt, om ikke noget værre, var det, han måtte regne med, når først han ikke kunne være under faderens forsorg.

Den ældste broder, Klavs, der stod som den naturlige arvtager af hjemgården, var nok en godmodig og retsindig natur, der ikke ville nedlade sig til at gøre den stakkels krøbling fortræd, men ingen vidste, hvordan den kone, han en gang fik, ville blive, så der kunne være mange tunge timer i vente for Kristen som gammel karl i hjemmet.

Men hvor stærkt end drengens fremtid lå Morten Sværke på sinde, talte han dog aldrig derom til nogen. Tilsyneladende lod han, som alt var, som det skulle være, og hvor mørkt det end så ud, kunne han alligevel ikke ønske drengen bort. Så stille og tålmodig, han bar alle sine lidelser, og så taknemlig han tog imod hver en smule venlighed, kunne det ikke andet end stemme sindet mildt og blødt overfor ham. Mod de andre søskende var han føjelig og kivedes aldrig med dem, og direkte vovede heller hverken Bodil eller hendes småpiger at gøre ham noget ondt; men ad forskellig vej kom der meget, som trykkede ham ned.

»Du er en rigtig vissen skræder!« hånede Ellen, den næstældste af halvsøstrene, en dag, da Kristen ikke ville være med at stikkes med sne.

Skræder! Benævnelsen slog ned i Morten Sværke, der uset af pigebarnet hørte hende skændes med broderen. Egentlig kunne drengen nok egne sig for at være skræder. Fingernem var han, og skavanken havde han også. Det var mest pukkelryggede skrædere, som fandtes. Det hørte ligesom med til bestillingen, og i hvert fald var der ikke mange skrædere, der havde deres fulde førlighed. Næsten altid var det mennesker, som havde en eller anden svaghed og ikke kunne beskæftige sig med hårdt arbejde. I grunden var det heller ikke nogen ilde bestilling at være skræder, når de rigtig forstod at sy og danne et stykke tøj. Altid havde de deres på det tørre og kunne sidde rene og pæne i en varm stue, medens andre traskede ude i alskens vejr og døjede både kulde og andet ondt. Mad og drikke fik skræderne også bedre end de fleste. Når de vandrede rundt fra gård til gård, levede de halvvejs, som var de til gilde. Det at have skræder

føltes som noget af en fest. De skulle jo skaffe de unge nye klæder og vidste gerne mange nyheder, som det var morsomt at høre. Det var derfor en hel højtid at have dem til huse, så de blev altid velkomne gæster og modtaget som med åbne arme.

Men alligevel — hvor mange goder der end var ved en skræders liv og gerning, skulle en sværkesøn dog gå nedad, når han gav sig til at sy. For husfolks børn kunne det være udmærket; men for en gårdmandssøn var det noget af en nedværdigelse at blive skræder. Særlig ville han selv føle det, om ikke just som en skam, så dog som et pinligt tryk, at skrædernavnet skulle hæftes til en af hans sønner. Altid var sværkegårdsbørnene kommet til gårds og havde arbejdet med jorden og det, der var deres eget. Aldrig havde de tjent deres føde hos andre eller brugt nål og tråd for at bjerge livet, så her var noget, der ikke blev nemt at slippe over, i fald han valgte at sætte Kristen i skræderlære. Som den første af slægten, der skulle gå ud af gårdmandsstanden, ville hans søn altså komme til at stå. Aldrig nogensinde ville Kristen kunne sidde i bymandslavet eller på stævnen. Hans sti ville falde mest mellem husfolk og indsiddere. Der skulle en vis overvindelse til for at drive ham ind i alt dette, ikke alene for sin egen og drengens skyld, men også for de andre søskendes. Det var ikke morsomt at se sine egne gå ned under den stand, de ellers hørte til. De skulle helst alle holdes indenfor de mure, deres fædre havde levet bag.

Og dog var dette skrædervæsen alligevel ikke til at skyde fra sig. Trods alt ville det være bedre for Kristen at kunne sørge for sig selv fremfor at ligge andre til byrde. Ville der end blive mange sure æbler at bide i som skræder, kunne det dog gerne komme til at svie hårdere til ham, hvis han som gammelt udskud skulle hæftes til gården. Her var så godt som intet, han kunne beskæftige sig med. Tildels unyttig skulle han drøse dagene hen, og ingen vidste, hvilke følger dette ville få. Var han end en god dreng nu, kunne lediggangen dog gerne spolere hans sind og føre ham ind i et eller andet, der kunne blive mere tryk-kende for hans sønskende end at se ham som skræder. Ved bestillingen var der dog altid noget, der kunne fylde tiden for ham på anstændig måde, og var det end simpelt, var det dog ærligt. Ret beset var her ingen vej udenom. For drengens frem-

tid og derigennem også for de andres bedste var det rigtigst, at Kristen kom til at bruge de kræfter, han havde på den vis, der var ham givet. Staklen havde krav på at blive hjulpet så godt tilrette, som det på nogen måde lod sig gøre. Det var først og fremmest ham, det gjaldt, og hans nærmeste fik så bøjse nakken under det, der ikke kunne blive anderledes.

Da Morten Sværke meddelte sin beslutning, græd både Kristen og den gamle førpige Malene. Selv om deres forstand ikke stak ret dybt, vidste de dog begge, hvad det betød for en gårdmands-søn at blive skræder. På de ældre brødre virkede det også stærkt, at Kristen skulle lære at sy.

»Det er els kedeligt at have en broder, som er skræder,« sagde Niels til faderen.

»Men det vil vel osse være kedeligt at have ham bundet til gården, når han ingen ting kan.«

»Ja — —.«

Både Niels og Klavs var kloge nok til at vide, at skulle en stakels svækling holde til i hjemmet, ville det i mange måder være en byrde, som det i grunden var bedst at undgå; men al deres bondestolthed vægrede sig ved at få en skræder ind i familien. Overfor sønnerne var Morten Sværke rede til at klarlægge sine grunde nærmere, og efter at han på sin korte, bestemte måde havde fremsat sit syn på forholdene, kunne de ikke andet end være enige med ham.

»Ethvert menneske, der er sat her på jorden, skal udrette, hvad han kan,« sagde faderen, »og kan denne blive i det store, må det være i det små.«

For Morten Sværke var det dog en tung gang, da han nogle dage senere vandrede af sted for at tinge Kristen i lære hos byens skræder; men der var ingen, som kunde se paa ham, det var et ubehageligt ærinde, han skulle besørge. Lige fast trådte han med sine træsko på den sølede gade, og knortekæppen plantede han sikkert og støt ved siden af sig.

At skræderfolkene følte sig meget bærede ved at kunne få Sværkens søn i lære, lagde de ingen skjul på. Læretiden var 5 år uden løn, men kost og logi og høsten fri. Ved at tage en høsthyre kunde læredrengene tjene lidt til klæder og træsko. For Kristens vedkommende spillede fortjenesten endnu ikke så

stor en rolle, idet faderen kunne give ham, hvad han trængte til; men sin høstmåned skulle han dog have som andre, der var i lære, og tanken om den lyste forude som en lille bleg stjerne på hans fremtidshimmel. Når høsten kom, ville han ikke helt være skræderdrengen, så var han endnu Sværkens søn.

Havde gangen til skræderhuset været hård for Morten Sværke, var den om end på lidt anden vis dog hårdere for Kristen, da han på den fastsatte dag skulle begynde sin lære. Han var også lige ved at græde, da han sagde farvel til Malene, men hun havde aftenen i forvejen indstændig formanet ham til endelig at holde tårerne tilbage, når han skulle forlade gården, så de hverken hjemme eller hos skræderen kunne drille ham med, at han havde grædt.

»Vorherre være med dig og bliv altid en god dreng,« sagde hun, da han gik ud af køkkendøren.

»Skik dig så ordentlig og se at få lært, hvad du skal,« sagde faderen, der stod inde i portrummet.

Af et ærligt hjerte og med bævende læber lovede Kristen dem begge, hvad de pålagde ham og humpede så af sted med sin syring og sine to synåle, en grov og en fin, samt et stykke voks i vestelommen. Det var, hvad han behøvede at have med sig. Når han trængte til en ren skjorte eller et par andre hoser, kunne han komme hjem for at skifte. Malene havde også sagt, at han skulle være glad, fordi han var så forholdsvis nær ved sit hjem. Det var ikke, som hvis han var kommet til en anden by. Med det dårlige ben var det ikke nemt at færdes ret lange veje. Derfor kunne han prise sig lykkelig på flere måder. De søndage, de ikke skulle sy, kunne han også altid tilbringe i hjemmet. Maren Skræder så nok gerne, hvis hun kunne slippe for at give ham kosten udenfor arbejdstiden, og faderen havde sagt, han måtte spise hjemme, når han havde fri. Det var derfor ikke med ham som med så mange andre læredrenge, der kom fra små og fattige hjem, hvor der var knapt med føden til husets egne beboere, der gjaldt det for drengene om at få kosten fuldt ud hos læremesteren, så de ikke skulle tære på hjemmets smuler, når de kom på besøg hos forældrene. Men det havde Kristen ikke nødig at tænke på. For ham stod Sværkegårdens madbord dækket, selv om stedmoderen ikke bød ham hen, så han havde forskellige

fordele fremfor så mange andre, og som Malene havde forklaret ham, ville han skønne på det. Og han ville også være en god dreng og lære at sy, så godt han kunne.

Hos skræderens fik han en meget hjertelig modtagelse. En Sværkesøn var ingen almindelig læredreng, selv om han var både halt og pukkelrygget, og såvel skræderen som Maren, hans kone, var på forhånd enige om at behandle ham så lempeligt som muligt. Det ville aldrig være skade til at stå sig godt med Sværken. Af naturen var de også meget godmodige, og deres venlighed gjorde Kristen godt, så han så veltilpas, som han under omstændighederne kunne være, satte sig op på bordet ved siden af skræderen. De skulle just den dag arbejde hjemme, hvad der ellers ikke ret ofte var tilfældet, da de for det meste kom rundt i gårdene. Kristen fik straks en bukselomme at sy på, og med sine lange, tynde fingre trak han ret hurtigt nålen ud og ind i det grove blårlærred. Både Jens Skræder og Maren roste ham også højlydt for hans syning, og med godt mod kilede han videre på med det, han fik i hånden.

Skræderen var en mand sidst i halvtredserne og en puklet krøbling ligesom Kristen; men forknytt som denne var han ikke og havde aldrig været, og et gevaldigt snakketøj sad der på ham. Synge kunne han også, og munden stod så godt som ikke stille, enten snakkede, sang eller fløjtede han. En dygtig skræder var han til at klippe, og hurtig var han tilmed, hvad han også var sig fuldt bevidst og ikke glemte at prale af. Bag hans ryg lo folk af hans indbildskhed, men for sin dygtighed og sit gode humør var han vellidt af alle og havde som regel rigeligt med arbejde. Hans kone var stor og sværlemmet, og hvad han ikke magtede, kunne hun besørge. Når taget skulle tækkes, stak hun halmen op til tækkemanden, og fik de lidt brænde, savede og flækkede hun hver en pind. Mange knipper ris og grene samlede hun også sammen i skoven og bar hjem på sin ryg, og hun kunne hjælpe til både i høst og tørveskær for at tjene lidt brødkorn og nogle sække tørv. Ligeledes var hun flink til at sy og hjalp ved hjemmearbejde altid til, så skræderen havde stedse i hende haft en trofast hjælper. Om deres fattige smuler enedes de godt, og begge hængte troligt i for at skaffe udkommet. De 7 af deres børn var nu ude at tjene, og kun den yngste i flokken, en 12

års pige, var hjemme. Hun hed Ane Sofie. Det var ellers sjældent, at nogen havde mere end et navn, men skræderens tog det ikke så knapt, så de fleste af deres børn havde hver to. Til hjælp ved syningen havde de skræderens søster, en spinkel, halvgammel pige, hvis fødder vendte indad, så hun kun med stort besvær kunne gå ved at støtte sig til to kæppe. Men ikke for intet var hun i familie med skræderen, og aldrig mærkede nogen, at hun var utilfreds med sin skæbne. Når hun kom vraltende henad gaden, råbte hun alle folk an, og til hver enkelt havde hun en lystig bemærkning. Som broderen var hun dygtig til at sy, og det værkbrudne par kunne altid få udrettet meget og sætte humøret op, hvor de kom frem.

For Kristen var det, som var han kommet ind i en hel ny verden. Aldrig havde han tænkt sig, at fattigfolk kunne være så glade eller have det så morsomt på en hverdag. Til ære for ham skulle de den dag have sulevælling, men sulestykket var kun ganske lille. Kristens middagssul blev også mindre, end han plejede at få det hjemme, men de andres var ikke større, og han tænkte slet ikke på, hvor lidt der i grunden var. Han spiste blot noget mere brød til hver bid sul, og småtærende som han var, fordrede han ikke megen føde. Til medaften var der hverken flæsk eller kød, men på hver grovbrødsrundtenom lå et tørret æblestykke. Det havde Kristen aldrig set før og heller ikke tænkt, det kunne spises sammen, men det smagte helt udmærket. Under måltidet fortalte skræderen en historie om to trolde, der havde været oppe at slås om et knippe hø ude ved Bruntofte skov, og den fik det hele til at glide så uhyre let. Øllet, der vankede, var kun efterdrikke, som Maren havde fået hos Stubbens. Rundt om i byen havde hun flere steder, hvor kun kunde hente en spandfuld af det allersidste bryg. Ret megen kraft var der ikke ved det, men Maren såvel som alle andre fattige huskoner var dog altid meget taknemlig for, at bønderkonerne ville lade en ekstra spand vand løbe igennem rusten, når først der var taget tre eller fire ølsorter forud. Lidt ølsmag hængte der altid ved vandet, når det havde været i kar sammen med det udpinte malt; og når det så fik gæret og kom på et anker, kunne der blive helt velsmagende drikke. Kristen var heller ikke forvænt på øllets område, da han hjemme fra kun var vant til at få

almindelig daglig drikke, og han var ikke meget tørstig, så det voldte ham ingen vanskeligheder at få Maren Skræders efterdrikke til at løbe ned.

Ret lang tid til at holde mørkning var der ikke, da de havde et par bukser, som skulle være færdige, men Kristen og Ane Sofie fik dog tid til at trække krog og drage handsker et øjeblik, hvad der var meget morsomt og hjemligt for ham, da det mindede ham om mørkningsstunderne i hjemmet sammen med de små halv søstre, som han skulle lege med. Der blev altså heller intet savn i så henseende, og det var allerede, som han var helt hjemme i skræderhuset. Så underligt kunne det gå.

Aldrig havde han set nogen dag i møde med så stor kval, og aldrig var nogen hverdag svunden så hurtig og fornøjelig hen for ham. Et savn var det, at der ved nadveren slet ingen mælk var til grøden. Hjemme fik de så godt som altid skoldet mælkegrød om vinteren, før de gik i seng, og det var næsten dagens bedste måltid. Den hede mælk med de store hårde byggrodsklumper i, var en herlig ret. Naar der var knapt med foderet, og køerne for det meste stod golde en lang tid om vinteren, kunne det hælde, der ikke vankede mælkegrød hver eneste aften, men en skål mælk til at dyppe grøden i, var der dog altid; men her var kun en bøtte halvunken vandgrød, som Maren havde sat til varme ovenpå bilæggeren, mens de sad aftensæde, så det smagte ikke nær så godt som nadveren hjemme på Sværkegården. Men hos skræderens havde de jo ingen køer og kunne derfor ikke sådan skaffe sig mælk til hver tid, og når han nu var kommet ind under fattigfolks kår, måtte han finde sig i at tage, hvad der kunne bydes. Det havde Malene og faderen nøje indprentet ham, før han kom herhen, og så gode som alle havde været imod ham, og så morsomt som de havde haft det hele dagen, kunne det heller aldrig falde ham ind at besvære sig over den manglende nadvermælk. Da de skulle i seng, blev Kristen anvist sit natteleje i slagbænken, medens skræderen og Maren lå i den ene ende af alkoven og Gertrud og Ane Sofie i den anden.

»Vi har æls en seng ude i det lille kammer ved køkkenet, hvor drengene plejer at ligge,« sagde Maren Skræder til ham, »men da dunne er ret stærk af helsen, vil du kas heller være herinde i varmen hos vos andre.«

»Ja, det vil jeg meget gerne,« tilstod Kristen ærlig.

Ved at høre om pladsen i slagbænken var der gået et lettelsens drag igennem ham. Han var bange for at være ene, og i tankerne havde han gruet for at skulle ligge ude i det kolde, mørke kammer, han vidste, skræderens havde. Som en knugende mare havde det redet ham, siden han blev tinget i lære, og i sin nød havde han forklaget sig for Malene. Hun havde også straks forstået ham og prøvet at tale hans sag hos Sværken, for at denne kunne lade det gå videre til skræderens, så Kristen kunne blive fri for at ligge i kamret. Men det ville Morten Sværke ikke befatte sig med. Drengen skulle på dette som på andre punkter indordne sig skræderens bestemmelser, og der skulle ikke stilles særskilte fordringer. Når Kristen var i lære, skulle han tage, hvad der kunne komme, blot det ikke gik over hans kræfter. Malene kunne intet indvende herimod; hun kunne så blot bede til Vorherre, at den stakkels forfrosne og bange dreng ikke skulle komme til at ligge ude i det fugtige og utætte rum, men få lov at sove inde i stuen.

Og hendes og Kristens forenede bønner gik så her i opfyldelse. Maren Skræder havde godt tænkt sig, at den lille sygelige pusling helst ville være inde i varmen, og af medynk som i håb om, at det ville blive påskønnet på rette sted, havde hun så redt op i slagbænken. Det taknemmelige blik i Kristens lyseblå øjne var hende den første tak. Om der kom mere eller andet, vidste hun ikke; men forresten kunne det være hende det samme, enten drengen lå i stuen eller i kamret, så hun kunne gerne gøre ham den tjeneste for hans egen skyld. Det var ikke godt at vide, hvordan alt dette ville arte sig. Hvis Kristen kunne lære at sy, ville han være fuldbefaren, når Jens vel begyndte at falde af, og kanske han så kunne forsætte skræderiet og overtage huset og dem alle, der fandtes i det. Få en Sværkesøn til afløser ville ikke være ilde, og som den lille efternøler, Ane Sofie var, ønskede moderen at have hende om sig på de gamle dage. Og selv om datteren, hvad hun tegnede til, ville blive en stor og kraftig pige, og Kristen naturligvis al sin tid blev en stakkels skrutsak ligesom Jens, så måtte der dog huskes på, at han var en stor bondesøn og som sådan alligevel noget mere end en fattig skrædderdatter, om end hun havde mange legemlige fortrin fremfor ham. Alt dette ville hun også indprente datteren, når tiden var inde til det. Foreløbig lå det jo ikke for; men inden Maren Skræder lagde sig

til at sove, havde hun fuldt og fast bestemt, at der en gang skulle blive et par af Sværkens søn og hendes Ane Sofie.

Dagen efter skulle Kristen sammen med skræderen og Gertrud hen til Pilens, og da de plejede at møde i ordentlig tid, blev han vækket tidlig om morgenen. Han var straks lidt forstumlet, da han vågnede, men snart blev han klar over, hvor han var, og skyndte sig at komme i klæderne. Han havde sovet godt og var faldet i søvn omtrent med det samme, han havde puttet sig ned i slagbænken. Skræderfolkene var øjeblikkelig oplagte til at komme med morsomheder, og skræderen fløjtede, mens han klædte sig på. Det havde Kristen aldrig før hørt nogen gøre. Hjemme var det strengt forbudt at synge eller fløjte på fastende hjerte, og det hed sig altid, at hvis nogen sang tidlig om morgenen, ville de komme til at græde inden aften. Men den tro delte skræderen ikke. I alle de år, han havde været sin egen mand, havde han sunget eller fløjtet de fleste morgener, og det var dog sjældent, at han havde vandet høns. Denne samme lære hyldede både Gertrud og Maren, og mangfoldige gange havde der i de tidlige morgentimer lydt lystig visesang ud fra skræderhuset.

»Ja, se nu er vi æls et helt stolt regiment,« sagde skræderen, da han og Kristen vandrede henad gaden sammen med Gertrud.

»Ja, og når vi så er to lumpne og to puklede, så kan vi tre vel gælde for fire,« svarede søsteren.

»Jamen du kan danne andet end sætte tærne indad — vi to kan dog slå knude på vos selv,« kvækkede Jens og gav drengen et let dask hen over armen.

Kristen trak munden op til et lille skævt smil. Når andre ellers havde hentydet til hans forkrøblede krop, havde han følt det som et sviende slag, men her, hvor det kom fra en lidelsesfælle, der tog skavanken med flot gemytlighed, måtte han næsten more sig derover. Og fælles skade havde han jo med begge de to søskende, og deres skæmtende måde at tage svaghederne på littede ham hans dårlighed. Når de var så glade og tilfredse med deres skrøbeligheder, kunne kan vel også være det med sine.

I Pilgården fik de rigeligt med mad og drikke, og under arbejdet vekslede det med snak og sang ligesom dagen i forvejen hjemme i skræderstuen. Om aftenen i mørkningsstunden blev der danset og leget. Skræderen var en ivrig danser, og pigerne morede sig kosteligt over at blive svunget af den lille vanføre

mandsling, der førte sig med en mine, som var han verdens navle, hvorom alt og alle drejede sig. Dansen kunne hverken Gertrud eller Kristen deltage i, men med sin høje skingrende stemme sang hun melodierne med. Jens Skræder og de andre dansende sang ligeledes op, men under de raske spring tabte de ofte vejret, så det var altid godt, når en udenforstående stemte med i koret.

»Ja, det er jo heldigt, at jeg har fået sån et par labber, så jænne kan svasse rundt som I andre,« sagde Gertrud, da de havde endt en susende jysk på næsen, »for så kan jeg jo bedre holde til at levere mulemusikken.«

De dansende nikkede glade og forpustede. Ja, det var rart nok at have Skræder-Jærdre med til at synge op til dans. Hun stemte i som ikke mange andre. Kristen havde også en ganske god sangstemme, men han var ikke vant til at bruge den. Når de andre en enkelt gang ved møggilderne eller lignende lejligheder morede sig i hjemmet, havde han altid siddet for sig selv og mismodigt set til uden at kunne eller turde tage nogen del i morskaben. Alle de andre var jo så raske og stærke, så det var slet ikke til at blande sig imellem dem. Ikke en gang i det, hvor det ikke gjaldt kræfterne, havde han været med, fordi han manglede modet. Men som han sad her ved siden af Gertrud, der var dårlig som han, var det, som kunne han more sig over de øvriges lystighed, og til sin forbavsel greb han sig i at synge med til en totrit. Det var helt underligt, og han skottede forlegent om til siderne for at se, om der var nogen, som lo ad ham. Men i forsamlingen var der intet at mærke; kun Gertrud nikkede opmuntrende til ham om at blive ved.

Efter mørkningsstunden tog de atter fat på nål og tråd og syede videre aftensædet ud.

Mælkegrøden kom Kristen ikke til at savne her, og da han efter nadveren fulgtes hjem med de andre to, var han helt betaget af det, han havde oplevet.

»Ja, sån er det så at være skræder,« sagde Gertrud til ham, imens de humpede hen ad gaden. »Vi har alt vort på det tørre og lever med den rige mand, hver dag vi er ude at sy.«

»Ja, vi har lige de samme dage som kongen,« skrattede Jens, »og en pukkel og et par vrathønsben er noget af den største lykke, der kan blive et menneske til del her i denne verden; for er man velskabt, bliver manne sat til at være skræder.«

»Nej, så skal man bare gå og slæbe ude i jorden,« kom det fejende fra Gertrud; »men er man derimod så heldig at være vanskabt, så kan man komme til at sidde til stads oppe på et bord.«

Nu som flere gange før måtte Kristen smile ved at høre deres underlige snakken, selv om han syntes, det var mærkeligt, de kunne tage således på det; men han ville give dem ret i, at det var slet ikke, som han havde forestillet sig, og kunne det fortsætte, som det havde begyndt, ville han ikke være rigtig ked af, at han var kommet i lære.

Hele ugen ud skulle de være hos Pilens, og søndag henimod aften måtte han have fri. Komme hjem på Sværkegården vinkede stadig som noget uendelig skønt, om end der vel nok kun var Malene, der brød sig om at snakke med ham. Som han og den gamle pige havde talt om, havde Maren Skræder intet imod, at han kunne spise både medaften og nadver hjemme. Ikke fordi hun misundte ham den smule, han skulle have; men så lidt, de havde til sig selv, var det en fordel at kunne beholde det hele. Og når de syv, der var ude at tjene, kom på besøg i hjemmet, var det altid en glæde at stikke en lille bid til dem, så de ikke skulle drage tømmede af sted. Og drengens portion kunne altsaa komme børnene tilgode.

Da Kristen søndag eftermiddag kom hjem, stod Malene i køkkendøren, hvor hun havde stået, da han sagde hende farvel. Hendes gode, trofaste øjne bød ham et hjerteligt velkommen, men hun nævnede intet om, at hun var glad for at se ham.

»Nå — vun går det?« spurgte hun blot.

»Godt,« sagde Kristen med en frejdighed, der kom helt overraskende.

Morten Sværke sad inde i stuen, hvor han kunne høre drengens svar, og gennem tonefaldet fik han som et bevis for, at han ikke havde valgt forkert ved at sende sønnen i skræderlære. Selv om alt endnu stod i nyhedens tegn, og der ikke helt kunne dømmes efter de første dages indtryk, så lå det dog fast, at den første svære begyndelse med adskillelsen fra hjemmet og indlevelsen i de nye forhold var han sluppet lettere over, end der ellers kunne gøres regning på. Så ængstelig og forknyt, han var, kunne det ventes, at han ville hængt mere med næbbet end før, men det var aldeles ikke tilfældet. Med en vis tilfredshed

fortalte han op om det, de spurgte efter — hvad de havde fået til mad hos Pilens, hvilke nye klæder, de havde syet og forskellige andre småting fra det daglige liv. Og ved at have været borte fra hjemmet omtrent en hel uge, var han nu denne søndag aften lige ved at blive som et slags midtpunkt iblandt de tilstedeværende. Inden han kom hjemme fra, havde han for det meste levet som i en underlig ubemærket verden, hvor i en vis forstand kun Malene havde agtet på ham, men nu var det ligesom det begyndte at svinge. Så lidt han end havde været ude, og så ringe end hans oplevelser var, havde han dog haft forbindelse med andre mennesker. Det var mere, end nogen af de andre havde, og det vakte altid en egen interesse. Det betød meget at komme udefra med noget, som de andre ikke kendte. Og sådan ville han jo kunne blive ved med at stå, i visse henseender ligesom over dem, men i andre under, og ingen ville nogensinde kunne glæde sig ved, at han var kommet ind i denne skræderstilling. De tog det kun som et nødvendigt onde, som hverken de eller han kunne slippe udenom. Da det var henimod sengetid, så Morten Sværke klart, at Kristen ikke var ked af at skulle tilbage til skræderens; men han var bange for at gå alene i mørket. Denne rædhed huede ikke faderen, men han havde alligevel en vis medynk med den stakkels krøbling, der skulde vandre den lange øde vej fra gården op til byen, og da drengen tog sin hue, vekslede Sværken et blik med Klavs, der straks forstod, hvad der var meningen og uden videre snak rejste sig og gik med broderen omtrent helt op til skræderhuset. Kristen var ham dybt taknemlig herfor. Han havde ikke ovovet at bede nogen om at følge sig på vej, da han frygtede, at faderen ville skælde, og de andre gøre nar, så dette, at den store broder ganske af sig selv gik med, ville han aldrig kunne glemme ham. I det hele syntes han, at alle pludseligt var blevet så gode, så det var helt underligt. Ikke alene hans gamle, trofaste barnepige, men også faderen og de to brødre havde snakket så venligt med ham, så han aldrig havde kendt noget lignende som på denne sin første fridag. Men havde det end været godt at komme hjem, var det også rart at komme tilbage til skræderens. Og så glade de var, endda de havde det så fattigt. De var vist meget lykkeligere end hjemme på Sværkegården, hvor de dog havde det langt større. Det så næsten ud, som folk var mest glade, når de intet ejede.

Stavnsbåndets løsning havde på mange egne vakt en følelse af frihed til live iblandt bønderne, og under udskiftningen var det også som en frisk luftning var ved at rejse sig og begyndte at fare hen over landet. Var der end megen sløvhed og gammel slendrian, som trådte hindrende i vejen for fremskridt og genembrud, gærede det dog på bunden og varslede om en nytid, der ville komme. Til kronprinsregenten sås der hen med forventning og håb, og folket stolede på, at han stadig ville føre det fremad.

På hans fødselsdag kom Bodil Sværkes niende lille pige til verden.

»Det er jo en stor dag, hun får at holde geburt på,« sagde mormoderen, Ellen Skytte, »og den vil vi nok kunne huske.«

»Ja, nu begynder folk at tage mere efter geburtsdagen, end de har gjort før,« sagde Karen Stang, der også var til stede, »for tidligere har de jo kun regnet med dåbsattesten.«

»Ja, jeg ved danne, når jeg er født, jeg ved kun, når jeg er døbt.«

Et stykke hen på dagen så det ikke ud til, at den lille nogen-sinde ville komme til at fejre sin fødselsdag, og der gik hastigt bud efter præsten.

»Hvad skal pigen så døbes?« spurgte Ellen Skytte, imens hun stak nogle strittende halmstrå bedre ned ved datterens hovedgærde.

Bodil lå lidt tvivlrådig. Alle de kvindelige slægtninge både på hendes og Mortens side var opnævnt, så det var ikke helt let at finde noget nyt navn.

»Hun kan jo så hedde ligesom hende prinsessen, som kronprinsen er gift med,« sagde hun efter et øjeblik betænkning.

»Og hvad er det nu hun hedder?«

»Marie Sofie Frederikke.«

»Vi skulle vel danne begynde at skabe vos med tre navne, når så godt som alle andre kun har et,« sagde Sværken, der sad henne på bænken.

»Man behøver vel ænne altid at rette sig efter, vun andre har det,« bed Bodil tilbage inde fra sengen.

»Nej, men vi skulle vel heller ænne gøre hverken vos selv eller pigen til grin ved at give hende så monne navne at slæbe om med.«

»For pigens skyld har det nok æls ænne noget at sige, hvad hun kommer til at hedde,« mente mormoderen, »for hun vil vist aldrig blive kaldt ved noget navn.«

»Ja, så kan hun osse godt nøjes med et,« erklærede Sværken.

»Men så kan det heller ænne skade, at hun får tre,« fastholdt Bodil.

En vogn rullede i det samme ind i gården.

»Ja, nu faar I se at blive enige,« sagde Ellen Skytte, »for nu er præsten her.«

»Så lad hende få de to første navne da,« sagde Sværken; »men Frederikke vil jeg nu ænne vide noget af at sige.«

»Ja, så siger vi Marie Sofie,« sagde Ellen Skytte henvendt til datteren, »og når den ene af jer æls holder på tre, og den anden kun på et, så må det osse være det bedste, at I brækker det til to.«

Hun gik ud for at hente en smule lunkent vand i en mælkebøtte, og præsten døbte så den lille med prinsessens to første navnene. Morten Sværke skævede lidt hen til bøtten. Han vidste, de havde haft to pæne lurfade; men de var vel sagtens slået i stykker ligesom det meste andet, der var købt i de sidste år. Så godt som alt blev jo ødelagt i dette hus.

»I dag er det jo så en stor højtidsdag for vor elskede kronprins,« sagde præsten, da dåbshandlingen havde fundet sted, »og vi må så håbe, det nye år vil blive lykkeligt for ham. Som alle ved, har han haft en streng og trist barndom — aldrig kendt sin moder og faderen vanvittig — det er ting, som nok skal mærke sin mand, selv om han ellers kan sole sig i tronens glans. Men som regent skal han dog prises både af store og små.«

»I monne retninger er han vel nok så god, som vi kan ønske

vos,« sagde Morten Sværke; »men der er dog ligegodt nun, der mener, at han gerne vil føre krig, hvis han bare rigtig kunne komme til for Bernstorff.«

»Der er ingen tvivl om, at både kronprinsen som svigerfaderen — prinsen af Hessen — er en del krigerisk stemt,« indrømmede præsten, »og det er ganske sikkert også Bernstorff, som holder disse krigstilbøjeligheder i ave; men om dette så kan være til skade eller gavn for landet, er der stærkt delte meninger om.«

»Alle vi bønder synes da, det må være det bedste ænne at få krig.«

»Således er jo menigmand altid tilbøjelig til at mene, men i mange tilfælde hænger det sammen med, at han er for kortsynet og ikke har videre blik for landets sande vel og den hele stilling udadtil. Og, min gode Morten Sværke, man må huske på, der kan være store interesser at varetage for land og rige, og disse kan ofte kræve, at der gribes til våben.«

Sværken søgte at komme til orde; men præsten afbrød ham stadig og ville ikke høre tale om hans uvilje mod krigen. Det var af den slags, som bønder ikke skulle befatte sig med at kritisere.

Da Sværken kom ind efter at have fulgt præsten til vogns, ventede han at høre, at den lille var død. Under hele dåbshandlingen havde hun ligget med lukkede øjne, og ikke en trækning var at spore, da præsten øste vandet over hendes hoved, så det så da ud til, at det svage livslys kunne slukkes, når det skulle være. Nogen sorg ved tanken herom følte han heller ikke; snarere ville det være en lettelse at blive det lille syge væsen kvit. Selv om han ellers ikke ønskede sine børn døden, kunne ingen fortænke ham i, at et spædbarns død ikke ville gå ham til hjerte, særlig når det var nummer tretten i rækken og tilmed den niende pige. Havde det endda været en dreng, ville der jo være lidt mere grund til at ønske det livet, da der kun var de to store sønner. Kristen kunne der ligesom ikke regnes med, da han var kommet ud af hjemmet og aldrig ville få nogen betydning for gårdens arbejde. En dreng kunne der altså nok være brug for, men det var næsten til at fortvivle over den lange række døtre. Ikke alene kostede de mere, hvad klæderne angik, men senere

ville der være udsigt til en hel mængde bryllupper. Tillige kunne der frygtes for, at som de voksede op under Bodils øjne og bestandig var under hendes indflydelse, ville de blive hende lig i al deres færd, og heraf kunne rinde megen sorg og harm. Hvis det derimod havde været drenge, ville de mere kommet bort fra hende, og han kunne bedre påvirke dem. Men nu var det blevet lutter pigebørn. Det var et tryk foruden de mange andre, der var lagt på ham, men han måtte jo se at slide sig igennem det altsammen.

»Ja, pigen er danne død endnu,« meldte Ellen Skytte, »så hun er ligegodt sejgere, end det straks så ud til.«

»Kas hun vender nu, da hun er døbt,« sagde Bodil, »jeg synes osse, hun er lidt varmere.«

Hun var da heller ikke død, da de skulle til sengs, og hen på natten hørte Morten Sværke et spædt klynk, der vidnede om, at der var lidt mere liv i hende end før. Med et suk vendte han sig om på den anden side. Han var træt af al den stadige uro med småbørns skrald både dag og nat, og så snart der var det mindste i vejen, skød Bodil sig bestandig ind under de mange børn, der var hende pålagt. Det ville derfor være godt, hvis kirkegangsgildernes tid havde været forbi; men det sidste var nok ikke holdt. Så vidt han kunne høre på skrigene der nede under dynen, blev de stadig kraftigere, så pigen trodsede nok alle spådomme og skaffede senere lavet et par glade dage til stor bekostning for den, der skulle gøre gildet.

Sværken vendte sig atter brat. Ja, bekostning og udgifter var det, som tegnede sig for ham, hvorhen han så, og som det gik til i huset, faldt det ham sværere og sværere at opretholde gårdens gode gamle ry. Og hvordan skulle det vel gå i fremtiden? Som så ofte før, når han spekulerede herpå, steg en underlig hedebløge op i ham, så han blev helt svedig og måtte tørre sit ansigt på lagenet. Samtidig vendte han sig påny.

»Det er dog osse fortærsket, som du ligger og bærer om,« skældte nu Bodil, »man kan jo mæssen ænne være her i sengen for dig.«

Sværken svarede ikke, men tog sig dog i hendes ord. Når hun lå i barselseng, var det jo rimeligt, at hun skulle have ro. Han havde nu også atter mere herredømme over sig selv, og tankerne

arbejdede roligere. Som han havde skaffet føden til de andre børn, fik han den vel også til dette her som til dem, der måske endnu var ham beskikket. I grunden var det just heller ikke selve føden og klæderne, det særlig drejede sig om; men først og sidst frygtede han, at her skulle fostres en skare dårlige og ødelæggelige fruentimmer. Det var en pinende tanke. Altid havde sværkedøtrene været kendt for deres flid og dygtighed, men sådan ville det næppe blive i dette led. Og hvem turde vel så senere binde an med en datter af byens mest ødsle og ligegyldige kone. Vist ikke ret mange — undtagen hvis de valgte i blinde, som han selv havde gjort. Blænde øjnene på en mand kunne de muligvis også nok opnå, når først de blev gamle nok dertil. Alle Bodils døtre var smukke, og flere af dem tegnede til at blive rene skønheder. Men det rummede også sine farer, så der var mørkt både for og bag. Han havde den største trang til atter at vende sig, men han betvang sig og blev roligt liggende.

De spæde skrig var ham nu et ubehageligt tegn på, at han i det mindste ville komme til at gøre et kirkegangsgilde til. Og så var der det fine tossede navn, som pigen havde fået! Havde han tænkt, hun skulle leve, ville han aldrig givet sit minde dertil; men han havde så bestemt troet, hun skulle dø, så det kunne i grunden være det samme, hvad hun blev døbt. Det var ikke nødvendigt at have flere spektakler for den årsags skyld, havde han dengang ment. Men nu levede pigen, og navnene ville bestandig hænge ved hende. Dem begge fik hun dog ikke lov at blive kaldet. De fik så holde sig til Sofie; det var mest gammeldags og mest passende for bønder.

Men Bodil ville have Marie. Det var mest fint og mest sjældent, og nu havde de nok af gamle navne, så det skadede ikke, der kom et imellem, som var lidt anderledes end de andre bønderbørns. Morten Sværke holdt stadig på sit; men efterhånden som tiden gik, mærkede han, at her som på så mange områder kom han til at bøje sig for Bodils luner og lade hende få sin vilje. Og hvad hjalp det, at han en gang imellem i ny og næ kaldte den lille for Sofie, når Bodil og alle pigebørnene i samlet kor råbte Marie de snese gange om dagen. Hele sin skarc havde moderen stående om sig og kunne herigennem på en egen måde tvinge ham til at give tabt. Led og ked af det hele opgav han

til sidst ævret. I grunden kunne det jo også være ret ligegyldigt, hvad pigen hed. Blot hun ville stille sig ordentligt, var det uden betydning, enten hun blev kaldt Sofie eller Marie.

Fra gammel tid sagdes der også, at hvis forældre ikke kunne enes om et barns navn, ville det dø, og faderen og moderen havde så dets død på samvittigheden. Derfor var det også af den grund bedst at holde fred om navnet.

Morten Sværke tog en hakke og gik ud i marken, hvor Klavs og Niels var ved at rense et vandløb op. De var begge store og kraftige, og arbejdet gik dem let fra hånden. Klavs var mest tung i det hele og havde arvet noget af moderens sindige væsen, og som hun havde været, var han nem at komme tilrette med. Niels var derimod raskere og livligere i sin væremåde, men til gengæld også mere stejl og stiv, hvis der var noget, der ikke passede ham. Uden at være egentlig køn så han dog bedre ud end Klavs, der i udseende havde en del tilfælles med Kristen og morbroderen Jens Stang. Men begge var et par skrappe knøse, og ude på marken sammen med dem havde Morten Sværke nogle af sine bedste stunder.

Ovre fra naboens mark kom den gamle Jens Pil stavrende, og han og Sværken talte en stund om kornpriserne, der var en smule opadgående.

»Selv om der er meget, vi kan ønske anderledes, så er tiderne dog ligegodt ved at bedre sig«, sagde Pilen, »og det lader til, at den kronprins kan ordne en hel del, som vi må være glade ved.«

»Ja, vi har jo ham og regeringen at takke for meget. — Og denne her trykkefrihed, som er kommet, skal der junne være mage til i hele Europa, efter hvad præstin fortalte forleden dag.«

»Ja, jeg har ænne noget, jeg skal have trykket un min kone, og det behøver jænne øvrighedens tilladelse til,« grinede Pilen, »så det kan være mig det samme med alt det andet.«

»Men selv om denne lige kommer vos noget ved, kan man danne andet end være tilfredse med den slags ting, som betyder fremskridt, selv om vinne rigtig forstår vos på det.«

»Ja — jo — sandt nok,« indrømmede Pilen; men i grunden var det ham den ligegyldigste sag i verden, om der var nogen trykkefrihed eller ej.

Om eftermiddagen skulle Morten Sværke til møde i fattig-

komiteen, for at det kunne vedtages, hvad der i det kommende kvartal måtte ydes til de fattige. Mødet skulle som sædvanligvis holdes i præstegården, og med sin knortekæp i hånden vandrede han henad den opblødte vej. Pludselig kom han til at vride om på træsken, så det gav et skub i den venstre ankel, og kun med yderste besvær kunne han flytte foden. Et øjeblik blev han stående og gned nogle gange på benet for at få senerne i lave og prøvede så atter at gå; men det gjorde stadig pinagtig ondt; og efter en kort betænkning vendte han om og gik hjem for at få en hest at ride på.

Inden han red, ville han have en tår at drikke. I køkkenet mødte han Bodil, og af hendes forvirrede væsen kunne han straks mærke, hun blev underlig til mode ved at se ham.

»Skal dunne til møde ilejn?« spurgte hun hastig.

»Jo, men jeg har trunnet forkert på mit ene ben, så jeg vil ride derop.«

»Jamen så kommer du da til at skynde dig af sted igen, æls kommer du da for sent,« blev Bodil ved på samme stakåndede måde som før.

Det undgik ikke Sværkens opmærksomhed, at det var hende stærkt om at gøre at få ham af vejen snarest muligt, og som dreven af en uforklarlig indskydelse åbnede han døren ind til stuen. Her var dækket op med sigtebrød og hvedekage og andre gode sager, og for bordenden sad en ung indvandret tysk kræmmer-svend, der i den sidste tid havde løbet om på egnen med kramvarer. Han havde også tidligere handlet i Sværkegården, og Bodil havde da været ham en god kunde og købt både silketøj og bånd til sig og børnene. Ved at se Morten Sværke komme ind i stuen rejste kræmmeren sig forfjamsket op, men fik dog straks sin sædvanlige frie fatning og begyndte at snakke løs, som han altid plejede.

»Ja, jeg har travet langvejs om i dag og ikke fået stort hverken af mad eller drikke, så jeg var nødt til at bede om en bid brød og et krus øl,« plaprede han frem på dårligt dansk; »men selvfølgelig er jeg også villig til at give køb på varerne som vederlag for den gode fortæring.«

»Vi er ænne vant til at tage betaling for mad og drikke.«

svarede Morten Sværke kort. »Gården her er ænne nun værts-
hus.«

Kræmmeren slog ud med hånden.

»Nej — bevares — bevares — det ved jeg særdeles vel; men den ene villighed er jo den anden værd, og når man vandrer sulten og tørstig om, skal man nok vide at værdsætte et stykke mad og en tår øl og er villig til at vise sin erkendtlighed.«

Det kogte i Sværken ved at høre al denne ordskvalder, som flød ud af munden på den anden, og det var, ligesom han følte Bodils og kræmmerens øjne mødes over sin skulder. Han vendte sig brat om og gik igen henimod døren.

»Jeg kommer ænne hjem før sent i aften,« sagde han i forbi-
gående til Bodil. »Jeg skal op til Grens, når jeg er færdig med mødet.«

Det var ham nu, som han hverken kunne slæbe det syge eller det raske ben. At Bodil var ham utro, og at der var noget mellem hende og kræmmeren, var han sikker på uden at kunne bevise deres skyld. Men det var ikke første gang, han havde truffet den unge flødeskæg her, når der ikke var regnet med hans hjemkomst, og hans mistanke havde været vakt for uger tilbage. Noget bestemt at holde sig til havde han dog ikke haft så lidt som nu; men uafbrudt havde det ulmet i ham, og ved at lægge det ene til det andet var han nu sikker om Bodils brøde.

Det var næsten, som forvisningen lammede ham, og kun med stor besværlighed svang han sig op på hesten. Stærk og spændstig, som han altid havde været, havde han hidtil med største lethed kunne svinge sig op på en hesteryg; men i dag kneb det. Han var for tung, og hans ben værkede — og så var han nok snart for gammel. Ja, det var vel det sidste, der var i vejen. Han begyndte at blive for gammel — for gammel til så ung en kone, og så havde hun kastet sig i armene på denne gelasne springfyr, der kunne sledske og snakke og sno sig langt anderledes end en ældre bondemand. Hvordan han skulle stille sig heroverfor, kunne han i øjeblikket ikke afgøre. Allerhelst havde han taget sin pisk og jaget kræmmeren ud af porten; men først måtte han have beviser på hans og Bodils skyld. Det gjaldt jo ikke alene om at få tilfredsstillet sin egen trang til hævn, men

det gjaldt også hele fremtiden både for ham selv og dem alle, så han måtte fare med lempe og klar forstand.

På mødet var det, som han ikke kunne følge med i det, der forhandlede, og sløvt og ligegyldigt hørte han præsten og de tre andre mænd diskutere, hvordan tavlepenge og blokpenge og forskellige bøder skulle uddeles. Ellers ville han nok være med til at bestemme, hvad der skulle foretages; men i dag forekom det ham så uendelig ligegyldigt, hvorledes de stakkels skillinger blev fordelt. Hans tanker var stadig hjemme på gården, og for sit indre øje så han Bodil og kræmmeren sammen. Han vidste nok selv, hvordan hun kunne lokke og få alt omtrent, som hun ville. Hvor gammel han end blev, ville det aldrig gå ham af glemme, da han første gang var sammen med hende oppe i Skyttens stadsstue; han havde herigennem et fuldgyldigt bevis på den farlige magt, hun kunne øve over en mand. Og overfor en fyr som kræmmeren behøvedes der vist ikke længe at kogles. Den slags karle tog sikkert uden omsvøb, hvad der blev dem budt. I dag hos en, i morgen hos en anden.

For en stund fortrød Sværken igen, at han ikke havde fået kræmmeren ud af gården, inden han tog hjemmefra; men det var jo tid at komme af sted til mødet, og som han ikke kunne lide at vente på nogen, skulle andre heller ikke vente på ham. Desuden havde han også kviet sig ved at træde op, når der intet fast holdepunkt var. Og der var folkene og børnene og andre mennesker at tage hensyn til, så atter og atter måtte han sige sig selv, at her burde fares lempeligt frem. Hans hustrus skam var også hans, og værne sit navn var ham næsten det dyreste af alt.

»Nu er der kommet en ny lov vedrørende sognefogedstillingen,« sagde præsten, da fattigpengenes uddeling var i orden, »og den påbyder, at sognefogden af almuen skal være at anse som den fornemmeste og mest agtede mand. Blandt andet skal han ved gæstebud og andre sammenkomster sidde på hæderspladsen ved den øverste bordende.«

Præsten tav lidt og trak et stort broget tørklæde op af lommen for at tørre sine briller.

»Som I ved, er sognefogedstillingen en ældgammel institution,« fortsatte han, da glassene var tilstrækkeligt klare, »og hidtil har

der ingen løn været herfor, men nu bliver der fritagelse for flere kommunale byrder — såsom skole-, kirke- og vejarbejde; ligeledes skal der heller ikke betales bropenge og meget andet, så det vil altså for fremtiden ikke alene blive en ære, men også en fordel at være sognefoged.«

»Jeg har æls så tit tænkt på, at jeg ville lade det hele gå fra mig — særlig fordi jeg nu er kommet så langt udenfor byen,« sagde Sværken; »men når jeg har holdt på det, er det nærmest af den grund, at det så længe har hørt familien til. Men kanske det var det rigtigste at slippe det ilejn.«

Han følte i denne eftermiddag træthed og lede ved hver en ting, og trods de nye goder, der nu var tillagt bestillingen, var det alligevel, som han helst ville være fri for det altsammen.

»Nej, ingenlunde må I trække jer tilbage som sognefoged!« udbrød præsten. »Med myndighed og værdighed som klogskab og indsigt har I røgtet jert hverv, og jeg er overbevist om, at ingen af de andre bymænd kan gøre det bedre. Og har I haft ulejligheden i alle de år, hvor der ikke har været andet end bemøjelse derved, så må I sandelig også nu have lov at nyde lidt løn tilsidst.«

»Ja, der er ingen mening i, hvis du vil gå nu,« sagde Lars Reve, »og selv om du er kommet noget langt ud på markerne, har du ligegodt vist, at du kan ordne, hvad du skal.«

»Ja, hvad Mordin Sværke foretager sig, ved vi nok, han skal få udført til punkt og prikke,« istemte Jens Holse, »og han er en mand, vi kan stole på, så derfor synes jeg osse, han skal blive ved at stå som sognefoged.«

»Ja, så får vi jo se da,« sagde Sværken.

Det gjorde ham godt at høre, at både præsten og de andre holdt på, han skulle fortsætte. I mange henseender ville han også gerne; men der var dette fortvivlede, som tog al lyst fra ham, næsten også lysten til at leve.

På hjemvejen skulle Morten Sværke ind i fattighuset, en gammel, forfalden rønne, der lå i byens vestlige udkant. Huset havde kun to stuer, skilte ved et køkken, der var fælles for alle beboerne og tillige benyttedes som indgang. I det ene af de usle rum boede der to enligstillede kvinder og en yngre familie med seks børn. Det andet gav husly for tre ældre ægtepar og

en blind enkemand. Alle konerne var ude at tigge, og de ældste af mændene var på omgang. Kun børnene var hjemme, og to af de mindste lå skrigende i en kasse, der skulle tjene til seng. Det hele var et billede på den sorteste nød og elendighed. Morten Sværke kendte godt forholdene og plejede ikke at tage sig syndeligt deraf, da der jo intet var at ændre ved de ting; men i dag gjorde det alligevel et vist indtryk på ham at se de stakkels børn i de jammerlige omgivelser.

Inden han forlod byen, var han også et vend henne ved sit gamle fødested. Alle udhusene var revet ned; men stuelængen var blevet stående og nu lejet ud til en arbejdsfamilie. En stund betragtede han den halvtomme gårdsplads. Her havde vel i århundreder hans slægt haft hjemme, og her havde han trådt sine barnesko. Mange minder jog ham hastigt forbi, og han så sig både som barn og ung. Her havde han begyndt sin manddoms gerning, og der henne stod endnu den gamle hyld, hvor han havde holdt stævnemøde med Stangens Ane. Indenfor gårdens lerklinede mure havde han i mørk forbitrelse slidt dagene ved Birtes side, og her havde han haft sin skæbnsvangre rus. Det bæger, Bodil havde skænket ham, skulle han vel tømme til sidste dråbe, og der var den bedste malurt på bunden.

Mangfoldige tunge timer var her rundet hen for ham, og nogen sand eller virkelig hjerteglæde var aldrig som mand blevet ham til del inde i det gamle fædrenehjem; men strengere blev det dog nok ude på den nye Sværkegård.

I stedet for at tage over til Grens, som han havde sagt til Bodil, red han ind på Gallegården. Han havde intet særligt ærinde, men herfra kunne han komme hjem på den tid, hvor de holdt mørkning. Når mandfolkene var færdige med deres arbejde, og børnene legede, før der blev tændt lys til aftensædet, var der bedst lejlighed for Bodil til at mødes med kræmmeren, hvis de ville sammen. Når han tænkte sig om, mindedes han også, at første gang, hans mistanke var blevet vakt, havde Bodil været temmelig længe ude en mørkningsstund, og han ville nu prøve, om han kunne fange hende i aften.

Da han kom ind i køkkenet på Gallegården, slog en fersk stegeglugt ham i møde. De havde just slagtet gris og var nu ved at smelte det sidste fedt.

»Du kommer heldigt, for nu kan du få lov at smage vore fedtegrever,« sagde Else Galle, der rød og varm stod i det lysende ildskær og rørte i fedtgryden.

»Ja, det er junne værd at sige nej til. Men vun kan det være, at I slagter gris på denne tid? I plejer jo da æls ligesom andre mennesker at vente til noget nærmere jul.«

»Det var heller ænne meningen at slagte nu, men så fik fedegrisen et dårligt ben, så vi mente, det var bedst at tage ham, så hanne skulle stå og tabe sig.«

»Det var jo osse det klogeste; men så mangler du jo det ferske til julen.«

»Ja, men så bytter jeg med Stangens, når de slagter. Jeg og Karne plejer altid at hjælpe på hinanden med alt sån noget, og nu får vi så ferskt to gange i stedet for en, så det kan være helt dejligt.«

Morten Sværke nikkede. Ja, søstrene forstod altid at indrette sig, så alt kom til at gå på bedste måde, selv om der var et eller andet i vejen. Sådan gik det ikke hjemme hos ham. Og nu det sidste — med alle disse frygtelige kvaler!

»Du har vel ingen ske med?« sagde Else Galle, da hun kom ind med en pande lysebrune fedtegrever, der endnu sydede svagt.

»Nej, jeg har kun min kniv, for jeg kunne junne tænke, at jeg halvvejs skulle komme som til gilde på en hverdag.«

»Nej, det var junne sån at lugte, at vi slagtede gris. Men vi har da osse nok en ske, du kan låne.«

Else Galle ledte lidt op i bordskuffen og fik fat i en brunlig, halvslidt træske.

»Her er gamle Marens. Det er længe siden, der er søbet med hende; men det er æls en helt god ske.«

Hun tørrede den lidt med forklædet og rakte den så over til broderen. Morten Sværke syntes ellers ikke, han var sulten; men de duftende fedtegrever kunne han alligevel ikke stå for og førte flittigt gamle Marens ske hen til stegepanden.

Mens de spiste, søgte hans øjne flere gange datteren, der sammen med tjenestepigen stod foran bordet for at få sin part af den varme medaften. Maren lignede stadig moderen meget; men der var noget mere frit og kvikt over hende, end der havde været hos Birte. Samværet med fasteren havde præget hende på for-

skellig vis, så hun tegnede til at blive en om ikke just køn, så dog tækkelig pige. Den hårde kur, hun havde måttet gennemgå for at blive al sin dårlighed kvit, var forlængst glemt; men aldrig glemte hun, hvad hun var faderen skyldig, og af et ærligt hjerte søgte hun at afbetale lidt af den taknemlighedsgæld, hun stod i til Else Galle.

Med Mads kom hun udmærket tilrette. Han var kun lille af vækst og ikke nær så udviklet som de jævnaldrende fættene på Sværkegården, men han var skikkelig og arbejdsom og ordentlig på alle måder. At han og Maren en gang skulle overtage Gallegården sammen, var der ikke talt noget bestemt om til dem; men det betragtedes af alle som en ganske selvfølgelig sag, og enhver følte sig rolig og tryk ved tanken. Særlig for Morten Sværke var det nu i hans oprevne sindstilstand helt velgørende at tænke på, her åbnede sig en god og sikker fremtidsvej for et af hans børn. Hvorhen han ellers vendte sine tanker, var der kun mørke og forvirring. Alt lå i det vildeste kaos, og som tusinde splintrede stumper og stykker hvirvlede billeder af fremtiden rundt for hans indre syn.

Hvis det nu var sandt, hvad han frygtede og troede, at Bodil holdt til med den tyske kræmmer, hvordan skulle han vel så stille sig herefter? Det var hans ret at jage den elendige bolerske ud af sit hus og aldrig se hende indenfor sine døre mere; men benyttede han sig af denne ret, var skammen også dermed forkyndt for alverden og en plet sat på hans og hele familiens navn, når det rygtedes, at en Sværkekone havde ligget i med en om-løbende kræmmersvend. Og der ville han så sidde med alle børnene, og kunne han end nok få opdraget dem bedre uden hende, var hun dog deres moder. Kendte han hende ret, skulle hun nok også vide at få forbindelse med dem, hvis hun ville, så det kunne måske drage uberegnelige følger efter sig.

Men hvis han så ikke valgte at tage skridtet fuldt ud og ikke skilte sig af med hende, så skandalen blev åbenlys for enhver, skulle han så tie og bide det hele i sig og måske som en anden Pa Hanrej rolig lade sig sætte horn i panden og kanske oven i købet give sit ærlige navn til de gøgeunger, der muligvis ville blive lagt i hans rede. Nej og tusinde gange nej, det gjorde han ikke! Komme, hvad der komme ville, så skulle intet i verden

få ham til dette. De andre måtte så dele harmen og skammen med ham.

Da det havde været mørkt en stund, red Morten Sværke hjemad. Et stykke udenfor gården bandt han hesten ved en stolpe og listede hen til laden, hvor han kunne gøre regning på, at krænmeren og Bodil ville holde til, hvis de havde i sinde at mødes. Med tilbageholdt åndedræt og lydløse fjed sneg han sig fremad imod ladeporten. Hans hjerte hamrede, så han kunne mærke dets slag uden på sin pels; men alle hans sanser var skærpede, og instinktmæssigt følte han, at han tog ikke fejl i sine beregninger. Lyden af hviskende stemmer nåede nu hans øre, og med et sæt rev han porten tilbage. Han kunne høre to springe op fra halmen; men i mørket var intet at se, og inden han kunne forhindre det, strøg kræmmersvendens lette, smidige skikkelse ham forbi. I hælene på ham fulgte Bodil, men med et jærnhårdt tag fik Sværken hende fat og trak hende med ind på loen. Han vidste, der hang et reb på væggen, og i samme nu havde han revet det til sig og lod det susende falde ned på hendes ryg. Hvor han siden slog, ænsede han ikke, kun slag efter slag haglede ned over hende, til hun uden en lyd sank sammen på logulvet.

Med et hastigt kast kylede Sværken så rebet fra sig og gik ud for at hente hesten og få den på stald. Tænke at fange kræmmere var han overbevist om ville være en umulighed, så det kunne ikke nytte at gøre noget forsøg på at give ham en omgang lignende den, der var blevet Bodil til del. Nu måtte han for i aften nøjes med den hævn, han havde taget.

Da han kom ind i stuen, var de ved at tænde lys for aftensædet.

»Kom I til mor?« spurgte Birte, den ældste af Bodils døtre.

»Nej — hvor er hun henne?«

»Hun er bare gået lidt udenfor, da hun havde sån en rædsom hovedpine.«

»Nå — ja, så kommer hun vel snart.«

Sværken havde nu fuldt herredømme både over sin stemme og sine bevægelser til trods for det oprør, han stadig befandt sig i; men halvvejs til sin skræk så han tiden svinde hen, uden at Bodil viste sig. En isnende fornemmelse jog pludselig igen-

nem ham. Han skulle vel ikke have slået hende ihjel? Hans rasende slag havde ligeså vel truffet hende i hovedet som på kroppen. Som en afsindig havde han slået uden tanke for, hvad det kunne føre til. Ved de første slag havde en dump stønnen trængt sig over hendes læber; men siden havde han kun hørt hende skære tænderne sammen, indtil hun helt var sunket om. Og nu lå hun måske død der ude på logulvet. Rædslen kom over ham påny, og de følgende øjeblikke forekom ham som evigheder. Havde hun end forbrudt sig, havde han dog ingen ret til at tage hendes liv, og var hun død, var han hendes morder. Og børnenes moder var hun, og hendes blod ville komme over hans hoved. Han følte den kolde sved springe sig ud af panden, og det var ham nu ikke muligt længere at blive inde. Han var ved at kvæles som af en stegende hede, og alligevel klaprede tænderne på ham af kulde.

Han rejste sig og ville forlade stuen, da det lød, som døren ud til gården blev åbnet, og en slæbende lyd hørtes hen over køkkengulvet. Sværken blev lyttende stående på sin plads, og lidt efter vaklede Bodil ind. Hendes ansigt var næsten ukendeligt, ophovnet og blodigt underløbet, som det var.

»Nej — uh, mor — vun er det dog, I ser ud?« råbte Lisbet forfærdet ved at se moderens vansirede ansigt.

»Jeg faldt — og slog mig —«, mumlede Bodil, idet hun famlede sig frem til sengen og søgte skjul bag omhænget.

Morten Sværke drog vejret lettet som for en centnertung vægt. At Bodil levede, var jo dog en befrielse fra den mare, der havde redet ham i de sidste minutter ved tanken om, at han måske var hendes morder. Hvordan end tilværelsen siden ville forme sig for ham, måtte han dog prise sig lykkelig ved ikke at have fået hendes død på sin samvittighed. Hendes ord om, at hun var faldet, vidnede også om, at hun ville søge at redde æren og ikke prisgive sin skam for børnene. Der var altid en beroligelse heri, skønt alt dermed langtfra var klaret; men nu vidste han, hvad han kunne sige til andre om hendes forslåede ansigt.

Fuld af medynk stak Malene hovedet ind bag omhænget:

»Vil dunne have badet dig lidt med et eller andet?«

»Nej — lad mig kun ligge i ro.«

Bodil ville her være hård. Morten Sværke skulle ikke få at

høre, hun klagede sig, og han skulle heller ikke nu få lejlighed til at se, hvor ilde tilredt hun var. Som hun havde bidt smerten i sig, da de frygtelige slag regnede ned over hende, ville hun også skjule efterveerne og intet foretage for at lindre sine pinsler.

Sværken var gået ud for at lukke ladeporten, som han havde ladet stå åben; men da han kom, var den stænget, og han forstod også deraf, at Bodil ville dække over det opgør, her havde fundet sted. I øjeblikket var der altså intet mere at foretage sig, og nu måtte der soves på, hvorledes det hele senere skulle gribes an. Der var jo stadig dette, at så meget stod på spil for så mange, så her måtte gås forsigtigt til værks for muligvis at redde nogle stumper fra forliset.

Så snart der var tændt lys, havde Klavs og Niels begyndt at spinde hamp. Der trængtes til nye sække, og da det ikke kunne ventes, at Bodil ville få det ordnet, havde faderen sat dem til at sørge for hampespindingen. Så godt som alle andre steder var det også skik, at mandfolkene spandt hamp; men her på Sværkegården havde de i de sidste år haft så meget med byggeriet, så de var kommet helt bagefter med de almindelige husflidsarbejder, og når så fruentimmerne heller intet fik udrettet, var det nødt til at sætte mange ting i en ringe forfatning.

Morten Sværke tog selv fat på at snitte rivepinde. Det var et rart nemt arbejde at have i hånden en aftenstund. Skafter og bór lavede han mest ude i huggehuset.

Samtidig med sønnerne havde Malene også sat sin rok i bevægelse. Hun spandt uld, som drengen og lillepigen kartede. De allermindste småpiger var kommet i seng, og de ældste legede som sædvanlig nede på gulvet.

»Kom her, Bærde, Ælne og Dorte og Lisbet og tes den bunke uld, som skal kartes,« bød Sværken, da han havde siddet en stund. »I store tøse er altfor gamle til slet ænne at bestille noget en hel aften igennem.«

Pigerne skævede hen til sengen, som ventede de, at moderen efter sædvane ville gøre indsigelser imod, at de blev sat i arbejde, og som regel fik dem fritaget; men i aften blandede Bodil sig ikke i noget som helst, og ingen af pigebørnene vovede at gøre indvendinger, når deres moder ikke stod bag, så de gik straks i gang med det, der blev dem budt. Med deres små snilde

fingre pillede de uldtotterne fra hinanden, så det blev langt lettere og hurtigere at karte, og i aftenens løb fik de teset en god portion.

Da nadveren var spist, skulle alle til ro. Omhængssengene var her indrettet som alkoverne i den gamle gård, og Sværken og Bodil havde også deres natteleje i rummet nærmest stadsstuen, medens pigebørnene delte sengepladsen i de to andre; men i aften skulle der byttes om. Morten Sværke ville nu have sit leje nærmest køkkenet.

»Vil I ligge der?« udbrød Birte forundret, da hun så faderen trække omhænget til side fra den venstre sengeende.

»Ja — — så kan du og Ælne lægge jer ind hos mor. Jeg vil herefterdags ligge foran her.«

»Altid?«

»Ja, jeg har så meget gigt i min højre arm, så det passer bedst, når jeg kan stikke ham lidt ud en gang inellem.«

Forklaringen tilfredsstillede børnene, og uden at spørge mere gik de til ro. Morten Sværke kunne høre Bodil vende sig inde i den anden seng, og hen på natten, da hun troede, de andre sov, kom der også af og til et forpint støn over hendes læber. At hun led meget, tvivlede Sværken ikke på; men ynke hende gjorde han ikke, ligesom han heller ikke fortrød, at han havde slået.

Omtrent en hel måned lå Bodil uafbrudt til sengs, og kun, når Morten Sværke var ude, forlangte hun at få lidt at spise og drikke. Om det var nødvendigt for hende at holde sengen, eller hun blot holdt sig der på beregning, vidste Sværken ikke; men så længe han ikke var sikker på, at hun intet mén havde af den hårde behandling, ville han ikke kræve hende til regnskab for det, hun havde forbrudt. Senere begyndte hun at være lidt oppe og fejlede tilsyneladende heller intet, men Sværken talte stadig ikke til hende. Det var, som noget bandt hans tunge, og han var endnu ikke klar over, hvordan han ville gribe sagen an. Ellers var han gerne hurtig til at tage en beslutning, men her kunne han ikke træffe nogen endelig afgørelse. Efter hvad han kunne skønne, ville Bodil nok have alt til i stilhed at glide ind i de gamle folder, siden hun holdt sig, som om intet var forefaldet. Mere spagfærdig i hele sit væsen var hun også blevet, men ikke desto mindre var der en vis uro over hende som ikke før havde været.

En dag i december skulle Morten Sværke til Nykøbing for at betale nogle penge, han skyldte fra byggeriet, og desuden ville han foretage de sædvanlige indkøb til højtiden. I alle de sidste år havde Bodil altid forlangt at komme med til købstaden, når han tog derud; men denne gang nævnede hun intet derom og havde heller ingen bud, som han skulle besørge. Ikke engang de almindelige købmandsvarer som salt og krydderier gav hun besked om. Ville han købe noget, kunne han, ellers fik han undvære. Som han ikke havde talt til hende ville hun heller ikke tale til ham.

Dagen før købstadturen kom Morten Sværke til at tænke på, hvor stor en glæde, det havde været for ham, da han som dreng

og ganske ungt menneske havde fået lov at komme med faderen til Nykøbing, og i den underlige, halvt oprevne sindsstemning, han bestandig var i, slog det pludselig ned i ham, at han burde berede sine sønner en lignende glæde. Kun hver en gang havde de været i byen, og nu, da Bodil ikke skulle med, ville der være god plads til dem. Så trofast som de også sled derhjemme, fortjente de at få en påskønnelse, og Bodil havde været dem en hård stedmoder, så de havde haft en ret streng barndom og ikke kendt ret meget til glæde eller opmuntring. Men nu skulle de have en løn, og når de så fik lov at komme med begge to, kunne de bedre bagefter drøfte det, de havde oplevet, og derigennem få mere udbytte af turen.

For Klavs og Niels kom det som en vidunderlig overraskelse, at de måtte tage med til Nykøbing, og trods deres karlevoksne udseende var de dog i sindet børn nok til at kunne glæde sig, som havde de været ti år yngre. Allerede ved femtiden om morgenen tog de hjemme fra for at kunne komme til byen om formiddagen. På vejen derud bedede de efter sædvane i Galgekroen ved Ønslev. Det var omtrent halvvejen, og hestene var nødt til at have et lille hvil. Det var ikke at forlange, de skulle trave over tre mil i træk, især når de så havde tre mil hjem igen. På hjemturen plejede de dog ikke at stalde ind i kroen, men gjorde så gerne holdt en gang eller to på vejen, så hestene kunne puste lidt og få et stykke brød.

Som altid ved Ønslev blev de uhyggelige minder fra Galgebakken opfrisket; først og sidst var der den unge, smukke jomfru Mossins tunge skæbne, som blev draget frem. Vålsekonen Kirsten Madsens historie gennemgik de også. Hun havde Kristi Himmelfartsdag drukket bissekræmmeren Poul Mikkelsen Krase fra Saksøbing fuld og derefter slået ham ihjel og begravet ham ude på sin mødding. For denne udåd var hun senere blevet rettet på Ønslev Galgebakke, hvor så mange andre forbrydere også i tidernes løb havde måttet lade deres liv.

Ankommen til Nykøbing staldede Sværken som sædvanlig ind i den gamle købmandsgård.

Alene at se livet der var en hel oplevelse for Klavs og Niels. Blot stå i gården, hvor de forskellige køretøjer rullede ud og ind, medens gårdskarlene færdedes ved deres arbejde, bar korn op, læssede brædder og jern og mere andet, var jo så fremmedartet

og uvant det, de kendte hjemmefra. Mens de spiste deres mad i stuen bag ved butikken, der stadig stod til kundernes rådighed, kom de sammen med en del sydfalstringer, og for begge brødrene var det mærkeligt at høre disse tale. Sproget var ret forskelligt fra det, der brugtes på Vestfalster. Alle sønderlændingerne kunne sige d på en helt anden måde en nordfalstringerne, så hvis de sagde brød eller kød, lød det slet ikke, som når de selv udtalte det. På de vestlige kanter blev det blot som brø og kø.

Der var også folk fra det østlige Midtfalster; de sagde nolle i stedet for nogle eller nun, som de fleste falstringer ellers plejede at sige. En østerlænding, en mand fra Aastrup, var ligeledes kommet derud. Det var ellers sjældent at se folk fra de kanter i Nykøbing. De havde Stubbekøbing som købstad, men nu havde han fået et særskilt ærinde at besøge og sad så her og spiste af en vældig madpose. Hans mål var mere drævende end de andres, og da han fortalte, at han havde haft et dårligt øje, brugte han slet ikke j, så det blev kun til øe.

»Det lyder meget kunstigt, sån som andre folk snakker,« sagde Klavs, da han og broderen siden gik op ad gaden for at se sig om, mens faderen røgtede sine ærinder.

»Ja, men vort mål lyder vel lige så kunstigt i de andres ører,« sagde Niels, »og degnin har osse så tit snakket om, det var mærkeligt, at der på så lille en ø som Falster er så mange forskellige dialekter. Men både han og præstin siger, det er, fordi vi kommer så lidt ud imellem hverandre, og derfor bliver hvert sogn og hver by næsten noget for sig selv.«

»Men de siger da osse, at vi vester og nord på er mest med,« sagde Klavs med en vis selvfølelse. »Både sønderlænderne og dem øster på er mere tilbage.«

»Men at vi kas er en smule mere fremme end de andre, skal være, fordi vi ligger nærmere Gåbense og hele overfarten til Sjælland, for derigennem er vi kommet lidt i berøring med folk ude fra. Alle de monne store rejsende, som er kommet her, har tit tabt en klat til vos, siger degnin.«

»Men vi har osse betalt for klatten, siger får, for al den ægt, som er på de veje, hvor de store færdes, har altid været en plage for de mennesker, der har boet på de kanter.«

»Ja, det kanne nægtes.«

Både Niels og Klavs kendte nok til ægtkørslerne, som de fleste

bønder hadede af et ærligt hjerte, men som alligevel var med til at sætte dem lidt i forbindelse med folk ude fra den store, fremmede verden og derfor havde sin betydning.

Imens var de nået hen til kirken og ved en ren tilfældighed kom de i snak med en mand, der var ved at flytte nogle brædder bort fra våbenhuset ud på kirkepladsen og gerne ville fortælle op om det, han havde sin beskæftigelse ved.

»Ja, ser I, karle,« begyndte han, »kirken har fra først af været et Franciskanerkloster, der blev stiftet 1419, men så i 1532 flyttede munkene derfra, og kongen skænkede da kirken til byen, og siden har den været sognekirke; men endnu længe efter skal den være kaldt for Gråbrødrekirken.«

Han havde nu lagt brædderne i en stabel og skulle så tilbage til våbenhuset igen.

»Hvis I har lyst til at kigge ind i kirken, kan I godt følge med,« tilbød han velvilligt, og begge var straks rede til at tage imod tilbudet.

»Og her ser I så altertavlen, som dronning Sofie forærede til kirken 1618,« fortsatte manden og pegede op på det store smukke billedskærerarbejde. »Og her har vi den mecklenborgske stamtafle — den har enkedronningen ligesådan skænket, og da den blev færdig i 1624, kostede den sine 500 rigsdaler.«

500 rigsdaler! Det var ligeved at løbe rundt både for Klavs og Niels ved at høre en sådan sum for et slags billede. Men det var jo også en dronning, der havde ladet det bekoste, og det var hende selv og 32 af hendes forfædre, det forestillede; men alligevel — 500 rigsdaler! Der kunne købes en stor gård for den pris.

Efter at have været hele kirken rundt kom brødrene atter ud på pladsen, og taknemlige og fyldt med mange forskellige indtryk tog de afsked med den snakkesalige mand, der så uventet havde gjort deres Nykøbingtur endnu mere indholdsrig, end de havde drømt om, den skulle blive. Ved tilbagekomsten til købmandsgården var de inde i butikken og levende interesserede fulgte de såvel svendens som drengens travle færden og hastige bevægelser. De selv kunne også nok skynde sig og tage rask fat på deres arbejde derhjemme, men her var det alligevel noget helt andet. Disse købstadfolk kunne sno sig på en ganske lille plet og næsten som rende rundt om sig selv. Og som de kunne bruge benene, gik det endnu stærkere med hænderne, og med en utrolig

fingerfærdighed forstod de at dreje et kræmmerhus og få det fyldt med et eller andet slags urtekram.

Jovist var der forskel på folk i byerne og ude på landet. Der gik det ikke så stærkt, og de kunne ikke sådan jage om. Begge stod nu og følte sig så tunge og klodsede ved siden af disse gesvindte fyre, men kunne alligevel ikke tro andet, end at de også havde deres fordel fremfor de tynde, adrætte vipstjerte, der kunne vimse om mellem pakker og kasser, som var de levende ål. Men mon der var nogen af dem, der kunne tage en tønne korn på nakken eller stå og læsse møg en hel dag igennem? Nej, det kunne de vist ikke. Og det kunne nok heller ikke hjælpe at sætte dem til at svinge en plejl eller et mejejern. Her ville de sikkert sakke agter ud.

Og det var også det samme, fordi de ikke selv kunne hamle op med kødstadfolkene i finhed og gelassenhed, for ikke for alt i verden ville de dog bytte med dem. Tusinde gange hellere ville de sjokke om med deres store, tunge træsko i jordættet ude på marker og veje, end de ville svanse rundt mellem potter og fade, og hellere ville de stryge deres le ude på den grønne eng, end de ville stå bag en disk og veje salt og sæbe og tælle rosiner.

Nej, de var bønder og hørte landet og jorden til, så de andre måtte gerne have købstaden for dem. Tage derind en gang eller to om året, ligesom det kunne falde, var en herlig oplevelse; men deres hjem og arbejde måtte de have ude på en bondegård.

Glade og mætte af alle de mange ting, de havde hørt og set, begyndte de hjemturen. Klavs havde kørt ud, så Niels skulle køre hjem. Morten Sværke sad begge gange på det forreste halmknippe og gav ordre om, når det skulle gå i fodgang, og når der måtte luntet lidt. Trav kunde der ikke være tale om at køre på så lang en tur, og det meste af vejen gik det kun i skridt. Sværken var næn over sine heste og vidste, hvad det betød på huldet, om de blev overanstrengt eller ej.

»Hestefedt er dyrt,« sagde han ofte, »og det sparer på kernen, når der bliver taget godt kære af bæsterne både ude og inde.«

Ret mange ord blev der ikke vekslet på hjemvejen. Når brødrene sad på hver sit knippe, måtte de vente med at drøfte det oplevede, til de kom hjem i karlekamret, hvor de havde deres natteleje sammen med tjenestedrengen.

Morten Sværke sad som så mange gange før hensunken i sine

egne mørke tanker. Hos en af de handlende havde han tilfældigvis hørt købmanden og en dame tale om, at den tyske kræmmer-svend var blevet anholdt for snyderi imod den forretning, han havde forbindelse med, og ville rimeligvis blive sendt tilbage til Tyskland. Der var altså udsigter til, at han skulle forlade landet, og dermed ville han vel ikke mere komme til at krydse Bodils vej. Fra den side herskede der så nok ingen fare; men enten kræmmeren var på Falster eller andet sted i verden, havde Bodil indladt sig med ham, og hendes skyld vaskedes ikke ren ved hans bortrejse. Og når hun havde lagt sig i med en, kunne hun jo lægge sig i med andre. Den, der havde forbrudt sig som hun, var ikke til at stole på.

Men hvad han ville og skulle gøre, var bestandig det store uløste spørgsmål, han ikke kunne få klaret, hvor meget han end brød sin hjerne dermed både ved dag og ved nat. Aldrig havde han stået så ubeslutsom og rådvild som her. Men heller aldrig havde han været stillet overfor noget, hvor så meget stadig var på spil; og ældre var han blevet, så han måtte tænke hver lille enkelthed nøje igennem. Og jo mere han tænkte, des mere væltede der sig ind, så det var, som han aldrig kunne komme til bunds i sagen. Under alt dette havde den ene dag rakt den anden hånden, og nu gled de ind imod jul. Skulle han foretage sig noget, inden det gamle år randt ud, måtte han skynde sig. I julehelgen kunne sligt et opgør ikke finde sted. I julen skulle der være fred på jord, fred i hjemmene og helst fred i hjerterne. Det sidste vidste han ville blive en umulighed for ham. Hvordan det så end vendte og drejede sig, ville han ikke på så kort tid fange fred i sit sind. Måske han heller aldrig fik det mere. Men det fik blive hermed, som det ville; men at der blev fred i hjemmet, burde han yde sit bidrag til. Børnene og de unge havde krav på at nyde julens fred og glæde.

Da de nærmede sig gården, kunne de se, der var lys både i hverdagsstuen og stadsstuen, og da de rullede ind gennem porten, så de også lys i køkkenet. Morten Sværke rev iltert dækkenet bort fra sine knæ. Ja, det var jo det sædvanlige, at der blev ødslet over alt! Derfor gik det ham også så dårligt, hvor meget han end fik ud af sin jord og sine kreaturer. Han tog hårdt i køkkendøren. Der var ild på skorstenen, og foran arnen stod Bodils mor og rørte i en lille jydepotte.

»Du her!« sagde han overrasket.

»Ja.« Ellen Skytte vendte sig nærmere om imod ham. »Der blev sendt bud efter mig ved middagstid. Boel er blevet så meget syg.«

»Hvad fejler hun?«

»Hun har faret ilde.«

»Faret ilde!«

Sværken stod halvt som lamslået. Så havde der altså været et barn i vente igen. Det havde han slet ikke haft nogen anelse om; men det var jo også forståeligt, at Bodil ville holde det skjult. Og nu var hun så faret ilde dermed, just som han var borte. En underlig mistanke greb ham. Han vidste, der var mange ting, hun ikke havde respekt for, og hun havde ved tidligere lejligheder kommet med hentydninger om, at hun kendte til ulovlige og fordrivende midler for at blive et svangerskab kvit. Han mindedes også, der havde været ymtet noget om, at Ellen Skytte nok havde hjulpet sig selv tilrette, da først hun var blevet lidt op i årene, så det var vel troligst, at hun her havde været datteren behjælpelig.

Morten Sværke knyttede hånden om dørklinken, så knoerne blev hvide. At det barn, Bodil havde båret under sit hjerte, ikke kom til at se dagens lys, kunne ingen være mere taknemlig for end han. Det havde vel været en horeunge, som han skulle været indskrevet for, hvis ikke han havde villet sprede Bodils skændsel ud for alle vinde. Nu var han fri derfor, og nu var skammen på det punkt skjult for verdens øjne; men dermed var Bodil ikke frikendt. Tværtimod! Hun stod nu med dobbelt ansvar, hvis hun på utilladelig vis havde skilt sig af med den menneskespire, der var lagt i hendes skød. Hvor langt fosteret havde været henne, kendte han ikke, men for ham var det også det samme, om der havde været to eller otte måneder til dets komme. Det var ligefuldt et liv, der var taget, og det var et mord, hun havde begået!

Hvis han havde slået Bodil ihjel ude på loen, havde han kommet til at stå til regnskab for hendes død; men på samme måde ville hun også komme til at svare for det ufødte væsen, som også havde haft krav på at leve. En ny synd havde hun føjet til de andre, og hun ville få et tungt regnebrædt at gøre op.

Han drejede sig brat om og gik igen ud i gården.

»Det er en hård svoger, man har,« sagde Ellen Skytte til Malene, der kom ind fra bryggerset. »Selv da han nu har fået at vide, at hans kone kas ligger med døden på læberne, går han ikke en gang ind for at se til hende.«

Malene svarede ikke. Det var ikke værd for hende at blande sig i andres sager.

»Men sån er jo Sværkerne,« blev Ellen Skytte ved, »de er hårde som flintesten, og i monne retninger har Mordin været en rædsom tyrann imod min stakkels Boel.«

Malene tav stadig. Hun kendte bedre til husets forhold end Ellen Skytte; men hun ville hverken holde med den ene eller den anden. Hun var kun et tyende, og det sømmede sig ikke for hende at dømmе sin husbond og madmoder imellem. Ellen Skytte tog heller ingen fornærmelse af hendes tavshed, men fortsatte uanfægtet med sine onskabsfulde bagvaskelser af svigersønnen. Hendes forbitrelse over Morten Sværkes hårdhed imod Bodil steg endnu mere, da han senere kom ind i stuen og satte sig til bords uden at se hen til sengen, og næppe var han færdig med maden, før han rejste sig og gik til sengs, fulgt af svigermoderens rasende blikke.

Men hun turde intet sige til ham, og ind imellem vreden blandede sig også angsten for datteren, der svævede mellem liv og død. Hun ville blive på gården natten over og skulle ligge hos Bodil, men så syg denne var, kunne der ikke være plads til flere i hendes seng. Det store dejgtrug blev derfor taget ned oppe fra loftet; de to af småpigerne skulle så have deres natteleje deri. En langpude og et par gamle skørter og en skindpels blev lagt i det, og veltilfredse krøb de små ned i trug.

Ingen af de voksne fik ret megen søvn den nat. Bodil kunne nu ikke holde sine jammerskrig tilbage, og både hendes moder og Malene måtte være oppe den meste nat. Morten Sværke blev stadig liggende, som var han uberørt af det hele. Han tvivlede ikke om, at hun var meget syg; men han kunne ikke overvinde sig selv til at tale med hende hverken på den ene eller den anden måde. Uophørligt lød det gamle rim: »Sevenbom — Sevenbom — det gør mangan pige horefrom —« for ham, og med det i sit øre og med visheden om Bodils bolen med den tyske kræmmersvend kunne han heller ikke røres ved hendes smerter.

Tidlig om morgenen, da han var kommen ud på loen, hørte han Ellen Skyttes ilfærdige træskotrin henimod loen.

»Jeg tror ænne, at Boel står det igennem — og nu vil hun gerne have præstin, så hun kan blive berettet,« sagde hun stakåndet, som frygtede hun, at Sværken heller ikke her ville tage noget hensyn til datteren.

»Så skal der straks gå bud op til præstegården,« sagde han, og lidt efter jog Klavs af sted. Han havde af faderen fået ordre til at ride, så stærkt hesten kunne tåle at rende. Bodil skulle ikke savne alterens sakramente, når hun ønskede at få det.

Hen på formiddagen kom præsten. Morten Sværke tog imod ham ude i gården og fulgte med ind. Ellen Skytte sad ved datterens seng, og Sværken tog plads på slagbænken.

»Vil I ikke nyde den hellige nadver, Morten Sværke?« spurgte præsten.

»Nej,« kom det lavt, men fast fra bordenden.

Siden der var sendt bud efter præsten, havde Sværken gjort op med sig selv, om han skulle gå med Bodil til alters eller ej, og han var kommet til det resultat, at det kunne han ikke. Med alt det, der rasede i hans sind, kunne han ikke søge herrens bord. Han vidste nok, det for andres øjne ville se mærkeligt ud, at han ikke blev taget til alters, når hans kone skulle berettes til døden; men det fik være med folks dom, som det ville. I så mange retninger havde han prøvet at dække sig og sit overfor verdens øjne, men her gjorde han det ikke. Han huskede ordene om ikke at æde og drikke sig selv til dom, og det måtte han gøre, hvis han gik til nadverbordet, som han nu var stillet. Når han tidligere havde været altergæst, kunne det også siges, at han havde været en uværdig. Han havde jo aldrig fået rensset sit hjerte, som han burde; men han havde dog i nogen måde søgt at stemme sit sind imod det hellige, der skulle vederfares ham. Men i dag kunne han ikke med frelst samvittighed nyde herrens legeme og blod. Når han skulle gå til alters, var det jo heller ikke alene for sin egen skyld, men også for Bodils. Skulle de holde nadver sammen ved hendes dødsleje, måtte han tilgive hende alt det svære, hun havde bragt ind over ham, og det kunne han ikke. Selv om han nu, da hun lå dødssyg og elendig, kunne have en vis medlidenhed med hende og inderligt ønskede, at Gud ville være hendes

arme sjæl nådig, således som han også håbede at få sine synders forladelse, så kunne han dog ikke ærligt og oprigtigt sige, at han af sit inderste hjerte tilgav hende. Vel vidste han nok, at Kristus på korset havde tilgivet alle sine fjender og lært andre at følge efter, og i al skrøbelighed ville han også søge at nå dertil; men i ærlighed skulle det være. Kun langsomt havde han kæmpet sig frem til sit, at tro på en Gud, og kun småt ville han vel også komme frem på vejen her; men han ville ikke tage sig mere på, end han kunne føre igennem. Det hjalp ikke, at han udvortes lod munden løbe, når hjertet ikke fulgte med. En stor synder var han, og synd begik han vel også her; men som en ærlig mand ville han stå overfor sin Gud. Hykle var ham en umulighed, og enten her eller hisset fik han så tage straffen for det, han forbrød.

Præsten så et øjeblik gennemborende på Sværken, da denne havde sagt sit nej, men vendte sig så om imod sengen.

»Jeg vil gerne med min datter til Herrens bord«, hviskede Ellen Skytte, og efter at præsten havde sunget en salme og holdt en kort skriftetale, tog han de to kvinder til alters.

Da højtideligheden var til ende, ønskede han dem til lykke med velsignelsen; men heller ikke her kunne Morten Sværke være med. Stiv og stum sad han med halvt bortvendt ansigt og stirrede ud igennem de små ruder, indtil præsten havde taget afsked med den syge, så det var tid at følge ham til vogns. Hvordan dommen over ham ville blive såvel fra præstens som fra andre menneskers side, kunne han på forhånd så nogenlunde sige sig, men det formåede ikke at ændre hans holdning. Han måtte handle, som han gjorde. Og i Bodils nærhed kunne han ikke være. Heller ikke, da han henimod aften fik at vide, at hun lå på sit yderste, kom han til hendes dødsleje. Om hun ønskede at se og tale med ham endnu en gang, kendte han ikke; men skulle hun få i sinde at bede ham om tilgivelse, kunne han stadig ikke med sandhed give hende den, derfor bedre at blive borte fremfor at risikere, der skulle komme dem mere bittert imellem på det sidste. Først da hun havde udstridt, trådte han hen ved sengen. Hendes ansigt havde et lidende præg, men skøn som hun havde været i levende live, var hun det også i døden.

Morten Sværke stod en stund og betragtede tavs det afsjælede legeme. Nu var hun stedet for sin dommer. Han havde sit tilbage.

Bodil Sværkes begravelse var forbi, og Ellen Skytte var igen taget hjem; men dagen i forvejen havde hun overfor Sværken måttet tilstå, hvad hun vidste om datterens sygdom, så han nu var klar over, at han ikke havde gjort Bodil uret, når han mente, hun tildels selv var skyld i sin død. Og dermed skulle der så blive stille om hende. Hendes minde tjentes bedst ved at glide ind i stilhed og forglemmelse. Men for ham selv var der meget at tage op. De mange børn og den store gård og den hele vanskelige økonomiske stilling krævede sin mands arbejde og anspændelse til det yderste, for at alt kunne klares så nogenlunde.

»Både jeg og min datter Kestne Pipper vil da gerne tage hver en af de mindste piger til vos,« tilbød Ellen Skytte, inden hun tog af sted.

»Ja, det kunne jo være meget godt for mig fra en side set,« sagde Sværken, »men jeg vil nu prøve at opdrage dem selv.«

Hvor besværligt det end kunne blive for ham med alle de mange småpigers opdragelse, ville han dog ikke nu overgive nogen af dem hverken i svigerindens eller svigermoderens hænder. Såvel Kirsten Pipper som Ellen Skytte havde altid været ham imod, og så vidt muligt ville han sørge for, at Bodils familie ikke kom til at øve nogen indflydelse på hans børn.

Krænket over afslaget forlod Ellen Skytte gården. Det var en stor fornærmelse, at Sværken ikke ville modtage hendes og datterens tilbud. Og da han havde så mange piger og ellers ikke plejede at beskæftige sig ret meget med dem, ville det jo være en lettelse for ham at slippe et par stykker. Men sådan var han! Stædig og hensynsløs i enhver henseende, og Bodil havde heller ikke danset på roser hos ham.

Else Galle havde også hjulpet til ved begravelsen, og da den var overstået, talte hun og Sværken længe sammen.

»Ja, jeg ved junne, vun du har tænkt at indrette dine sager

for fremtiden,« sagde hun; »du er junne ret gammel og kan sat få et menneske ind til dig, hvis du da æls får det i sinde.«

»Nej, det gør jænne,« sagde Sværken fast; »jeg har fået nok af at være gift, og selv om jænne skal sige noget ondt om dem, der nu ligger i graven, så ved både du og flere andre, at jeg honne været lykkelig med nun af mine koner.«

Han strøg sig et par gange gennem håret, og Else Galle lagde nu ret mærke til, hvor gråsprængt det var blevet. Det lå ellers ikke til familien at blive tidlig gråhåret; men Morten havde nok også haft mere at bære end de fleste andre.

»Den ene af dem blev jeg tvunget på, og den anden valgte jeg selv,« fortsatte han lavt; »men det første var jo det bedste ilejn, og kunne jeg vælge nu, kaldte jeg Bærde tilbage.«

Han sad lidt og så bort over søsteren.

»Jeg skønte ænne på hende, da jeg havde hende,« begyndte han så igen; »men efter at hun er gået væk, og jeg har været inde i så meget andet, er jeg blevet klar over, hvad hun var værd.«

»Sån går det jo tit,« sagde Else Galle; »når først folk er døde, får de den ros, de kunne tilkomme, mens de levede.«

»Ja, sån går det,« gentog Sværken; »men hvad jeg her har sagt til dig, skal dunne lade gå videre, og jeg må nu se at slide mig igennem det, jeg har tilbage.«

»Jeg kan godt forstå, at dunne bryder dig om at gifte dig igen,« sagde Else Galle lidt senere; »men det bliver heller ænne nemt for dig at opdrage alle de monne piger selv.«

»Der er ænne noget, der er nemt for mig, ihvad jeg så end vælger, men nu vil jeg denne vej ud, og så må det gå, som det bedst kan. Og jeg mener så, at jeg i det daglige vil hjælpe mig med Malene. Hun er jo tro som guld og godt kendt med huset og børnene, og du og de andre søstre vil nok hjælpe vos lidt med slagting og forskellig andet af den slags ting.«

»Det skal vi nok. Men store vanskeligheder vil der blive for dig med de monne piger,« sagde hun endnu en gang. »Havde det endda været drenge, kunne du bedre kommet igennem med det.«

Morten Sværke rettede hovedet.

»Man skulle vel osse nok kunne få piger til at lystre. Og lille-pigen må så rejse til bisedag, og alle de store tøsse skal have deres bestemte arbejder. Hidtil har de for det meste kun gjort, som de selv ville, så det kan kas komme til at knibe lidt i først-

ningen, men når jeg nu selv er om dem, skal det blive på en anden manér end før. Og når de kommer i gang, er de raske til det, de skal.«

»Ja, de har et godt håndelag, så der kan sikkert blive noget ud af dem, når blot de bliver taget på den rigtige måde. Men I mandfolk regner ænne med, at der er noget hos pigebørn, som I ænne forstår jer på, og derfor er denne altid endt med bare at kommandere dem hen til et arbejde.«

»Jeg mener, at når jeg tager det på samme faksun, som får tog det med vos, vil det forhåbentlig komme til at gå nunlunde; for han kunne da nok få jer piger til at gøre, hvad han forlangte.«

»Ja, for han havde mor ved siden af sig, og når han i det store havde sagt, vun det skulle være, så var det hende, som igennem det små fik al ting til at glide.«

»Ja, mor var så skrap en kone i sit hus, som nun kunne være,« indrømmede Sværken, »og alle vi børn har osse grund til at mindes hende med taknemlighed; men uden fornærmelse kan det dog siges, at får var langt den klogeste og skrappeste i et og alt.«

»Det var han, men det er en helt anden side af sagen, og vun du så end ser på det, så stod mor ligegodt i det stille bag ved meget af det, han fik æren for. Men det er af den slags, som I mænd aldrig regner med eller har forstand på at vurdere.«

Et lille smil krusede Morten Sværkes læber.

»Du selv fik vel nok lidt mere end almindelig fruentimmerforstand; men som regel er det jo da mændene, der har fået mest. Men æls forresten behøver vi junne at studere videre om mænds og fruentimmers klogskab.«

»Nej, det gør vinne. Og jeg vil så ønske for dig, at du må slippe vel ud af det, du påtager dig.«

Som Morten Sværke havde sagt, kom det til at gå. Malene passede huset og småbørnene, men det var ham, der bestemte, hvordan hele husførelsen skulle indrettes. Han sagde, hvad der skulle laves til mad, og han delte selv sulet ud. Han ordrede også, når de måtte få et stykke sigtebrød eller hvedekage, og angående øl og drikke havde de som i gamle dage visse bestemte regler at gå efter. Nu fik de ikke mellemøl i utide for senere at nøjes ene med drikke, fordi øllet var sluppet op.

Børnene vovede nu heller ikke at gå med skolehoserne til hverdag, og alle pigernes nye huer og forklæder var låsede nede i

klædekisterne, så de kunne ikke få fat på dem uden faderens tilladelse. I mange retninger kom der således orden i de indvendige sager, men på adskillige punkter skortede det alligevel stærkt. Endnu blev der hverken spundet eller lagt til side, som god skik krævede, og i hørhus og uldsække fyldte det stadig op. Det ville tage både år og dag, før tingene gled helt ind i den rette gænge, måtte Morten Sværke indrømme for sig selv.

Malene var ikke hurtig i vendingen, men tog jævnt og sindigt på vej, og i det daglige var der så meget for hende, så hun kunne ikke klare stort mere, hvor troligt hun end sled i det. Når det kneb for dem, kom en af Sværkens søstre og hjalp til, og ikke mindst pigebørnene var meget glade herfor, også fordi det var noget af en oplevelse, når der kom et fremmed menneske på den afsidesliggende gård, hvor de ellers gik så ene. Meget grovt udenomsarbejde måtte pigerne nu udføre, og særlig efter at faderen heller ikke længere ville holde tjenestedreng, men kun hjælpe sig med de to voksne sønner og alle døtrene, måtte de for alvor hænge i.

»Vi er jo nødt til at stramme vos an allesammen,« havde Morten Sværke sagt til sønnerne straks efter Bodils begravelse, »og vi må se at få lært pigerne til at bestille noget, så de med tiden kan blive skrappe fruentimmer.«

»Ja, de kan osse nok trænge til at blive eksnet,« bemærkede Niels.

Han var altid den af de to brødre, der bedst turde give sin mening til kende.

»Ja, her har været meget, som er gaaet forkert,« sagde Sværken med et dybt suk; »men nu lader vi alt dette ligge, og så hjælpes vi ad med at få bedre orden i det hele, end der har været før.«

Både Klavs og Niels hørte alvorlige efter faderens ord. De forstod ikke alene, at det kneb for ham at tale, som han gjorde, men også, at han nu betragtede dem som voksne og derved kaldte på deres ansvarsfølelse.

»Men når I så på forskellig måde får pigerne under jer til et eller andet arbejde og skal lære dem at holde orden og hænge i, så må I jo ligegodt huske på, at de kun er unge børn og ænne så stærke som I, så der skal jo i monne retninger fares lidt med lempe ilejn.«

Niels stod og skrabede i jorden med den ene træskosnude, og

der kom et stramt drag om hans mund. Der havde ikke været faret med lempe hverken mod ham eller broderen. Stedmoderen havde alle dage været ond imod dem, og faderen var i sine yngre år langt hårdere end nu, så de havde haft en streng og glædesløs barndom.

Det var, som Morten Sværke kunne læse sønnens tanker.

»Ja, jeg ved nok, der har ænne været taget med fløjlsvanter på jer,« sagde han efter en stunds stilhed; »men derfor skal I ligegodt ænne måle andre med det samme mål, og I må osse altid huske på, der er noget, som hedder samvittighed.«

Ja, der var noget, der hed samvittighed. Det havde de i deres unge liv nok fornummet, og nu havde faderen vist også lært, at der kunne gøres uret imod moderløse småbørn. Men de kunne høre det alltsammen kom i en god mening, for at de skulle undgå at være uretfærdige, så de burde lægge sig hans ord på sinde.

Klavs kunne også temmelig let høje sig her ind under, sværere faldt det for Niels. Han var hårdere og stivere end broderen, og hos ham havde de tunge barndomsminder brændt sig mere fast.

Om vinteren måtte så pigerne være med at save og flække brændet, og når mændene havde stynet pilene, var det en piges pligt at rive risene sammen og få dem bundtet. Al gødningen måtte de sprede, gærderne var de med at lukke, og når der skulle pløjes, red de plovhest. Slå jordknoLde og køre harve hørte ligeledes med til deres bestilling, og først og sidst skulle de sanke sten. Var der ikke noget andet markarbejde, som lå for, kunne en eller to af pigerne blive sat til at pille de små og halvstore sten af den tunge, stenrige jord, og mangfoldige læs slæbte de sammen i hunker. Ved tørven i mosen havde de mere end mændene, som blot sørgede for at faa tørvemassen op af gravene og ælte den til med fødderne eller ved hjælp af en hest, medens pigerne trillede den væk i en hjulbør og lagde den i bed og ridsede den af i bestemte størrelser.

»Nun steder har de jo forme til at lægge tørvsmattet i, så det er meget nemmere end stå her og lave alle de monne ridser med et tørvejærn,« sagde Ellen en brændende hed eftermiddag, da hun og de ældste søstre arbejdede ude i mosen.

De var alle barbenede og havde smidt både trøje og bul, så foruden særken havde de kun et gammelt skørt og forklæde på.

»Vi skal vist osse have tørveforme til næste år,« sagde Birte;

»men hverken får eller drengene har haft tid til at lave ret meget huggehusarbejde de sidste vintre, fordi der stadig væk har været et eller andet med gården.

Ellen trillede atter sin hjulbør hen til graven og fik den fyldt med den vællingagtige tørvemasse og kom så tilbage til søstrene igen.

»Ja, nu har vi da så noget at more os med foreløbig,« sagde hun, idet hun lod øjnene glide hen over de mange lange rækker tørvebed, »for inden vi får vendt og stablet og tårnet de monne tusind tørv, har solen vist stået op og gået ned adskillige gange.«

»Ja, og til at hvile vos lidt på imellem kommer så høet,« indskød Dorte; »for når mandfolkene har slået græsset, ved vi da nok, hvem der skal sprede det og siden være med til at få det revet og stakket og sat på stænge.«

»Ja, og så kommer æls snart høsten,« faldt Lisbet ind, »og der kan vi da osse nok få lov at tage et tag.«

»Og i efteråret er der hørren, som først skal ruskes og tørres og have vand og tørres igen for så siden at brages, hegles, rives, kæves og kranses,« kom det mundrapt fra Ellen, »og der skal plukkes humle og støbes lys og meget andet.«

»Ja, der er nok at gribe an i,« sagde Dorte, »så det vil vist vare længe, før vi kommer til at ligge på det lade lår.«

»Det sker vist aldrig, så længe vi er under fårs kommando,« tog Ellen fat igen, »og mommor siger osse altid, at får er altfor striks ved vos og forlanger, vi skal gøre altfor meget arbejde.«

Birte strøg med bagen af sin hånd sveden af sit ansigt.

»Men både faster Karne og Else og Grete siger, at vi skanne tage altfor meget efter mormors snak, for hun er altid så slem til at klage.«

Dorte så sig lidt om.

»Og hvis vinne gør det, her er, kommer vi kas ud at tjene.«

»Når vi er nun af de største bønderdøtre, skulle vi vel danne sendes i tjeneste hos andre folk,« udbrød Ellen harmdirrende.

»Ja, det er der jo da nun bønders børn, der må.«

»Jamen det har hverken Sværkerne eller Skytterne plejet, så det skulle vel ænne falde vos til.«

»Nej — men når vi nu er så monne — — .«

»Ja, jeg er ligeglad, hvor monne vi er, for så kan dinne være

bekendt at sende vos ud at tjene! Og vi er da heller ænne for monne til arbejdet her, og mommor siger osse, at vi bliver opslidte, længe før vi er udvoksede. Og frihed har vi så godt som aldrig. Det er ænne, som da mor levede, da kunne vi dog få lov at trække vejret af og til.«

De andre tre søstre drog næsten samtidig hver et suk. Det var jo sandt, hvad Ellen sagde. De havde det forfærdelig bundet og tvungent i alle retninger. Kun meget sjældent undte faderen dem en times frihed, og selv om de ikke kunne vente udelukkende at lege og danse, som mens moderen levede, var det alligevel trist at skulle hænge i arbejdsselen dagene igennem uden stort andet ophold end for just at få den allernødvendigste hvile og søvn. En underlig længsel efter moderen steg nu som så mange gange før op i dem, når de var utilfredse med deres stilling, og mismodige og kede af det sled de videre med tårven.

Faderen kom nu hen for at se rækkerne efter. De lå lige og bestemte, som de skulle; men han nævnede intet derom. Det var ikke Morten Sværkes skik at rose børn eller unge mennesker. En gang imellem kunne han dog komme med et anerkendende ord til de snart fuldvoksne sønner; men pigerne fik det ikke. Af hans tavshed kunne de slutte sig til, at deres arbejde tilfredsstillede ham. Var der noget i vejen, skulle de nok få det at vide.

Trods ungdommens lette sorgløshed var det alligevel, som pigerne bar på et lønligt savn og længtes efter noget, de ikke selv kunne give navn eller finde ord for. Da moderen døde, havde de ældste grædt; men tårerne var dog temmelig hurtigt tørret bort, og de havde også snart levet sig ind i at skulle undvære hende. At de straks efter blev sat til at arbejde langt anderledes end før, havde skaffet dem mange sure timer, og tit havde de ønsket, at hun havde været der og friet dem for alt det ubehagelige, der var pålagt dem. Men det havde kun været et ønske om at blive byrderne kvit, nogen virkelig sorg var ikke forbundet dermed. Men efterhånden som de voksede til, kunne der til tider blive en underlig tomhed om dem, selv om de sad sammen med faderen og Malene og alle de andre på gården. De kunne da føle sig så ensomme og forladte, og tankerne gik så op på kirkegården. De største huskede jo den døde moder så godt og mindedes, hvor fin og smuk hun havde været ved gilderne. De erin-

drede ligeledes meget vel, at faderen ofte havde skældt ud, fordi hun var så sjusket i det daglige, og begge billeder af hende kunne de tydeligt se for sig; men kun det første blev siddende fast, medens det andet gled bort som i en tåge. Det var så dejligt blot at tænke på den smukke, fine moder, og alle ønskede at blive kønne og pyntede som hun. At de så godt ud, vidste de også, og når de kunne slippe af sted med det, stjal de sig til at kaste et blik ind i det lille, revnede spejl, som faderen og brødrene brugte, når de barberede sig. Det havde sin plads på pillen mellem vinduerne, men hang så højt oppe, så de ikke kunne se i det, når de stod på gulvet.

Men var de kønne, var de ikke fine, og på bunden af deres sind murrede det bestandig, fordi de kun så sjældent fik lov at pynte sig en smule, men altid skulle gå med de gamle klæder for at spare på de nye. Særlig Ellen var yderst opbragt herover, og hun var heller ikke bange for af og til at komme frem med det til faderen. Som hun havde arvet mormoderens navn, var hun også den ud af hele flokken, der lignede moderen mest og tydeligst slægtede hendes familie på. Men som hun var den smukkeste, var hun også den vanskeligste i alle måder og mest trodsig i hele sin færd, og Sværken tænkte ofte med et suk på, hvordan det senere ville gå hende i livet.

Efter at han havde set tørverækkerne igennem, kom han lidt i snak med den gamle Lars Holse, der var stavret ud på mosen for at få sig en passiar med tørveskærerne.

»Vun går det?« spurgte han Sværken. »Har du begyndt at rette dig efter den ny hegnslov?«

»Ja, begyndt har jeg da; men der er langt til enden, inden man helt får lavet alt det, hun byder.«

»Ja, det er rænnok osse noget, der koster arbejde, så det kan forslå noget,« udbrød den gamle, »for loven siger jo, at enten skal der være stengærder, som er 9 kvarter høje, eller osse jordvolde, der er 4 alen i højden og 9 kvarter grøft ved hver side. Men jeg kanne rigtig huske, vun det er med risgærderne.«

»De skal være 8 til 10 kvarter, og flækgrøfterne skal graves halvfjerde alen i bredden og to i dybden.«

»Ja, det er dog osse masende, så der kan hittes på! Og hvor der så går en vej igennem et hegn, skal der jo være et led, som er

så højt, at en ridende kan lukke det op un at stå af hesten; og vold på hegn straffes med forbedringshusarbejde, så man skal ligegodt vogte sig for at komme i krambelasje med den slags.«

»Ja, det skal man.«

Sværken kendte den nye hegnsløv fuldt så godt som Holsen og ville egentlig også helst til at arbejde igen, men en gammel mand, som gerne ville snakke lidt, skulle behandles med ærbødighed.

»Ja, det er jo gevaldigt, så meget nymodings, der kommer frem,« erklærede den gamle flere gange. »I min tid var det meget nemmere med hegnsvæsenet, da hed det bare, at der skulle være lukket for rugvängen inden Mortensdag og for vårkornet inden Voldermisse. Og gærderne skulle stå til Mikkelsdag. Det var da noget, man kunne blive klog på, og ænne nær så indviklet som dette her.«

»Men al ting kan junne blive ved at stå, som det før har våren. Noget nyt må der osse ind.«

Holsen stak sin kæp lidt ned i grønsværet.

»Ja, jeg kan danne se, hvad godt det ny skal gøre. Jeg synes bare, det hele bliver dårligere — og skatterne stiger — og folk vil florere — så det er, ligesom verden var rent af lave.«

»Ja, der kan jo være nok at resenere over.«

»Ja, det er ænne som den gang, jeg og din får havde noget at sige! Da gik det helt anderledes end nu, og vi havde monné store timer sammen. Men det allerstørste var dog ligegodt den gang, vi 1766 var til auktion i Nykøbing og købte vos selv. Det var en dag, man aldrig kan glemme.«

Mindet om de store interessante dage fra hans manddomstid lyste næsten med hellig glans for den gamle, og endnu en tid fortsatte han med snakken om forrige tiders storhed og goder. Morten Sværke så efter Holsens krumbøjede skikkelse, da han endelig stavrede hjemad. Sådan var det at blive gammel; så regnede de fleste kun med det, de selv havde været med i. Nutiden duede ikke, og alle forandringer og fremskridt var af det onde.

Efter flere års tiltagende svaghed var Steffen Troen død, og Ane sad nu enke med tre halvvoxne børn. Et par uger efter begravelsen kom hun over på Sværkegården.

»Du havde vel ænne ventet at se mig her,« sagde hun til Morten Sværke, som hun traf ene i stuen.

»Nej, det havde jænne,« sagde han, »for når vinne mere er i gildeslag, plejer man junne at besøge hinanden.«

»Nej, sagde hun tøvende, »og det er kas osse underligt, at jeg kommer her; men jeg synes, jeg ville snakke lidt med dig nu, da jeg er blevet ene.«

At hun havde ventet på ham, siden Steffen var død, ville hun ikke nævne.

»Du er osse velkommen,« sagde Sværken, »og det er jo længe siden, vi to har snakket sammen, så der kan nok være noget at drøfte.«

»I alle de sidste år har vi vel kun hilst på hinanden, når vi er kommet til gildes hos Stangens — og egentlig snakket sammen har vinne, siden aftenen før du blev sammenskrevet med Bærde.«

»Nej, for i førstningen var det jo nødvendigt, at vi holdt vos fra hinanden, og senere kom der vel så meget for vos begge to, så vi glemte, at vi før havde haft en del at snakke om.«

»Jeg glemte aldrig dig, Mordin,« sagde Ane lavt. »Du har været i mine tanker hver eneste dag.«

Sværken drejede sig halvt om.

»Sån kan jeg ænne sige, Ane — der har været lange tider, hvor jeg kun i ny og næ har tænkt lidt på dig. Først tvang jeg mig til at lade være, og siden faldt det af sig selv.«

Det bævrede om Anes mund, og hun vendte også ansigtet lidt om til siden, så han ikke skulle se hendes tåreblændede øjne.

»Ja, i mænd glemmer nok hurtigere end vi fruentimmer«, sagde hun tungt.

»Det ved jænne, om vi gør i al almindelighed; men at jeg har glemt førend du, kan ænne lægges mig til last, når det var min pligt at slå dig ud af tankerne.«

»Jeg laster dig heller ænne,« rettede hun på sin stille måde; »men det gør du kas mig, når du hører, at jeg stadig har tænkt på dig, mens jeg var gift med en anden.«

Morten Sværke rystede langsomt på hovedet.

»Nej, jeg laster ænne andre for, hvad de har tænkt — jeg har nok med mit eget.«

Ane sad lidt foroverbøjet med øjnene fæstede på de små sandtoppe på lergulvet.

»Jeg ved, jeg har været imod Steffin, så jeg kan forsvare det både overfor ham og vore børn,« sagde hun, som talte hun halvvejs med sig selv; »men derfor har ligegodt det fra min ungdom stået over alt andet, og hvor gammel jeg end bliver, vil det aldrig gå mig af minde.«

Hun rettede sig lidt op og så på ham med et eget blik.

»Og som jeg tror, at du osse en gang var glad for at mødes med mig, og at det var dig en sorg, at vi skulle skilles, så har jeg vovet mig herhen, så vi kunne få talt ud, da vi begge er frie igen. Og vun du så end ser på det, kan jænne andet end sige, at jeg nu er rede til at gøre dig alt det gode, som jeg havde tænkt, men ænne fik lov til i vore unge dage.«

Sværken rejste sig og kom helt hen, hvor hun sad.

»Du har ænne taget fejl, Ane, når du tror at jeg gerne ville have slået følge med dig, da vi var unge,« sagde han bevæget, »og det var mig en stor, stor sorg, da vi måtte sige hinanden farvel, men siden den tid er der kommet meget ind, så vinne er de samme som før — og jeg tror ænne, at vi nu ville passe sammen.«

Ane sad stadig med hænderne foldede i sit skød og blikket rettet imod gulvet.

»Jeg har aldrig tænkt mig, at vi skulle stå helt, som da vi blev skilt. Livet har vel lært os begge to at se lidt anderledes på monne ting, end vi gjorde i vor ungdom, men jeg mener, at efter alt det, vi har gået igennem, skulle vi være skikkede til at gøre det lidt godt for hinanden på det sidste. «

Morten Sværke lagde sin ene hånd på hendes skulder.

»Der er meget i det, du her siger, Ane, der kunne friste mig til at gå med dig, som du vil have det — men jeg tror stadig, vi skal lade det være.«

»Jeg skulle blive en god mor for dine børn,« sagde Ane, som havde hun ikke hørt hans sidste ord. »Og særlig de små kunne nok trænge til at få en mor igen.«

Ja, børnene kunne trænge til en moder! Ikke alene de mindste, men også de større. Alle og alt der i huset trængte til en kvindelig styrende hånd. Morten Sværke mindedes sine overlegne udtalelser til søsteren efter Bodils død; men forlængst havde han måttet sande, at det var ikke nok med at kommandere de opvoksende pigebørn hen til et arbejde. Der krævedes noget mere, som han trods al sin sikkerhed ikke magtede. Mange kvaler var rundet heraf, om han end nok kunne tvinge døtrene derhen, hvor han ville have dem.

Foruden alt andet, som Ane kunne bringe ham selv, ville hun også kunne råde bod på mange andre savn, og både for ham og børnene ville det i flere henseender blive et gode at have hende i hjemmet; men han turde alligevel ikke lade sig føre ud deri.

»Men ville du blive en god mor for mine børn, så ville jeg ænne blive nun god får for dine,« sagde han med underlig rusten stemme. »Jeg har fået mine egne veje at gå, og de fremmede halvvoxne børn ville aldrig blive glade for en stedfår, der gav sig til at jage med dem, som dinne har været vant til før. Og når du så stod imellem vos og skulle gøre ret og skel til begge sider, så ville det kas blive som du skulle splitte dig selv i flere stykker, og deraf så kun komme sorg og fortræd for vos alle.«

Ane så mildt op til ham.

»Jeg mener, vi skulle være så gamle og fornuftige, så vi kunne ordne alt det i fred og fordragelighed; og selv om du siger, at dunne ville blive nun god stedfår for mine børn, så er jænne bange for det ilejn. Jeg ved, du er retfærdig i dit sind, så du ville ænne gøre dem nun skade.«

Morten Sværke smilede vemodigt.

»Det gør helt godt at høre, at du har så god en tro til mig, Ane; men skuffelserne ville ligesuldt melde sig, hvis vi nu gav vos ind i det, vi før så højlig ønskede. Og lad mig så kun osse

sige dig rent ud, at som det er nu, så betyder dunne nok for mig til at veje alt det andet op. Der skal gives for meget i bytte for det, der kan vindes.«

»Dette her sætter du lidt kunstigt sammen,« sagde Ane Troen, idet hun rejste sig; »men jeg forstår nok, hvad du mener, og jeg skal så heller ænne mere søge at få dig på andre tanker.«

»At det bliver, som det er, tror jeg osse tjener vos alle bedst. Kom vi sammen som halvgamle og med tre kuld børn, kunne vi gerne ødelægge meget for vos selv. Men som vi står nu, kan vi altid gemme på de lyse minder fra vor første ungdom, da vi holdt stævneføde under det gamle hyldetræ.«

Sværken blev længe siddende ubevægelig, efter at Ane Troen var taget af sted. Han var ikke så kold eller rolig, som han havde givet det udseende af overfor hende, og der var meget, som havde stået i en fristende skikkelse for ham. Fristelsen var heller ikke ny. Da han af Jens Stang havde hørt om Steffen Troens død, havde han som gennemlevet hele sin første lykkelige ungdomstid, da han havde drømt om at skulle vandre livet sammen med Ane. Han huskede endnu, som var det i går, hvor let han kunne svinge sig over Stangens havegårde på samme tid, som Ane vidste ubemærket at finde vej ud i haven. Kun nogle ganske få minutter kunne de som regel blive sammen derude, men det var også nok. Blot et hastigt goddag og farvel med armene om hinanden, så smuttede de hver til sit for at drømme videre om næste aftens lykke. Noget usigeligt rent og skønt havde der været over disse korte kærlighedsstunder, og med sorg og vemod havde han altid tænkt på sin ungdoms tabte paradys. I tåreløs gråd havde han også i sine første ægteskabsår begrædt tabet af hende, han havde elsket; men det var dog sandt, hvad han havde sagt til Ane i dag, at han havde søgt at glemme hende, som han burde. Men aldrig havde det lykkedes ham at rive hendes billede helt ud af sit hjerte. End ikke under den vilde flygtige rus, hvor Bodil havde tryllebundet ham, var hun gået ham helt af glemme. Fin og skær var hendes skikkelse skudt op for hans indre øje og vist ham en helt anden skat af kærlighed end det grådige, sansedrukne begær, som Bodil havde tændt i ham. Under de mange trængselsdage havde tankerne også ofte halvt ubevidst kredset om Ane. Nogle gange havde det øget hans savn, men

mest havde det dog bragt som et pust fra en renere og skønnere verden.

Og nu var hun selv kommet for at række ham den hånd, han før så gerne ville tage, og som han også endnu kunne længes efter at føle inden i sin; men alligevel havde han skubbet den bort — endda med en løgn på læben! For at få hende til at tie, havde han brugt ord, så hun måtte tro, at han ikke brød sig om hende. Det havde blødt i ham, da han så, hvor hun dukkede sig ved at høre, at hun ikke havde betydning nok for ham til, at de nu kunne slå følge med hinanden.

Der havde været dobbelt bund i de ord, og han havde da også både løjet og talt sandhed. Det var jo sandt, at efter hans mening ville goderne ved et giftermål mellem dem nu ikke kunne veje alle besværlighederne op; men han løj, når han lod hende forstå, at hun var ham så temmelig ligegyldig. For det var hun ikke!

Men kærligheden var af en anden art end før. Nu var han blevet ældre og mere erfaren og havde videre overblik end tidligere og måtte også se på besværlighederne, som deres samliv ville føre med sig både for ham og hende. Skulle de tænke på ægteskab, måtte hun opgive sit hjem og drage over til ham, og ingen af hendes børn var voksne eller udviklede nok til at kunne overtage hjemgården; men de var også på en måde for gamle til at følge med moderen hen i et andet hjem, særlig hvor der var så stor en flok i forvejen.

Ingen af parterne kunne være tjent med en sådan ordning. Og der var Troengården. Den kunne ikke skøtte sig selv, og for børnenes skyld var det uforsvarligt at sælge deres gamle fædrengård. Det var deres ret, at den blev i slægtens eje.

Og der var så Ane og hendes stilling på Sværkegården. At hun ville blive modtaget med vrede og måske med had af de større børn, var en lod, hun ikke kunne undgå, men mild og god, som hun var, ville hun vel også nok tildels kunne overvinde børnenes uvilje, så de tilsidst blev glade for hende. Men værst af alt var, at Klavs snart stod som fuldvoksen, så den tid kunne ikke være fjern, da der burde tænkes på hans fremtid. Ganske vist både kunne og skulle han vente adskillige år endnu og behøvede ikke at springe så tidligt ind i ægteskabet, som han selv havde måttet, men alligevel kunne spørgsmålet ikke skubbes bort, til han og

Ane var helt gamle. Handle overfor sine børn, som Niels Stang havde handlet imod sine, ville han ikke. Og skulle Klavs så giftes i nogenlunde rimelig tid, kunne der også være andet i vente. Med en ung kone ville der muligvis komme småbørn, og Ane var heller ikke helt over børneårene endnu, og der var alle Bodils småpiger, så det var ikke til at blande så mange sammen.

Den udvej stod ganske vist åben at se at få de ældste gift ind på andre gårde og så lade Sværkegården gå i arv til et af de yngste, men det havde endnu aldrig været skik i familien. Altid havde det været den ældste søns ret at arve fædrenehjemmet, og den gamle nedarvede vedtægt ville han ikke bryde. Var det end kun en uskreven lov, havde den dog ubrødelig været hævdholdt, og det ville være som helligbrøde at krænke de gamles bestemmelser. Give gården til en pige, når der var sønner, ville også være som en formastelse imod fædrene, og at det så måske blev til en datter af Bodil, kunne han ikke forsvare. Hvile med fred i sin grav skulle hun, men det måtte ikke blive hendes slægt, der kom til at regere på Sværkegården. Hun selv havde ikke ført lykken derind, og hendes børn skulle så vidt muligt have deres hjem andre steder.

Men når alle disse ting skulle tages i betragtning, kunne der heller ikke blive plads for Anc på hans gård. Han selv kunne bedre indrette sig imellem børnene, som det krævedes, og havde han end voldt hende smerte, da han viste hende fra sig, havde han dog skånet hende for noget endnu tungere ved at fritage hende for kvalerne ved at stå mellem de to gårde og de mange kuld børn.

Morten Sværke rejste sig hastigt op. Ja, fornuften måtte råde, selv om så hjertet kviede sig derved, og ved at lyve for Anc havde han alligevel gjort det lettere for dem at skilles.

Som de altid havde plejet, blev der hvert år dyrket et stykke hør på Sværkegården. Hvor meget der endnu var på forskud og ventede på at blive spundet, undlod Sværken dog ikke om foråret at så det sædvanlige mål. Ingen vidste, hvad der kunne indtræffe, og den dag ville dog måske oprinde, da rokkene for alvor kom til at snurre som i forrige tider. At der skulle komme fuld orden i de indvendige sager, havde Morten Sværke også håbet, da Bodil kom til at stå for styret, men med hende lykkedes det ikke at se nogen fremgang, og her med døtrene gik det heller ikke, som det skulle. De sagde nok ja og gjorde tildels, som han bød dem, men det forslog ikke rigtigt. Der var ikke noget skub i arbejdet inden døre. Hvor meget han end anstrengte sig, formaaede han dog ikke at holde de mange pigebørn i ave, og mangfoldige gange havde han sandet søsterens ord efter Bodils begravelse.

Inde fra bryggerset lød der små hvin ud i gården. Sværken åbnede døren og så Lisbet og Stense løbe rundt og daske hinanden med hver en karklud.

»Men skammer I to store tøse jer donne for at rende der og slås med fadklude!« råbte han bøst ind til dem.

Forskrækkede fo'r de fra hinanden, og i farten væltede Stense en spand valle, der stod på gulvet og var bestemt for grisene. Faderen greb hende hårdt i armen.

»Gjorde jeg dig din ret, skulle jeg ordentlig brage dine rygstykker igennem.«

Stense holdt afværgende den fri arm op for ansigtet og gav sig bitterlig til at græde.

»I måne slå,« bad hun ynkeligt, »jeg kunne ænne gøre ved det.«

»Men du kunne vel se dig for — og du kunne vel osse passe dit arbejde og ænne rende sån og skabe dig.«

Med et skub gav han hende fri. Hendes bedende, grådkvalte stemme rørte ham, så han trods harmen over den spildte valle og det utilbørlige fjanteri ikke kunne få sig til at slå hende. Det hele var jo heller kun af den slags tåbelige narrestreger, som et par halvvoxne tøse ofte kunne finde på, og at hun havde væltet vallen, var jo fordi hun var blevet bange for ham. Af ondskab havde hun ikke gjort det. Men noget dunit pjank var det alligevel, og sådan var det hele vejen igennem. Altid tidsspilde og ærgrelse på alle leder og kanter.

Fra hverdagsstuen trængte Malenes og de to mindste småpigers stemmer sig nu ud til ham.

»Tag og hent mig en tår vand til min hørkop,« hørte han Malene sige.

»Det kan Marri — jeg har lige jaget katten ud,« råbte Else.

»Jamen jeg hentede vand i går, så jeg venne rende hver gang«, erklærede Marie.

»I er rænnok et par slemme piger, at inne kan hente mig en tår vand, når jeg sidder her og spinder,« lød nu Malenes stemme igen. »Og jeg skal osse sige det til jer får, når han kommer ind.«

»Den, som sladrer, skal have en sladrekage,« fnisede Else, og Marie stemte straks i.

»Ja, den, der sladrer, skal have en sladrekage! Og din skal blive en af de største, fordi du er så gammel.

»I er godt utidige, er I,« skældte Malene, »og jeg skal da osse nok tage og flytte min vej, når I er så slemme ved mig.«

»Nej, det gør dunne ilejn,« drillede de små, »for det har du sagt så tit, og det er ligegodt ænne blevet til noget.«

Morten Sværke havde her som så ofte før fået bevis for, hvor lidt respekt børnene havde for Malene, og som det var galt med de små, var det i endnu højere grad tilfældet med de store. Intet under, at Malene tit så træt og nedtrykt ud. Men beklaget sig derover havde hun aldrig. Tværtimod søgte hun altid at dække over dem alle, når der var noget i vejen, og hendes godmodighed benyttede de sig så af på forskellig vis. Sværken gik nu ind i stuen og blev stående lidt uden at sige noget, så hun kunne få lejlighed til at klage over børnene, hvis hun ville; men hun lod

som intet og spandt videre i tavshed, medens hun af og til førte fingeren op til læben for at væde tråden, da hørkoppen var tom.

»Hvem var æls det, der blev bedt om at hente vand til Malene?« spurgte Morten Sværke, da han havde stået lidt.

Begge de små blev ildrøde i hovedet.

»Det var Else,« stammede den mindste.

»Jamen jeg sagde det til Marri,« undskyldte Else sig forfjamsket.

»Nå — og hvem hentede det så?«

Småpigerne stod nu på spring til at fare ud i køkkenet, men faderen rakte en hånd ud efter hver og holdt dem begge tilbage.

»Det er nok bedst, jeg får snakket lidt med jer to.«

Børnene stak straks i at græde.

»Jeg vil være god — jeg vil hente vand — jeg vil bede om forladelse,« lød det jamrende op imod ham.

»Å, herregud!« Malene havde rejst sig og skudt rokken længere ud på gulvet. »Det er såmænd danne noget for sån en tår vands skyld — — «

»Nå — skal du nu kas holde med dem bagefter.«

»Ja, herregud — de stakkels småskind har junne nun mor — «

Sværken kunne se, at hun var lige så angst og elendig som børnene, men det fik ikke hjælpe. Det gik ikke an, at de stadig fremturede i deres trevenhed og uvilje til at gøre det, de kunne. De skulle lære at lyde, mens de var små, ellers kunne de slet ikke regeres, når de blev større. Han kendte nok til dette fra de ældste piger. Fra spæde af havde de fået lov af moderen at råde sig selv; derfor faldt det dem nu så vanskeligt at rette sig efter det, der blev dem budt. Det samme skulle ikke gerne blive tilfældet med disse. Han trak dem ind imellem sine knæ, og nogle hårde klask faldt på deres blottede krop.

»Vil I kas så se at lystre en anden gang og ænne være næsvise, når der bliver sagt noget til jer,« kom det ind iblandt smækkene.

»Ja — ja — ja!«

Ynkelig grædende søgte de små hen på dørtrinnet op til stadsstuen og lænede sig en til hver side af dørens karm. Sværken blev stående og betragtede dem et øjeblik. Deres tunge gråd skar ham alligevel i hjertet. De havde jo ingen mor, som Malene havde sagt, derfor lød gråden vel så trøstesløs. Ikke at have nogen

moder var i de fleste tilfælde det sværeste, der kunne times et lille barn; men havde småpigerne her haft deres moder, ville de dog måske haft grund til at græde endnu tungere tårer, og for noget af hendes sind og fejl måtte de nu bøde. Men som de sad der, var de trods alt et par stakkels småvæsener, der kaldte på medfølelse og vel også trængte til kærlighed. For en stund blev han selv så underlig tung og blød om hjertet og havde i grunden helst taget dem ind til sig og tørret tårerne bort fra deres forgrædte ansigter. Men så ville der jo ingen mening blive i straffen, og de ville ikke lære at lyde en anden gang, så de fik græde, til tårerne tørredes bort af sig selv.

Morten Sværke drog et dybt suk. Det var i sandhed svært at være alene med de mange pigebørn, og her havde været brug for en andens hjælp. Han tog sig pludselig ind til brystet, som var der noget, der gjorde ondt; men alt det ville eller turde han ikke tænke på. Ude i køkkenet mødte han Malene, der havde set til ilden på arnen. Hun snød sin næse med fingrene, idet han gik forbi, og Sværken kunne nok se, det var vand fra øjnene, der drev hende ned ad næsen. Nu skulle hun vel ind for at trøste børnene, fordi de havde fået en velfortjent revselse. Bagefter kunne de så være næsvise imod hende igen, så hans tugtelse nyttede derfor intet. Sådan gik det hele vejen igennem, og derfor var det også en umulighed at komme nogen vegne med alle de selvrådige og genstridige pigebørn. I begyndelsen havde han ment, at når først de kom lidt i gang, skulle det hele blive lettere, men alt som tiden gik, blev det på mange måder sværere. Måske det også var, fordi han selv blev ældre og spekulerede for meget over småtingene, der faldt på hans vej.

»Nu må du vide ænne at ynke pigerne, så de skal tro, de har lidt overlast,« bød han i forbigående Malene.

Hun drog et dybt suk. Det var let nok for et mandfolk at sige, at hun ikke måtte ynke et par grædende småbørn. Selv om hun kunne blive vred på dem for deres næsvisheders skyld, gjorde det hende dog så ondt, når de blev straffet. De små skind havde jo så godt som ikke kendt nogen mor, og nu havde hun passet dem, fra de var ganske spæde, så de lå hende alligevel så meget på hjerte, hvor tit de end fornærmede hende. Og når det kneb for dem, eller de var bange for et eller andet, holdt de sig straks

til hende, så det viste da, at hun betød noget for dem. Til tider kunne de også være så søde og føjelige, og når de tillidsfuldt stak deres små hænder ind i hendes, eller de krøb op på hendes skød og lagde deres hoveder til hvile ved hendes bryst, fyldtes hun af en salig glæde. Hver en nærvished var da glemt, og de fik i fuldt mål tilgivelse for alt, hvad de havde forbrudt.

Efter at Morten Sværke havde revset småpigerne, kom han udenfor porten og kunne her se degnen gå ned på vejen. Det var sjældent, at nogen kom der forbi, så han kunne ikke modstå lysten til at få en samtale med den gamle degn og muligvis høre lidt nyt andre steder fra. Der var jo ikke ret ofte lejlighed til at få noget at vide, når de lå så langt fra alle mennesker. Hvis han ikke havde ærinde hos en af naboerne, eller der var møde i bymandslavet, kunne der gå uger, hvor han ikke talte med andre end gårdens folk. I tidens løb havde de også af og til undsluppet ham et stille suk ved tanken om den ensomme tilværelse, han førte herude på den afsidesliggende gård, og han kunne nu på en vis måde forstå de gamle, der græd, da de ved udskiftningen trak sig til at flytte bort fra byen og ud på jorden. Men på den anden side så han også nu som før goderne ved at bo for sig selv, og blandt andet var han særlig glad for det for de mange pige-børns skyld. Havde de boet i byen, ville det ikke faldet let at holde dem inden døre; derimod kunne de ikke her sådan slippe ud på deres egen boldgade.

Degnen havde nu snart nået markvejen, der førte op til gården, og med lange skridt styrede Morten Sværke ned imod ham.

»Her har jeg ikke været for år og dag,« sagde degnen, da de mødtes, »men der kom bud efter mig fra Brodtens, om jeg ville døbe deres lille syge dreng, da præsten ikke var hjemme, og med det samme, jeg var så langt ude, bestemte jeg at tage turen helt ned til stranden.«

»Der er jo osse pænt nede ved vandet, og man kan se langt i klart vejr.«

»Ja, Guldborgsund er vidunderligt,« sagde degnen med en lille smægten i stemmen.

Der havde været dækket godt op for ham hos Brodtens, og snapsene havde som sædvanlig gjort deres virkning. Han var

dog ikke fuld, som Sværken så ofte havde set ham, men han var opstemt og vel oplagt til at snakke løs.

»Det smalle sund er jo som et glinsende sølvbånd, der skiller Falster og Lolland,« vedblev han, »og som solen nu lader sine stråler spille i vandet, kan man næsten stirre sig blind herpå. Men skønnest er her vel nok en aftenstund, når sol går i hav derude i vest.«

Morten Sværke var ikke poetisk eller sværmerisk anlagt, og han brød sig heller ikke om degnens højstemte tone, når denne havde fået for meget at drikke, men den gamle havde alligevel en egen evne til selv i brændevinstågens rørelse at kunne sige noget, der måtte lyttes til og kunne give en vis genklang hos den, han talte med. Endnu mindedes Sværken den store tale, han havde holdt om stavnsbåndets løsning, da Else var i kirke, og som han nu talte om Guldborgsund, gjorde det også et vist indtryk på ham. Det var jo sandt, at der var kønt nede ved stranden, og han havde også næsten uden at vide det beundret synet af solen, der spejlede sig i sundet.

»Ja, I vestfalstringer er alligevel lykkeligere end så mange andre,« begyndte den gamle igen. »I har Guldborgsund — og I har jer gode jord — og I er selvejere og har i lange tider været frie folk som kronens bønder — det er store ting, som I bør skønne på. Men som det også hedder, at af den, der er meget givet, skal meget kræves, så I bør også findes i de forreste rækker, hvor der er fremskridt at spore.«

»Det bør vi kas nok, men det er ænne altid så let.«

»Nej, det er ikke altid så let,« gentog degnen tankefuldt. »Ånden kan være redebøn, men kødet er skrøbeligt og holder gerne tilbage, når det gælder at bryde en lanse for det, der er stort og højt.«

Det var en ting, han kunne tale med om. Han havde også rede på, at der var givet ham en hel del, som han kunne blive krævet til regnskab for, men han var heller ikke nået derop, hvor han i sine bedste stunder havde drømt om at komme.

»Men har I ellers hørt om den store ulykke, der har ramt hovedstaden?« spurgte han pludselig.

Nej, Sværken havde intet hørt.

»Jo, i forrige uge brændte næsten det halve København, efter hvad den sidste post beretter. Branden begyndte ved nogle brændselslagre og åd sig gennem en stor part af byen. Blandt andet brændte både Nikolajkirken og Vajsenhuset foruden en hel mængde andre bygninger.«

»Det var dog forskrækkeligt!«

»Ja, det er en frygtelig ulykke, og der skal også være megen nød derinde.«

»Ja, det kan man jo nok forstå. Det er forfærdeligt for dem, som ilden overgår. Kom man ud for det, stod man jo mæssen ænne til oprejsning mere.«

»Nej, men nu tales der forresten om, at der skal begyndes på en slags assurance, så folk kan sikre sig i ildebrands tilfælde ved forud at betale en vis afgift.«

»Man har æls nok at betale til i forvejen,« sagde Sværken, »men kom der sån noget herude på landet, ville det kas være det rigtigste at være med i det.«

Endnu et øjeblik talte de nærmere om enkeltheder ved en mulig brandforsikring, så bød degnen farvel, og Morten Sværke gik tilbage til gården.

Ved begge sider af markvejen havde han plantet en række rødpile, og de små stiklinger groede godt og tegnede til med tiden at danne en skyggefuld allé fra byvejen og op til indkørselsporten. Rundt omkring begyndte markerne nu også at blive indrammet af pilehegn. Efter fællesskabets ophævelse havde folk kastet sig mere over piledyrkning, og særlig i de allersidste år var der flere, som tragtede efter at få hvert eneste markskifte inddelt både med risgærder og pil. Nogle plantede rødpil, andre gråpil, men størsteparten tog gerne lidt af hver, og både forår og efterår var der megen travlhed med at få ordnet stiklinger og sættepile.

Morten Sværke var også meget optaget af piledyrkningen og havde fået plantet mere end de fleste af naboerne; men i øjeblikket var hans tanker dog ikke ved plantningen. Bestandig kredsede de om brandforsikringen og den forfærdelige ulykke inde i København. Det var godt, han havde fået degnen i tale og hørt om de store nyheder, og han ville også straks give søn-

nerne underretning derom. De burde ligeledes kende lidt til det, der skete og rørte sig udenfor deres eget.

Klavs og Niels arbejdede på en stor grøftvold, da faderen kom hen til dem. Med en vis stolthed så han, hvor let og rask arbejdet gik dem fra hånden. Begge havde smidt både tophuer og veste og havde kun skjorten og lærreds knæbukserne på. Hoser gik de så godt som ikke med hele sommeren, men ved gravningen havde de dog nu deres store klodsede træsko på fødderne. Niels var den højeste, men Klavs den sværeste, og hans ansigt var også mere bredt end broderens. Ingen af dem var særlig kønne, men i ungdomslagene regnedes de dog for at høre til sognets pæneste karle.

»Hvor det må være morsomt for dem, der sån får post og holder aviser, så de rigtig kan få al ting at vide,« sagde Niels, da faderen havde fortalt dem, hvad han havde hørt af degnen.

»Jamen aviser og den slags er kun for de store og fornemme,« sagde Morten Sværke, »vi bønderfolk har altid hjulpet vos med at vide det, der er lyst til på kirkestævne, og æls, hvad vi har hørt sån af præster og degne — og det har gået meget godt endda.«

»Ja, vel så.« Niels kastede en stor skovfuld jord op på volden. »Men det var dog endnu bedre selv at kunne læse om det hele.«

Lidt misfornøjet gik Morten Sværke atter hjemad. Her havde han ulejligen sig et godt stykke ud i marken for at meddele sønnerne de store nyheder, da han vidste, at især Niels gerne ville høre om al den slags, og de havde jo da også i allerhøjeste grad været interesserede i det, han fortalte, men i stedet for alene at glæde sig over, at de nu var blevet gjort bekendt dermed, havde Niels' tanker og snak bagefter dog mest drejet sig om aviser og deslige. Men sådan var de unge nutildags. De var ikke så nøjsomme og tilfredse med lidt, som han og hans jævnlige havde været i deres yngre dage. Det var ligesom, at jo mere der blev gjort for dem, des mere fordrede de, og det var helt ærgerligt at høre Niels snakke på den måde om avislæsning.

Sværken trådte en nyskudt muldvarpeknold fast ned med sine træsko. Bønderne havde dog andet at foretage sig end at tænke på den slags, og det skulle heller ikke gerne komme dertil, at folk i almindelighed ville give sig til at læse aviser.

Han var nu kommen ind i haven, hvor Lisbet og Dorte var ved at hyppe nogle få rækker kartofler. Ved at se faderen hyppe de, som om det gjaldt livet.

»Nå — katøflerne har nok allerede begyndt at blomstre,« bemærkede han, da han havde betragtet dem lidt.

»Ja, vi kan nok komme til at skrabe tidligt under dem i år,« mente Dorte.

»Ja — kas sån hen i sidst i august.«

»Præsten skraber da sommetider under deres i juli.«

»Jamen det kanne gå an hos almindelige folk, for så bliver der ødelagt alt for monne.«

»Uh — rigtige nye katøfler smager æls nydeligt,« hørte Sværken Lisbet sige til søsteren, da han var gået lidt fra dem.

Ja, kartofler smagte helt godt, og i det hele taget var det ikke ilde med et par en enkelt gang imellem. Ret mange havde de dog endnu hverken avlet eller spist der på gården. I alle de første år havde de kun lagt nogle ganske få stykker, og i Bodils tid havde de yderst sjældent fået dem på bordet. Den slags havde de ikke brugt i hendes hjem, og i så henseende holdt hun sig altid til Skyttegårdens skikke. Efter hendes død havde de dyrket lidt flere, og det var også ligesom børnene var ved at falde til dem. Men endnu var forbruget meget lille, og de spiste dem heller kun til hverdag. Når der var gilde eller ved højtiderne kunne det aldrig gå an at byde på en kartoffel. Så holdt man sig til brødet. — Foruden de få rækker kartofler havde de lidt forskellige urter og løg i haven. Hvidkålsstykket var temmelig stort, men af gulerødder og grønkål var der ikke meget. På en snip groede en smule kørvel og ved siden af lå et lille persillebed. I en anden udkant stod der både timian og merian, pastinakker og kommen. Nogle få frugttræer og buske var ligeledes plantet, og foran vinduerne var en lang strimmel med lidt blomster. Det hele stod ret godt, men haven i sig selv var i Morten Sværkes øjne en såre ringe ting, så han fandt intet særligt her at glæde sig over.

Der var en griseso, der havde revet et par lervægge ned i svinstien, og Birte og Ellen var sat til at kline dem op igen. Sværken havde flettet risgærdet, som skulle danne det egentlige grundlag for væggen, og pigerne stod nu på hver sin side af gærdet og

klinede løs med det våde ler, de havde foran sig i et stort trug. Leret tog de med hænderne og hev så den ene nævefuld efter den anden på væggen; og på en gang skulle det være, da de ellers kunne risikere at få lerklatten tilbage i hovedet.

»Det er rænnok et arbejde, der kan lave hænder,« knurrede Ellen, der nu som så ofte var i ondt lune og utilfreds med det arbejde, hun var sat til.

»Jamen så må vi jo vaske dem igen,« sagde Birte mere sagtomodig.

»Jamen det er junne nok, at vi vasker leret af vos, for skindet bliver da ligesom et rivejern.«

»Men når vi kommer dem i varmt vand om aftenen og binder lidt linnede fedtklude på dem, inden vi går i seng, så plejer de jo da at heles til næste morgen.

»Men det er nu æls ænne noget, at vi sån skal stå og kline alle vore vægge selv,« blev Ellen ved. »Vi kunne ligeså godt en gang imellem bede de andre piger i lavet om at hjælpe vos og så holde et ordentligt klinegilde bagefter. — Sån gør de fleste bønderfolk.«

»Jamen får siger jo, at når vi er så monne piger, skal vinne have fremmede til at gøre arbejdet — og så sparer vi jo osse gildet.«

»Ja,« kom det fnysende, »arbejdet skal vi nok få, men gilder eller andre slags fornøjelser kender vinne ret meget til.«

Sværken kom nu ind for at se, hvor vidt de var med klining.

»Det lider ænne ret meget med jer,« sagde han vredt, da han var klar over, at de endnu havde en god del tilbage, »men I skanne tænke på at holde fyraften, førend I er færdige, så kan I være om det hele natten, hvis I har lyst.«

Birte var næsten grædefærdig. Hun kunne ikke få søsteren til at skynde sig så meget, som hun gerne ville have, og nu kom de så til at stå her til langt ud på aftenen. Ellens mørke øjne lynede, og et kort nu hev hun den ene lerklat imod væggen efter den anden, så Birte lige straks dårlig kunne følge med.

»Vi skal da osse slide vos helt fordærvet,« hvislede hun ud imellem tænderne. »Og der er da heller ingen, der har det sån som vi, så bare man snart kunne blive gift og komme bort herfra.«

Det samme ønske steg også op fra Birtes bryst. Var hun end ikke så utilfreds som søsteren, så holdt faderen dem dog så strengt, og her var så kedeligt herude på den ensomme gård. Det ville derfor være godt at komme andet steds hen og få noget for sig selv. Men de var jo endnu ikke ret gamle og kunne intet ændre eller bestemme over tingene. De var bare nødt til at finde sig i det altsammen og tage, hvad der ville komme. Et par tunge tårer gled ned over Birtes kinder. Bare det endda havde været hende, der var kommet op til Gallens i stedet for Maren. Fasteren boede nok udflyt ligesom de selv, men deroppe havde de det meget morsommere og var altid så glade, så Maren havde det langt bedre end nogen af de andre søstre.

Morten Sværke havde taget nogle sække med sig fra loen og gik ind i hørhuset, hvor han stoppede dem fulde af hør og blå. Uldsækkene og fjerposerne oppe på loftet havde han ligeledes fat i og bar så det hele ud i lundstikkevognen, der stod i portrummet.

»Jeg vil op til Gallens,« sagde han efter fyraften til sønnerne, »og er der en af jer, der vil med, kan I godt det.«

En køretur op til Gallens kunne de begge nok have lyst til, vejret var dejligt, og de kom heller sjældent andre steder hen, så et lille aftenbesøg på Gallegården var som en hel udflugt.

»Det er mig, som har været der sidst, så det er bedst, du tager med denne gang,« sagde Klavs til broderen.

»Ja, lad mig så det.«

De to brødre enedes altid godt både om arbejde og frihed og hvad andet, der blev dem budt. Værre var det med søstrene, når de skulle i by. De var så mange, som skulle skiftes, og derfor kom de endnu sjældnere i besøg hos slægt og venner. Da småpigerne hørte om turen over hos fasteren, stak de fem mindste hviskende hovederne sammen, men hvad de forhandlede om, turde de næsten ikke komme frem med.

»Får — — må nun af vos ænne tage med op hos faster,« dri-stede Gertrud sig endelig til at spørge.

»Å, I har bedre af at blive hjemme og gå tidlig i seng.«

Fem par blanke barnejne rettedes bønligt imod faderen. De vidste godt, at de ikke alle fik lov, men kunne blot nogen af dem få tilladelse, ville der være bedre udsigter for de øvrige en

anden gang, så hvordan det end vendtes og drejedes, ville det blive en fordel for hele flokken, hvis blot en eller to måtte tage turen.

»Å jo, får — må vinne,« klynkede Stense, »det er så længe siden, vi har været borte.«

»Men sån nun høns skulle vel heller ænne tænke at komme på besøgelse un en enkelt gang imellem,« fejede faderen dem af med, idet han følte både en vis undren og halvvejs forbitrelse over, at børnene vovede at fremkomme med en sådan anmodning.

Han og hans søskende havde ikke i deres alder vovet at tigge om noget af den art. De havde blot haft at vente, til der blev givet dem lov. At han i sin barndom en gang havde bedt om at komme med til Nykøbing marked, var noget ganske usædvanligt. Men nutildags generede børn sig ikke, og Bodils piger var altid så kæphøje af sig.

»Men de har da heller ænne været nun steder siden jul,« dristede Malene sig at indskyde til fordel for småpigernes ønske.

»De allermindste skulle vel heller ænne tænke at blive slæbt rundt ret monne steder,« svarede Sværken barsk, »og når de halvstore kommer i skole hveranden dag, så kan de osse have rigeligt med udflugt i det.«

På enden af langbænken sad et par af de mellemste med nedslåede øjne og hængende mund. Deres tilværelse var lige så fattig på fornøjelser som de andres, så for dem ville det også være en næsten ubeskrivelig glæde at komme med, men det kunne det naturligvis ikke nytte at spekulere på.

Klavs så alle de mange bønlig øjne rettede imod faderen, og i erindringen om sin egen triste barndom steg der en egen medfølelse op i ham. Småpigerne her var også moderløse, som han selv kendte til at være det, og de ville sikkert blive lige så glade for hver en lille lysstribe, der blev kastet ind over deres vej, som han og hans helsøskende havde været under de trange kår.

»Å — lad bare et par stykker komme med,« foreslog han så. »Faster er aldrig ked af at se et helt læs.«

En hel række taknemlige barneøjne tindrede i samme nu hen imod ham. Klavs var altid så god. Han var meget bedre end Niels, der var så striks i alle retninger, akkurat ligesom faderen.

»Nå, ja.« Det var, som Morten Sværke kunne se, hvad der begrundede sønnens henvendelse. »Så kan to af jer komme med da.«

»Og hvem må så det?«

I åndeløs spænding afventede alle småpigerne afgørelsen.

»Ja, jer kan det nu ænne blive,« sagde faderen henvendt til de to yngste, der søgte at trænge sig lidt frem for at minde om deres tilstedeværelse, »for når inne kan hente en tår vand til Malene, så kan I heller ænne komme med bort.«

De små var dermed færdige, og som et par vingeskudte fugleunger dukkede de ned på dørtrinet op til stadsstuen, men græde turde de ikke i øjeblikket, for så kunne de gerne få piske igen. Men så ulykkelige som nu havde de vist aldrig været før, og dette gjorde næsten mere ondt end smækkene. Bare de andre dog snart var borte, så de kunne græde al deres sorg ud hos Malene.

»Men så kan det blive Ane og Stense,« sagde Sværken, »de har vel heller ænne været nun steder i år.«

»Og det har jeg heller ænne,« klagede Gertrud.

»Men du er heller ænne for stor til at være hos de to andre.«

Gertrud kunne næsten ikke løfte benene, da hun slæbte sig hen hos søstrene på dørtrinet. Var der ikke noget, som trykkede, kunne sommetider to dårligt nok få plads der, men når de græd, eller det på anden vis kneb for dem, kunne der godt være tre eller fire. Så knugede de sig sammen i en uformelig klump og følte ligesom lidt trøst ved at mærke hinandens nærhed. Og nu sad de så der og holdt hverandre i hånden, medens Ane og Stense ovenud lykkelige bandt deres skolehuer på. Rigtig pyntes skulle de jo ikke, men faderen havde dog givet dem lov til at skifte både hue og forklæde. Da vognen rullede ud af gården, fulgte Dorte og Lisbet den med syge, misundelige øjne, medens de tre mindste hulkende klamrede sig til Malene. Og ude i sostien stod Birte og Ellen. De havde endnu over en times klining tilbage og havde været i arbejde siden klokken fire om morgenen. Begge tog nu igen tungt og trægt på leret, men holde op turde de ikke. De skulle være færdige, inden de gik ind til nadveren.

»Ja, nu kører de andre i by, mens vi står her og kliner grisevægge,« udbrød Ellen harmdirrende, »det var ænne for meget, om vi tog og rendte fra det hele.«

»Men hvor skulle vi vel rende hen?«

»Vi kunne tage over hos mormor — hun er altid så god imod vos.«

»Ja, men det er ju danne vist, hun ville synes om det, hvis vi så kom rendende uden noget videre.«

»Jo, det ville hun nok, for hun har altid sagt, at hvis der var noget i vejen for vos, kunne vi bare komme til hende, så skulle hun nok hjælpe vos tilrette.«

»Men hun har da æls aldrig hjulpet vos med noget, sån som vore fastre har — både med slagting og meget andet.«

»Men får har heller aldrig villet haft mormor til at være med ved noget som helst af den slags,« påstod Ellen, »så det er ænne hendes skyld, når hunne har gjort noget arbejde her på gården.«

Birte stod lidt med en lerklat i hånden. Der kunne være noget fristende i Ellens forslag om at løbe fra det hele og lade de andre om resten, men hvordan skulle de vel komme af sted, uden at nogen mærkede det? Og gå, som de var, kunne de ikke. Mødte de nogen på vejen, ville de da tro, de var helt fra forstanden, når de rendte af by i deres gamle beskidte hverdagsklæder. Og hvad ville mormoderen vel også sige, når hun så dem i en sådan forfatning. Selv om hun end nok ynkede dem i høje toner, havde Birte som en uforklarlig følelse af, at Ellen Skytte ikke just var den, hun snakkede til, og fastrenes formaninger om ikke at tage for meget efter, hvad Skyttefamilien sagde, havde også bidt sig fast hos hende.

Og så var der faderen. Hvordan skulle de vel fri sig for hans vrede og straf, hvis de slap bort fra hjemmet. Uden tvivl ville han snart opdage, hvor de var henne — og hvad så? Hvor meget end mormoderen ville holde med dem, kunne hun dog ikke forbyde en fader at få fat i sine børn, og hvad der så bagefter kunne ventes, turde hun slet ikke tænke på. Nej, de måtte hellere se at blive færdige og så holde til, hvor de hørte hjemme; men træt og led og ked af det hele var og blev hun.

Klavs kom nu ind til dem.

»Hvorfor har I donne kilet på, mens tid var, så I kunne blive færdige til almindelig fyraften,« sagde han let bebrejdende.

»Vi honne kunnet skyndt vos mere, end vi har gjort!« bed

Ellen i. »Vi har slidt hele tiden, så øjnene har været ved at springe ud af hovedet på vos.«

»Å — sikke dog noget sludder!«

»Ja, du skulle bare selv prøve at kline en væg,« fo'r Ellen videre, »men det kan jo hverken du eller andre mandfolk gøre. I kan bare sætte vos fruentimmer til det og så bagefter skælde ud, fordi vinne har gjort nok.«

»Ja, du skal jo altid tage munden så fuld. Og selv om kliningen ænne er mandfolkearbejde, kan man vel nok have et lille begreb om, hvor længe det skal vare at få en væg op.«

Ved broderens første ord havde Birte skyldbевidst bøjet hovedet. Det var jo sandt, hvad han sagde, at hvis de havde skyndt sig noget mere, kunne de været færdige for længe siden. Men Ellen havde hele tiden arbejdet så trevent, så de ingen vegne kunne komme i det; men således var det jo så ofte, når de havde hende med. Hun gjorde sig så tit utilbøns og var så umedgørlig, så det altsammen blev langt værre, end det var i forvejen.

Ellen ville dog intet høre, og hun ville heller ikke tie. Bestændig blev hun ved at overdænge Klavs med skældsord og fornærmelse, så til sidst tabte han tålmodigheden og greb hende hårdt i armen.

»Nu har du at holde mund og så passe dit arbejde, æls skal jeg nok snakke med dig på en anden manér.«

»Så det skal du!«

Med en kats smidighed havde Ellen drejet sig om og sat sine lerede negle i hans ansigt, så blodet i tre lange striber løb ham nedad næse og kinder.

»Men plager da fanden dig, tøjs!«

Klavs stak hende en knaldende lussing, så hun faldt og slog næse og mund imod lertruget. Overlæben hovnede straks op, og næsen begyndte at bløde i store dryp og dannede snart en hel lille blodsø i det våde ler.

Birte gav sig til at græde.

»Å — hvad vil dog får sige, når han hører om al denne redelighed.«

»Ja, nu ser vi to godt ud,« sagde Klavs henvendt til Ellen, der stod med sammenbidte tænder, medens blodet tapløb ned i leret.

»Jamen gå dog heller ind og få jer vasket af,« bad Birte. »I kan jo blive syge, hvis ænne I får blodet standset.«

Uden at svare gik både Klavs og Ellen ind til Malene, og som fortvivlet jagede Birte hænderne i leret og begyndte at klaske på væggen. Det skulle jo være færdigt i aften, men nu kunne hun så godt som intet få til at hænge på, når hun var ene om arbejdet. Efter en stunds forløb hørte hun skramlende træskotrin ude i gården, og Malene kom ind.

»Det er dog en forfærdelig anstalt, der er her i dette hus,« klagede hun. »Nu havde jeg lige fået de mindste til at tie, fordi dinne måtte komme med bort, og så kommer de to store rendende med blodet nedad ansigterne, så man skulle tro, de havde slået hinanden halvfordærvet — og her står du og brøler og sjokker i leret — og I kan vel så allesammen vente jer nun tæsk, når jer får kommer hjem — så det er snart ænne til at holde ud.«

Birte græd stadig sine modige tårer.

»Vil dunne bare hjælpe mig et øjeblik?« bad hun bønligt. »For jeg kan mæssén ænne få leret til at sidde, når dænne bliver klasket fra den anden side.

»Nej, det er da noget, man nok ved, at der skal være to til at kline,« gnavede Malene, »og det er vel osse derfor, jeg er kommet. Man kan jo danne have dig stående herude i grisestien hele natten.«

Hun bandt en gammel sæk for sig og tog så fat, hvor Ellen havde sluppet. Som den øvede klinerske, hun var, hev hun med sikker hånd sine lerklatter samtidig med Birte, så i løbet af en god halv time var væggen i orden.

»Ja, så siger jeg så monne tak, fordi du hjalp mig,« sagde Birte taknemlig, da de satte lertrugene til side, »havde jeg og Ælne taget sån fat fra først af, så kunne vi været færdige til aftens.«

»Ja, og så havde vi været fri for denne her badolje, for vun det så end går, så slipper hverken Ælne eller Klavs af med deres i nat, så jer får er nødt til at få det hele at vide.«

Birte sukkede. På en måde gjorde det hende ondt både for broderen og søsteren, da det ikke ville blive godt for dem at stå faderen til regnskab. Værst ville det naturligvis blive for Ellen,

men det kunne heller ikke nægtes, at det hele fra først af var hendes skyld. Hun havde jo dagen igennem været så ond og opsætsig, og det var derfra, at al ting stammede. Men når faderen i morgen holdt opgør med søsteren, ville der måske falde noget af til hende selv med, fordi de havde været så sendrægtige. I alle tilfælde ville der da nok komme til at hænge som en tordensky over gården, og alt ville derved blive endnu tungere og tristere, end det var i forvejen.

»Der er lunkent vand i gryden, som hænger længst til højre inde på arnen,« sagde Malene, »det kan du tage lidt af til dine hænder, og så er det æls bedst, du får din grød.«

Birte fik sig vasket og kom så ind til nadveren. Det var vandgrød og tykmælk. Vandgrøden havde Malene kogt dagen i forvejen, og den var nu i det varme vejr blevet halvsur. Tykmælken havde de første taget det bedste af, så det var mest valle, der var tilbage i bøtten. Men det var der jo ikke noget at gøre ved. Der kunne ikke være nykogt grød hver aften, og den, der kom bag efter, måtte tage, hvad de andre havde levnet af den tykke mælk. Så snart hun havde spist, søgte hun ind bag omhænget hos søsteren, der trods den ophøvnede næse og mund allerede sov trygt, og ikke længe efter gled Birte også bort fra sine sorger.

Imens var Morten Sværke sammen med Niels og to småpiger kommet over på Gallegården.

»Nej — jøsses — får vi sån fremmede!« udbrød Else Galle, der kom til syne i køkkenets øverste halvdør, da vognen gjorde holdt på gårdspladsen.

»Ja, jeg syntes, jeg ville op og snakke en omgang med dig,« sagde Sværken, »og så ville alle disse med, så vi kommer som sædvanlig en halv vognfuld.«

Else Galle lukkede døren helt tilbage.

»Du ved jo osse, jeg har sagt, du skal tage nun af børnene med, når du kommer, for så monne, de er til at skiftes, kan der jo kun så sjældent blive en tur til hver.«

»Den ene vil da osse heller med end den anden, og som altid var der en tre—fire brølefærdige, da vi kørte.«

»Så skulle du sm' have smukket dem op over havverne alle sammen, så de kunde fået sig en køretur herhen.«

»Nej, det kunne dænne være tale om. De skal skiftes til at

komme med en gang imellem og så være tilfreds med det. Så måtte vi andre, da vi var børn.«

»Det måtte vi, men der er osse forskel på. Vi boede inde i byen, og vi havde en mor — dine går så ene derude på marken.«

»Men alt det er dæne noget at ændre ved.«

Sværken led ikke at høre, at hans børn manglede noget. Småpigerne kom nu til, og lykkeligt smilende så de op på fasteren, der venligt strøg dem hen over kinden.

»Det er æls en uheldig dag, I er kommet, for vi har lige lagt til bægt og skal bage i morgen, så vi har ænne un et stykke tørt grovbrød at byde på.«

»Ja, I skulle ventet med at komme til i morgen aften,« sagde Maren, der kom slæbende med et stort knippe tjørneris til at blusse bagerovn med, »så kunne I fået et stykke ny hvedekage.«

»Det havde junne været at foragte,« sagde Sværken, »men nu er vi her, og så tager vi, hvad i har. Vi er jo heller ænne kommet for madens skyld.«

»Nej, det ved vi nok. Men værsgod, kom nu med indenfor.«

Morten Sværke fulgte med Else Galle ind i Stuen, medens Niels blev lidt udenfor hos Mads. Ane og Stense holdt sig til Maren, der altid var så mild og god imod de små halv søstre. Ved den nederste bordende inde i hverdagsstuen var det store dejgtrug stillet op på to bukke. I den ene ende af truget lå sigtebægten og grovbægten i den anden. På bordet stod det lange drifttrug med hvedekagedejgen, og den syrlige dejlugt fra de mange lispund mel, der var stillet til hævning, begyndte allerede at fylde luften. Else Galle gik et vend ud i køkkenet og kom så tilbage med et krus nytappet gammeløl.

»Men hvad er det æls for en hob sække, du har med på vognen?« spurgte hun, da hun havde rakt broderen kruset.

»Ja, det er dem, der er mit ærinde, og de er fyldt med hør og blår og uld og fjer, som jeg har tænkt at give Marne, så hun kan få det som en slags medgift hjemme fra. Hun kan så selv spinde og ordne det, for som du ved, har vi junne fået lavet noget af betydning, så der er ænne meget at tage af i kisterne — nu får hun sit på denne måde.«

»Det siger vi junne nej til, for det er en god foræring at få, og selv om vi nok er godt forsynet, så er det rart at kunne lægge

mere til. Det er et gode at være i forskud på alle måder. Ingen ved, hvad der siden kan ske. Nu ser vi bare nede hos dig.«

»Ja, jeg må være glad for, at der var gammel groning på gården, æls havde denne set godt ud for mig, for det har gået dårligt i monne tider — og det går heller ænne endnu, som det skulle.«

»Pigerne er æls flinke nok, når man snakker med dem,« sagde Else Galle, »men de er for unge til at lede sig selv, og de har jo heller ingen rigtig til at tage sig af dem.«

Morten Sværke sad med halvbøjjet Hoved og så ned imod gulvet.

»Jeg havde jo tænkt, det skulle blive godt, når først jeg selv kunne bestemme over hver en ting, men det er blevet vanskeligere, end jeg havde troet,« tilstod han. »Som du siger, så kan pigerne være flinke nok sån — især nun stykker af dem, men jeg ved ænne, hvad det er, der gør det hele så trevent og vanskeligt med dem i monne retninger.«

»En hel del skyldes det, at du er et mandfolk og slet ænne kan sætte dig ind i, vun børn og fruentimmerarbejde skal tages,« sagde Else Galle fast. »Det var også, hvad jeg lod dig vide straks efter Boels begravelse, men da ville dunne høre, fordi du mente, at I mænd skulle kunne klare hver en ting. Vos fruentimmer var det omtrent lige meget med. Vi havde ænne noget forud for jer un at kunne få børn — alt andet kunne I selv meget bedre besørge.«

»Aa — just sån er det vel heller ænne, men I fruentimmer skal jo altid overdrive, hvor der er en bitte at hænge sig i,« sagde Sværken, idet han rettede sig lidt. »Men en kende kan der vel nok være om snakken, og jeg må i hvert fald indrømme, at til tider er jeg lige ved at køre fast med alle de monne piger. Jeg synes, de er så gamle, så de skulle kunne tage lidt af sig selv, men der er ænne nun rigtig skub i dem, hvis ænne man hænger over dem både først og sidst. Sure og kede af det kan jeg osse nok mærke, de er så tit, selv om dinne tør sige noget, og andre gange kan de være så kåde og overgivne — men det er bare noget tosset fjanteri, som ænne er noget at more sig over ilejn.«

»I har denne godt, hverken du eller pigerne,« sagde Else Galle, »og hvor der en gang er kommet noget skævt, er denne altid nemt at få det rettet.«

»Jeg skulle kas ligegodt have giftet mig igen,« sagde Morten

Sværke efter et øjeblikks tavshed, hvor det var, som han så Ane Troen for sig, »og der var osse nun, jeg kunne have fået både straks efter Boels død og senere hen, men jeg synes ænne, jeg kunne stille stedmor ind til så monne børn.«

»Sig osse kun, at du først og fremmest mente, at du kunne klare dig selv, så dunne behøvede at rette dig efter nun andre,« afbrød søsteren. »Du har altid helst villet våren kusk og tålte ikke en gang nogen hos dig på bukken. Det var fejlen.«

Morten Sværke sad igen med bøjet hoved og øjnene fæstede på gulvet. Der var jo meget sandt i det, søsteren sagde. Han havde troet, at han kunne styre og ordne både det udvendige og indvendige, så han ingen medhjælp behøvede.

»Men nu er det blevet sån, og så kan denne nytte at blive ved at ribbe op i de historier,« vedblev Else Galle, »og nu sidder du med smerterne, og de andre er ænne tilfredse, så jeg har i grunden ondt af jer allesammen.«

Sværken lod tommelfingrene glide rundt om hinanden. Søsteren var ikke morsom at høre på, og havde det ikke været hende, ville han heller ikke rolig taget imod så meget. Men Else havde altid i kraft af sin stilling som selvejerkone stået lidt højere end de fleste andre fruentimmer, og hun havde også altid været den af søstrene, han havde følt sig mest knyttet til, trods det, at hun stedse havde sagt ham de drøjeste sandheder. Men han vidste tillige, at hun ville hans vel, og derfor hørte han også så nogenlunde roligt på hende.

»Pigerne kunne kas æls osse klare det hele selv, når de vidste, at de skulle,« sagde han senere, da de nærmere havde drøftet forskellige ting. »For Malene er jo nok ærlig og tro, men hun kan slet ænne sætte sig i respekt hverken hos store eller små, og nu efterhånden som de mindste vokser til, skulle de andre nok kunne overkomme arbejdet. Og det var junne så lidt at spare både kost og løn til et menneske.«

»Hvis der var en kone, som rigtigt forstod at indrette sine sager, som hun skulle, så kunne hun hjælpe sig med meget mindre pighjælp, selv om hun da så osse skulle gøre en hel del karlearbejde, som de nu må. Men Malene skal dunne lade gå fra dig ilejn; for hvor lidt I kas nok regner med hende, så betyder hun ligegodt mere for jer, end I rigtigt ved. Som hun

altid går der, og børnene kan ty til hende både først og sidst, når der er lidt i vejen for dem, trækker hun større læs, end det kas egentlig ser ud til. Men det er her, som med så meget andet, at hvad et fruentimmer gør, bliver dænne agtet videre på.«

Morten Sværke følte brodden, men sagde ingen ting.

»Og så er der osse det,« fortsatte Else Galle, »at eftersom Malene har lagt alle sine bedste kræfter der på gården, så ville det næsten være en skam at jage hende bort, når hun nu er blevet halvgammel og indgroet med det altsammen.«

»Men ødet kan danne forlanges, at man skal have sine folk på undertægt.«

»I al almindelighed er man færdig med sine tjenerne, når man har givet dem deres løn, men der kan ligegodt være undtagelser; og vun du så end ser på Malene, så bliver det både synd for hende og til skade for jer selv, hvis du lader hende gå nu.«

Sværken sad stadig i samme stilling, som han omtrent havde indtaget hele tiden. Det var ellers ikke hans vane at lude forover, men nu i aften, da han og søsteren var ene, forekom det ham som en hvile at synke lidt sammen i brystet. Spare kost og løn til Malene havde han i den sidste tid ofte tænkt at ville, særlig fordi hun havde så ringe myndighed over pigerne, men når søsteren holdt så stærkt på, at han skulle lade hende blive, var det vel bedst, det blev således, så han ikke senere skulle få det at høre for, hvis det ikke ville gå for ham.

»Skulle jeg kas så lade nun af pigerne komme ud at tjene?« spurgte han efter en lille pavse.

Det var også et spørgsmål, som tidligere havde beskæftiget ham, skønt han ikke gerne ville arbejde med tanken. Der var noget eget trist i dette, at børnene fra Sværkegården skulle sendes ud i tjeneste hos andre, ligesom husfolk og forarmede fæstebønder måtte sørge for at få deres flok af sted. Det havde jo ikke været skik og heller ikke nødvendigt for Sværkerne at lade gårdens sønner og døtre komme bort fra hjemmet, før de som gifte vandrede ind på en anden gård — eller i hvert fald kom ud til nære slægtninge, sådan som nu Maren og flere af hans søskende var blevet stillet. Derfor var der også noget beskæmmende for ham, når han skulle lade sine børn bryde rækkerne. Forøvrigt havde han dog før bøjet sig for det, han ellers nødig ville, og ved at sende Kristen i skræderlære havde han ydmyget sig, som

ingen af hans forfædre havde måttet; men han havde gjort det, fordi det var nødvendigt for drengens skyld, og skulle det om end på en lidt anden måde være nødvendigt for pigerne med at gå i tjeneste, ville han bøje sig en gang til.

»Blive sendt ud at tjene er der junne ret monne bønderbørn, som er glade for,« svarede Else Galle, »og det havde vi andre heller ænne været, så det kan vinne laste dem for. Og endnu mener jeg heller ænne, du har nødig at lade dine gå ud. Føden kan du få til dem, og arbejde har du nok af -- særlig sålænge du har de monne lispund hør og blå og uld, som trænger til at komme under behandling. Det, som det drejer sig om, er, at de får lidt mere forståelse af hele stillingen. Og så skal de heller ænne have fornemmelsen af, at de køres med mandfolkepisk til hver en tid.«

Sværken bed det sidste i sig.

»Men kan du så ænne snakke dem lidt tilrette og så sige vos, vun vi bedst skal stille det hele,« bad han, »for som det går nu, er det halvvejs en plage for vos allesammen.«

Så tydelig en falliterklæring havde Else Galle ikke ventet af broderen, men han skulle ikke hånes herfor.

»Jeg skal nok prøve, hvad jeg kan gøre,« lovede hun.

Mads og Niels kom nu ind. De var også tørstige og hævdede bunden højt på gammeltølskruset. Ude fra køkkenet lød Anes og Stenses muntre barnestemmer, idet de snakkede op med Maren. Morten Sværke syntes, at røsterne havde en helt anden klang, end når de var hjemme. Her var de så glade for at være sammen med den store halvsøster — Maren var også en god pige, og det ville være godt at have hende i hjemmet, så dygtig som hun tillige var; men noget af dette kunne der ikke være tale om. Når Else havde taget hende, da hun var lille og trængte til hendes pleje, burde hun ikke trækkes bort, når først hun kunne være til nytte. Her skulle hun jo også have sit blivende hjem, og han måtte være taknemlig for den lykke, der var blevet hans ældste datter til del. En lys og lykkelig barndom og ungdom havde hun haft under fasterens værg, og hendes fremtid var sikret, så vidt mennesker kunne se. Således havde udsigterne ikke tegnet sig for hende, da hun blev plaget under den onde stedmoders hænder.

En liflig stegeduft trængte sig nu ind ude fra køkkenet. Her

var Maren ved at bage tynde pandekager, og lysvågne fulgte småpigerne bagningen. Selv om de havde fået medaften hjemme, løb deres tænder dog i vand ved synet af de dejlige kager.

Maren stak en hen til dem.

»Her har I en småkage — del hende så pænt.«

Ane tog forsigtigt om den varme sammenrullede pandekage, og så ligeligt, som det var hende muligt, skilte hun den i to parter. Stenses øjne vogtede nøje på enhver af søsterens bevægelser. Den ene skulle ikke gerne have en mundfuld mere end den anden. Efter endt deling pillede de hver sit stykke i små bidder, som de næsten nød med andagt. Pandekager var både en herlig og sjælden ret, som kun vankede ved forskellige bestemte lejligheder — når de skulle lukke havegårde, i høsten, tærskede ærter, havde møggilde, bragede hør og sådan enkelte gange, hvor der var lidt særligt på færde. Men pandekagerne derhjemme var altid meget tykke og af bygmel, løftet med gær. Alligevel smagte de udmærket, og alle var henrykte for at få dem, men sammenlignes med disse kunne de ikke.

»Uh, hvor hun smagte godt!« sagde Ane betaget, da den sidste bid var gledet ned.

»Ja, sån nun får vi aldrig hjemme,« sagde Stense til Maren, »der får vi bare lytspandekager.«

»Jamen de er jo osse gode.«

»Jamen disse er da de bedste.«

»Men de er osse de dyreste, så dem kan vinne bage til hverdag. Det er bare sån en gang imellem, når der kommer fremmede, at man laver den slags.«

»Nå — å —.«

Stense holdt betænkelig inde. Hun havde ellers bestemt at ville foreslå for dem derhjemme, at de altid skulle bage tynde pandekager i stedet for løftede, men når de tynde var meget dyrere, kunne det nok ikke nytte at tænke på nogen forandring. Hun så nu også, at Maren kom fedt både over og under kagerne. Det var ikke, som når Malene bagte. Hun havde altid et stykke røget flæsk til at gnide panden med, inden hun kom dejgen i, og hun dryppede så blot nogle få dråber fedt på den øverste side af pandekagen; men her skulle næsten en hel skefuld til. Og dejgen var lavet af hvedemel, og der var både æg og sur fløde

i, så det var nødt til at blive for kostbar hverdagsmad. Men nu skulle de have dem her. Å — hvor de ville smage, når de kom på bordet!

»Hvor monne mon vi får lov til at få?« hviskede Stense sagte til Ane.

»Ja, det ved jænne.«

»Bare vi måtte få hver to.«

»Jamen nu har vi jo fået hver en halv, så vi kommer kas til at nøjes med en, for det er junne godt at vide, hvor monne de andre spiser.«

»Jamen der er da æls en stor stav!«

»Men der er osse monne, der skal have.«

Maren var nu færdig med at bage, og fasteren satte sulefadet og nogle grovbrødsrundtenommer frem, så de kunne få et stykke smørrebrød, før de gik i lag med pandekagerne. Småpigerne fik hver en sidfanke med smør og rullepølse. Det var just heller ikke hverdagsmad for dem at få smør og pålæg på deres mad, så dette her kunne nok glide; men det blev alligevel som borte i glansen fra de tynde pandekager. Søstrene stod nede ved dejgruget, og bag halvsænkede øjelåg fulgte de med i, hvorledes de andre tog for sig af retterne, men de passede nøje på ikke at lade øjnene løbe rundt. De vidste, at børn ikke måtte lægge mærke til, hvordan de voksne fik mad. Skulle faderen opdage det, ville en streng straf være dem vis.

Fasteren rakte nu hen til fadet og tog nogle af de øverste kager til børnene.

»Se så — her er jer pulsjun.«

»Tak!«

Der var tre til hver! Det var næsten over al forstand, og i deres små barnehjarter brusede der et væld af glæde og taknemlighed over den gode faster, de lækre pandekager og hele den herlige tur.

Mens der blev spist, fortalte Morten Sværke om den store brand og den påtænkte forsikring, og interesserede lyttede alle dertil. Selve ideen med assuranzen var dem så ny og fremmed, men der var alligevel noget i den, som tiltalte dem. Som Sværken sagde, var det dog nok ikke noget for bønder.

Først næste morgen ved dagrebordet fik Morten Sværke lejlighed til at se Ellens og Klavs' skamferede ansigter.

»Men hvad er der dog sket med jer to?« spurgte han forundret.

Ellen drejede sig mere om til siden. Hendes overlæbe var nu så ophovnet, at hun kun med besvær kunne åbne munden og få skeen ind.

»Ja, det er ænne noget, vi skal rose vos af,« tilstod Klavs ærligt.

De tre lange striber ned over hans ansigt viste tydeligt, hvor søsteren havde sat sine negle, og han skammede sig derover både på den ene og den anden måde.

»Ja, så kan jeg jo snakke med jer, når vi er færdige med davren.«

Sværken holdt ikke altid opgør, mens uvedkommende hørte på det, og her mente han, det var bedst at vente, til de blev alene.

Ingen havde noget at bemærke hertil, og davren blev spist under trykkende stilhed. Alle kendte, det var ikke lysteligt at skulle stille hos faderen, når noget var forkert. Efter at der var spist fulgtes Klavs og Ellen med ham ud på loen.

»Lad vos så høre, hvad I har at sige,« bød han kort.

Ellen bed tænderne sammen. Hun ville ikke begynde. Klavs kunne få lov at fortælle, hvad han lystede. Jævnt og sindigt og uden at besmykke sig selv aflagde han så også beretning om det, der havde fundet sted.

»Ja, så kan du gå,« affærdigede Sværken ham.

Undrende forlod Klavs loen. Så billigt havde han ikke ventet at slippe. Selv om faderen ikke havde lagt hånd på ham i de sidste år, så han ikke frygtede for at få prygl, havde han dog været forberedt på en ordentlig røffel, fordi han havde skamslået søsteren. Men nu kunne han blot gå. Det forekom ham lidt mistænkeligt, så måske hun havde sit tilgode. Ærgerligt var det også, at hun skulle falde så uheldigt. Havde hun endda slået sig,

så det ikke kunne ses, ville han omtrent være ligeglad, for hun var altid så utidig og bandsat og aldrig til at nære sig for. Splid og spektakler lavede hun alle vegne, hvor hun kunne komme af sted med det, så i en vis forstand havde hun fortjent, hvad hun havde fået; men skammeligt var det alligevel, at han som voksen karl ville slå en yngre søster til blods.

Og nu gik han selv her med tre lange neglerifter helt oppe fra panden og ned til hagen. Det tog sig ikke godt ud, og nu kunne han ikke foreløbig vise sig mellem fremmede. Han havde endda ellers tænkt søndag aften at spørge om lov til at gå lidt op i byen og lege på gade sammen med de andre unge, men var nu nødt til at blive hjemme til ansigtet var lægt; og der ville måske gå et par uger eller tre, inden sporene var helt væk. Han havde ikke noget godt helekød, så det tog altid længe for ham at få lægt et sår.

Og mere end flængen pinte det ham, at han ikke søndag kunne være med at lege på gade. Han vidste, at Spurrens Grete så ville komme, og hende ville han gerne lege sammen med. Men nu var han også forhindret deri. Misfornøjet med sig selv og tung om hjertet søgte han ud til grøfterne, hvor han og broderen havde arbejdet i lange tider og havde endnu længere igen, inden de blev færdige.

Imens var Ellen blevet tilbage på loen hos faderen.

»Det er det samme, man altid hører om dig,« begyndte han, efter at Klavs var gået, »ingen kan du arbejde sammen med — og ingen kan nære sig for dig — alle steder skal du lave spektakler.«

Sværken tog en gammel pisk ned fra væggen og samlede både snor og skaft i sin hånd.

»Jeg havde æls tænkt, at du nu skulle være vokset fra pryglene, men når dunne kan undvære at få braget dine rygstykker, så kommer man jo til at tugte dig, som kunne du være en tiårs-dreng.«

Han svang piskeskafte og lod det falde ned på hendes ryg og skuldre.

»Og her har du så det, fordi dunne ville se at få dit arbejde til side i går, og her er et andet, fordi du altid skal sætte ondt blod, hvor du kan komme efter det.«

Han lod et tredje slag suse ned over hende.

»Og her har du så lønnen, fordi dunne kan holde dine negle hos dig selv!«

Hver en blodsdråbe var jaget fra Ellens ansigt, og hendes fine, slanke krop krummede sig under slagene, der regnede ned over hende, men ikke en lyd kom over hendes ophovnede læber. Morten Sværke hængte atter pisken tilbage på sin plads, og som et stik jog det igennem ham, at her på samme sted havde rebet, han havde tugtet Ellens moder med, også hængt. Og som Bodil havde taget imod slagene uden at kny, havde datteren det ligeledes, men af det hadefulde blik i hendes mørke gnistrende øjne så han tillige, at angergiven tog hun ikke imod hans tugtelse.

»Gå så ind til dit arbejde,« bød han, »og Gud nåde dig, hvis du stiller dig i dag, som du gjorde i går.«

Knejsende forlod Ellen loen. Faderen skulle ikke se, hvor våndefuld hun var. Uden på særken kunne hun mærke de tykke, opsvulmede striber af slagene på ryg og skuldre, og da hun kom ind i bryggerset for at bade sig lidt, så hun, at stregerne var gået ud på brystet. Ved synet heraf fik hun pludselig ondt og sank om på gulvet.

»Men Herregud i himlens rige! Hvad fejler du dog, barn?« skreg Malene, der aldrig havde set nogen besvime og troede, Ellen var død.

»Herre Jesus — herre Jesus — hun dør jo fra vos!« jamrede hun fortvivlet, idet hun søgte at løfte den bevidstløse pige op.

Ved Malenes skrig var Gertrud kommet til, og ved at se søsteren ligge uden livstegn fo'r hun rædselsslagen ud i gården.

»Uh — får — Ælne er død!« råbte hun i vilden sky henimod faderen, der kom ud fra loen.

«Død!«

Morten Sværke blev stående, som kunne han ikke flytte sig ud af stedet. Skulle han have slået hende, så hun var død deraf?

»Ja, hun ligger og er død ude i bryggerset — og Malene kan mæssen ænne selv bære hende væk —«

Hvordan Sværken kom ind i stuen, vidste han næppe, og det var, som han først ret sansede, da han stod ved sengen, hvor Malene med opbydelsen af alle sine kræfter havde fået lagt Ellen tilrette. Forfærdet stirrede han på datterens ligblege ansigt. Mon hun virkelig var død? I nogle sekunder havde hans hjerte skiftevis arbejdet med rasende kraft for så med det samme næsten

at stå stille. Tanken om, at Ellen muligvis var død lige efter, at han havde pryglet hende, martrede ham på det grufuldeste; og de samme kvaler, han havde lidt, da han havde slået hendes moder, måtte han atter igennem. Var han ikke blevet Bodils morder, stod han måske nu som Ellens, og det ville nok falde tungere på ham end det andet. Havde end pigen forset sig, havde hun dog ikke forbrudt sig som moderen, og derfor ville anklagen for hendes død falde dobbelt tung. Men det kunne dog også være, at hun kun var dånet.

»Løs hendes tøj og stænk hende med lidt vand i ansigtet,« bød han, men tungen klæbede fast i munden på ham, så han knap kunne få ordene frem.

Malene gjorde, som der var hende budt, og efter nogle minutters pinefuld spænding begyndte Ellen at drage ånde. Med et åbnede hun øjnene og så sig forvildet om, men af hele hendes stilling kunne Morten Sværke lidt senere skønne, at der ingen fare var til stede. Hun skulle vel blot have ro, så det var bedst, hun fik lov at ligge, som det passede hende. Han forlod derpå stuen og gik siden ud i marken til Klavs.

»Havde du holdt fred med Ælne i går, havde du sparet mig for meget i dag,« sagde han lavt og fortalte derpå, hvad der var foregået.

»Jeg er osse på flere måder ked af, at det gik, som det gik,« tilstod sønnen, »men jeg kanne forstå, vun det altid går, når man er sammen med hende, for hun kan gøre en så spanderansk og tosset, så man ved ænne af sig selv at sige.«

»Ja, hun har et forbistret sind, og hun er værre at styre end alle de andre tilsammen.«

Klavs skræbede jorden af sin spade.

»Ja, når bare hun ænne er der, kan man nok komme tillavs med hvem af pigerne, det skal være, men er hun med, kan hun tit gøre hele flokken lige så forrukt, som hun selv er.«

Morten Sværke drog vejret dybt. Ja, det var fuldstændig Bodils sind, der gik igen i datteren, og det var med hende som med moderen, at enten hun blev taget med det onde eller det gode, frenturede hun dog med sine ondskabsfulde luner uden hensyn til noget som helst. De prygl, Ellen havde fået, havde hun også ærlig fortjent og måske flere til, om det skulle være, men det var alligevel ikke godt, når der skulle slås på omtrent fuldvoksne

piger. Men som moderen kunne hun drive ham næsten til fortvivlelsens rand, og i nogen måde virkede hun halvvejs som en forbandelse over hjemmet.

»Men jeg har kas ligegodt vovet mig lidt længere ud med hende, end jeg skulle,« sagde han dæmpet til sønnerne, »og hvad der gik igennem mig, da jeg så hende ligge hen som død, kan jænne forklare — og jeg siger det her, så I kan tage jer lidt i agt både for jer selv og for hende.«

Faderens ord havde gjort et stærkt indtryk på begge brødrene, dog mest på Klavs, og en tid efter at Sværken var gået, arbejdede de i tavshed.

»Det havde været forfærdeligt, hvis Ælne var død,« begyndte så Klavs, »og jeg ville da altid følt det, som jeg havde skyld deri. Jeg kunne jo ladet hende og Bærde om deres, og når hun er så galhovedet, skulle jeg vel haft bedre forstand.«

Niels spyttede i næverne, inden han hev en skovl jord op.

»Ja, det er det samme — bliver der grund for det, skal jeg nok give hende en skrimpefuld, som hun kan mærke, men det skal blive et sted, hvor denne kan ses.«

Han slog et hårdt slag imod voldens side.

»Hun er lige bestemt som hendes mor,« fortsatte han i en tone, der dirrede af en egen bevægelse, »og du har vel ænne glemst, vun hun behandlede vos, da vi var små.«

»Nej, det glemmer man vel aldrig, hvor gammel man så end bliver. Det var strenge år for vos at slippe igennem, men værre var det dog blevet, hvis vi havde været piger.«

»Ja, Marne måtte jo prise sig lykkelig, at hun kom over hos faster.«

»Ja.« Klavs' tanker tog som et lille spring ud til siden. »Og det var jo æls osse godt for Kristen, at han kom i skræderlære.«

»Ja, men der ænne nun stads for vos andre ved at have en broder, der er skræder,« erklærede Niels som så ofte før.

»Nej — men herregud, når nu staklen ænne kan andet.«

Tanken om den stakkels vanføre broder stemte nu også Klavs vemodigt, og i det hele syntes han, der var så mange ting, som var mørke både for og bag; og især var alt så tungt for ham, som ikke søndag aften kunne komme til at lege på gade sammen med Spurrens Grete.

Morten Sværke var også tung i sit sind, da han gik hjem ude

fra marken. Det tyngede ham, at datteren var så uregerlig, og at han skulle optræde på den måde overfor hende. Og nu havde han endda kørt forholdsvis glad hjem fra søsteren i aftes. Det havde lettet at få talt ud med hende, og småpigernes jublende glæde havde uvilkårligt bidraget sit til, at der var kommet en egen stemning over ham. Selv om det i og for sig ikke betød stort, enten de par skoletøse var sure eller milde, var det alligevel morsommere at se dem glade og tilfredse, end når de gjorde sig udtilbens. Og Maren havde været så taknemlig for det, han havde haft med til hende, og en indbydelse havde han fået til de større, men nu var så alt dette kommet og havde som sat bom for glæden. Og Ellen var måske nu så dårlig, at hun ikke kunne komme med over hos fasteren, og egentlig skulle hun heller ikke have lov dertil, men så fik Else jo det hele at vide, og der ville igen blive noget at høre for, så han vidste knap, hvordan han ville ordne sagen.

Klokkentien havde han med ud i marken, så han skulle ikke hjem før til middag. Dorte og Birte sankede sten, og Lisbet og Ane var ved at vande og flytte kreaturerne, men Ellen sås der ikke noget til. Antagelig lå hun i sengen derhjemme. Det ville hun gerne, når hun kunne slippe af sted med det, så det var meget rimeligt, at hun blev liggende, selv om hun ikke havde det behov. Den vane havde hun også arvet efter moderen, men alt det fik være i dag. Blot hun slap vel over følgerne af de prygl, han havde givet hende, ville han se bort fra det andet. Til sin beroligelse så han hende i færd med at øse sulevællingen op, da de kom ind for at få mad, og hun stillede sig også på sin sædvanlige plads og spiste med, som hun plejede.

Sværken betragtede hende gentagende. Heldigvis så hun ikke ud til at fejle noget, og af hendes øjelag var der heller intet, som tydede på, at hun var i oprør. Fredelig søb hun med af bøtten, der stod hende nærmest og tog ligeledes imod det stykke sul, han lagde hen til hende, så måske hun havde haft godt af den omgang, der var blevet hende til del ude på loen.

Morten Sværke så videre nedad den lange række døtre, der stod langs bordet og nu, som så ofte før, kunne han ikke undgå at lægge mærke til, hvor kønne alle pigerne i grunden var. Kunne de blot blive ligeså flinke og dygtige, som de så godt ud til, havde det ingen nød.

At børnene skulle blive skrappe og ordentlige mennesker, var jo også det, han altid havde arbejdet for. Havde han taget fejl af midlerne til at føre dem ind på de rette veje, var det i alle tilfælde imod hans vilje. Men nu måtte han hellere komme frem med den indbydelse, søsteren havde givet ham.

»Jeg skal sige fra faster Else, at alle I fire store kunne komme over hos hende i aften og smage hendes nye hvedekage,« sagde han hen imod pigerne.

Som ved et trylleslag blev Birtes og Dortes og Lisbets ansigter et eneste stort strålende smil.

»Må vi komme over hos faster!« jublede Dorte.

»Ja -- og I må så holde fyraften en halv time tidligere end æls.«

De tre søstre kunne næsten ikke spise mere af lutter glæde. Holde tidlig fyraften og så af sted over på Gallegården var så stor en højtid for dem alle, at de helst havde lagt skeerne og givet sig til at danse rundt på stedet. Men det kunne aldrig gå an, så de måtte pænt blive stående og søbe videre.

Ellen stod med halvtbortvendt ansigt, men sagde ingen ting. Faderen havde heller ikke henvendt ordet særskilt til hende; men nu havde han nævnet, at de fire største var bedt og sagt, de måtte gå, så fik hun selv afgøre, om hun ville med eller ej. Efter hvad han kunne dømme om i øjeblikket, gik hun dog nok med, når tiden kom.

Og det slog også til. Uden indvendinger gjorde hun sig efter fyraften rede til at følge med søstrene.

»Bare vi måtte få vore sko på,« ønskede Dorte, da hun var ved at rede sig, »men jeg tør danne spørge om det.«

»Det tør jeg heller ænne,« sagde Birte. »Vi ved jo, far har sagt, at vi kun må få dem på, når vi skal til kirke og gilde og kas en meget enkelt gang, når vi en søndag aften må være med at lege på gade.«

»Men er det så æls ænne bedre at rende barbenet derop,« foreslog Lisbet, »så løber vi lettere.«

»Jo, men vi må ligegodt have hoser og træsko med,« sagde Birte, »og så kan vi tage dem på, førend vi går ind, for det ser sån lidt pænere ud, når vi har noget på benene.«

Dorte var straks enig med hende heri, og efter en kort rådslagning endedes de alle derom. Et øjeblik efter travede de på

rappe ben af sted. Øjnene lyste, og munden løb om kap med fødderne. Det var herligt at komme et vend udenfor gården.

Ellen sagde ikke ret meget. Hun var endnu både øm og stiv af slagene, men ellers fejlede hun intel. Søstrene lagde ikke særlig mærke til hendes tavshed og var altfor optaget af deres eget til at tænke videre over hendes humør. At hun havde fået prygl af faderen, havde de nok hørt, og de havde også fået at vide, at hun bagefter var faldet om ude i bryggerset, men det var der ikke noget at gøre ved. Lidt medfølelse kunne de nok have med hinanden, når de blev straffet, men Ellen var tit så forbistret at komme tilrette med, at de også af og til ønskede hende et livfuld klø. Så havde hun fået det nu, var det hende i grunden vel undt. Forøvrigt ofrede de ikke ret mange tanker på noget af dette. Alt drejede sig om turen. En gang imellem tog de vejen i spring, rejste sig på tærne og sprang så af sted i tre—fire hop, ligesom de kunne holde til, det hele under råb og latter og lystige hvin. Alene spadsereturen derop var en hel fornøjelse, og inden de knap vidste af det, havde de Gallegården i sigte.

»Nu må vi gå mere anstændige,« sagde Birte forpustet efter det sidste løb, »og så er det osse bedst, vi trækker lidt på benene.«

De satte sig på grøftkanten og fik hoser og træsko på, men i en fart var de oppe igen for snart at nå målet. Fasteren tog hjerteligt imod dem. Som hun havde haft ondt af Birtes børn, da de blev hundset af stedmoderen, således havde hun nu også medynk med Bodils døtre, der skulle opdrages af den strenge fader. Ingen af Sværkedøtrene havde kendt blide kår i deres barndom eller første ungdom, og de havde savnet meget af den kærlighed, som børn i de fleste tilfælde trænger til.

Men nu var her ingen tale om kulde eller savn, alt var lutter lys og glæde for dem, og med god appetit gled den nye hvedekage ned.

»Vun er det æls, du ser ud på munden?« spurgte fasteren Ellen, mens de spiste.

»Jeg faldt i går aftes og slog mig på lertruget.«

En fin rødme havde farvet Ellens kinder, men hun mødte dog frit fasterens blik. Det var jo sandt, hvad hun sagde, så de andre kunne ikke sige, at hun løj, selv om de ellers ville give nærmere besked om faldet. Men det var der ingen af søstrene, der havde lyst til. Der var ikke noget morsomt ved at ribbe op i den kedelige

historie, når de nu sad og havde det så rart sammen med fasteren og Maren.

»Ja, sån et uheld kan jo indtræffe,« sagde Else Galle uden mistænksomhed. »Men vun går det så æls for jer med at karte og spinde og al den slags? Har I snart begyndt at lægge noget hen i kisterne?«

Pigerne så forlegne til hverandre.

»Nej — vi er ænne sån kommet rigtig i gang med det — der er altid så meget andet, som vi skal ude,« svarede Birte, kendelig trykket af spørgsmålet.

Hun vidste godt, det var forkert, at de ikke fik spundet og lavet noget af betydning, og ligeledes kendte hun, at hvis de senere hen skulle have skyld for at være skrappe og dygtige piger, måtte de virke noget med uldent og linned. Et fruentimmers ry og dygtighed ahang i høj grad af, hvor meget vedkommende kunne få lavet og lagt i bunke i kister og senge. Det var også helt morsomt at spinde, når først de kom i lag med det, men der var så meget andet, som lagde beslag på dem, og når de en enkelt gang havde en ledig time, var det ikke altid så nemt at få begyndt med det samme. Og der var også det, at selv om den ene ville hænge i, og de andre så skød af sig, så var der ikke rigtig noget ved at sidde der og slide, mens en anden dovnede og tog sig det behageligt.

»Det er jo osse rimeligt, at I skal bestille, hvad der æls kan være både ude og inde,« sagde fasteren, »for når I er så monne, så kan der ænne holdes anden hjælp — og I vil vel ænne ret gerne ud at tjene?«

»Nej, det vil vinne!« lød det i samlet kor fra dem alle fire.

»Men så må I se at tage ordentlig fat, så jer får ænne skal blive ked af at have jer gående derhjemme allesammen; og nu er I osse snart helt voksne, så I skal tænke på at tage lidt af jer selv og ænne lige nøjes med at gøre det, I bliver jaget til.«

Pigerne sad med nedslagne øjne. De følte alle det rigtige i fasterens ord, men det var altid så svært med at komme i trit, når de var så mange.

»Men for at gøre det lidt lettere og morsommere,« fortsatte Else Galle, »så skulle I se at få en mere bestemt ordning på arbejdet, sån så hver tildels havde sit.«

»Vun mener I?« spurgte Dorte tøvende.

»Jeg mener, at udenfor de store arbejder, som i høst og slet og tørv og al den slags, der skulle I skiftes til at være ude og inde. I den ene uge skulle et par af jer malke og passe kreaturerne og gøre, hvad der er at hjælpe mandfolkene med, og de andre to kunne så være ved det indvendige og se at sy og spinde så meget som muligt.«

»Ja, det ville æls være helt morsomt!«

Birte havde straks med begejstring grebet tanken, og de andre var ligeledes stemt herfor. Det var altid så kedeligt at skulle rende fra rok og sytøj, når de godt og vel havde fået begyndt.

»Men det kommer bare an på, om vi må for får,« sagde Lisbet betænkelig.

Det var ikke sikkert, han ville synes om den slags. Han ville nok stadig have dem ude og inde, ligesom det passede ham bedst.

»I kan da prøve at høre ham ad,« opmuntrede fasteren, »og bare han ser, det går godt med jer, så får I nok lov til at fortsætte. Og så skulle I osse se at komme til at spinde til haltens.«

»Til haltens!«

Pigerne rettede sig påny. Det blev mere og mere interessant at høre på fasteren.

»Ja, sån så det halve af det, I spandt, blev lagt i jer egen hob.«

»Ja, så vilde der æls være noget ved det!«

Birtes øjne lyste af ivrighed. Når de selv fik en part af udbyttet af deres arbejde, var der noget ved at kile på, og kunne de bare få tilladelse til det, skulle hun ordentlig hænge i for at få fyldt op i sin egen bunke.

Efter en længere rådslagning imellem dem selv indbyrdes og nogle flere oplysninger fra fasteren angående enkelthederne af ordningen bestemte de at vove et forsøg hos faderen. Men uden at der blev vekslet et ord derom mellem de tre af søstrene, var de dog alle på forhånd klar over, at ingen af dem ville være fast makker med Ellen. De ville kun skiftes til det efter tur.

Ved davrebordet den følgende morgen bragte Birte fasterens forslag på bane. Sværken hørte til med rynkede bryn. Det var også en idé af Else at komme med. Han måtte vel bedst vide, hvordan og hvem, der passede for de forskellige arbejder og kunne nok kalde dem ud, som de havde fortjent det til, så der var ingen mening i at sætte pigerne de fluer i hovedet.

Spinde til hælvtens var ligeledes en underlig grille, og det

havde aldrig været Sværkedøtrenes skik at have det på den måde. De havde spundet i flæng og fået deres part deraf bagfter. Såvel det ene som det andet var nogle løjerlige påhit af Else, og allerhelst havde han blankt afvist disse tåbelige forslag, men da de netop kom fra søsteren, som han havde bedt om at hjælpe sig lidt med døtrene, var det vel ikke værd helt at skyde dem bort.

»Jeg synes, I skulle lade pigerne prøve det,« blandede Niels sig nu i samtalen.

Sværken drejede hovedet lidt om imod sønnen og så på ham med et eget blik. Det var ellers ikke sædvane, at børnene gav faderen råd, men Niels havde altid sin måde at komme frem med det på, så han hverken kunne tilrettevises for mangel på ærbødighed og heller ikke for vigtighed til at snakke med om de forskellige ting. Det hele kom så ganske naturligt, at han måtte sige sin mening. Men der var alligevel noget underligt i dette som i så meget andet; men sådan var det hele vejen igennem. Nutildags var ungdommen ikke, som de yngre tidligere var.

Men når Else mente, det skulle være således med pigernes arbejde, og Niels også interesserede sig for en sådan nymodens ordning, var det jo bedst, de fik lov at prøve, hvor aparte og kunstigt det end ellers var i hans øjne.

»Ja, så kan I jo for en tid indrette jer med det, som faster har sagt, og lad os så se, hvad det kan føre til,« sagde han lidt mørkt.

Søstrene vekslede et hurtigt blik. Det var herligt, at de måtte stå lidt mere frit, og især var Birte ivrig efter at få rammerne lagt. Men Morten Sværke var ikke tilfreds. Det var noget nyt, der var kommet ind mellem fructimmerne på Sværkegården, og det virkede som et pust ude fra noget, han ikke forstod.

Men det fik være. Han ville ikke gøre søsteren imod. Hun havde så ofte givet ham beviser på sin klogskab, og alt det lyse og gode, som i de to sidste glade aftener havde mødt ham og børnene, var kommet til dem igennem hende. Det var kvindehånd, der havde strøet de små blomster på vejen. Og en anden ville hellere end gerne have plukket småblomster til ham. Morten Sværke tog sig med et ind til brystet. Å — Ane! Ane!

Jul var nær, og overalt begyndte man at forberede sig til dens komme. I gårdene blev der brygget og bagt og slagtet i store måder, og fra husene strømmede fattige koner og børn ud for i Guds navn at bede om en smule godt, så de kunne få deres part af julens glæde. Omtrent hvert sted blev der stukket lidt i posen. Ingen vovede rigtigt at sige nej, om end sindet nok var til det. I julen skulle selv den ringeste stodder have lov at smage både kage og sul, og juleaften måtte ingen gå sulten til sengs. Det var en gammel lov, der ikke kunne brydes, og alle, som evnede det, skulle derfor yde deres til, at budet kunne ske fyldest.

Nægtede de at efterkomme den uskrevne befaling, ville det falde tilbage på dem selv, og de ville ingen glæde eller velsignelse få af julefesten. For deres egen skyld måtte de derfor være med til at skabe lidt jul for de usle tiggere, der kom til deres dør. Hvor meget, der skulle gives, var der ingen faste regler for, og sindelaget kunne heller ikke fastsættes — at der gled en bid i tiggerposen, var tilstrækkeligt. Og den ene bid lagt til den anden fik betydning for dem, der samlede ind, og altsammen var det med til at skabe juleglæde.

Men heller ikke af alle blev der givet, fordi de halvvejs ikke turde andet. Mange gav rundelige gaver i erkendelse af, at de ikke havde ret til at lukke øjnene for andres nød, men burde dele med dem, der trængte. At Gud elskede en glad giver, havde mange ved juletid indskrevet i deres hjerter og gav med bevidstheden om, at saligere var det at give end at tage. Og de fattige stavrede så hjem med mange forskellige ting i poserne. Et sted havde der vanket kage, et andet en bid af julegrisen. Gik det højt, kunne der fås en stump medister eller et rygled, men et par grisetæer eller en sværpølse kunne der dog bedre regnes med.

Hos nogle hentede de sig et stykke sigtebrød, hos andre blev det kun en humpel grovbrød. Lidt gryn, en smule frugt, tørret eller rå, en håndfuld pebernødder, en lyseprås og mere andet kom ind under julens gaver.

På Sværkegården blev der givet, som det havde været skik og brug gennem mangfoldige år. Om det kom fra et varmt og medfølelse hjerte, eller fordi der skulle ydes, blev der hverken spurgt eller talt om. De fattige fik uden nogen viderværdigheder deres bestemte part, og dermed var den snak ikke længere.

Som sædvanlig var der slagtet en stor fedegris, og ved bagningen var der blusset to gange, fordi der skulle bages mere sigtebrød og hvedekage end ellers. Det første gammelølsbryg var også brygget, og det gode øl, det nye brød og den fede slagtemad havde ligeledes stemt sindet til højtide. Både ude og inde var fejlet og skrubbet, og på alle sengene var lagt rene lagner. Lille juleaftensdag skar karlene hakkelse, så hele hakkelsehuden blev fyldt, og de behøvede nu ikke at skære igen, før julen var forbi. Inde på skorstenen hang en gryde med sul og kogte side om side med rødbederne, og henne på dørtrinnet ind til ølkamret sad Dorte og malede sennep. Hun havde et stort træfad på skødet, og ved en svingende bevægelse fik hun en stor jærnkugle til at løbe rundt i fadet og findele sennepskornene.

»Uh — hvor det dog bider i øjnene,« sagde hun og standsede lidt for at holde ansigtet ind imod sin arm.

»Og jeg må nyse hele tiden,« pustede Ane, der var ved at støde peber i en stor jærnmortel.

Hun var lige blevet færdig med kanelen til julegrøden og var nu i lag med peberet til grisesylten. Men trods nysen og rindende øjne var de ikke kede af deres arbejde, men kun glade for at hjælpe med tillavningen af julens goder.

I mørkningsstunden sang alle en julesalme, og ovenpå nadveren fik hver et æble. Julen havde dermed som sædvanlig holdt sit indtog, og de sad også lidt længere oppe, end de plejede. Lille juleaften red Knud jo ud for at se til sin kæreste, og så var han glad og ville gerne kigge på oplyste vinduer, derfor var det heldigt at sidde længe oppe den aften.

Juleaftens formiddag rensede og smurte mandfolkene deres skindpelse, så de kunne være rene og pæne i julen, og straks

efter middag var Dorte og Lisbet rundt i haven for at piske træerne med lange kæppe for at få dem til at bære megen frugt i det kommende år.

»Mon det nu osse hjælper noget?« sagde Lisbet lidt tvivlende, idet hun rask gik fra træ til træ og gav hvert et lille dask med kæppen.

»Ja, jeg ved ænne,« svarede Dorte, »men sån gør jo alle mennesker.«

»Boel Sørensen sagde æls en dag, det var noget godt tos.«

»Jamen Boel er nu osse meget ugudelig med monne ting. — Men lad vos nu bare se at komme hele omgangen rundt. Det er koldt, så det er bedst at være inden døre.«

Pigerne tjattede hastigt træerne over, og Lisbet krøb så op på stænet for at kaste en favnfuld hø ned til kvæget.

Alle kreaturerne skulle senere have deres helligaftensgift. Det meste af høet var til køerne, men fårene skulle dog også have en tot. Hønsene fik næsten alt det korn, de kunne æde. De skulle ligeledes mærke, det var juleaften. Ellers fik de ikke stort andet, end hvad de stjal sig til inde på loen eller ude på marken. Da der var malket, fik kattene en sjat nymalket mælk, ligesom hunden skulle have rigeligt med brød og et fedt suleben i tilgift. At der burde sørges godt for dyrene, fandt Lisbeth kun var ret og rimeligt, men da hun ud på aftenen blev sendt op på loftet med en klat grød til nissen, vrængede hun mund.

»Det er bare rotter og mus, der æder ham,« erklærede hun respektstridig.

»Jøsses kors — råb donne så højt, din får kan gerne høre det,« tyssede Malene, »og du må da heller ænne benævne utøjet på den måde i julen. Du ved jo, at så skal du bare sige de store og de små, æls bliver vi plaget med dem hele året rundt.«

Lisbet slog med nakken. De gamle havde altid så mange formaninger! Men det kunne ikke nytte at sige noget derimod. Nu måtte hun hellere se at få grøden på loftet, og så komme ind hos de andre. Til medaften havde de fået saltmadsfad med sigtebrød og hvedekage og godtøl, og nu skulle de spille kort til den rigtige nadvertid. Morten Sværke spillede også med. Juleaften måtte ingen være sær, så skulle alle fornøje sig sammen. Mest hjalp han dog småpigerne, og under spøg og latter blev

nøddefadet tømt. Ved ottetiden kom nadveren på bordet. Det var sødgrød og medister. Under måltidet brændte et stort formlys, der stod foran Sværkens plads. Ellers havde de kun haft et spiddelys stående midt på bordet. Men det store julelys skulle stå foran manden. Hvor der var en kone i huset, brændte der altid et for hende med, og der blev så taget varsel af lysene. Den, hvis lys først brændte ud, skulle dø først, hed det. De ældste af dem huskede tydeligt, at den sidste juleaften, moderen levede, havde hendes brændt længere end faderens. Så helt stole på den slags kunne man altså ikke.

Da de havde spist, læste Morten Sværke juleevangeliet, og der blev sunget et par salmer. Ingen af dem havde særlig gode stemmer, og Malene sang skrigende falsk, men det var der ingen, som lagde mærke til. Det var julesalmerne, som tog dem fangne. Efter at der var læst og sunget over bord, skulle der takkes for mad. Alle rakte først Sværken hånden, og derefter takkede de indbyrdes hinanden. Der var alvor og højtid over takken for den hellige julenadver. De gik derpå i seng, mens maden blev stående på bordet. Om Morten Sværke troede, at nisser og andre usynlige væsener også her skulle have lov at gøre sig tilgode, hvis de fik i sinde at aflægge et besøg i julenatten, talte han ikke om, men det var en gammel skik, som han i hvert fald ikke ville bryde. I smug rynkede dog flere af pigerne på næsen herover, men de sagde ikke noget. En juleaften skulle de jo bare være gode og tilfredse og glæde sig ved den hellige jul, som var inde.

Julemorgen var alle tidligt oppe. Enhver skulle begynde at nyde julen fra morgenstunden og hilste hverandre glædelig jul, helsen og sundhed, efterhånden som de havde været et vend ude og kom ind igen. En julemorgenhilsen skulle bæres udefra ind i huset. De to første dage fik de ikke davre, så var det frokost ligesom ved gilderne.

»I dag kan så Klavs og Bærde, Ælne og Ane komme med mig til førsttjeneste,« sagde Sværken, imens de spiste, »så i morgen kan Niels og Dorte, Lisbet og Stense tage til sidstprædiken.«

Ingen havde noget at indvende herimod, men var glade ved at komme af sted, som faderen havde budt. Når det var jul, burde alle gå i kirke, og det ville de også gerne. Samtidig fik de en køretur og set de mange andre kirkegængere. Der var højtid over det alt sammen

Malene havde fri hele juledag og ville også med til gudstjeneste for så siden at besøge sin eneste søster, der var gift med en arbejdsmand, som boede til leje i den gamle Sværkegårds stuehus oppe i byen. Hun havde ingen andre steder at gå hen og var også glad for at komme der, ligesom de var glade for at se hende, men de var meget fattige og havde ikke råd til ret ofte at have gæster. Malene blev derfor mest hjemme på gården, selv om hun ellers nok en enkelt gang kunne få frihed. Hun ville ikke tære på søsterens fattige smuler, men nu var det jul, og så ville hun dog tilbringe den hellige højtidsdag sammen med de nære slægtninge. Lidt uld fra sin sidste fåreklipping ville hun tage med, så kom hun da ikke helt tomhændet. Som julegave skulle det ikke være, da det var en ting, der ikke kendtes, men hun ville nærmest give det som en lille erkendtlighed, fordi hun kunne tilbringe dagen hos dem.

»Vun kan det være, du sån tager uld med dig?« spurgte Gertrud, da hun så Malene binde en lille portion ind i et tørklæde.

»Fordi jeg vil give hende til Nille.«

»Hvorfor vil du det?«

»Fordi hun er fattig og ænne har nun får selv.«

»Jamen så var det da bedre, du gav hende den altsammen.«

»Nej, det har jeg ænne råd til. Men jeg har jo været heldig med mit får i det sidste års tid, så derfor kan jeg nok undvære lidt til Nille — foruden hvad jeg selv skal bruge til trøjer og vanter og hoser og alt sån noget.«

»Og hvad er det andet for noget?« blev Gertrud ved.

Ja, jeg ville gerne se at samle mig dyner til en seng, så jeg kan have lidt at ligge i, når jeg bliver gammel.«

»Jamen du kan vel blive ved at ligge henne i slagbænken, så dunne behøver at have nun seng.«

Malene smilede vemodig.

»Nej — der kan jeg vist ænne blive liggende al min tid. Når først jænne duer mere, kommer jeg nok til at flytte.«

»Malene,« Gertrud trykkede sig ængstelig op imod den gamle pige, »du måne tage fra vos, og jeg og de andre to har danne været utidige hverken i dag eller i går.«

»Nej, det har Inne,« beroligede Malene, »I har været nun rigtig gode børn allesammen, og jeg tænker da heller ænne på at flytte

fra jer lige nu. Men siden, når jeg bliver helt gammel, så er I jo store piger, og her bliver så ænne brug for mig — og så skal jeg jo sørge for at have lidt for mig selv.«

Gertrud så helt beklemmt ud ved tanken om Malenes mulige flytning, men når bare det ikke skulle være lige med det samme, var det endda godt.

Sværken kom nu ud inde fra stuen, hvor han havde hørt, hvad de snakkede om.

»Du kan tage med dig, hvad du skal putte i din mund,« sagde han i forbigående, oppe hos Nille har de vel selv brug for alt deres.«

Malene takkede rørt. Når hun måtte tage mad med sig, så hun ikke skulle spise fra familien, ville hun føle sig dobbelt fri og dermed også være meget velkommen. Både svogeren og søsteren ville jo så inderlig gerne have hendes besøg, og det var ene den hårde fattigdoms tryk, der tvang dem til så sjældent at byde hende til bords.

»Vi skal så have øllegrød og sennepssul til middag,« sagde Morten Sværke til Dorte, der i dag skulle stå for maden.

»Og i morgen skal vi vel så have kærnevælling,« sagde hun for at vise, at hun var klar over, hvad man plejede at byde på til anden-helligdagen.

Hvordan sigtebrød og hvedekage skulle fordeles, og hvad der måtte tages af smør og gåsefedt, kendte hun med. I det hele tegnede hun til at blive en flink lille husmoder. Sværken betragtede hende også med et veltilfreds blik. Der kunne sagtens komme noget ud af hende med tiden, hvis hun fortsatte, som hun havde begyndt, siden Else Galle havde talt med hende og de andre søstre. Han måtte også erkende, der havde været lidt godt i søsterens nymodens idé med at spinde til hælvtens. Særlig de tre af pigebørnene hang bedre i nu end nogensinde før; derimod havde Ellen ikke forandret sin opførsel i nogen synderlig grad, men var ond og vanskelig at omgås, som hun altid havde været.

I god tid tog familien af sted til kirke. De havde temmelig langt at køre, og vejen var dårlig, så der skulle beregnes over en halv time til turen; og komme for sent til kirke særlig på en stor højtidsdag ville da være en skammelig ting. Alle skulle sidde på deres bestemte pladser, når præsten kom.

Pigerne havde hver et lille hvergarnssjal over skuldrene, men de var kun korte og lunede ikke meget.

»Uh — det er koldt!« sagde Birte, da hun kom op i vognen, der var fyldt med halm og dækkener, »jeg tager rænnok skørtet op over hovedet.«

»Det gør jeg med,« sagde Ellen, »når vi så kommer lidt i nærheden af kirken, kan vi slå dem ned igen.«

Malene var også enig med dem heri, og alle slog de tykke vadmelskkørter op og sad nu godt skærmede for vinden. Værre var det næsten, da de kom ind i kirken. Der var isnende koldt og klamt, så de frøs stærkt, særlig under prædikenen, der var meget lang. Ved salmesangen, hvor de kunne synge med, gik det lidt bedre. Det gav ligesom en smule bevægelse i hele kroppen. Alle mændene skulle bringe deres juleoffer til præst og degn. I en lang række gik de op ad kirkegulvet og omkring alteret, hvor præsten stod med ryggen til menigheden. Med højre hånd lagde mændene en efter en præstens offer på alterets kant, og i den venstre havde de skillingen til degnen, der stod i sin stol og sang.

Da Morten Sværke atter gik ned til sin plads, så han Ellen med sine store spillende øjne kigge efter nogle unge karle, der sad på de nederste bænke, og så hviske noget til Birte. Hvor det lignede hende.

En følelse af harme og sorg bemægtigede sig faderen. Alle vegne skulle hun være med disse farlige øjne, og altid var de som på jagt efter et eller andet. Ikke en gang her i Guds hus kunne hun lade andre være i fred. Og naturligvis var det karlene, det gjaldt. Sådan var det gerne, hvor der var lejlighed til det. Han havde mærket det før, og hun ville nok ikke blive god at vogte. Men her i kirken skulle han dog ikke sidde og irre sig op. Bedre at høre efter præstens ord og synge med på salmerne. Det var vel derfor, han var kommet. Han drejede dog hovedet lidt om til siden, så han på ubemærket måde kunne holde øje med datteren, som nu sad pænt og sang med af salmebogen sammen med Birte, medens Ane så hos Malene.

Efter gudstjenesten gik Sværken tilligemed alle børnene hen ved deres lejested. Mangfoldige af Sværkeslægten var her lagt til hvile i tidernes løb, men kun fire af gravene var ikke sløjfede.

Det var Morten Sværkes forældres og begge hans koners. Nogle ganske små flade jordtuer viste stederne, hvor de døde lå.

Søstrene stillede sig hen ved Bodils grav, medens Klavs og Kristen, der ligeledes havde været i kirke, gik hen ved Birtes. Morten Sværke stod omtrent midt ud for dem alle.

»Ja, nu er det snart længe siden, de holdt jul hernede,« sagde han lavt, »og det er junne godt at vide, hvornår vi skal holde jul sammen med dem.«

Ellen brast i en heftig gråd.

»Jeg ville ønske, at jeg snart kunne være hos mor!«

Faderen svarede ikke straks. Han følte, at i dette øjeblik var datterens sorg over moderen ægte nok, og han forstod, at hun havde sit savn at bære på. Men om det havde tjent hende som de andre til gode, hvis moderen havde været hernede, var vel stadig tvivlsomt, således som han før havde tænkt det.

»Når man har sin velmagt, skal manne ønske sig døden,« sagde han efter en stunds stilhed, »men vi skal se at stille vos, så vi siden kan komme op hos dem, der er gået hen, hvor der er godt at være.«

Birte tørrede en tåre bort med snippen af sit sjal. Hun savnede også moderen, men hun kunne altid tage det mere roligt end Ellen. Ane stod med hængende mund. Hun huskede ikke sin moder på samme måde som de andre og kendte ikke til noget egentligt savn, men hun var ked af at se de andre bedrøvede, og det var alligevel også underligt ingen moder at have.

Klavs holdt sine øjne fast rettede mod Birtes grav, og flere forskellige minder jog ham forbi. Moderens skikkelse kunne han dårligt mindes, men det var dog, som han havde et billede af hende. Stille og god, sagde andre, hun havde været. Hun var nok gået hen, hvor de havde det godt. Om pigerne kunne tænke det samme om deres moder, vidste han ikke, men det var, som han i forvisningen om sin moders salige opholdssted var rigere end halvøstrene.

I en stille højtidelig stemning kørte de atter hjemad. Da Sværken havde set Ellen vende øjne inde i kirken efter de unge karle, havde han straks tænkt at tage hende strengt i skole, når de kom hjem, men nu ville han alligevel lade det fare for i dag. Hendes tårer ude ved graven havde som afvæbnet ham, så han

kunne ikke få sig til at bryde julens fred ved en vred irettesættelse.

En god og fredelig eftermiddag tilbragte de så sammen. De unge og børnene fordrev tiden med flere forskellige lege og kunster, som Morten Sværke og hans søskende i deres barndom og ungdom havde moret sig med.

»I kan vel ænne gætte, hvad vi skal i morgen,« sagde han til de to mindste, der under legen var kommet hen i nærheden af ham.

»Nej — det kan vinne.«

»Vi skal til julekolænde hos Stangens.«

»Nej dog! Må vi allesammen komme op hos faster Karne?«

»Nej, kun de, dænnen skal til legs.«

»Så må jeg da komme med!« udbrød Stense henrykt.

»Og jeg og Marri og Jærdre!« jublede Else.

»Ja, og Ane og Kristen, så vi bliver et ordentligt læs.«

Lisbet stod med bankende hjerte. Hvor gerne hun end ville op hos fasteren, frygtede hun dog for, at hendes navn skulle blive nævnet tillige med de mindre søstres. Skete det, ville hun dermed være afskåret fra at komme til legs sammen med de voksne. Hun havde ikke tidligere været med i ungdomslaget, men igennem de andre vidste hun, at morskaben var ubeskrivelig, og at komme der betød jo også at være helt voksen, så i længere tid havde hun med angst og spænding imødeset 3. juledag, hvor de unge skulle begynde at gå til legs. Spørge om lov havde hun dog ikke dristet sig til, men ved faderens ord til de små havde hun vished om, hvad hun havde i vente. En stormende glæde fyldte hende, men hun holdt dog sine øjne fast rettede på sengeskamlerne, så ingen skulle se hendes indre fryd.

»Hvorfor skulle vi æls ænne hen hos faster Karne i dag?« spurgte pludselig Else, der hoppede på et ben frem og tilbage på gulvet.

»Fordi der er ingen, som holder kolænde en juledag,« svarede faderen, »så plejer folk bare at have det helligt hjemme hos sig selv.«

»Nå —.« Else standsede lidt i sin hoppen. »Men skal vi så æls ænne osse til kolænde hos faster Else?«

»Nej, der er vinne bedt.«

»Eller til Pils — hos Faster Grete?«

»Nej, når vi kommer et sted, må det osse være nok. Vi kunne sån tage bort hele julen.«

»Jamen skal vi så slet ænne have noget kolænde hos vos?«

»Jo — Stangens og Gallens kommer her nytårsdag.«

»Skal faster Grete og hende den gamle faster Else ænne med?«

»Nej, hvis vi skulle have hele familien, så blev det junne en kolænde, men et helt gilde, og i højtiden skifter vi bare sån nun stykker til at komme lidt hos hverandre, ligesom det bedst kan falde.«

»Så skal kas Pils og Grens herud til næste år?« blev Else ved.

Hun var kommet i spørgehjørnet, og i dag var det jul, så de kunne mærke, at faderen ville snakke; det var derfor bedst at få så meget at vide som vel muligt.

»Ja, og vi skal kas osse have nun her enten fastelavns søndag eller en af påskedagene, for så er det osse skik at holde lidt kolænde,« forklarede Sværken, samtidig med, at han ligesom undrede sig over, at pigen således turde spørge ham ud. Det havde han og hans søskende ikke vovet overfor deres fader, og de ældste af hans børn havde heller ikke gjort det, så skulle det da ene være Niels, men der var som noget mere pågående og dristigt over alle Bodils døtre. Det lå dem i blodet, og her var noget både af ondt og godt. For som den lille stod der og på sin frie naturlige måde spurgte ud om det, hun gerne ville vide, var der noget vist kvikt og friskt over hende, som i og for sig klædte hende vel; men det beskedne og tilbageholdne sømmede sig dog alligevel bedst for en pige. Fruentimmerne burde ikke være for fremtrædende. Havde det været en anden dag, skulle han nok have vist hende af i tide, men nu var det jul, og han ville ikke forstyrre hendes barnlige glæde. Nu var der vist heller ikke mere at spørge om, for i det samme hoppede hun fra ham over til Kristen. Den vanføre broder var de små gerne glade for, og på sin egen stilfærdige måde tog han altid del i mange af deres lege og lærte dem lange remser og viser, som han havde hørt af skræderen, altsammen noget de morede sig kosteligt over.

Med halvhelligdagene begyndte grovbrødet og det tynde drikke atter at komme i højsædet, og om formiddagen skulle der arbejdes som sædvanlig; men alt det ænsede de unge næppe ved tanken

om, at julelegene var ved at gå ind. Hver eftermiddag og aften, lige til Knud rykkede julen ud, skulle byens ungdom samles til legs hos Spurrens, hvor der i år var tinget om legestue. Her ville tiden så blive forðrevet med alskens løjer, og som Lisbet havde hørt, var der næsten ingen ende på lystigheden.

Som så mange af de andre ældre var Morten Sværke ikke glad for at have de unge rendende ude seks—otte eftermiddage og aftener omtrent på rad, men det var ungdommens ret at få disse morskabstimer, og de kunne ikke fratages nogen, der ikke havde forset sig.

»Ja, så er det jo i dag, at de begynder med at gå til legs, og så kan I seks store gå med,« sagde Sværken ved davrebordet, »men stil jer så ordentlig på alle måder.«

De unge afleverede hver et høfligt ja, imens de søbede videre af ølledavren.

»Du er jo æls noget ung til at komme med,« vedblev faderen henvendt til Lisbeth, »men da du i sommers klarede dig så godt i marken og nu i efteråret har hængt i med at spinde, så kan du få lov at følges med de andre.«

En blussende glædesrødme farvede Lisbets kinder ved rosen og den løn, der nu blev hende til del for flid og dygtighed.

»I må så vide at komme hjem, så snart legen er forbi, så I kan få sovet noget og komme op og gøre lidt gavn, inden I skal af sted igen,« fortsatte Morten Sværke, »og I skal følges ad hjem allesammen og ænne rende og føjte hver for sig.«

Et seksstemmig ja var igen svaret. Det var jo de samme regler og formaninger, som faderen gav, hver gang legene begyndte, så de kendte dem godt i forvejen, men fandt det dog ganske rimeligt, at han fornyede dem nu igen.

Så snart middagen var til side, tog de helligdagstøjet på og skoene under armene og vandrede så med raske skridt op imod Spurrens. Der var et godt stykke at gå, men kun Ellen tænkte på vejlængden. Hun havde om formiddagen fået et af sine onde anfald og var nu på tværs af det hele.

»I dag bliver det tidligt mørkt,« sagde hun efter en tid at have skældt ud over snesjappet og den dårlige vej, som de vadede på, »så der skanne blive ret længe at lege, førend vi skal ud i det sølevejr igen.«

»Nej, vi kan ænne være der un et par timer,« sagde Birte, »for vi må se at komme hjem og få syslet, inden det bliver alt for sent.«

Ellen rystede arrig vandsneen af sit tørklæde.

»Ja, det er osse kreperligt med den sysling! Det ville være noget bedre, når vi kunne blive heroppe i byen med det samme.«

»Jamen der skal jo da sysles, og vi skal osse have medaften.«

»Men de, der er hjemme, kunne vel nok sysle, og medaften kunne vi have med.«

»Jamen det er jo danne skikken — og vi kan da osse nok være tilfreds med det, som vi har det.«

»Ja, det er danne noget at tænke hverken på vej eller vejrlig eller sysling,« halvsang Lisbet.

»Jamen vi ved da nok, at Ælne aldrig kan være tilfreds med noget,« indskød Niels.

»Å — pas du bare dig selv, din vigtige prås! Der var jo ingen, der snakkede til dig,« skingrede Ellen op. »Men du skal altid stikke din snude ind alle vegne og tror, du har forstand på hele verdens styrelse.«

»Å — sikke dog noget rædsomt vrøvl at komme med,« erklærede Dorte, der ligesom Birte og Lisbet var ked over, at søsteren skabede sig så tosset.

Niels kom lidt nærmere over imod Ellen.

»Du er et forbandet skabri, og du fortjente at hegles igennem, så du kunne blive fri for at komme til legs.«

»Nej, lad hellere være,« advarede Klavs, der endnu havde sit og Ellens sammenstød i frisk erindring. Neglerifterne var forlængst lægte, men huden var stadig så underlig tynd og lys på de tre lange striber henover næse og kinder.

»Ja, lad vos heller tie helt stille og slet ænne svare hende,« foreslog Lisbet, »så bliver hun da kas tilsidst ked af at bruge mund.«

»Nej, hør hende!« hånede Ellen. »Sån en spidslærke, som dårligt er blevet tør bag ørene, skulle vel osse være klog nok til at vide, vun andre vil blive.«

»Å — det er da osse forskrækkeligt, at vi skal gå sån og skælds en halvhelligdag,« klagede Birte næsten grædefærdig, »og

hvis får kunne høre, vun vi går her og bær vos til, når vi skal ud at more vos, så ville han da osse blive både vred og ked af det.«

»Jamen hans galskab er vi jo vant til, så det dør vinne af!«

Med et udtryk af dyb forfærdelse så søstrene på Ellen, men ingen af dem svarede. Nu måtte de alle tie. Ville de tænke at komme så nogenlunde anstændige frem til legestuen, var de nødt til tavse at tåle alle hendes grove fornærmelser.

Og vildere og vildere fortsatte Ellen med sine forskellige udfald, så de knap nok vidste, om hun var tilregnelig eller ej; men når hun rasede, som hun ingen forstand havde, måtte de bruge deres for hende med, så hun ikke skulle ødelægge alt for dem. Men spoleret meget af feststemningen havde hun dog opnået, og triste og ærgerlige kom de op til Spurrens.

Sammen med hele den glade ungdomsskare glemtes efterhånden alt det kedelige, de have været ude for på vejen derop, og som et aprilsvejr var også Ellens humør slået om, så hun nu var en af de mest overgivne i hele laget.

»Hvor er hun dog en mærkelig en,« hviskede Birte senere til Klavs, da de under legen skulle stå skjulte bag sengeomhænget, »nu er hun som et helt andet menneske, end da vi gik herhen.«

»Jamen nu gør alle karlene osse haneben for hende,« hviskede Klavs tilbage.

»Ja, når hun har det hoved på, kan hun jo trække dem allesammen til sig,« sagde Birte med et lille anstrøg af bitterhed ved at se, hvordan alle de unge karle flokkedes om den lune-fulde søster.

Men smuk var hun jo også, vel nok den smukkeste i hele kredsen, så det var ikke så underligt, at karlene sværmede for hende. Både søstrene og brødrene søgte så vidt muligt at holde sig borte fra Ellens nærhed, så de ikke skulle komme i strid med hende eller irre hende op, men nu lod hun ellers som ingen ting overfor dem, og en gang under legen bankede hun også Niels ud, så han måtte danse med hende. Ingen skulle derfor tro, at de havde været ved at slås undervejs til legestuen. Kun altfor hurtigt kom sysseltiden, og alle gik hver til sit. På hjemvejen snakkede Ellen, som om intet var forefaldet.

»Hun er æls ænne værd at oplukke sin mund til,« brummede Dorte, der gik lidt bagefter.

»Men det er bedst at lade som ænne noget,« rådede Birte, der altid var mest fornuftig, »for æls får vi kas de samme spektakler som før.«

Mens de spiste deres medaften, spurgte Morten Sværke lidt ud om, hvem der havde været, og hvad de havde leget, men ret megen snak blev der ikke tid til. De unge slugte maden, og i fredelig flok og følge kom de op til Spurrens igen. Selv om de andre søskende endnu var stødte over Ellens opførsel fra før, var de dog så glade og optaget af morskaben, de havde, så der ingen skurrende mislyd blev imellem dem. Først da de skulle til at gå hjem, kom ærgrelserne påny. Idet de forlod gården slap Ellen bort fra dem, og ingen vidste, hvor hun var.

»Hun skulle vel danne være rendt med ham Stodder-Mavns,« sagde Niels, da de stod ved korsvejen for at vente på søsteren.

Med indædt forbitrelse havde han hele aftenen set, hvordan den lange Mogens svansede rundt med Ellen, og det havde heller ikke undgået hans opmærksomhed, at hun ikke viste fyren tilbage. Tilrods for, at han kun var en ringe tjenestekarl og tilmed af meget ringe familie, havde hun dog lånt ham øjne og ført op med ham, som kunne han være en gårdmandssøn. Forresten var hun heller ikke ene om det. Hvor lidt anset Mogens ellers var, ville pigerne dog gerne danse med ham. I dansen kunne han også føre sig, så ingen af gårdmandssønnerne kunne stå mål dermed, og i at finde på kunster havde han ikke sin lige. De fleste bønder-sønner så ofte noget skævt til ham, når de var samlet i ungdomslagene. De holdt ikke af at stå tilbage for den usle stodder, der næsten kunne gøre alle pigerne forrykte, når han så på dem med sine sorte djævleblændte øjne.

Det slog pludselig ned i Niels, at der var en mærkelig lighed imellem Mogens og Ellen. De var også som lige tossede begge to, men det med øjnene var jo en ren tilfældighed, da de ikke var i familie — heldigvis!

»Man skulle junne tro, hun ville give sig af med sån en karl,« sagde Klavs, da de havde ventet lidt, »men det er kas sån ilejn.«

»Jamen det er dog osse forfærdeligt, hvor hun bliver af,« klynkede Lisbet, »og hvis ænne vi hitter hende, så hun kommer ind tilligemed vos andre, bliver får vel så vred, så vinne får lov at komme af sted de andre dage.«

Niels bandede drøjt.

»Sån en mær skulle vel ænne ødelægge det hele for alle vos andre.«

»Nej — men — —«

Dorte var også grædefærdig ved tanken om faderens vrede over søsterens udeblivelse, der kunne få skæbnsvangre følger for hver enkelt, selv om de var uskyldige her. Ved en sådan lejlighed skulle alle jo som svare for hverandre.

De gik lidt tilbage igen og kaldte dæmpet og lyttede, men der var ingen, som svarede eller kom.

»Ja, stå her hele natten og vente på hende, kan vi junne, så vi må se at komme hjem,« sagde Niels tilsidst, »og kas hun osse er rendt i forvejen for at drille vos.«

Søstrene var meget ulykkelige, imens de fortsatte hjemefter. En gang imellem standsede og lyttede de påny, men alt var som før.

»Kan vi bare slippe godt fra dette her, så må vi de andre aftener se at passe på hende, så hunne tiere skal sætte vos i sån en forlegenhed,« sagde Klavs, og de andre var straks enige med ham heri.

Da de drejede op ad markvejen, var det, som de hørte trin hen over agrene, men lyden blev borte igen, så der var intet at holde sig til. Idet de nåede op til porten, dukkede Ellen pludselig frem i mørket.

»Det er dog en rædsom tid, I bliver væk,« udbrød hun forarget. »Jeg kunne se nun af jer, da jeg kom ud fra Spurrens, så jeg troede, I var gået fra mig, og skyndte mig af sted — og nu har jeg mæssen stået her en halv time og ventet på jer.«

De vidste alle, at hun løj, men efter den spænding, de havde været i for hendes skyld, var det dem en lettelse at kunne gå ind uden at skulle stille til forhør hos faderen.

De følgende dage fortsattes, som der var begyndt. De arbejdede om formiddagen, medens eftermiddagen og aftenen var helliget legestuen. Ellens opførsel blev også begyndelsen lig. Til tider rasede hun for så et øjeblik efter at være sød og indsmigrende. Med Mogens fjasede hun både først og sidst, men om aftenen måtte hun dog slå følge med de andre hjem; derimod kunne de ikke forhindre, at hun under dansen smuttede udenfor og holdt et øjeblik stævnemøde med ham.

»Hun har omtrent ødelagt hele fornøjelsen for vos i denne jul,« sagde Niels lille nytårsaften, da han og Klavs var kommet ind i deres kammer og skulle til at gå i seng.

»Ja, hun er en plage for hele gården, og de stakkels piger må døje deres med hende.«

»Ja, hun har det samme ondsksfulde djævlesind som hendes mor,« sagde Niels, idet han puttede sig ned under dynen og lagde sig tilrette ovre ved væggen.

»Ja — men nu er hun jo død og borte, så vi har bedre af at glemme, hvad ondt hun har gjort vos,« sagde Klavs sagtmødig, imens han krøb ned hos broderen.

»Skulle man glemme alt det, skulle man som slå en streg over hele sin barndom,« sagde Niels dirrende, »for hvad man end tænker på fra den gang, man var barn, så har det forbindelse med et eller andet tungt og svært, der kom fra vor stedmor. — Du husker kas ænne, vun hun kunne jage vos ud af stuen, hvis vi en vinterdag kom ind for at varme vos lidt! Og hvor monne prygl har hunne givet vos! Og hvor monne gange har vinne grædt vos i søvn og følt vos så ulykkelige og forladte, som nun børn i verden kunne være! Og havde det stået helt til hende, havde hun da sultet vos ihjel!«

»Ja, vi havde en striks barndom og en hård stedmor,« indrømmede Klavs, »men jeg ved ænne, vun det kan være, men det er, ligesom jeg ænne kan lide at tænke ondt om de døde.«

»Tror du, de kan se vos?«

»Det ved jænne — men der er noget underligt ved det, og jeg tror osse, at man for sin egen skyld skal lade de døde i fred.«

Niels drejede sig, så han faldt bedre i leje med broderen.

»Ja, det er jo sån, hvad præsterne siger, men hvis jeg sagde, at jeg havde tilgivet hende, vi skulle kalde for mor, så løj jeg. Om jeg kan komme til det en gang, ved jænne, men nu kan jeg i hvert fald ænne lægge så meget vold på mig selv.«

»Det må du så om med din samvittighed, som du bedst kan,« sagde Klavs igen, »men skal vi ænne lægge vos til at sove. Det er jo sent, og vi har meget tilgode fra de andre aftener.«

Når Niels begyndte på alt det fra deres barneår, hvor stedmoderen havde stået truende over dem både først og sidst, kunne han blive ved i lange tider, hvis det skulle være, så det var ikke

værd nu igen at komme nærmere ind derpå. Hvad der var sket, stod ikke til at ændre; og nu var det bedre at lade alt det i fred og glide ind i søvnen, som de trængte til. Og hellere end tænke på stedmoderen ville Klavs lade tankerne kredse om Grete. Hun var en køn Pige og dansede godt, men noget stram i sit væsen var hun også. Det lå til Spurrens familie.

Men nu gled hendes billede bort i en underlig tåge, og snart sov han trygt og sundt, indtil faderen kaldte dem op for sidste gang i det gamle år.

I dag skulle de ikke til legs. Nytårsaften måtte ikke bruges på den måde. Alle skulle da blive i deres hjem med undtagelse af de unge karle og drenge, som om aftenen ville ud for at slå pletter på dørene eller lave lidt anden nytårskommers.

Efter middag havde mandfolkene fri for udearbejde på Sværkegården og sad en stund inde i stuen og nød godt af varmen, før de skulle ud for at ride hestene til vands.

»Vil du nun steder i aften?« spurgte Niels, da de kom ud i stalden.

»Aa nej — det tror jænne,« sagde Klavs langtrukket »jeg kunne nok have lyst til at tage en lille tur, men der er jo langt til andre, og får kan junne ret godt lide, at vi render og stryger ude — så det er vel bedst at blive hjemme.«

»Vi skulle æls nok være så gamle, så vi selv kunne bestemme, om vi ville et sving ud en nytårsaften,« faldt Niels lidt skarpt ind, idet han trak hestene ud og let og behændigt svang sig op på den ene for at ride dem om til vandingen bag ved gården.

Det var ikke nogen lang ridetur, men det var en gammel skik, at hestene skulle rides til vands. Fra den tid, da alle gårdene lå inde i byen, og man i fællesskab vandede kreaturerne i gade-støvlen, havde de brugt at ride hestene derhen. En vis fest havde der været over denne aftenvandning, hvor byens karle og drenge ved fyraftenstid mødtes et kort nu og kunne få lejlighed til at veksle et par muntre ord.

Fra sine tidligste barneår huskede han, hvor morsomt det var, hvis karlen ville tage ham med foran sig eller gav ham lov til at ride på sidehesten. Det havde da været en hel udflugt at ride fra stalden og hen til gadestøvlen, og de voksne var omtrent lige så glade derfor som børnene. Men nu var der ikke mere ved det.

Nu var det kun et arbejde, der skulle gøres. Ved udskiftning og udflytning var der alligevel gået lidt tabt af alle disse småting, der før var med til at sætte en smule kulør på livet.

»Inden vi går ind, er det vist bedst at få nun af de forskellige sager til side i tilfælde af, at en eller anden skulle forville sig herved for at lave lidt nytårskunster,« sagde Klavs, da han havde bundet sine heste.

»Det kan vi godt, men vi plejer jo æls ænne at være så overrendte med den slags. Men nu efterhånden som pigerne vokser til, kan der kas blive mere deraf. Og det bliver kas ænne af de bedste, de trækker hertil,« sagde Niels med tanken på Stodder-Mogens.

Medaften spiste de ved lys. De hellige aftener skulle de smøre selv og kunne derfor ikke som til hverdag sidde i mørke. De to mindste småpiger begyndte at danse, så snart der var taget ud af bordet.

»Vil I to ænne lære mig og Marri en springgelium?« spurgte Else Gertrud og Stense.

»Jo, det kan vi godt.«

Alle fire dansede ud, imens de sang melodien til. Ane stod lidt for sig selv henne ved bilæggeren. Som der var fire store og fire små søstre på hver side af hende, havde hun ingen rigtig at slutte sig sammen med. Ved mange lejligheder regnede de ældste hende ikke, og sommetider syntes hun selv, hun var for stor til at være med hos de yngste. Ville de som nu danse, var de jo også to par foruden hende. Anes højeste ønske var derfor, at hun snart kunne blive konfirmeret og komme med i de voksnes lag. Men der var noget til endnu. Hun var født på en forkert årstid, så hun skulle omtrent blive 15 år, før hun kunne komme til at stå på kirkegulvet. Det var ikke som med Lisbet, der havde været så heldig at fylde 14 lige op til påske, så hun kunne komme med til konfirmationen lige efter sin fødselsdag. På en måde var der heller ikke noget galt ved at blive 15 år, før de blev konfirmeret. Der var mange, som blev både 16 og 17, når de ikke læste godt nok. Enkelte oversiddere kunne endda komme helt op til de 18, men det hørte dog til sjældenhederne.

Midt under småpigernes dans kom der pludselig et højt rabalder ude på dørrstenen.

»Der er nun, som slår potter!« råbte Gertrud skingrende og klappede jublende i hænderne.

Alle de unge var faret op og styrtede ud i gården. Henne fra portrummet lød der rappe træskotrin, som tabte sig ude på marken. Klavs og Niels løb hastig efter karlene, der gerne ville lade sig fange og trække med ind, så de kunne få den skænk, der halvvejs tilkom dem for den nytårshilsen, de havde bragt.

Der var fire ialt. I mørket kunde hverken Klavs eller Niels straks skelne, hvem de havde fået fat i, men da først de fik set lidt nærmere på dem, kendte de hele flokken godt. Det var to bøndersønner og to tjenestekarle. De havde mødt hverandre på vejen og var så blevet enige om at knalde potterne på en gang, så rabalderet kunne blive så meget desto større. Begge gårdmandssønnerne var præstekammerater med Niels. Den ene af tjenestekarlene hed Lars og havde som dreng tjent på Sværkegården; den fjerde i holdet var Stodder-Mogens.

Lars og de to andre var brødrene meget velkomne, men Mogens ønskede de langt borte. Helst havde de også bedt de andre ind og ladet ham løbe tørmundet den vej, han var kommet, men Klavs, der havde fanget ham, kunne ikke få sig selv til det. Mogens havde aldrig personlig fornærmet ham, og fordi han havde danset med Ellen, da de var til legs, og vel havde fulgt hende hjem den første aften, kunne han alligevel ikke vise ham en sådan tort, som det ville være ved at byde de andre ind og omtrent sætte ham på porten. Han var dog også et menneske, og det var en hellig aften, så det var ikke til at stille sig således overfor Mogens.

Forøvrigt var det heller ikke værd at tirre ham op. Han kunne gerne få i sinde at hævne sig ved en anden lejlighed. Den slags fyre var det bedst ikke at have noget udestående med, og folkesnakken kunne også derved blive øget om ham og Ellen. For alle parter var det derfor klogest at lukke øjnene og lade som intet.

»Værsgod — sid ned,« bød Morten Sværke høfligt, men koldt, da karlene kom ind i stuen.

Han var ikke i tvivl om, at de var kommet med potterne for pigernes skyld, men han satte ikke særlig pris på opmærksomheden. De to var nok bøndersønner, men de havde ingen udsigter

til nogen gård, så lidt som Lars havde det, og Mogens skulle der allermindst tænkes på i den forbindelse. Siden faderen havde slynget ham Bodils ophav i ansigtet, var det, som han ikke kunne tåle at tænke på stodderknægten. Men hvem af pigerne mon det var, der trak Mogens til?

Sværken lod øjnene glide fra karlene henimod døtrene. At det var Ellen, der kunne glæde sig ved stodderprinsens interesse, var han ikke længe om at opdage, og i grunden undrede det ham heller ikke. Han kendte hende godt nok til at vide, at hun ville være mest indladende overfor en sådan fyr. Men nu kunne han ikke drage hende til ansvar herfor. Skandale af den art skulle der ikke gerne laves, så det var bedst at tage det hele med ro.

»Tap et krus øl og tag et stykke søsterkage og lidt honning ind,« sagde han, og Birte og Dorte bragte snart det forlangte.

Selv tog han brændevinsflasken og skænkede karlene hver en snaps. Ellen havde sat sig på højskammelen, der stod mellem bilæggeren og køkkendøren. Herfra kunne hun i ly af kakkelovnen bedre følge de fremmede, der sad i en række på karlebænken.

På en vis måde var hun slet ikke glad for Mogens' komme. Hun var forud på det rene med, at faderen ligesom brødrene så ham over hovedet, og i grunden var der heller ikke stort ved at have den stodder her på besøg. Noget helt andet var det at være sammen med ham i legestuen, så var han af en ganske anden støbning end de fleste andre karle. Kluntede og klodsede var størsteparten af dem. Mogens kunne derimod sno sig som en top, og i alle retninger var han så rygende hed, at der gik som ild igennem hende, blot hun så ham ind i øjnene.

Karlene blev en halv times tid. Snakket havde de ustandselig, og småpigerne havde moret sig kosteligt over Mogens' historier, men alligevel var der noget tvungent over samværet. Da de gjorde mine til at gå, var der heller ingen, der bad dem blive; men da de havde rejst sig, var det, som den halve familie stod vagt om Ellen, så hun fik ikke lejlighed til at komme sammen med Mogens.

Nadveren var omtrent som juleaften, og der blev også både sunget og læst og takket over bord, men stemningen fra den

første helligaften manglede. Da der var spist, blev maden båret ud.

»Skal nadveren ænne blive stående på bordet ligesom juleaften?« spurgte Else.

»Nej, nytårsaften må der gerne rømmes af,« svarede Malene.

»Er der nu ænne flere hellige aftener i julen?« spurgte så Marie, der lidt søvng klippede med øjnene.

»Der er ingen så store som jul og nytår, men helligtrekonger er det dog osse lidt højtideligt.«

»Skal vi så osse havde sødgrød og mætister?«

»Nej, så skal vi have hvidkål og grønsaltet gåsesul.«

»Nå — ja, det smager osse godt.«

»Og så skal vi have tændt det store helligtrekongerlys. — Men nu er det nok bedst, du ser at komme til sengs, for det trænger du vist til.«

»Ja — uh — havde jeg dog bare klædt mig af,« gabede Marie, der med et følte sig så træt, at hun hverken kunne trække hoser eller trøje af.

Hun måtte læne sig lidt op til Malene, så hun kunne hjælpe hende at få løst både hæfter og bånd, og det var også rart, at hun ville løfte dynen op og bagefter pakke den sammen om hende, da hun var kommet ned i benenden på faderens seng. — Morten Sværke havde også efter Bodils død beholdt sit natteleje i rummet ved køkkendøren. Han ville ikke ligge i den anden seng mere. Den kunne pigerne dele, indtil Klavs en gang ved sit giftermål tog den i besiddelse. Som ejermand på gården var han flyttet ind i undertægtsrummet, og der ville han blive, til han senere skulle bæres derfra.

Kort efter at Marie var kommet i seng, gik de andre også til ro. Børnene og de unge faldt snart i søvn, men Morten Sværke og Malene blev liggende vågne, til midnatstimen var omme. Det var ikke godt, at alle i et hus sov to år sammen. Nogle steder blev de også siddende oppe, men så skulle der helst både lys og varme til. Derfor bedre og billigere at lægge sig i sengen, og enten man lå eller sad, kunne man lige værdig tage imod det nye år.

Og nu var det så inde. Ingen kendte, hvad det ville bringe.

Knud havde rykket julen ud, og hverdagens trædemølle skulle atter helt i gang igen. Aftenen før var alle på Sværkegården gået tidlig i seng. Den aften red Knud jo hjem fra sin kæreste, der havde slået op med ham, så nu var han gal og ville ikke se lys i vinduerne.

Enhver skulle derfor være i seng og sove al juletrætheden ud for næste dag at kunne tage fat med friske kræfter på det nye års daglige dont.

Legestuerne var nu også forbi, og mange herlige stunder havde de unge tilbragt i laget sammen med byens øvrige ungdom. Men adskillige af timerne havde Ellen forbitret for sine søskende både ved sin opførsel imod dem selv som ved sit rend med Mogens.

Om hun brød sig noget om ham, eller hun blot gjorde det for særlig at drille brødrene, var ingen af dem klar over, men enten så det ene eller det andet var tilfældet, havde hendes handlemåde pint og harmet dem alle.

Mest forbitret var Niels, og da de den sidste aften nær ikke havde fået hende med, så de kunne komme hjem i ordentlig tid, bestemte han, at nu skulle faderen have det at vide. Det var ikke til at holde ud med hende på den vis, som hun opførte sig. I fastelavn kom der jo leg og gilder igen, og skulle hun så få i sinde at fremture, som hun havde gjort det her ved julestuen, ville hun påny tage glæden fra dem, der hørte hende til.

Derfor ville han også nu såvel for sin egen som de andre søskendes og tillige hendes egen skyld tale med faderen, da det dog kunne være, der var et eller andet at sætte ind imod hendes vilde færd, når det blev taget så nogenlunde i tide.

»Det er æls ænne, fordi jeg har lyst til at sladre,« sagde Niels

så en morgen til Sværken, da de var alene inde på loen, »men jeg synes, I skal vide, at Ælne i de fleste dage, mens vi har været til legs, har stillet sig, så vi omtrent ænne har kunnet nærret vos for hende eller være hende bekendt.«

»Det er strikt at høre,« sagde Morten Sværke, »men undre mig gør denne.«

»Nej, hun har jo altid været så revralsk og tegner til at blive værre og værre, så det ville tjene både hende og vos bedst, om der kunne blive sat en rigtig stopper for alt det, hun vælter sig i.«

Sværken stod med hånden fast knuget om et skuffeskæft.

»Render hun med ham — Stodder-Mavns?« spurgte han så lavt.

»Ja,« Niels så overrasket op, »har I hørt noget om det?«

»Nej, men jeg kom til at tænke på det, da han var her nytårs-aften.«

»Ja — vi tog ham jo ind, men jeg havde æls helst givet ham et spark og jaget ham ud af porten med det samme. Men det var Klavs, der havde fanget ham, og han kunne ænne få sig til at lade ham gå, når de andre skulle bedes ind.«

»Det var osse nok det rigtige ænne at lave mere væsen ud af det den aften, men nu maa jeg se, hvad jeg kan gøre ved hende.«

»Ja, en forandring skulle der helst ske, for noget af det kan jo æls gerne smitte af på nun af de andre.«

»Ja, netop.«

Det var også det, Morten Sværke frygtede, så noget måtte der gøres for at værne de andre søstre for Ellens dårlige indflydelse. Men hvordan skulle han gribe sagen an? Pryglet hende havde han jo gjort flere gange, men kun så længe hun havde svien i skindet, tog hun sig i vare. Det hjalp ikke i længden, og sommetider blev hun kort efter værre end før.

I grunden var det ham også imod vedblivende at prygle ned på et voksent fruentimmer. En pilot skadede ikke, at de fik, men til stadighed svinge svøben over dem, kunne et mandfolk ikke være bekendt.

Mangfoldige tanker kom og gik hos Morten Sværke, mens han stod inde på loen. Uforståeligt var det, at den stodderfamilie vedblivende skulle gribe ind i hans slægt. Både igennem søsteren og Bodil og nu Ellen havde disse stoddere krydset Sværkernes vej, og hvem vidste, om ikke det gik længere tilbage.

Faderen havde en gang for mange år siden, da han ikke var rigtig rask, i søvne kommet med nogle ord, der kunne tyde på, at der måske havde været noget imellem ham og den gamle Stodder-Bodil, som i sin ungdom havde tjent på gården. Hun skulle jo have været en stor skønhed, da hun var ung, og øjnene var nok de samme, som gik igen hos alle de andre, der hørte familien til.

Hvad de formåede, kunne han af bitter erfaring tale med om. Men nu var han færdig med sit, nu gjaldt det Ellen. Det ville ikke blive nemt at tøjle hende. Han kendte hendes sind, og af trods kunne hun finde på at gøre det, hun ellers ikke brød sig om, blot hun kunne sære og ærgre andre dermed.

Pludselig dukkede der i hans erindring et par sætninger frem, som hans fader halvt i søvne og halvt i febevildelse var kommet med:

»Da jeg blev budt det, kunne jænne — havde jeg blevet det nægtet, vilde jeg holdt fast — —«

Skulde han også prøve at byde Ellen det, hun ellers ikke måtte? Måske det ville virke bedre, end hvis hun blev det forbudt. Men et farligt spil ville det være, hvis hun skulle få i sinde at tage ham på ordet. Han turde næsten ikke tænke tanken ud, men nu ville han alligevel forsøge.

Inde i køkkenet traf han Ellen og kaldte hende så med sig op i stadsstuen.

»Der var en Mand, som fortalte mig i går, at du skulle have været i besøg i fattighuset hos Ruste-Rasmus — —«

»Det er løgn!« fo'r Ellen op. »Jeg honne noget at gøre i fattighuset.«

»Jo — du skulle have været sammen med Stodder-Mavns for at se til hans morfar,« blev Sværken ved på samme kolde, hånlige måde, »for du vil nok være i familie både med Ruster og Grøfter og alle stodderne.«

»Det er løgn!« gentog Ellen, næsten ude af sig selv over den lumpne beskyldning, der blev hende tillagt.

Havde det været ved en anden lejlighed, ville Morten Sværke ikke tålt, at hun forsvarede sig på den vis, men her lod han det passere.

»Er det kas osse løgn, at du er kærest med Stodder-Mavns?« spurgte han blot.

Ellen stod med hængende arme, men hænderne havde hun knyttet, så neglene pressede skarpt imod kødet.

»Hvorfor vil I vide det?« stødte hun frem.

»Fordi jeg vil se at indrette vore sager derefter.«

»I vil vel æls osse forbyde mig det!« kom det spodsk.

»Nej,« svarede Sværken rolig, »ser du noget stort i at komme ind i hele det slæng, skal du osse have lov til det.«

Ellen formåede næppe at stå stille og vidste heller ikke, hvad hun skulle sige. Faderens måde at tage det hele på, havde fuldstændig forvirret og overrumplet hende. Hun havde nok tænkt, at hun ville blive draget til regnskab for sin handlemåde, men hun havde følt som en sær vellyst ved tanken om for ramme alvor at kunne drille sine søskende og tirre faderen op. De skulle komme til både at true og tigge og trygle for muligvis at få hende til at opgive sin leg med Mogens.

Men nu stod faderen her og talte ganske roligt om sagen, og det lod endda til, at han mente, hun så noget stort i stodderne. Det var næsten ved at tage vejret fra hende.

»Og hvad så?« fandt hun endelig på at spørge for dog at sige noget, men hun kunde straks høre, at spørgsmålet lød både dumt og forskruet.

»Ja, hvad så?« gentog Morten Sværke. »Det er jo noget, du skal bestemme. Og vil du gifte dig med Mavns, har I kas fået lov at flytte ind i stodderhuset til hans får og mor.«

Ellen var, så hun dirrede over hele kroppen.

»Jeg flytter aldrig i evighed op i stodderhuset!«

»Kan Mavns kas byde dig noget andet?«

Ellen svarede ikke. Således havde hun aldrig set på deres forhold. Hun^h havde fra først af kun fundet en underlig nervepirrende fornøjelse i at fjase sammen med Mogens, og da hun havde set, hvor forarget både brødrene og søstrene havde været derover, og mærkede, at de vogtede på hendes fjed, havde det ægget hende til at drive spillet videre — og egentlig videre, end hun selv just skøttede om.

Men ingen af hendes søskende skulle bestemme, hvem hun måtte more sig sammen med, og sidst af alle skulle halvbrødrene komme til det. Altid ville de kommandere over hende og søstrene og mente at kunne optræde på samme måde som faderen, særlig Niels, han var den værste ud af de to.

Og han ville også have, at hun ikke måtte danse med Mogens, og det ville hun ikke finde sig i. Hun var voksen nok til at råde sig selv i det stykke.

Men ud af det hele var så blevet, at faderen betragtede det som en afgjort sag, at hun ville gifte sig med Mogens og flytte op i stodderhuset. Større forsmædelse kunne ikke blive hende budt, og de skulle også få at se, at det ville hun aldrig gøre.

»Men når Mavns vel ænne har stort andet end de klæder, han går og står i, så kan jænne se, der er nun anden udvej for ham at ty til — enten tage til forældrene eller ind i fattighuset, når han en gang vil gifte sig,« vedblev Morten Sværke ubarmhjertigt. »Få en stue at bo til leje i for sig selv vil vel falde vanskeligt i disse tider, hvor det vrimler med innsiddere.«

Ellen var bristefærdig af raseri og skam over, at faderen kunne tiltænke hende så ussel en stilling i samfundet.

»I skal ænne tro, at jeg lægger mig ind hverken i fattighuset eller nun som helst anden elendig rønne,« hvæsedde hun.

»Jamen hvad så?« spurgte Sværken. Han så, at han havde slået ind på de rette veje overfor hende og ville herigennem videre forfølge sit mål. »Når Mavns ænne kan byde dig noget andet, og dunne vil tage imod det, han kan skaffe, hvad skal der så blive ud af den historie?«

Ellen så sig rådvild om. Hvad skulle hun dog sige til alt dette? Det var jo ikke til at rede sig ud af hverken på den ene eller den anden måde.

»Vil I da så bare være kærester?« begyndte faderen igen med den samme grusomme ro, som hele tiden havde været over ham. »For så kommer du vel til at gå herhjemme på gården al din tid og så tilsidst få nådsensbrød som gammel pige.«

»Nej — det ville da blive værre end noget andet — —«

»Osse værre end fattighuset?«

»Å — I gør mig tosset med al jer snak om stoddere og fattighus og nådsensbrød hos en halvbroder!« skreg Ellen.

Det var, som hun skulle blive rasende ved at høre på faderens forfærdelige talemåder.

»Jamen så sig mig da, hvad du har tænkt dig,« sagde Sværken, »for du må jo dog have en mening med det hele.«

»En mening!«

Nej, det var det, hun ikke havde ud over at ville drille sine vigtige søskende, men nu fik faderen hende til at forbande den hele stilling.

Og nu mente alle andre måske også, at stodderhuset eller fattighuset eller en gammel piges tiggerstilling hjemme på gården var de eneste fremtidsudsigter for hende, der vel så bedst ud af alle søstrene og havde været den skrappeste pige til at læse både i skolen og hos præsten.

Det var igen den største forhåelse, der kunne vises hende, når de på forhånd stillede hende den slags for øje. Og derved satte de hende også, så hun kunne se, at de ikke senere ville regne hende for noget.

Hun kendte nok, hvad de anså fattiglemmerne og indsidderne for at være, og nu vovede de så at sætte hende i klasse med disse.

Og forbyde hende at gå ind i alt dette ville faderen ikke. Hun kunne nok tænke, at han ikke var glad for det, men her var ingen forhindringer at bryde igennem, alt lå åbent for hende. Hun kunde med det samme ryge lige ind i fattighuset eller højst en indsidderstue, hvis hun lystede.

Tilladelsen til at færdes på den lige, åbne vej slog helt grunden bort under fødderne på hende, og hun kom til at se alt i et ganske andet lys end før.

Når hun ville tænke sig lidt om, var det jo sandt, hvad faderen sagde. Sammen med Mogens var der ikke andet i vente for hende, men giftermål eller fremtid havde hun slet ikke spildt nogen tanke på, da hun jog af sted med ham i julen.

Men nu blev hun vist, hvad det hele var, og ville hun længere frem her, skulle hun sætte sig selv på den allernederste række.

Og dernede kunne så søskendeflokken og den øvrige familie spytte på hende, hvis de ville, og vise hende deres foragt eller medlidenhed, ligesom de havde sindelag til. Hun huskede nok, hvordan Brasens datter havde det. Hun havde giftet sig med deres tjenestekarl og boede nu til leje oppe i bycn og måtte gå på arbejde hos sine søskende og være glad for de almisser, der blev hende til del. Men til gilderne hos familien kom hun ikke.

Den samme lod kunne så vente hende selv, men den tort ville hun ikke lide. Hverken halvbrødrene eller søstrene skulle komme til at overse hende. Hun var ikke den ringeste af dem, og hun

lod sig ikke sparke af vejen. De skulle ikke få lejlighed til hverken at håne eller ynke hende, og hun ville ikke ydmyge sig overfor nogen af dem.

Morten Sværke betragtede hende en stund tavs. Han så, hvor det arbejdede i hende, og han så også, at han havde ramt hende på de rigtige steder ved at krænke hendes forfængelighed. Her kunne kilen drives videre ned, men han ville give hende tid til at tænke det hele igennem, før hun tog en bestemmelse.

»Men når du så hverken vil det ene eller det andet af det, der kan ventes sammen med Mavns,« sagde han efter en længere pause, »så har du kas ænne tænkt på at tage ham ilejn?«

»Nej!« stødte Ellen ud. »Jeg er ligeglad, hvor han er henne.«

»Nå — ja, det forandrer jo sagerne. Men så er det kas ligegodt osse din tanke en gang at komme ind på en gård og se at få det noget lignende, som den øvrige familie har det, så dunne skal komme til at stå tilbage for dine søskende.«

»Ja — jeg honne i sinde at leve hverken af Klavs' eller nun andres nåde og barmhertighed!«

Det kunne høres, at hun helst ville op, så hun om muligt kunne se de andre over hovedet.

»Men så ved jænne, om jeg skal prøve at få dig ind på en gård, så du kan blive den første af jer søskende, der drager hjemme fra — eller du heller vil vente, til nun af de andre er gift.«

»Jeg vil helst være den første.«

Det var just, hvad faderen havde ventet. Hovmodig som hun var, vilde hun ikke gerne stå tilbage i nogen henseende. Han havde tit været harm derover, nu blev dette hovmod nok hendes frelse.

»Og hvis jeg så om et lille stykke tid møder op med en frier, synes du så, du er for ung til at tage imod ham med det samme?«

Ellen slog nakken lidt tilbage.

»Der er jo så monne, der er blevet gift, når de har været omkring de 17, så kan jeg vel osse.«

Hun mente heller ikke her, hun behøvede at stå tilbage for nogen.

»Og hvis du så kunne komme ind i din mors familie, ville du så bryde dig om det?«

»Ja!«

Ellen kunne knap få den eneste lille stavelse frem. Nu som så ofte før greb tanken om moderen hende stærkt, og alt, hvad der havde forbindelse med denne, stod stadig for hende i et eget skær. Være sammen med moderens slægt havde hun fra lille barn hellere villet end komme hos nogen af dem på faderens side. I et og alt følte hun sig mere knyttet til Skytterne end til Sværkerne, og i deres tankegang og væremåde var der så meget, som tiltalte og passede hende.

Så ofte det havde været hende muligt, havde hun også søgt at komme hen hos mormoderen og mostrene, men faderen havde altid holdt igen. Han og moderens familie stemte ikke godt sammen, derfor skulle børnene ikke have for megen berøring med nogen af dem.

Men også netop derigennem var så lysten og længslen hos Ellen yderligere kaldt til live, og kunne hun nu komme til at slutte sig nærmere til de forskellige familiemedlemmer på mødrene side, ville hun det heller end gerne.

»Og hvis jeg så kunne skaffe dig ind hos Pipperens — til Rasmus?« blev Sværken tålmodigt ved.

»Pipperens Rasmus!«

Ellen smagte lidt på det. Rasmus havde aldrig rigtig stået hende an. Han var nok både skikkelig og ordentlig, men han var meget ældre end hun og en underlig treven kluntsak. Danse kunne han heller ikke, så der var slet ikke noget ved ham, som rigtig kunne trække.

»Ja, han er jo din mosters stedsøn,« fortsatte Morten Sværke, »og da Kestne ingen børn har selv, kunne det jo være, hun gerne ville have en af sine søsterdøtre ind til sig — og bliver denne dig, kan det kas blive en af de andre.«

Tanken om til stadighed at være hos mosteren og derfra komme rundt til mormoderen og hele den øvrige familie virkede på Ellen med dragende magt, så hun tildels glemte Rasmus, der fulgte med i samværet.

Ind imellem blandede sig også angsten for, at en af de andre søstre skulle tage det hele fra hende, så efter en kort betænkning erklærede hun sig villig til at drage ind på Pippergården, hvis faderen kunne få det til at gå i orden.

Morten Sværke gned sig over panden, da han atter kom ud i gården. At han således skulle lirke sig frem med en af sine døtre

for at få hende ind i det spor, han helst ville have, havde han aldrig tænkt sig muligheden af. Det havde også holdt hårdt at bevare den fornødne ro, men det havde betalt sig.

I alle tilfælde så det således ud. Tiden ville så vise, hvad der var vundet. Men noget vist ydmygende var der alligevel i dette, at en fader skulle gå sådan til værks overfor en 17 års tøs. Havde han gjort hende sin ret, skulle en hård straf været hende vis for hendes renderi med den usle stodder, men i stedet for havde han måttet tage det hele som en ganske naturlig sag og rolig indledet en forhandling, om hun ville ned i fattighuset, for senere at tilbyde at hjælpe hende ind på Pippergården.

Heldigvis havde hun ikke haft den rette forståelse af hans ydmygende stilling. Overfor hende havde han alligevel tilsyneladende formået at bevare skindet af værdighed.

»Kom ind og få mad!« råbte Ane henne fra køkkendøren.

Mad! Sværken så forundret op. Var det allerede middag? Så længe havde han altså forhandlet med Ellen. Meget var derved også kommet ind i et andet spor, så det var ikke mærkeligt, at det havde taget tid.

Straks efter at de havde spist, red Morten Sværke af sted imod Pippergården. Det var længe siden, han havde været der. Efter Bodils død havde de to familier ikke haft ret meget samkvem. Gilder havde der ikke været på nogen af siderne, og det var kun lidt i ny og næ, at de havde aflagt hverandre et besøg.

Selv havde han aldrig sat pris på Pipperens så lidt som på Skyttens, og han vidste også, at både svigermoderen og svigerinden havde gjort deres til at bringe ham i vanry. Særlig havde Ellen Skytte tillagt ham adskilligt, som ellers med større ret kunne føres tilbage til Bodil, men som han havde lyst fred over hende, da hun var død, sådan havde han også senere lyst fred over hendes grav.

Det tjente hende bedst, at der blev stilhed om hendes navn, og for børnenes skyld skulle hendes minde holdes så rent, som det var muligt. Hun var jo deres moder, og hun var skilt fra dem, før de kom til skelsår og alder, derfor skulle de også have lov at mindes hende uden bitterhed og uden at rødme.

Gik det så end ud over ham selv, fik det være. Han var levende, og børnene lærte ham at kende, mens de voksede op, så måtte hans færd dømme ham i deres øjne.

»Det er nyt at se dig,« sagde Jens Pipper, idet han skænkede Morten Sværke en velkomstsnap.

»Ja, vi plejer junne at rende hængslerne af hverandres døre,« sagde Sværken, da han i et langt drag havde stukket snapsen ud. »Men jeg er da æls osse kommet for at foreslå, at vi for fremtiden kommer lidt mere sammen end hidtil.«

»Så — —?«

»Ja, nu har vi jo voksne børn, så kas det kunne lade sig gøre at sætte to af dem sammen.«

»Du var æls bange for at lade vos få en af dine piger, da vi tilbød det,« indskød Kirsten Pipper spidst, »så jeg troede æne, du kunne tænke dig, at nun af dem skulle ind hos vos.«

»Jeg vonne bange,« rettede Sværken, der godt havde ventet, at dette ville komme, »men ved Boels død mente jeg, at børnene skulle blive i hjemmet, mens de var små. Noget andet er det, når først de bliver voksne, så er det verdens gang, at de skal ud mellem andre.«

»Ja, det er det jo,« nikkede Pipperen.

Han havde aldrig været ked af, at de ikke fik et af Sværkens børn i huset, da de var mindre, og han havde heller kun modstræbende givet Kirsten lov til at fremkomme med tilbudet, men han var fornærmet over, at Sværken havde afslået det. Når der fra familiens side blev tilbudt at opføde et barn, var det en forhåelse ikke at tage derimod, så selv om han havde været glad for at blive pigen kvit, havde han alligevel altid fundet sig beføjet til at stikle over afslaget.

Men nu var Sværken kommet til dem på en helt anden måde, og nu måtte de se, hvad de kunde få herud af.

Var de end i flere henseender forbitrede på svogeren, var det alligevel en mand, de måtte regne med, og en kone skulle de jo en gang have ind i gården til Rasmus, så det var bedst at indlede en forhandling om forslaget.

Nogen nærmere slægtninge end Kirstens søsterbørn var der ikke, da Pipperen ikke havde nogen søskendebørn, der var i passende alder. Og Kirstens andre søstre var gift med mænd, som ingen ting havde og ikke var særlig ansete, så hvis de, som rimeligt var, vilde holde sig til familien, måtte Sværkepigerne først komme i betragtning.

»Ja, et fruentimmer skal vi ved lejlighed have ind på gården,«

sagde Pipperen, imens han skænkede sig selv en dram, »og Rasmus har alderen — og jeg er godt til års — og vor mor duer ænne rigtig noget med de forskrækkelig dårlige ben, hun har — så vi må jo snart tænke på at gøre en forandring.«

Jens Pipper rejste sig besværligt for at rette ryggen lidt. Han havde fået et hold hen over lænderne, og det pinte ham, så han ikke kunne sidde stille ret længe ad gangen. Han var ellers kun først i tredserne, men meget gammel og affældig efter sin alder.

Kirsten var en del år yngre end han, men nu i de sidste år havde nogle ondartede åreknuder på benene plaget hende slemt. Hun havde selv ingen børn haft, og i Pipprens første ægteskab var der kun Rasmus. Overfor ham havde hun været en tålelig stedmoder, men hun havde stadig modsat sig, at han blev tilskrevet gården. Hun ville ikke på undertægt, før hun blev nødt til det, og hun havde også fra først af regnet med, at Pipperen måske døde, så hun kunne blive gift igen, hvis hun havde gården i behold.

Men Pipperen havde været sejgere, end hun havde ventet, og nu i de sidste år var hun selv blevet svagelig og kommet til at indse, at om han end døde, ville der ikke være noget ved at gifte sig påny. Rasmus måtte derfor hellere få gården, når den passende lejlighed var inde, men hvem der skulle være kone efter hende, ville hun bestemme. Ingen skulle få lov at komme ind uden hendes vilje, da det havde stor betydning, hvem hun skulle omgås, når hun først var gået på undertægt.

I tankerne havde hun beskæftiget sig meget med Bodils døtre. De stod hende nærmest, og at den unge kone blev af hendes slægt, ville hun også sørge for. Hun ønskede ligeledes helst, at det blev en Sværkedatter, men ved sit afslag efter Bodils død havde svogeren tilføjet hende så bitter en krænkelse, at hun ikke kunne bekvemme sig til en gang mere at gå til ham om døtrene.

Men nu var han af egen fri vilje kommet til dem, det forandrede hos hende som for Pipperen hele sagen. Nu kunne de bedre tales ved om tingene, men en smule skulle han dog først spændes på pinebænken.

»Er der kas så nun bestemt, som du har tilmundet vos?« spurgte hun igen spidst, da hun kom frem med saltmadsfadet.

»Jeg har tænkt på Ælne,« sagde Sværken, »hun er den ud af

alle pigerne, der ligner sin mor og hele jer familie mest, så jeg synes, hun ligesom hører jer til.«

»Ja, der kan være noget om det.«

Kirsten Pipper havde også netop altid tænkt på Ellen. Hun var den kønneste af flokken, og hun var desuden den, der tog bedst efter det, som mormoderen og mostrene sagde. Hos hende kunne de også altid få noget at vide om de forskellige forhold hjemme fra, så i det hele var hun i god overensstemmelse med alt på mødrene side. Flere af de andre havde derimod mere af Sværkens karakter og væsen.

»Hvor meget havde du æls ment at ville give hende med?« spurgte Pipperen lidt senere.

Medgiften interesserede ham mere end spørgsmålet om, hvem af pigerne der skulle ind som hans sønnkone.

»Hun skal få alt det, som hendes mor fik med sig hjemme fra,« svarede Sværken.

Kirsten og Pipperen vekslede et hurtigt blik. At Bodil kun havde bragt såre lidt med ind i Sværkegården, havde de begge rede på og tillige været med til at nyde godt af. Ingen af dem sagde straks noget, og Morten Sværke så, at svaret havde ramt.

»Ja — just det, som Boel havde med sig, kan hun vel æne få,« begyndte Kirsten usikkert.

»Jo, så omtrent.«

Sværken havde kort efter Bodils død nøjagtig gennemgået, hvad der fandtes af uldent og linned, og han havde da set, at Bodils udstyr var så godt som urørt, medens det meste andet fra hans moders og Birtes tid var taget i brug og lå hen i en meget dårlig forfatning. Om det så var Bodils hverdagsærke, var de tildels ubrugte, og i stedet havde hun så slidt af Birtes, som det dog ellers havde tilkommet Maren at få.

Og det samme var tilfældet med de andre klæder. Hvor ligegyldig og ødelæggende end Bodil havde været, havde hun dog haft omsorg for at holde sit eget i hævd på bekostning af det, der havde tilhørt andre. Det var et træk, der svarede godt til så meget andet i hendes karakter.

Men ikke en gang til sine søstre havde Sværken nævnet noget herom. I sit stille sind havde han blot bestemt, at hvis nogen af døtrene som voksne kom ind i moderens familie, skulle Bodils medbragte sager følge med.

Og nu var måske tiden så kommet til at sende det tilbage. Kunde han få Ellen ind hos mosteren, skulle hun blive tildelt hver en stump. Han blev derved ligesom endnu mere kvit med Bodils familie.

»Ja, begge de to dyner og langpuden og larnene og hendes eget kryptøj ligger da mæssent som den gang, hun kom med det,« oplyste Sværken videre.

»Man kan da så ænne sige andet, end at Boel her har holdt godt hæ på sine sager,« bemærkede Kirsten.

»Ja, meget godt endda,« indrømmede Morten Sværke, »og hendes rok og hæspe er osse omtrent lige så gode, som da hun bragte dem ind på gården.«

Kirsten Pipper sagde ikke noget hertil. Hun havde set nok til at vide, at Bodil ikke havde rørt sin rok for meget.

Pipperen sad og harkedede ned mellem bordet og bænken og kunne dårligt slippe det sejge slim.

»Men foruden det gamle fra morens tid får hun vel osse lidt nyt?« fik han så endelig frem mellem to spytklatter.

»Når det hele bliver givet til et, skulle det vel æls kaldes godt, særlig når der er ni, som skal dele,« sagde Sværken, »men i den sidste tid har de store piger spundet til haltens, og det, som Ælne har samlet sig, skal nok blive sendt til vævers, så hun siden kan få det med.«

»Men Boel havde da osse et får,« blev Pipperen ved.

»Ja, men det er ænne til at få fat i,« sagde Morten Sværke med et anstrøg af lune, »men Ælne skal få et andet i stedet, og kan vi æls komme tilrette om sagerne, har jeg en stor treårskvie, der er den halve tid henne med kalven — hende skal hun osse få.«

Jens Pipper så overrasket op. Tilbudet kom ham ret uventet, da han godt huskede, at Bodil ingen ko havde fået med sig hjemme fra. Efter Sværkens første udtalelser havde han derfor ikke regnet med andet end klæderne og fåret og indrettet sig på at nøjes med det.

Når han skulle være ærlig, ville han også i sit stille sind indrømme, at der ikke var noget at bebrejde svogeren med hensyn til medgiften. Men nu lagde han så pludselig og uden opfordring en treårskvie på. Det var flot gjort!

Men Sværken var nu også en stadsmand i de fleste retninger, og der var ikke mange, der ville gøre ham dette efter. Og når han bød på sådan en medgift straks skulle der også slås til med det samme.

Kirsten ville jo have en ind på gården af sin egen familie, og Ellen så godt ud og kunne nok også arbejde, når blot hun blev sat til det, og skrap kvæg var det, Sværken havde, så det var ikke værd at betænke sig længere med at få den sag til at gå i orden.

Pipperen skottede hen til Kirsten, der så vidt han kunne skønne så helt veltilfreds ud, og dermed var i grunden det hele afgjort.

»Ja, så er det vel bedst, at det bliver sån,« sagde han hennimod hende.

»Ja, lad det kun det,« svarede hun, og de to mænd gav hinanden hånden på aftalen .

Morten Sværkes træk vidnede om dyb alvor, da han red ud af Pippergården. Hvad han var kommet for, havde han fået til at gå i orden, men hjerteglad over det var han ikke. Han satte ingen pris hverken på Kirsten eller Pipperen, og Rasmus regnede han ikke stort, så i grunden kunne der ikke siges at være nogen lykkelige ved at få datteren ind blandt dem.

Lavsindede og småtskårne, som de var i flere retninger, ville de i mange henseender ikke have nogen god indflydelse på Ellen, så hun ville måske i deres selskab blive mere ond og slet, end hun var i forvejen, men alligevel ville han ikke ønske den trufne aftale tilbage.

Han havde nøje overvejet sagen, før han tog sin beslutning, og han kunne ikke finde nogen bedre løsning af spørgsmålet. Ellen skulle bort fra hjemmet for ikke helt at ødelægge freden der og indvirke dårligt på de yngre søstre, og hun skulle giftes for ikke at styrte sig i ulykke med stodderprinsen.

Et ægteskab var for hende den eneste redning, og ved at komme i mosterens hænder var hun som givet derhen, hvor hun alligevel hørte hjemme.

Noget uendelig trist og nedslående var der heri, og på en vis måde var hun også derved som helt tabt for ham. Men i grunden havde han aldrig ejet hende, så tabet ville fra den side ikke blive ret stort.

Havde han tænkt, det skulle gå således, burde han hellere straks efter Bodils død ladet hende komme over til Skyttens eller Pipperens, men deres tilbud gjaldt jo da også kun de mindre småpiger, og han var den gang tillige så oprørt over Ellen Skyttes andel i datterens brøde, så han ville helst holde børnene så langt borte fra hende som vel muligt.

Desuden havde han da ment, at han med lethed kunne styre og opdrage dem alle. At pigebørn krævede en lidt anden opdragelse end drenge, skænkede han ikke en tanke. I det hele regnede han slet ikke med pigerne eller deres forskellige karakterer. De skulle blot sættes i arbejde, så var al ting dermed klaret, men tiden havde lært ham noget andet.

Et stykke nede på vejen mødte han den gamle Ellen Skytte, der skulle op hos datteren. Han gjorde straks holdt og fortalte hende om sit ærinde på Pippergården.

»Det er noget, der glæder mig, at Boels datter skal ind på Kestnes gård,« udbrød hun, »og Ælne er osse den ud af alle pigerne, der står vor familie nærmest.«

»Ja,« Morten Sværke redte lidt med fingrene gennem hestens manke. »Men hun har osse et vanskeligt sind, og til jer vil jeg sige, at foruden alt det andet, der kan være, så er der nu osse kommet noget kæresteri med Stodder-Håns' Mavns.«

»Med Stodder-Håns' Mavns!«

Sværken kunne se, at den gamles runkne kinder havde skiftet farve, og hun kunne heller ikke løfte blikket op imod ham.

»Ja, med en sønnesøn af Stodder-Knøw,« oplyste han så videre. »Du ved nok, han havde en dreng, længe før han blev gift — og det er hans søn igen, der har fået fat i Ælne.«

Ellen Skytte sank som sammen i knæene, og hendes skikkelse blev pludselig mere krumbøjet end før.

»Og den slags folk vil manne gerne have ind i sin familie,« forsatte han, »og jeg håber så, hun vil falde til ro oppe på Pippergården.«

Den gamle stod, som var hun blevet ti år ældre, og sige noget kunne hun ikke.

»Hvis du synes det, kan du godt give Kestne et ord om det hele,« sagde Sværken, da han var ved at ride bort, »men det er bedst, at Rasmus holdes udenfor.«

Det var Morten Sværkes tur til at være oldermann, og det første bymandsmøde skulle holdes tidlig på året, da der var kommet en ny lov angående brandvæsenet ude på landet.

Midt på eftermiddagen samledes bymændene på Sværkegården. De fleste kom i god tid. Så vidt det kunne undgås ville de helst slippe fri for at få en bøde. Om end alle mulkterne blev brugt til øl og brændevin, som de drak i fællesskab, og de altså også selv kunne nyde godt heraf, var det dog bedre helt at drikke på andres bekostning.

Kun Jens Stang kom for sent til mødet i dag. Han havde som altid været længe om at lave sig til, og trods det, at Karen havde skyndet på ham og hentet helligdagspelsen ind fra stadsstuen, så han let kunne komme til den, var han ligefuldt her kommet for silde.

»Du har sovet for længe til mits,« modtog Holsen ham med, da han endelig mødte.

»Nej, det har jænne,« forsikrede Stangen, »for jeg tager aldrig ret lang en mitsøvn på denne årsenstid, og i dag fik jeg kun et usselt lille blund, så jeg kan slet ænne forstå, at tiden sån er rendt fra mig.«

»Jamen det har hun jo gjort før, når du skulle til møde.«

»Ja, det har hun.«

Stangen virrede lidt med hovedet. Sådan havde det gået ham så tit. Der var gerne så meget, han kom til at tænke på, lige når han skulle af sted. Det hændte også, at han på vejen mødte en eller anden, der ville snakke lidt, og så gik tiden, så han kom for sent i bymandslavet.

Sin bøde måtte han så give, og det var kedeligt nok, men værre var det, at Karen altid skældte ud bagefter. Hun så heller ikke just på bøderne, men hun kunne ikke lide det drysseri. Når

han skulle møde til et bestemt klokkeslet, kunne han sørge for at komme af sted i tide og ikke sådan gå og drive rundt, så det omtrent skulle være en fast regel, at han kom bagefter til alle sammenkomster. Jens Stang sagde bestandig ja og amen til det, hun sagde, og var så inderlig enig med hende i, at det var en fæl uskik, han havde, men det hjalp ikke stort. Næste gang, han skulle møde, var det samme påny, og nu var han her igen idømt en mulkt.

Morten Sværke slog tre faste slag med bymandskæppen imod bordkanten.

»Ja, nu er vi jo så samlede, og grunden til, at vi er kaldt til bymandsmøde i dag, er, at vi skal gøre vos bekendt med den nye brandlov.«

Alle mændene sad andægtigt lyttende. Når der var kommet en ny forordning, krævede det mere opmærksomhed, end når der skulle forhandles om de almindelige ting, som de kendte til i forvejen.

»Og loven byder så,« vedblev Sværken, »at oldermændene ved ildebrandstilfælde skal tude på gade, og kirkeklokkerne skal lyde — og så snart der er gjort anskrig, skal hver gårdmand møde med to tætte tønders eller kar og to spande og en buløkse.«

»Det var ligegodt en ordentlig udmønstring,« indskød Brodten.

»Og så skal de osse have hver en karl eller en pige med for at hjælpe ved vandet,« fortsatte Sværken uforstyrret, »og brandfogden skal møde med byens brandsprøjte, to bagreb, en tækkestige og et par tønders på en høstvogn.«

»Der er ænne så helt lidt ved alt det,« bemærkede Dragen, »og der kommer osse snart så monne nye love og vedtægter, så denne er til at hitte rede i dem allesammen.«

»Ja, og det hele giver både ulejlighed og bekostning,« snærede Spurren.

»Men dette her skulle jo osse være til gavn for vos,« sagde Sværken, »for i tilfælde af, at der kommer ildebrand, er det da rigtigt, at der er taget lidt forholdsregler derimod, sån så vi ved, vun vi skal forholde vos.«

»Ja, jeg vil blæse — for ænne at sige noget værre — på alt det, der her er lavet,« skældte Spurren, »for er der noget, der vil brænde, så brænder det nu, enten vi så kommer kørende med

bagreb eller buløksker eller noget af alt det andet, som du remsede op.«

»Ja, inden alle de anskrig bliver gjort, kan det smenne nytte noget sån at møde med alle de sager, for vi kunne standse ilden ilejn,« erklærede Stubben.

»Vi kan kas nok ænne redde noget af det, der er gået ild i,« sagde Sværken, »men vi kan da være med til at slukke og passe på, at ilden ænne breder sig mere.«

»Å ja, det kan vi jo,« sagde Pilen, »men det har vi da osse altid gjort.«

»Ja, men vi har så bare rendt mere på slump. Nu har vi noget bestemt at rette vos efter, og det er ligegodt det bedste.«

»Å jo — det er det kas nok,« indrømmede Stangen.

Han var aldrig så opsætsig og fandt gerne, det var rigtigt, hvad Sværken sagde.

»Men vun går det så æls med de andre — husmænd og håndværksfolk og alle sån nun — skal de slet ænne være med?« spurgte Brodten.

»Jo, både arbejdsfolk og håndværkere skal osse gøre deres. Husmænd og indsiddere skal møde med hver en spand og håndværkerne med deres værktøj.«

»En skræder skal vel så komme med en synål og sin syring,« grinede Spurren, men tog sig straks i det, da han kom til at huske på, at Sværkens Kristen var skræder.

Drøftelsen af den nye brandlov fortsattes endnu en tid, og mange forskellige meninger kom frem, men enten de så syntes om den eller ej, vidste de jo, at de blot havde at indrette sig så nogenlunde efter dens bud.

Da der ikke var mere at forhandle, kom saltmadsfadet på bordet. Jens Stang sad ved siden af Morten Sværke, og som så ofte før begyndte han at snakke om den tid, da de var naboer og boede inde i byen.

»Ja, nu har man noget længer hen til dig, end man havde i gamle dage,« sagde han, imens han snittede lidt i skorpen med sin foldekniv, »da var det altid så nemt at smutte lige over haverne, hvis der var et eller andet, man ville.«

»Ja, ved flere forskellige lejligheder var det jo bedre at være inde i byen end ligge ude på marken.«

»Ja, inde på den gamle gård havde man ligegodt sin bedste tid,« sukkede Stangen, »og selv om manne så folk hver dag, så vidste man dog, at de var der, hvis man havde noget at snakke med dem om. Nu har man det altid så ensomt, og sommetider kan der gå flere uger, hvor man hverken hører eller ser et fremmed menneske.«

»Ja vel så — men det er da nemmere med arbejdet.«

»Ja, vist er det nemmere med så monne ting, og nu går det da osse så nogenlunde for mig, men i førstningen var det rent forskrækkeligt. Jeg kunne hverken sove eller få mad i de første måneder efter, at vi var flyttet herud. Men Karne og børnene gik det da heldigvis bedre med, og så måtte jeg jo osse se at tage mig lidt sammen.«

»Ja, det er jo det, man altid skal.«

»Jamen det er ænne altid så nemt.«

»Nej, men det er der jo heller ingen, der har lovet vos, det skal være,«

Stangen bed forsigtigt af sit brød. Sværken kunne sagtens komme igennem livet, for han var så stærk i alle måder og kunne tage så underlig hårdt på hver en del, så det var, ligesom der ikke var noget, som kunde knuge ham.

Dagen efter skulle Ellen og Rasmus sammenskrives, og både Skyttens og Pipperens kom temmelig tidligt på eftermiddagen kørende ud på Sværkegården. Morten Sværke ville ellers ikke holde stort jagilde; men da de gamle Skyttens boede så nær ved Pipperens, havde han dog bedt dem med.

Så snart mændene havde fået en snaps og en tår øl, kørte Morten Sværke og Jens Pippet op hos præsten. Rasmus og Skytten gik imens en omgang ud på loen for at snakke lidt med karlene, og Ellen Skytte og Kirsten Pippet var sammen med et par af de ældste piger oppe i stadsstuen for at se, hvad søstrene havde spundet. Pigebørnene havde ikke lige meget spind, men dog hver en ordentlig portion. Efter at de havde begyndt at spinde til hælvtens, havde de hængt helt godt i og var glade for, at de havde fået lov at indrette sig efter fasterens forslag.

»Hvad skal vi have til nadver?« spurgte mormoderen, da de kom tilbage til hverdagsstuen, hvor hun kunne lugte, der var noget over ilden ude på skorstensarnen.

»Vi skal have Groffenbrade,« svarede Birte.

»Det er osse en god ret,« sagde den gamle, »sån grønsaltet småsul kogt sammen med tørrede pærer er noget, man allesammen holder meget af.«

Ellen og Rasmus talte ikke til hinanden ud over, at de sagde goddag, da han kom, men hans øjne fulgte hende ofte, når hun gik frem og tilbage i stuen, så det var let at mærke, at han var veltilfreds med den unge, smukke fæstemø, der var ham givet.

Hvad Ellen syntes om ham, nævnede hun intet om, men ingen troede, at hun satte ret megen pris på den kluntede, duknakkede Pippersøn. Men at hun ville tage til takke med ham, var hele familien en glæde.

Med en følelse af lettelse og taknemlighed så de ældste søskende hende stige til vogns og følge med Pipperens hjem.

»Det var et af de største goder, som kunne blive vos alle til del her på gården,« sagde Niels, da han og Klavs var kommet ind i deres kammer, »men jeg beklager Rasmus, der skal trække sit liv sammen med hende.«

»Men han så æls ænne ud til at være ked af at komme i tøjjet,« bemærkede Klavs.

»Nej, men han ved heller ænne, hvad han går ind til.«

»Nej — og godt ser hun jo ud, så det kan nok blænde øjnene. Men Gud skal æls vide, hvad Mavns får i sinde at sige, når han hører om dette her,« sagde Klavs, da han sad på sengekanten og var ved at trække sine hoser af. »Jeg er bange for, at han skal give sig til at lave spektakler på en eller anden måde.«

»Han kan vist være ondskabsfuld nok til det, hvis han bare tør,« svarede Niels, »men forhåbentlig holder han sig i skindet.«

Klavs sukkede. Han frygtede Mogens, der var en ond og hidsig natur, og uden tvivl ville det blive ham en stor skuffelse, at Ellen giftede sig med en anden.

Morten Sværkes tanker kredsede også om Mogens, og inderst inde kunne han ikke andet end fordømme Ellens utilbørlige leflen med karlen. Hvor dårlig han end kunne være, var han dog et menneske, og ingen kunne vel fortænke ham i, at han ville søge sig en kæreste i bøndernes kreds. I grunden lå det nok til alle at drages opad, og kunne han ved et muligt giftermål komme ind i en bedre familie end den, han hørte til, var det just ikke at laste ham for.

Og han havde vel også tænkt at få foden ind på Sværkegården, men det hele havde kun været et pigelune, som intet betød, og nu blev han smidt til side uden barnihjertighed.

Der var noget urigtigt heri, men det fik Ellen klare og stå til regnskab for. Han var ikke udset til at varetage stodderprinsens interesser, men til at redde datteren fra ulykke og vanære, og begge dele ville være hende vis, i fald hun ikke blev revet bort fra Mogens. Uden betænkning skulle hun derfor også fjernes fra hans vej.

På treugersdagen for sammenskrivningen skulle Ellens og Rasmus' bryllup stå. Hun var dagen i forvejen kommet hjem på Sværkegården, og Kirsten Pipper var der også for sammen med Else Galle at forestå hele gildestillavningen.

Ellen var i helt godt humør. Hun var stadig glad for at være hos mosteren, og selv om denne i mangt og meget lignede søsteren, var hun dog mere rimelig og fornuftig, end Bodil havde været og dertil meget beregnende, så hun i enhver retning tog hensyn til, hvad der kunne høstes mest fordel af.

Hun var også klog nok til at forstå, det ville tjene alle bedst, hvis der kunne blive et godt forhold imellem de unge, og indstillede derfor det hele derefter. Men som Pipperen havde måttet rette sig efter hende, mente hun også, at Rasmus skulle rette sig efter sin kone, og i Ellen havde hun en villig elev her som på alle andre punkter.

Kirsten Pipper havde på forhånd søsterdatterens tillid og hengivenhed, så denne kunne bedre finde sig i at blive undervist og forklaret noget af hende, selv om det gik lidt på tværs af hendes egne ønsker. Det var ikke som med faderen, hvor Ellen de fleste tider forud var fjendtlig stemt overfor enhver befaling, der kom fra ham.

Som skikken var, kørte Rasmus og hans familie foran sammen med hele Pipperens lav til kirke, men da de skulle hjem, var Ellen og hendes følge forrest.

Pipperen var selv kusk på brudgommens vogn, og ved en omdrejning ret før de skulle igennem byen, så han pludselig en mandsskikkelse dukke op inde bag grøftvolden, og i det samme knaldede der et skud.

Hestene stejlede, og inden Pipperen kunne få hold på dem, rykkede de vognen i grøften.

Et skingrende rædselsskrig lød fra kvinderne på den følgende vogn, da de så Rasmus og Jens Pipper tilligemed de to brudekarle styrte ned i den temmelig dybe grøft med heste og vogn over sig.

De fleste af de andre heste var også blevet opskræmte ved skuddet, og nogle fo'r af sted som rasende, medens andre slog sig tilbage og brasede sammen med det køretøj, der kom næst. I et nu var alt en stor jammer og forvirring, og rundt om lød stadig flere kvindeskrig.

Pipperens heste havde hastig revet sig løse og rendte i fuldt firspring med hamlen i hælene ad hjemmet til. En del af mændene var straks sprunget af vognene og kom løbende for at hjælpe tilrette. De to unge brudekarle var sluppet med nogle lettere skrammer, men Rasmus havde brækket det ene ben og slået et stort hul i hovedet, og Jens Pipper var død, da de fik ham trukket frem.

Morten Sværke, der kørte på den første vogn for Ellen og to af de andre døtre, havde også hørt skuddet. Han fik hurtig beroliget sine heste og satte så Birte og Dorte til at holde ved dem, medens han skyndte sig hen til ulykkesstedet. Ellen var ligeledes stået af vognen og løb bagefter faderen, da der rundt omkring fra råbtes, at Pipperen var død og Rasmus slået halvt fordærvet.

Hun havde set Mogens rende hen over marken og var sikker på, det havde været hans hensigt at gøre hende til enke med det samme, hun var blevet gift.

Ligbleg og rystende over hele kroppen nåede hun hen til Rasmus. Trods sine store smerter var han rolig og fattet.

»Kør mig hellere over til vort med det samme, så jænne skal flyttes un en gang,« sagde han, da Sværken ville have ham hjem til sig.

»Jamen kan du tåle at køre den lange vej nu?«

»Jo, det går nok. Jeg er ænne dødssyg og vil allerhelst hjem til vort eget.«

Sværken så, det ville være ham en lidelse at tænke på flere flytninger, og en kunne jo også være mere end nok.

Klavs og Niels havde nu kørt deres vogn frem, og ved forenet hjælp blev Rasmus løftet op på den og lagt strakt ud på halmen.

Han var en besvimelse nær, da de rørte ved ham, men han holdt sig stadig tapper, og kun en sagte stønnen trængte sig frem over hans sammenbidte læber. Fra de andre vogne fik de nogle flere dækkener at brede over ham.

»Nej — læg donne dæknet på hullet i hans hoved,« råbte Ellen og holdt Klavs' hånd tilbage, da han ville brede det hårde, stive dækken hen over Rasmus' ansigt.

Klavs gjorde lempeligt sin arm fri.

»Jamen vi har junne noget andet — og der er nødt til at skulle noget over ham, æls kan der gerne gå kuld i såret.«

»Jamen vent så lidt.«

Med en hastig bevægelse stak Ellen hænderne ind under sit forklæde, og gennem spritten i skørtets forbredde kunne hun løsne båndene i sin nye uldklokke og lod den glide ned på jorden. Det hele var kun et øjeblik's sag, så var hun ude af den og vikledede forsigtigt den varme, bløde klokke om Rasmus' forslåede hoved.

»Det er æls mæssen en skam,« mumlede han, men tog dog gerne imod hendes offer.

Det lunede godt på den stakkels værkende pande, og det varmede ham helt ind i hjertet, at hun var så hensynsfuld overfor ham.

»Kør I ham så hjem på Pippergården,« bød Sværken sønnerne. »Og du må osse selv tage med,« sagde han til Ellen.

»Ja, det har jeg osse i sinde.«

»Jamen så må du have noget mere på dig,« udbrød Birte, og både hun og Dorte var straks villige til at skille sig af med sjalerne, så søsteren kunne pakke sig ind i dem, når hun nu skulle ud på den temmelig lange køretur.

De selv havde ikke ret langt hjem og kunne sagtens nære sig uden sjal det sidste stykke af vejen.

Ellen tog plads på det forreste halmknippe mellem brødrene, og langsomt gik det så af sted imod Pippergården. De måtte køre meget forsigtigt, for at ikke den stive vogns rysten på de frosne, knoldrede veje skulle blive altfor pinefuld for Rasmus.

Imens havde Skyttens lagt Pipperens døde legeme op i deres vogn og var så rede til at følge bagefter brudefolkene. Flere af Pipperens lav fulgte med i rækken. Det var et trist brudetog,

som her vendte om og kørte hjem fra bryllup. At der ikke kunne blive noget gilde, var en selvfølgelig sag, men nogle af Sværkens nærmeste slægtninge kørte dog med ned på Sværkegården for at spise til middag. Ret meget blev der ikke spist. Alle var dybt rystede af den frygtelige ulykke, og kort efter tog hver til sit.

Kirsten Pipper var blevet kørt hjem, så snart hun havde fået underretning om, hvad der havde ramt hendes mand og stedsøn, og Else Galle ordnede nu maden til side.

Morten Sværke gik senere ud på loen, hvor der skulle have været danset.

»Det var et dårligt varsel,« hørte han en af arbejdsmændene sige ude i gården.

»Ja, det var en forfærdelig begyndelse på bryllupperne på den nye Sværkegård,« svarede den anden .

Sværken nikkede uvilkårligt frem for sig. Ja, det var et dårligt varsel og en forfærdelig begyndelse, men endda heldigt, at det ikke skete på henturen til kirken, så vielsen ikke havde fundet sted. Nu var Ellen dog blevet gift og bundet til Pippergården, i hvad der så end ellers ville komme. Og heldigt var det også, at Rasmus ville hjem. Det var blevet et stort besvær i længere tid at have haft ham liggende her, hvor de var så mange i forvejen.

Else Galle kom nu ud på loen til ham.

»Ja, så blev Ælnes bryllup forstyrret omtrent ligesom mit,« sagde hun, »men jeg blev junne ulykkelig i lejn, selv om det begyndte meget trist for mig.«

»Nej — kan hun bare slippe lige så godt igennem verden som du, så skal hverken hun eller vi andre klage. Men der er jo stor forskel på det hele — og det er osse tvivlsomt, at hun tager sit så fornuftigt, som du tog dit.«

»Hvis det skal være, kan dette her kas føre det med sig, som godt er.«

»Men det kan osse blive til meget ondt, og i alle tilfælde vil brylluppet her junne blive glemt i mands minde — og der er da nu sladder nok til flere kirkesogne.«

»Ja, snak vil der blive, det kanne undgås. Men vun nu med Mavns? Hvad kan der gøres ham, fordi han skød? Men — —«

Else standsede brat. Henne fra portrummet kom Mogens frem, og ved at få øje på Morten Sværke gik han hen imod loen.

Han var blegere, end han plejede, men bar hovedet højt.

»Jeg ved ænne, om jeg skal arresteres,« sagde han hånligt og med uhyggeligt skinnende øjne, »men æls så er jeg her, så Inne behøver at lede efter mig.«

»Ville nun have fat i dig, kunne de vel nok have fået det, un at du behøvede at byde dig selv til,« svarede Sværken koldt.

»Å — det kunne kas komme til at knibe!« hånede Mogens. »Jeg er nok hurtigere i vendingen, end I regner med.«

»Ja, da du så, hvad du havde gjort, var du jo rask nok til at smøre haser.«

Mogens øjne gnistrede.

»I skulle helst tage jer lidt i agt — æls kan det gerne komme jer dyrt til at stå.«

Sværken trådte et skridt hen imod karlen.

»Har du i sinde at true mig, kan det være, det kommer dig til at stå dyrere.«

»Ja, naturligvis!« fnøs Mogens. »Naturligvis kan denne gå an, at en fattig karl siger ret meget til en storbonde, og gør han det, skal det selvfølgelig gå ham ilde. Men det skal I vide, Mordin Sværke, at jer datter havde fortjent at få et skud på sin bryllupsdag. Hun har leget med mig, og jeg havde osse en gang bestemt, at hun skulle ænne komme til at stå for alteret med nun andre — men så kom jeg for sent af sted — og hun havde kas osse sluppet alt for let, hvis jeg havde ramt hende med det samme. Hun må hellere leve, så har hun mere at bære.«

Vildt og stødende jog ordene over hans tørre, blåhvide læber, og Morten Sværke kunne af hele hans holdning se, at han ikke var sig fuldt bevidst.

»Når du er kommet for at blive arresteret, er det bedst, du følger med mig til Nykøbing,« sagde han derpå til ham, »så kan de derude se, hvad de vil gøre ved dig.«

»Hvad I vil gøre, kan omtrent være mig det samme,« erklærede Mogens, »for jeg er taget til soldat, og enten man skal i tjenesten eller i slaveriet, kan vel komme ud på et.«

»Du vil vel danne selv køre til Nykøbing med det halvtossede menneske,« hviskede Else Galle til Sværken, da han begyndte

at gøre sig rede for købstadturen, »det er junne godt at vide, hvad sån en kan få i sinde.«

»Nej, men nu er hverken Klavs eller Niels hjemme.«

»Men så kan du tage min Mads og Stangs Niels med dig.«

»Nå, ja — lad mig så det da.«

Morten Sværke indså, det kunne blive en farlig tur, hvis Mogens skulle blive rasende undervejs, og i den ophidselse, han befandt sig, kunne ingen vide sig sikker for ham.

Mogens var blevet stående med ryggen imod portstolpen. Hænderne havde han stukket i bukselommerne, og øjnene flakkede forvildet om.

Else Galle lagde også mærke til, at der var noget underligt svajende over ham, så det af og til så ud, som skulde han falde forover.

»Hvornår er du gået hjemme fra?« spurgte hun ham.

Han så på hende, som han ikke straks forstod, hvad hun sagde.

»Gået hjemme fra,« gentog han derpå et par gange. »Sån en som jeg har vel ingen hjem.«

»Men du har vel da et sted, hvor du holder til.«

»Et sted, hvor jeg holder til — ja, det har jeg vel nok, hvis man kan kalde det sån, når man skal være hos andre,« blev han ved på samme underlige sløve, halvsovende måde. »Og der, hvor jeg så æls hører til, gik jeg fra i går aftes og har så flakket rundt hele natten for at få fat i en bøsse — —«

»Og kas ænne fået noget mad?«

»Mad!«

Det begyndte at svimle for Mogens. I sin ophidsede, forvirrede tilstand havde han ikke tænkt på stort andet end at tage hævn over Ellen og den, der havde revet hende fra ham, men nu, da han blev mindet om mad, var han ved at besvime af sult. Det sortnede for ham, og han greb for sig, som frygtede han at falde om på stedet.

»Du må vist hellere komme med ind og få lidt at spise, inden I skal køre,« sagde Else Galle.

Hun var oprørt og forbitret over det, han havde begået. Men samtidig havde hun alligevel ondt af ham. Et stakkels forvildet menneske var han, og at han nu stod som en drabsmand, havde broderdatteren sin tunge part af skylden for. Hvis hun havde

holdt sig borte fra ham, ville han ikke have styrtet sig ind i al denne elendighed.

Ellen havde leget med ham, som han sagde, og det var dårligt gjort. Var han end af ringe slægt og selv en simpel person, havde han vel følelse som alle andre. Og skammeligt var det at træde på det helligste i et menneske!

At Ellen var både lunefuld og i mange måder hjerteløs, havde fasteren altid vidst, så det undrede hende i grunden ikke, at hun kunne få i sinde at drive sit spil med de unge karle, men det var hende uforståeligt, at hun ville indlade sig med en som Mogens.

Foruden alt det andet, som kunne siges, så var det nedværdigende, at en gårdmandsdatter ville mænge sig med en sådan fyr. Her var nok for hele familien at harmes over, og Ellen havde derigennem sat en plet både på sig selv og alle dem, der hørte hende til.

Som de fleste andre i slægten var Else Galle såvel opbragt som sorrigfuld, men midt i al hendes harme imod de to, der havde ansvaret for den ulykke og skandale, som nu var røget op, blev der stadig tilbage en vis medynk med den arme stymper, hvis liv vel nu tildels var helt forspildt. Og nu stod han der, forvåget og forsulten og næppe sig selv klar. Det var den rene jammer at se på!

»Kom så med mig!« bød hun kort og gik foran ham ind i bryggerset.

Mogens fulgte halvt viljeløst bagefter hende. Nu kunne han knap stå på benene.

En af kokkekonerne var ved at tømme den store bryggerkedel. Den havde været svingende fuld af sødgrød, som bryllups-gæsterne skulle haft til middag. Kun en ringe part var spist. Resten var øst op i en øreballie.

»Nu kan de få sødgrød til mitsmad en hel uge i træk,« sagde den ene af konerne, der stod med ryggen til døren.

»Jamen de kan junne få ham ned altsammen, mens han er god, så der bliver nok lidt til vos med,« svarede den anden.

»Ja, der er nok at dele ud af,« faldt Else Galle ind, »og nu skal jeg osse have lidt til ham her.«

Hun tog en lerskål og fyldte op til kanten.

»Sid så herhen!«

En ølfjerding skubbede hun hen foran bryggersbordet og stak en lille røreske i grøden, så han kunne søbe.

Uden at svare begyndte Mogens at hugge i sig af maden. Det var det første, han havde fået siden dagen i forvejen, da han spiste medaften. Det kunne snart blive en snes timer, og sovet havde han ikke, så efterhånden som han fik stillet den værste sult, begyndte trætheden at overvælde ham.

I en anden øreballie stod al den kogte klipfisk, og nogle jydepotter var fyldt med sennepssovs. Else Galle tog et stykke fisk og lagde hen i skålen, da han havde tømt den for grøden.

»Nu får du så din part af bryllupsmaden,« sagde hun, imens hun hældte lidt af den stærke sennep ned over fisken. »Det havde du vel æls ænne ventet — og har heller ænne fortjent, men kas du kan gå lidt bedre i rette med dig selv, når du får stillet din sult, og så ænne prøve at ødelægge mere for andre, end du allerede har gjort.«

»Jeg skal i hvert fald ænne ødelægge noget for jer, Else Galle,« sagde Mogens med tyk stemme, »men æls lover jænne noget, for jeg ved ænne, hvad jeg kan holde.«

»Hvis du ville, måtte du vel kunne blive et ordentligt menneske,« blev Else Galle ved, »og når nu du skal ind til København og ligge der et par år som soldat — foruden hvad andet, der venter dig — så kommer du jo væk fra al denne redelighed her og hen, hvor ingen kender dig, så må du bagefter bedre kunne indrette dig mellem de fremmede.«

Mogens sad med ludende hoved og havde intet at svare. Alt var strømmet så stærkt ind på ham, så han nu dårligt kunne samle sig. Ved at få stillet sulten havde raseriet forvandlet sig til sløvhed, og når han var færdig med at spise, ønskede han blot at sove.

Efter at han for en fjorten dages tid siden havde hørt, at Ellen var sammenskrevet og skulle giftes, havde søvnløsheden plaget ham. Bestandig havde han kastet sig hid og did på lejet uden at kunne finde hvile for de mange rasende tanker, der råbte om hævn.

I første øjeblik havde han bestemt at styrte ned på Sværkegården og kræve hende til regnskab for, hvad hun havde bedre-

vet, men det ondeste i hans natur havde fået ham til at opsætte det lidt for siden at kunne hævne sig dobbelt. Mange forskellige hævnplaner havde også krydset hans sind, og de havde fløjet rundt både fra at brænde såvel Sværkegården som Pippergården af og til at slå Ellen og Rasmus ihjel.

Tilslidst var de standset ved at skyde Rasmus, når de kørte til kirke. Helst skulle Sværken og hele den stolte familie også rammes. Han vidste, at ingen af Ellens søskende regnede ham. Alle så de ham over hovedet og ved at lave skandale på selve bryllupsdagen kunne han gøre slaget endnu mere sviende for den hovne storbondeslæggt.

Bøssen havde han i beredskab og ville så affyre skuddet på kirkevejen. Ellen skulle ikke få lov at holde bryllup med den rundryggede Pippersøn. Men aftenen før opdagede han, der var noget i stykker ved aftrækkeren, så han måtte ud for at låne en anden bøsse. Omtrent hele natten var gået for ham, inden han hos en bekendt, der boede et par mil borte, havde fået alt i orden.

Da han kom tilbage, var brudetoget kørt til kirke. Nu måtte han vente, til de kørte hjem.

Som et lyn havde det jaget igennem ham, at han ville styrte ind i kirken og skyde både Ellen og Rasmus ned, mens de stod foran alteret, men han slog det straks fra sig igen. Hvor ryggesløs han end på forskellig vis kunne være, var her dog noget, han uvilkårligt måtte vige tilbage for.

»Jeg tror hverken på Gud eller Satan!« plejede han gerne bandende at forsikre, og mange gudsbespottende ord tog han ofte i sin mund, men kirkens hellighed turde han alligevel ikke krænke.

Og da det kom til stykket, kunne han næsten heller ikke skyde. Hans hånd rystede, og der kom en blålig tåge for hans øjne, så han slet ikke kunne tage sigte, som han burde. Skuddet plaffede blot af på må og få hen imellem vognene. Hvad der ellers var sket, vidste han knap. Han så kun hestene stejle og vælte vognen i grøften, og selv var han i vild flugt faret af sted.

Men lidt efter lidt var det kommet op i ham, at han ville ikke lade sig jage som et vildt dyr. Ingen måtte få fornøjelsen

at fange ham. Han ville frivillig melde sig, og de skulle få hans besøg i Sværkegården på Ellens bryllupsdag.

Som en afsindig var han strøget hen over markerne for at få talt med Morten Sværke, og nu sad han her, mæt og træt og tung i hovedet og næsten ude af stand til at samle en tanke. Blot han måtte lægge sig plat ned på gulvet, ville han kunne sove med det samme.

Else Galle betragtede ham vedblivende skarpt. At han stadig var halvt utilregnelig, skulle der ikke megen kløgt til at forstå. Det var derfor også bedst at lade ham i ro.

Morten Sværke kom nu ind for at hente ham. Der var spændt for, og han og de to unge søstersønner var rede til at føre ham til Nykøbing.

Med slæbende skridt forlod Mogens bryggeret. Henne ved døren vendte han sig om.

»I skal endnu en gang have tak for mad, Else Galle. Når tarmene ænne skriger, er det kas lettere at holde styr på sig selv.«

Da han kom ud til vognen, borede han sig straks ned i halmen og faldt i søvn, inden de andre var kommet til sæde. Morten Sværke bredte et dækken hen over ham, så ingen kunne se, hvad han kørte med.

Meget ville han have givet, hvis han havde kunnet sprede et dække over alt det, der knyttede sig til Mogens, men det evnede han ikke. Her måtte han lade det hele ligge åbent, og der var nok at øse af for lange tider.

Hvad her var sket, ville ikke blive glemt hverken i dette eller det følgende slægtled. Mindet om det første bryllup på den nye Sværkegård, hvor brudens tidligere kæreste havde skudt efter brudgommen og voldet hans faders død, ville ned gennem tiderne gå fra mund til mund hele Vestfalster over.

Det var atter sommer. Kornet stod frodigt, så det tegnede til at blive en god høst. Driften og besætningerne blev stadig forbedret rundt om, og de fleste begyndte at anskaffe sig mere hensigtsmæssige redskaber. Hvor man før havde hjulpet sig med, hvad man selv havde lavet af træ, det fik man nu ofte gjort af jærn hos smeden.

Ville nogen have penge til et eller andet foretagende, var det ikke så vanskeligt at få en sum til låns eller en prioritet i ejendommen. Interessen for, hvad der rørte sig ude omkring i samfundet og hele den øvrige verden, var ligeledes voksende, og overalt mærkedes der en højere luftning end nogensinde tidligere.

Morten Sværke følte også pustet ude fra, og i det hjemlige havde han kun grund til at være ret tilfreds. Hans marker begyndte at give ham løn for sliddet, han havde lagt på dem, og hans kreaturer trivedes bedre end de flestes.

Skillingerne skulle heller ikke skrubes så møjsommeligt sammen som før. De gled lettere ind, og selv om der blev kostet forskellige ting, sås bunden dog ikke straks i den gamle pengevat. Velstandens gryende tegn var ved at nærme sig, endnu kun små og ringe og tildels usynlige for mange, men tegnene var der og skabte en vis tryghed og glæde.

I selve Sværkegården havde der i det sidste år været mere fred og hygge, end de havde kendt i lange tider. Det havde givet ro, at Ellen var kommet bort, og kunne end pigerne nok foretage sig et og andet, som faderen ikke skøttede om, var det dog for intet at regne i sammenligning med det, der havde været tidligere. Men alligevel var der meget, der tyngede Morten Sværke.

Først og fremmest de mange børns fremtid. Pigerne voksede til, og begge sønnerne var i den alder, hvor de fleste længtes efter at stifte familie og tildels sætte fod under eget bord.

Både Klavs og Niels var begge ældre end han var, da han giftede sig første gang, og selv om han nok kunne holde dem tilbage nogle år endnu, ville det dog kun være stakket frist. Niels kunne i og for sig giftes, når det skulle være, og uden at det ville berøre forholdene noget særligt i hjemmet. Han skulle jo blot se at komme et andet sted ind, men endnu havde der intet vist sig, som han havde fundet antageligt for sønnen, og han kunne heller ikke rigtig forlige sig med den tanke at skulle undvære Niels.

Hvor flink og skikkelig end Klavs var, og hvor trofast han stedse søgte at fremme hjemmets vel, stod Niels alligevel langt foran broderen. Han var mere lig ham selv, og i alle retninger var der mere sværkeblod i Niels end i Klavs. Havde det stået helt til ham, ville han ubetinget valgt den yngre søn til sin eftermand, men det kunne han ikke. Det ville være uret mod Klavs, der intet ondt havde bedrevet og ikke kunne gøre for, at han havde arvet moderens væsen. Det var hans ret at få gården, og denne ret skulle ikke fratages ham. Hvor gerne han end så Niels som sin arvtager og efterfølger på Sværkegården, måtte han dog give afkald herpå. Som så ofte før fik han bøje sig for det, der ikke burde ændres, og som han mente var det rette, selv om det faldt ham nok så svært.

Kristen måtte Sværken også tænke på. Han havde nu udlært, men arbejdede stadig hos sin gamle læremester. Under samværet med den gemytlige skræderfamilie og ved at komme i berøring med forholdsvis mange mennesker havde den bange og forknytte dreng oppet sig meget, og var han end stilfærdig og tilbageholden, var han dog langt fra mere noget ængsteligt hængehoved.

Sin syning udførte han solidt og bestemt og var velset af alle, som han kom i berøring med. For Sværken var der en rolig tilfredshed heri, og var det end bestandig ham en sorg at skulle se sin søn som skræder, følte han dog en vis ro ved at vide drengen inde på en bane, hvor han efter alt at dømmen kunne klare sig uden at falde hjemgården til byrde.

I betragtning af, at han var en krøbling, måtte det siges at være godt, og Sværken kunne derfor heller ikke angre sin beslutning om at lade Kristen komme i skræderlære, hvor meget

det så end både før og efter havde krøbet i ham ved at tænke på, at en Sværkesøn skulle vandre fra gård til gård og tjene sit brød med nål og tråd.

Når han tænkte videre ud i fremtiden, havde han i begyndelsen også ment, at han vel senere kom til at skaffe Kristen et hus, hvor han kunne bo for resten af sine dage og der drive sin bestilling, men efterhånden som tiden gik, og han var kommet til at se, hvor godt sønnen befandt sig hos skræderens, gled tankerne i en helt anden retning.

Skræderen var jo gammel, og den tid kunne snart komme, da han måtte stoppe op, men ved det lag ville Kristen være fuldbefaren og kunne passende tage det hele efter ham. At såvel Jens' som Marens tanker og ønsker gik samme vej, havde han længe vidst, ligesom de heller ikke lagde skjul på, at de heller end gerne ville have Kristen til svigersøn.

Jens Skræders søster var død for nogle år siden, og efter sin konfirmation var Ane Sofie gået i hendes sted og syede nu om kap med Kristen og faderen. Gennem moderen havde hun fået nøje besked om, hvordan hun skulle forholde sig overfor Kristen, således at hun en gang kunne blive Sværkens sønnekone. Komme ind i Sværkefamilien virkede fristende på den lidt opadstræbende unge pige, og om end hun nok måtte sukke over Kristens lille, forvoksede skikkelse, når hun så ham imellem byens raske og stærke karle, var hun dog klog nok til ikke at lade ham mærke noget.

Desuden følte hun også en virkelig godhed for ham og havde fra første begyndelse været glad for hans selskab. Det faldt hende derfor ikke svært at vise ham venlighed, og de milde ord var ægte nok.

At det heller ikke gik an at spille op bag hans ryg, var hun på det rene med. Var han end en vanskabning, tålte Morten Sværke sikkert ikke, at sønnen blev holdt for nar, og ville hun håbe at blive optaget i den store gårdmandsfamilie, måtte hun stille sig, så der ikke kunne sættes nogen plet på hendes gode navn og rygte.

For Sværken var det ikke nogen ublandet glæde at tænke sig sønnen gift ind i den fattige og skvaldrende skræderfamilie, men som han havde bidt det andet i sig, var det bedst at bide i dette med.

Det ville være en fordel for Kristen helt og holdent at kunne træde i sin gamle læremesters sted, og kunne der måske nok være en gårdmandsdatter, der ville gå ind som skræderkone, fordi hun ikke kunne komme til gårds, så ville han dog nok være bedre tjent med skræderdatteren. Hun var vant til stillingen og ville ikke som måske nogen af de andre rynke på næsen ved skrædernavnet. Fik han en bondedatter, ville hun antagelig også se surt, hvis hun blev lukket ude fra en hel del af det, der hørte gårdmandsstanden til, medens Ane Sofie rimeligvis vilde være lykkelig ved at kunne komme med en enkelt gang.

For Kristen ville der uden tvivl være mere tilfredshed i vente med skræderens datter fremfor en kone, der var hentet fra bønderdøtrenes rækker, og her skulle så også hensynet til den stakkels krøblede søn gå foran hans egen stolthed.

Ganske vist kunne der være rimelighed for, at Kristen ikke giftede sig, men det havde også sine vanskeligheder for sådan en stakkel at stå helt ene i livet, og hvem vidste, om han ikke senere, når faderen ikke mere evnede at råde ham, fik i sinde at styrte sig ind i noget, der kunne være langt dårligere for ham end et ægteskab med Ane Sofie, så derfor var det bedre, at hans veje blev ledet ind i den mest fordelagtige retning, mens tid var.

Kristen havde ingen anelse om alle de tanker, der ofredes på ham. Han passede sin syning og var stille tilfreds med sin lod i livet. Når de var ude at sy, levede de gerne godt og sommetider højt. Var de hjemme, kunne det knibe med at få lidt sul til brødet, men hvad de havde, delte de gladelig med hverandre.

Som regel fik Maren Skræder det bedste, da hun ikke havde lejlighed til at få del i så mange goder som de andre. Sådan havde det altid været skik der i huset, og den tankegang faldt godt i tråd med Kristens.

At Ane Sofie drømte om at blive hans kone, og at hendes forældre håbede, han senere skulle overtage huset, faldt ham ikke ind. Han var endnu for bly og drengagtig til at tænke på giftermål, og særlige fremtidsplaner havde han heller ikke lagt. Han mente blot, han skulle sy videre hos skræderen, da denne havde godt med arbejde, og han ønskede heller ikke at komme andre steder hen, men ville helst blive i sin fødeby.

Han var også altid glad for at komme en lille tur hjem de

hellige dage og fik da gerne en fortrolig passiar med Malene, der endnu var ham lige så inderlig hengiven, som hun havde været, da han var barn.

Men hvor taknemlig han end var for at være i hjemmet, og hvor stærkt han følte sig knyttet til sin slægt, befandt han sig alligevel bedst hos skræderens. På fædrengården var der ham altfor koldt, og trods velstanden manglede dog her den lune, hjemlige hygge, som i så rigt mål fandtes under skræderhusets ringe tag.

Og om end hans søskende ikke mødte ham med særlig uvilje, var de dog så raske og stærke imod ham, medens skræderen, der var vanfør som han selv, og Maren og Ane Sofie, som var vant til at færdes i krøblingens spor, stod ham langt nærmere og var mere hans lige. Hos dem kunne han også altid finde forståelse, og til dem kunne han slutte sig langt tættere end til nogen andre.

Og en aften blev så han og Ane Sofie forlovede. Hvordan det var gået til, kunne Kristen ikke forklare. Han erindrede blot, at hun havde kysset ham og bagefter nok så lystigt snakket op om bryllup og overtagelse af huset og meget andet. Kristen var helt fortunlet over det altsammen, men ked af det var han ikke. Kun ville han ikke høre tale om bryllup foreløbig.

»Det kanne gå an at snakke til får om giftermål endnu,« erklærede han, »for han regner mig kun for en dreng — og en skræderdreng kan denne ventes, at han vil hjælpe tilrette med, hvad der æls kan være ved huset og lignende, så ingen må foreløbig få at vide, at vi er gode venner.«

Både Ane Sofie og hendes forældre måtte give Kristen ret i hans betragtninger og love at tie med den glædelige nyhed, skønt de ellers helst ville have sagen ordnet med det samme. Men det var ikke værd at støde Sværken for hovedet, når de gerne ville have ham til at hjælpe sig med huset, der kunne trænge hårdt til at blive rettet op.

Morten Sværke stod udenfor sin port, da han så Hans Spur dreje op ad markvejen. Hvad mon han havde til ærinde? Det var kun sjældent, at de kom sammen, så der måtte være noget særligt på færde.

»Ja, du bliver vel sån lidt overrasket ved at se mig her,« sagde Spurren, da han nåede op til Sværken.

»Ja, jeg havde da i hvert fald ænne ventet dig. Men værsgod, kom med indenfor.«

»Ja, Tak — men det er kas lige så godt, at vi snakker sammen herude først.«

»Nå, ja, det kan vi jo osse, hvis der er noget, de andre ænne må høre,«

De tog plads på et gammelt stykke egetræ, som lå op imod muren, så de kunne få rygstød, hvis de ville.

»Ja, jeg er kommet for at snakke lidt med dig om vore børn,« begyndte Spurren.

»Nå, er du det.«

Sværken havde straks tænkt sig muligheden af et frieri, men han var ikke klar over, hvem af børnene der skulle være tale om. Spurren havde to sønner, som var jævnaldrende med Klavs og Niels, og en datter, der var lige gammel med Kristen, så i grunden kunne her blive tre par, hvis det skulle være.

Så meget slægtskab med Spurren ønskede han dog ikke. Der var mange ting ved Spurrefamilien, som ikke tiltalte ham, så selv om end tanken om en forbindelse havde været fremme, havde han alligevel stadig holdt sig tilbage.

»Ja, når man en gang har fået børnene, må man jo osse se at få dem afsat og gift,« sagde Spurren på sin snærende måde, »og nu for en halv snes dage siden kom så mit søskendebarn, Jens Tæsker, over hos mig og foreslog, at hans to piger kom på bytte med mine drenge, så de senere fik hver en af gårdene.«

»Ja, det kunne jo osse være meget fornuftigt,« sagde Sværken.

Nu var han altså på det rene med, at det var datteren, som Spurren ville have afsat, men i øjeblikket ønskede han dog ikke at tage imod tilbudet.

Grete var nok en særdeles pæn pige og fik også skyld for at være både ordentlig og skrap på alle måder, men der var flere andre, der kunne være lige så gode som hun, og få en kone til Klavs, når han skulle have hjemstedet, ville være en let nok sag.

Med så stor og anset en gård ville der være mangfoldige unge piger, som heller end gerne ville ind til ham, men den skulle også gerne kunne åbne vej for en til. Helst for Niels. Ham måtte han se at få hen på en gård. Som ikke mange andre var han skabt til at blive gårdmand, og han skulle være, hvor han hørte hjemme.

Pigerne skulle også gerne til gårds, men Niels gik foran dem alle.

»Ja, jeg synes osse, det kunne være meget fornøftigt med forslaget fra Tæskerin,« sagde Spurren, »og vi lavede det da sån, så drengene nu er forsørgede. Men nu kommer så det allerkunstigste. Du kan vel nok huske, at vor mor havde en søster, der hed Ane og som i sin tid blev gift med en brændevinskarl i Nykøbing. De fik det jo meget bedre, end man skulle tænkt sig, og som vi vidste besked med — for vi har naturligvis aldrig sån kommet sammen med dem — men nu er de døde begge to, og så viser det sig, at de har tilsat vor Grete 300 rigsdaler.

»300 rigsdaler!«

»Ja — 300 lige ud! De havde jo selv ingen børn, og så hitter Ane på, at Grete skal have alt det, fordi hun er opnævnt efter hendes mor.«

»Det var jo et svært held.«

»Ja, held og held! Det var jo et held for Grete, men danne noget særligt for mig. Havde det været rigtigt, skulle det hele tilfaldet vor mor, så jeg havde fået det at råde over. Men nu er det bare Grete, der skal have det, og så ryger det jo ud af gården med det samme, når hun gifter sig.«

Hans Spur var helt onskabsfuld over, at arven var tilsat datteren i stedet for ham.

»Men nu er hun jo en meget velhavende pige,« fortsatte han, »og nu vil så mor have, at hun skal herind på Sværkegården. Du og hun er jo næstsøskendebørn, og hun siger, at når begge drengene skal til min familie, så vil hun have Grete ind til sin — så det er mit ærinde at fri for hende til Klavs.«

Morten Sværke havde hurtigt indset, at nu kunne han ikke sige nej. Med 300 daler i medgift foruden det, der tilkom hende hjemme fra, var Grete et parti, der ikke måtte afslås. Et sådant tilbud formåede ingen andre at møde op med, og hverken for Klavs' eller hele gårdens velfærd kunne det forsvares at skyde så stor en kapital fra sig.

»Men udover de 300 daler får hun da så ligefuldt sin part hjemme fra?« sagde han, så Spurren ikke straks skulle mene, at han uden videre ville slå til.

»Ja,« kom det tvært, »vor mor siger jo, at dette her rager ænne

det andet, så hun skanne gøres arveløs, men have, hvad der kan tilkomme hende.«

»Og hvor meget kan det så blive?«

»Ja, der er da klæder til to hele senge foruden en dyne til — og hun har en kiste af egetræ — og en kobberkedel på syv spænder — og et får med to gimmerlam — og et bistade — ti par larn og tyve særke og seks gode skørter foruden en hel del andet uldent og linned og så sine hverdagsklæder — kan du så forlange mere?«

Spurren rev hver sætning ud, som harmede det ham, at han havde så meget at give.

»Jeg har junne forlangt noget, jeg spørger kun, og det er dig, der byder,« svarede Sværken rolig, »men æls forresten synes jeg nok, at når du kun har to at rede ud til, måtte der kunne falde både et stykke kretøvr og lidt skillinger af.«

»Vi har ænne så stort et tillæg som du, og man skal vel heller ænne tænke at klæde gården helt af for at få sine børn gift,« tordnede Spurren. »Jens skulle vel nok kunne være tjent med at tage ham, og de skillinger, som jeg ligger med, har jænne i sinde at give fra mig endnu. Dem kan de slås om, når jeg er død.«

»Jeg har tænkt mig at give hver af mine døtre en ko eller en kvie, og jeg troede ænne, at du ville stå tilbage, når du kun har én pige, og jeg har ti,« sagde Sværken, som om han havde overhørt Spurrens sidste ord.

»Nå — så det vil du!« Spurren drejede sig arrigt om. »Ja, du har jo altid været så stor på det.«

»Å, jeg ved ænne, om der kan være noget stort ved det, men jeg søger bare at gøre ret og skel overfor mine børn, og jeg mener, at gården kan svare sån til pigerne.«

»Men skal Grete have et stykke, kommer Pæjer vel til at have to med sig over til Tæskerens, og når man så skal slagte til brylluppet, så tager det et fælt skår i besætningen.«

Spurren var oprørt over alt det, der skulle redes ud fra gården, men på den anden side var han heller ikke glad for at stå ret langt tilbage for Sværken med de ti pigebørn.

»Jeg har to årskalve, der kan så Grete få den ene,« erklærede han til sidst.

»Det er vel da kviekalve,« indskød Sværken.

Spurren lånte ham et par arrige øjne.

»Ja, gud er det kviekalve — jeg har aldrig lagt to tyre til på et år.«

»Og pengene, som du holder, bliver der vel så siden almindelig deling på,« blev Sværken ved.

Da den sidste kone skulle ind på gården, var han blevet snydt, fordi der ingen ordentlig aftale havde været. Det skulle ikke ske en gang til, og Spurren var i mange måder ikke bedre end Skytten, så det hele måtte være i tilbørlig orden, således at der ikke bagefter kunne knibes udenom.

»Ja, vor mor vil jo have, der skal deles sån noget nær ligelig,« sagde Hans Spur, »men det er der æls ingen mening i, for en pige skulle jo danne stå på lige med drengene. Hun skulle vel nok helt igennem lade sig nøje med en søsterlod, men lader manne fruentimmerne råde, får man jo de tusinde spektakler.«

Morten Sværke holdt ellers også på, at sønnerne som loven bød skulle have dobbelt imod døtrene, men her kom det ham godt tilpas, at Karen Spur hævdede sin eneste datters ligestilling med brødrene.

»Ja, så kan det jo være en aftale, at det bliver Klavs og Grete,« sagde han, efter at de yderligere havde fastslået medgiften.

»Jamen vun har du så tænkt dig med gården?« spurgte Spurren. »Og hvornår er det meningen, at du vil lade ham gå fra dig?«

»Ja, det skulle ænne gerne være nun år endnu, når jeg har så monne børn at opdrage.«

»Ja, de kan jo da æls nok få føden på gården, selv om du har givet ham fra dig, og i alle tilfælde så vil vor mor ænne have Grete derind, hvis hun skal gå der i monne år un at være rigtig kone i huset.«

»Men hun kan vel da nok være der på samme måde som andre unge koner må, når de siden skal være med til at tage en gård efter de ældre.«

»Var der en kone i forvejen, ville det være en helt anden sag,« påstod Spurren, »men her, hvor der bare en sån en hob halv-voksne tøse, som nu er vant til at råde sig selv i monne ting, der bliver denne til for en ung kone at nære sig, hvis ænne hun har rigtig noget at sige.«

Morten Sværke svarede ikke straks. Der var noget i Spurrens

ord, som han ikke kunne komme udenom. Det blev sikkert ikke let for en ung kone at begå sig imellem de mange og i adskillige retninger stive og vanskelige pigebørn, hvis ikke hun stod med en særlig myndighed.

I grunden kunne han ikke laste Karen Spur, fordi hun var klog nok til ikke at ville udsætte datteren for alle de vanskeligheder, især når hun ved den store arv omtrent kunne få Grete ind, hvor det skulle være.

Men set fra sit eget standpunkt kunne han heller ikke lade gården gå fra sig endnu. Ikke en gang de halvtreds, var det næsten ikke til at sætte sig hen på undertægt.

Og der var børnene. Fem af dem var ikke konfirmerede, og den mindste havde lige begyndt at gå i skole. Det var omtrent en hel umulighed her at bøje sig ind under Karen Spurrens fordringer.

Men lade alle de mange penge gå fra Klavs og gården kunne heller ikke forsvares. Ved at få hele den store kapital ville som med et slag gårdens gamle anseelse yderligere befæstes og sikres. Selv om det ude fra varslede godt for de kommende tider, var det alligevel af den art, der ikke kunne bygges noget fast på. Alt ville måske hastigt slå om, og der kunne komme uheld med besætningen og dårlige priser på korn og fedekvæg, således at det, der var ved at skyde op, snart blev revet ned igen.

Og hvad ville Klavs vel sige, når han blev fornægtet Grete til kone? Ville han ikke på sin tavse, stilfærdige måde gå strengt i rette med ham, fordi der udvistes en sådan uretfærdighed imod hans fremtid?

De andre søskende ville han se faderen sørge for at få ind i så gode stillinger som vel muligt og helst give dem så stor en medgift, som med rimelighed kunne tænkes, men sin ældste søn og tilkommende arvtager ville han spærre vejen for til et af de rigeste giftermål, denne nogensinde kunne blive budt.

Og der var nok mere end pengene, der ville pine sønnen. Morten Sværke havde hørt, at de halvvoxne pigebørn drillede Klavs med Grete, og han kunne se på hans gode, ærlige øjne, at han holdt af hende og havde hende kærere end nogen anden. Blive skilt fra Grete ville i dobbelt forstand være et hårdt slag for Klavs. Og kanske det ville hævne sig at tilføje ham dette.

Da han selv blev skilt fra Ane, havde det flere gange været, som skulle han synke i knæ, men han havde været stærk og var kommet over sit — men kunne sønnen det samme?

Klavs var af en anden støbning. Han ville sikkert ikke sætte sig til modværge, men lydig bøje sig for skæbnens tilskikkelser. Men han kunne også gennem denne lydighed gerne synke hen i sløvhed og derved forfalde, så der intet blev af ham.

Og når han ikke måtte få Grete, hvem skulle han så bydes i stedet?

Når alt kom til alt, var der nu ingen, som kunne måle sig med hende. Køn og dygtig og anstændig og dertil sognets rigeste pige og den, hans hu stod til. Og hindringen for, at sønnen kunne få så meget i eje, var heller kun hans egen uvilje til at vige pladsen.

Men det var også en vægtig grund. Gå fra styret, mens han var i sin bedste alder, og hvor der endnu lå så mange opgaver til ham, var noget af det sværeste, han kunne blive budt.

»Men du har vel danne tænkt, at jeg skulle gå på undertægt, så ung som jeg er,« sagde han så, imens han med en pind skra-
debe lidt jord af sin ene træsko.

»Ung!« Spurren slog en skraldende latter op. »Nej, bild dig
donne ind, du er ung, når først du er nær de halvtreds. Ung-
dommen ryger sku, når man er ude af tyverne, og når man først
kommer op i fyrrerne, begynder det at gå nedad.«

»Der kan vel være to måder at være ung på,« sagde Morten
Sværke stødt, »og jeg tænker ænne at være ung i den forstand,
som mine børn er det, men jeg mener, jeg er for ung til at være
undertægtsmand.«

»Du ved nok ænne, hvor gråhåret og gammel du ser ud,« spot-
tede Hans Spur. »Du skulle tage og se dig i spejlet, så kan det
være, du kom på andre tanker om din ungdommelighed.«

Sværken trak ryggen bort fra væggen.

»Vun jeg ser ud, kommer ænne sagen ved. Det, som det drejer
sig om, er, at jænne har lyst til at gå fra det, som jeg nu står
og arbejder med.«

»Du kan jo osse nok få lov at arbejde, selv om du giver gården
fra dig. Og vun du så end vender og hiver med det, så er der
jo bare det i vejen, at du vil blive ved at komdere og regere, som
du altid har gjort.«

Sværken sad nu og pillede lidt ved sit hosebånd. Det var ellers bundet godt nok, men han skulle have noget at røre fingrene til.

Han ville ikke benægte, at det var selve styret, som det kneb med at slippe, og med rette kunne heller ingen laste ham derfor, men det ville de jo gøre alligevel, hvis han ikke gav køb. Ikke alene Klavs, men hele slægten ville finde det urigtigt og dumt af ham ikke at lade det store arvegods komme gården tilgode. Når han tænkte nærmere derover, ville det heller kun blive få år, det kom til at dreje sig om for hans vedkommende. Inden altfor længe var han nødt til at gøre en forandring, og enten det så blev nu eller lidt senere, spillede særlig i andres øjne ingen rolle i forhold til det, der kunne vindes.

Således ville alle mene, og på det ville han blive dømt. Det var hårde vilkår, til hvilken side han end vendte sig.

»Vil I så forlange, at jeg lige over hals og hoved skal give op?« spurgte han, da han havde bundet hosebåndet om.

»Lige og lige kan jo være to ting,« svarede Spurren, »og om det bliver om en måned eller et halvt år eller sån, kommer junne så nøje an, men det skal i hvert fald være, så Grete er sikret imod ænne at komme til at gå der i lange tider og halvvejs være som indsidderkone, for det holder vor mor på, at hunne må — —«

Ja, der var det nok! Det var Karen Spur, der stod bag ved det hele. Hvor ond og beregnende end Spurren kunne være, var det dog Karen, der havde støbt kuglerne, som Hans nu skød ud. Ikke for intet var hun af samme slægt, som hans farmoder Else Sværke havde været.

»Men en fem, seks år skulle jeg dog have til at ordne sagerne og kas få nun af pigerne forsørget,« begyndte han igen.

»En fem—seks år! Jeg tror, du er tosset, mand!« råbte Spurren. »Et år kunne der kas snakkes om — skønt det nu æls osse er for længe.«

Morten Sværke fornam, at selve tidsspørgsmålet havde været drøftet mellem Hans Spur og Karen, og lidt spillerum ville man dog unde ham.

Og var det så ikke rettest at give efter? Når han ikke på stående fod skulle være ude af det hele, men fik tid til at gøre

sig fortrolig med tanken om at slippe tømmerne, ville han vel også nemmere komme over det.

For sin egen samvittigheds skyld blev han vist også tvunget til at vige. Den ville sikkert ikke lade ham i fred, hvis han stillede sig hindrende i vejen for de rige fremtidsmuligheder, som blev budt sønnen.

»Mindre end tre år synes jeg donne godt, jeg kan hjælpe mig med,« prøvede han så igen.

»Tre år skal dunne give dig til at spekulere på,« bandede Spurren. »Men det er det samme, så kan vi brække det hele og sige to.«

Sværken kunne mærke, at her havde konen sat grænsen, og den kunne hverken han eller Hans Spur overskride. Ville han have de mange penge til gårds, måtte han bøje sig her.

Efter endnu en kort betænkning tog han imod det stillede forslag.

Det var hårdt at komme over, men han skulle og han måtte gøre det for Klavs' skyld og for hele familiens velfærd. Og hermed havde han så beseglet både sin egen og sønnens skæbne.

Det var ikke småting, som det drejede sig om.

»Og så ser du at få gift dine piger så tidligt, som der kan være tale om, så dænne skal blive ved at gå sån en sværm derhjemme på gården,« blev Spurren ved.

»Jeg skal sørge for at få dem afsat, når der kan være rimelighed for det,« lovede Sværken, »men de skal nu have lov at være på deres hjemgård til rettens måde.«

Da alt vedrørende bryllup og ejendommens overtagelse og meget andet var drøftet igennem, kom de ind i stuen for at få en bid brød og en tår øl.

Talen faldt da på Bernstorff.

»Det vil nok blive et stort tab for hele landet, at den mand er gået bort,« sagde Morten Sværke.

»Det gør det kas nok,« svarede Spurren ligegyldigt, »men der er vel æls fuldt op af den slags store karle.«

»Store herrer har vi nok af, men folk som Bernstorff og hans lige er der vist mangel på, og vi bønder skulle vel aldrig glemme, hvad han har gjort for vos.«

»Nej, det skulle vi kas ænne.«

»Nej, vi skulle nok holde i minde, at han var med til at løse stavnsbåndet og give vos friheden,« udbrød Sværken.

»Ja, den stavnsbåndsløsning er der jo så monne, der har travlt med og synes, det er så svært. Men hvad nytte har vi kas æls af det? Der er vel ingen af vos bønder, der sån i al almindelighed skal ud at rejse. Vi skal vel ænne ret meget længere end her i sognet, og der har vi da altid haft lov til at komme.«

»Men selv om de fleste af vos kas nok ænne sån lige har noget gavn af det, skulle vi vel da nok skønne på, at der er blevet frihed,« fastholdt Sværken, »og ingen ved heller, vun det vil stille sig for vore børn og børnebørn. Kas de kan komme til at have større fordel af det end vi.«

»Ja, jeg er nu ligeglad med alt det,« bandede Spurren, »og I kan, om I vil, skrige nok så meget op om kronprinsen og Bernstorff og Reventlow og hele kodiljen, for har de kas gjort vos lidt godt, så har de da osse skaffet vos en rædsom hob skatter på halsen.«

»Ja, skatterne er steget, men det er indtægterne osse.«

»Men ænne i forhold til udgifterne, for der, hvor min får kunne nøjjes med at svare en skilling, der må jeg nu op med en mark.«

Sværken kunne ikke andet end indrømme, at skatterne var steget slemt, men derfor stod Bernstorff og de andre bondevenner lige højt i hans øjne.

Men Spurren ville kun se på udgifterne, som det nye regimente havde ført med sig.

»Og værre bliver det vel,« fortsatte han, »for de siger jo, der er nedsat en stor kommission, som bare skal hitte på at få ordnet noget med skolerne og vejene og fattigvæsenet, og kommer der så noget ud af det, skal vi nok få at se, at skatterne stiger igen. Så forslår det nok ænne med marken, så ryger det kas op til en hel rigsdaler.«

»Men både vejene og alt det med skolerne trænger nu osse til at blive forbedret, for vejene er omtrent ænne til at komme på, særlig en vinterdag, og børnene lærer ænne noget i skolerne, så det er den rene elendighed altsammen.«

»Vejene er ænne værre, end de alle dage har været, og kan vinne køre på dem, så kan vi ride eller gå. Vi honne så meget

at komme på vejene med vogn efter. Og fordi børnene ænne bliver så kloge som præstin, så kan de vel nok klare dem både ved at læsse møg og tærskel eller karte og spinde — eller hvad de nu siden skal hen i livet.«

»Men vi kommer nu en gang ænne udenom, at det er godt at kunne både læse og skrive og regne og noget af al den slags,« erklærede Sværken, endskønt han vidste, det var håbløst at trættes med Spurren om de ting.

Når han havde sat sig noget i hovedet, var han ikke til at rokke derfra. Hans Spur blev da også ved at forfægte sit, og Sværken ville heller ikke vige, så træppen blev som altid lang og resultatløs imellem dem. Men omsider måtte de dog holde op uden at være kommet til enighed på nogen af punkterne.

Klavs og Niels var som sædvanlig ude i marken for at grave grøfter. Som pigerne gennem en årrække var blevet sat til at sanke sten, når der ikke var andet udenomsarbejde, således havde karlene også haft deres stadige bestilling med grøftegravning, sætte jordvolde og plante pile rundt om på markerne. De gamle skelsten kunne ikke længer forslå som grænsemærker.

Ikke alene skulle de forskellige ejendomme adskilles, men hver mark og deling burde helst have sit særlige hegn af grøfter og volde, pile og gærder. Det krævede hårdt arbejde at komme igennem her, og særlig når der ikke holdtes fremmed arbejds-kraft til hjælp.

På Sværkegården nærmede man sig dog nu snart afslutningen, og med berettiget stolthed kunne de to brødre glæde sig over det arbejde, de havde fået til side.

»Mon der er noget nyt, siden får kommer her ud på denne dagsenstid,« sagde Niels, der så faderens skikkelse dukke frem længere nede i marken.

»Det skulle man mæssen tro,« sagde Klavs, »han plejer jo æls ænne at sinke tiden med at rende vejen frem og tilbage.«

Brødrene arbejdede derpå videre i tavshed. Uden at have vekslet et ord, eller der var kommet dem noget særligt imellem, var forholdet i den senere tid alligevel blevet mere køligt, og de var ikke længer så fortrolige, som de før havde været.

Niels var mest kold, og det var tildels også fra ham, det hele stammede. Som årene gik, og han nu var nået ind midt i tyverne,

begyndte der at komme en egen uro over ham for, hvordan fremtiden skulle forme sig for ham.

Klavs kunne sagtens klare sig. Han var født til at blive bonde og få hjemgården. Det var ikke sådan med ham. Han måtte nøjes med, hvad der senere kunne falde, og fandtes der ikke en eller anden gårdmandsdatter eller enke, som sad med en gård og ville tage ham ind hos sig, så kunne han blive indsidderdaglejer eller gå hjemme som gammel karl på gården

Begge dele ville omtrent være lige svært, men skulle det komme dertil, vilde han dog vælge det sidste. Iblandt indsiderne hverken kunne eller ville han være! Men hvor skikkelig end Klavs var, og hvor godt de end hidtil havde arbejdet sammen og kommet tilrette, ville det dog blive en ussel stilling og en trælsom lod, der var i vente hjemme hos broderen.

Intet ville han kunne byde over, og altid skulle han holde til ude i karlekammeret og lade sig give både først og sidst. For hans ærgerrige og opadstræbende natur var det en kvalfuld tanke.

Havde han dog blot været den ældste, så han kunne have fået fædrenejgården. Meget arbejde havde han allerede lagt på den, og her kunne blive en prægtig ejendom efterhånden som alt kom rigtig i drift. Og priserne var opadgående, og pengene kom lettere ind end blot i hans barndom. Det så ud til, at der ville komme liv og bevægelse i mange ting, som ikke før havde været kendt, og her ville nok blive rigeligt at tage fat på for den, der havde lidt at begynde med.

Men det var det, han ikke havde. Intet, aldeles intet havde han. Et får og nogle sengeklæder foruden lidt andet småtteri var jo omtrent det hele.

Der kunne ikke blive noget ud af det.

Sværken var nu nået helt hen til dem.

»Det lider godt,« sagde han med et veltilfreds nik.

Klavs og Niels havde i de sidste år af og til fået en venlig anerkendelse, når de havde udrettet et og andet, som han syntes om. De to sønner stod også hans hjerte nærmere end nogen af de andre børn. De var de ældste og havde haft det dårligt under den hårde stedmoder — og altid havde de slidt næsten over evne — det var alligevel noget, han nu måtte regne med.

»Jeg har æls en stor nyhed,« sagde han efter en stund at have betragtet sønnernes arbejde.

Havde det været Niels, som det ene drejede sig om, ville han rimeligvis have kaldt ham for sig, så de alene kunne drøfte tingene, men da det var Klavs og dermed også gårdens forhold, det gjaldt, syntes han, at den yngste søn også havde krav på at høre det. Niels kunne han ikke godt gå udenom med noget som helst.

»Har I det?«

Klavs så straks spørgende op.

»Ja, Håns Spur har været her for at fri til dig for at få Grete ind på gården.«

En lysende glædesbølge skyllede henover Klavs. At Gretes fader ønskede hende ind hos ham var lykke over al lykke og truede næsten med at tage vejret fra ham.

»Og I sagde vel så ja,« fik han endelig frem.

Morten Sværke nikkede.

»Ja, det gjorde jeg — og jeg kan osse se, det var det, du gerne ville have, at jeg skulle.«

»Ja, jeg er meget glad for at få Grete,« tilstod Klavs ærligt, men med ansigtet vendt lidt om imod den anden side.

Hjertet hamrede i ham af glæde, og han turde næppe se op for at ikke faderen skulle finde ham upassende drengagtig glad.

»Og brylluppet skal stå lige efter høst,« oplyste Sværken videre, »og fredag 14 dage skal i sammenskrives.«

Som den lifligste musik lød det altsammen i Klavs' øre. Lykkeligere end han kunne ingen være.

Morten Sværke kom i det samme til at se på Niels. Han lignede ikke rigtig sig selv. Ansigtet havde fået en underlig askegrå farve, og læberne var blålige og tørre. Den ene spadefuld jord fløj op fra grøften efter den anden, og han hug skovlen mod den løse jord på voldens sider, som ville han brage den sønder og sammen.

Det var let at skønne, at hans sind var i oprør, og at han arbejdede som en rasende for at lægge en dæmper på sig selv for at skjule for andre, hvordan det stod til med ham.

Vel sagtens var det tanken om broderens forestående giftermål,

der jog alt rundt, da han ikke i øjeblikket havde andre fremtidsudsigter end gå hjemme som almindelig karl. Der var også noget uendelig trist i dette, at der skulle være så stor en forskel på, hvad der lå abent for de to brødre, men det kunne ikke være andet. Klavs' førstefødselsret skulle ikke krænkes, selv om der var nok så meget, der talte for, at Niels burde hjælpes.

»Jeg holder gården i to år, så kan du overtage ham,« fortsatte Sværken, men det hørtes, at det var ham mere besværligt at fortælle end det andet.

To år kun! Så snart ville faderen afstå gården. Det var omtrent lige uforståeligt altsammen for Klavs. Aldrig havde han drømt om så tidlig at blive gårdmand, især da faderen var så rask og rørig, og der var alle de mange yngre søskende.

Men om han skulle have ventet ti eller femten år efter gården, ville han i dette nu være lige lykkelig endda. Når blot han fik Grete, var alt andet biting! Men at det blev således, kunne kun øge glæden.

»Og så har Grete arvet 300 daler efter sin moster, der var enke og boede i Nykøbing,« kom det endelig tilsidst som slutning på den lange kæde af glæder og goder, der i denne time så uventet strømmede ned over ham og nu næsten gjorde ham helt målløs.

Morten Sværke stod lidt. Der var endnu noget, han kunne ønske at tale med sønnerne om, men det lod, som ingen af dem var helt tilregnelige i øjeblikket. Klavs var halvvejs forstumlet af lykke, og Niels arbejdede så desperat, så faderen fandt det rigtigst foreløbig at lade dem i ro. Når de fik sundet sig lidt, kunne han altid bedre få talt nærmere med dem.

Hverken Klavs eller Niels ænsede synderligt, at deres fader var gået sin vej. Begge var hver optaget af sit. Som Sværken mente, havde meddelelsen om broderens snarlige gårdmandsstilling sat Niels' tanker i heftig bevægelse, men langt stærkere virkede dog meddelelsen om, at Klavs skulle giftes med Grete.

Igennem flere år havde han elsket hende, men med magt havde han holdt sin kærlighed nede. Hvad skulle det vel føre til, at han og hun kom sammen. Ingen af dem havde nogen gård eller ejede noget, så de kunne få et ordentligt hjem. Det ville kun blive den rene elendighed, hvis de giftede sig med hinanden.

Og det turde de simpelthen ikke vove sig ind i. Ingen af dem ville gå ned i husfolks rækker. De ville til gårds og være gårdmandsfolk og blive ved den stand, hvoraf de var kommet.

Skønt han aldrig havde vekslet et ord med Grete derom, var han dog sikker på, at hun gladelig ville have rakt ham sin hånd, hvis han havde stået som Klavs. Men han havde aldrig villet pine hverken hende eller sig selv ved at tale med hende om de ting, og han vidste også på forhånd, at han kunne spare sig det. Hun var altfor stolt til at ville slå følge med en, som kun skulle gå. Hun ville op at køre.

Han havde derfor også i de sidste år trukket sig bort fra hende og holdt sig mere til Ellehavens Sidsel. Hun skulle have sine forældres gård, og igennem hende ville han så være sikret en gårdmands stilling. Men et søskendebarn til Sidsel havde vel også haft lyst til gården, og hele familien støttede partiet, så nu skulle hun i næste uge holde bryllup med fætterten.

Tiltrods for, at Niels ikke havde brudt sig noget om hende, og der heller aldrig havde været dem noget imellem, var det ham dog en skuffelse, at hun og dermed gården gled ham ud af hånden. Han stod derved som på bar bund igen, hvis ikke faderen kunne skaffe ham ind et eller andet sted.

Og nu skulle så Grete giftes med Klavs og drage ind på den gård, hvor han selv gik som karl. Det var ham så uudholdelig en tanke, at alt andet fordunkledes heraf. At Sidsel havde fået en fæstemand, at hendes fædrenejård var gået over til en anden, og at broderen snart skulle sidde som mand på hjemgården, blev altsammen for intet at regne imod dette ene, at Grete som en andens kone skulle være under samme tag som han.

I hvad det end skulle koste, kunne han ikke tvinge sig her. Kom hun ind, måtte han ud. Være sammen var en umulighed. Havde han end ment at skulle forsvare tanken om lykken hos hende og gjort vold på sig selv for ikke at vise, hvad der rørte sig i ham, så evnede han dog ikke daglig at se hende som en andens hustru. Her slog hans kræfter ikke til.

Ikke et ord blev vekslet imellem brødrene, hverken mens de arbejdede eller senere gik hjem, men ingen af dem spildte en tanke herpå. Hver havde endnu rigeligt at beskæftige sig med fra det, der strømmede igennem sindet.

Straks efter hjemkomsten søgte Niels faderen op for at tale med ham i enrum.

»Ja, jeg vil bare sige jer, at når der skal laves så meget om herhjemme, så kan jeg ænne være her længere,« sagde han med en stemme, der skulle være rolig, men dog skælvede af undertrykt sindsbevægelse.

»Kan dunne,« Morten Sværke betragtede ham skarpt. »Men hvad så da?«

»Ja, jeg kommer til at flytte.«

«Og hvor vil du så tage hen?«

»Ja, det er jo det, jænne ved — men kan I ænne hjælpe mig lidt?«

Af den stødende måde, Niels talte på, og hele hans forandrede væsen, forstod Sværken, her var mere end det, at broderen skulle have gården om to år. Det var jo noget, der ikke kunne komme ham overraskende. Klavs har altid stået som arvtageren, kun tidspunktet var ikke kendt; men oplysningen herom kunne ikke indvirke således på Niels, hvis ikke der var andet forbundet hermed.

Det slog pludselig ned i Morten Sværke, at han ved nogle gilder for flere år siden havde set, hvordan Niels fulgte Grete med øjnene, så her måtte det være. Det var Grete, der stod bag ved sønnens bestemmelse, og hun ligesom jog ham ud af fædrenegården.

»Men vun mener du så æls, at jeg skulle hjælpe dig?« spurgte han.

»Ja, jeg ved ænne rigtig. — Men det skulle vel være, hvis jeg kunne komme et eller andet sted ind. — Tage plads som tjenestekarl vil jænne ret gerne, hvis jeg på nun måder kan slippe fri.«

»Det vil jeg heller ænne ret gerne have, du gør. Og hvad det angår, så har jeg i den senere tid tænkt meget på dig, for jeg kan jo nok se, at du skal en vej ud. Men hidtil har dænne været noget, som jeg synes, du kunne være tjent med at tage imod.«

At Morten Sværke heller ikke havde kunnet forlige sig med tanken om, at Niels skulle flytte hjemme fra, nævnede han intet om.

»Jeg har jo heller aldrig før tænkt på at ville tage den første

den bedste,« tilstod Niels, »men som det stiller sig nu, er jeg omtrent ligeglåd med, hvem jeg kan få.«

»Sån skal dunne sige,« advarede faderen, »for selv om der end kan være noget i vejen, så du i øjeblikket synes, du må ind i et eller andet nyt for at slippe ud af det gamle, så skal du huske på, det er hele livet, det gælder.«

»Jeg har overtænkt alt, så godt jeg kan,« afbrød Niels, »og vun det end siden skal gå mig, så må jeg væk, inden Klavs skal sammenskrives.«

»Har du osse tænkt på, hvad folk vil sige, hvis du over hals og hoved styrter af sted, dersom dunne har noget bestemt at at gå efter.«

»Folk!« stødte Niels ud. »Det kan vel være andre det samme, enten jeg bliver eller går.«

»Det kan være, men jeg tror ænne, det bliver det. Og ingen skal ægge til folkesnak, hvis han kan slippe fri. Selv om der kan være noget, der piner, så er det klogest at bide det i sig, så andre ænne skal få det at snadde i.«

»Ja, det får være det samme — men være hjemme kan jænne,« fastholdt Niels.

»Men hvorfor dunne kan det, vil du vel ænne have at andre skal vide?«

»Nej — og derfor er det osse, jeg spørger jer, om Inne vil hjælpe mig, så det kan komme til at se lidt naturligt ud.«

Sværken flyttede pinden i sit ene selebånd.

»Jeg ved, at den gamle Jeppe Bødkere er død for et par ugers-tid siden, og der er en temmelig stor gård, men jeg honne kunnet lidt at tænke på, at du skulle ind til Stinne, derfor har jeg tiet med det. — Men da det nu stiller sig sån, så ved jænne, hvad jeg skal sige ilejn — —«

»Er det Stinne Bødkere — hende, der er søster til Jens Pil?« spurgte Niels lidt stakåndet.

»Ja, du har jo set hende inde til Pilens.«

Ja, Niels havde set hende. Grimmere gammel kælling skulle der ledes længe om for at finde magen til. Hun var inde i treserne, og hendes ansigt var et utal af rynker med et par små rindende øjne og en stor tandløs mund. Men værst af alt var dog næsen, lang og spids — og med en evig dryp på tippen.

Skulle han kunne tænke sig at leve en del af sit liv sammen med hende?

Vel var hun mere end dobbelt så gammel som han, og efter menneskelig beregning kunne han vente at have mange år tilgode, når hun var gået bort, men ingen vidste, hvorlænge hun kunne leve.

Skulle hun blive ældgammel, kunne hun gerne have taget det bedste af ham, inden hun fo'r hen.

Og kort eller længe — ind til hende skulle han, og det kunne næsten vende sig i ham ved at tænke på et samliv med det stygge, utiltalende fruentimmer.

Alene at høre hendes pibende stemme kunne være nok til at jage ham helt bort, og forestille sig hende som sin kone ville halvvejs være ham en gru.

Men det fik være det samme. Han fik sluge det hele, og kunne han vinde sig en gård, ville han lukke øjnene for det, der ellers blev ham en grusom plage.

Bort fra hjemmet måtte han i alle tilfælde. Igen koste, hvad det koste ville — han kunne ikke leve i nærheden af Grete, når hun var broderens kone.

»Det er det samme — jeg vil tage Stinne Bødkere, hvis det kan blive sån,« sagde han så hårdt, »og I vil vel se at ordne, hvad der æls kan være.«

»Det har jo altid været mit ønske, at du måtte komme til gårds, når tiden var til det, og jeg vil osse her gøre for dig, hvad jeg kan, når du vil have, det skal være sån,« sagde Sværken. »Men det bliver mig en tung gang, og jeg er bange for, at det bliver værre for dig.«

»Men jeg skal vide at sætte mig ud over det altsammen,« svarede Niels, »og herfra vil jeg!«

Morten Sværke drog et dybt suk.

»Ja, så må jeg se, vun jeg kan få det stillet. — Men nu ved jeg junne, om Stine har lovet sig ud til andre. Har hun det, må vi jo prøve at hitte en anden vej frem.«

Som Morten Sværke havde sagt, var det med tungt hjerte, at han drog på frierfærd over hos Stine Bødker. Se sin unge, raske søn bundet til den gamle, uappetitlige enkekvone var ham en pine, og han vidste også, at livet ved hendes side ville blive en daglig plage for Niels.

Men hvad andet var der at gøre? Som sønnen var stillet i øjeblikket, kunne han ingen anden udvej finde for ham. Og han kunne sætte sig i Niels' sted ved at tænke på, hvis han selv skulle have gået sammen med Ane, efter at hun var blevet gift. Svært havde det været at rive sig løs fra hende, men snesefold værre var det blevet, dersom han daglig skulle haft hende for øje, når hun hørte en anden til.

På vejen op til Bødkerens mødte Sværken sin broder Peter, der var gift ind på Lollikegården i nabosognet. Det var længe siden, de havde set hinanden, og begge standsede straks hestene for at få en lille passiar.

»Men vun går det så æls med Ælne ovre hos Pippetens?« spurgte Peder Lollike, da de gensidig havde fået at vide, hvordan det stod til i hjemmene.

»Så vidt jeg kan se, går det jævnt godt og egentlig bedre, end jeg straks havde ventet,« svarede Sværken. »Kestne Pippet har et eget tag på at tage hende — og Rasmus er jo skikkelig og lader fruentimmerne råde, så fra hans side vil dænne blive nun spektakler.«

»Hans ben er vel blevet så nunlunde.«

»Ja, han trækker noget på det og har osse til tider meget værk, men han kan da gå med i al slags arbejde, så det er så godt, som det med rimelighed kan forlanges.«

»Og Mavns høres der vel enne noget om?«

»Der siges, at han vil lade sig hverve, når han en gang bliver færdig med straffen og soldatervæsenet, sån så han kan komme langt bort, for det havde Else rådet ham til, da hun gav ham den mad — og det kan han aldrig glemme hende.«

»Ja, der ser man, hvad lidt venlighed kan gøre. Og det ville jo osse være det bedste, hvis hanne kom tilbage mere.«

»Ja, her har han gjort ulykker nok. Men man skal kas æls ænne dømmе ham for hårdt. Han har jo osse haft sit at slås med.«

Morten Sværke trak lidt i hestens halsreb. Det var ham ikke noget behageligt emne at komme ind på, men det var kun så rimeligt, at broderen ville høre, hvordan det stod til i familiens kreds.

»Ælne har osse fået en dreng, og ham er der naturligvis stor højtid med,« fortsatte han så. »Vi var derovre til kirkegangsgilde for en tre ugers tid siden — og drengen hedder selvfølgelig Jens.«

»Ja, så må man jo gratulere, når du sån er blevet morfar,« smilede broderen.

»Ja, det viser jo, at man snart bliver gammel,« sagde Sværken med et halvt vemodigt, halvt bittert drag, »og jeg er da osse ved at skulle fraskrive mig gården.«

Med nogle få ord fortalte han derpå om Klavs' forestående giftermål, men at han var ude for at fri for Niels, nævnede han ikke. Ingen vidste, om han fik noget ud af sit ærinde, og skulle han ikke få sagen til at glide i orden, var det ikke nødvendigt at give andre underretning derom. Da broderen spurgte, hvor han agtede sig hen, svarede han blot, at han ville op hos præsten for at høre noget nærmere om en fattigsag.

I mørke tanker fortsatte han vejen til Bødkergården, der lå omtrent halvanden mil fra hans eget hjem. Ved udskiftningen her havde Jeppe Bødker trukket sig til at blive i byen, og gammel og faldefærdig lå nu gården, hvor den havde ligget i mangfoldige år.

Alt omkring den var uordentligt og forsømt, så der ville blive meget for Niels at tage fat på, hvis han skulle komme ind her som mand. Men det klarede han nok, og avlingen var god, så med tiden kunne der blive en udmærket ejendom — men det værste var Stine.

Det gav et helt stik i ham, da han kom ind i stuen og så hendes visne, krumbøjede skikkelse. Og svinsek var hun i allerhøjeste grad. Både øjne og næse drev ustandselig, og hendes gamle lappe forklæde var stift og blankt af fedt og snavs.

Ved at se Morten Sværke tittede Stine forbavset på ham. Det var et usædvanligt tilfælde, at der kom udenbys fremmede, og at det var Sværken, øgede forundringen. Hun kendte ham fra nogle gilder hos Pilens, men kunne ikke begribe, hvad han ville hende. At han kom som frier, turde hun ikke driste sig til at tro. Men det var heller ikke Morten Sværkes mening, hun skulle tro dette. Han ville ikke hente sin unge, kvikke søn en kurv hos det gamle, beskidte fruentimmer.

»Jeg har hørt, du har en tyr at sælge,« sagde han, da Stine havde skubbet et stort grovbrød, der lå på enden af slagbænken, længere op i krogen, så der blev bedre plads foran Sværken.

»En tyr!« Stine skulle lige til at tørre den øverste bordende lidt af med sit forklæde, men blev stående med snippen mellem fingrene uden at få resterne af øllebrødsdavren væk. »Skulle jeg have en tyr at sælge,« peb hun videre med højlig undrende stemme. »Vi har jo aldrig i vore dage haft en tyr her på gården.«

»Ja, så er jeg fejl underrettet,« sagde Morten Sværke, »men der var just nun, der fortalte, at du havde en på et par år, og ham kunne jeg haft lyst til at se. Jeg har nemlig i den senere tid lagt mig efter at fede forskellige stykker op, og så tænkte jeg, her var kas noget, som jeg kunne bruge.«

»Jamen jeg kan danne begribe, vun sån noget kan blive sagt, når der aldrig er en bitte om det,« blev Stine ved. »Ænne så meget som en tyrekalv har jeg — så det er lige rædsomt, at folk sån kan hitte på.«

»Jamen det er jo da af den slags, som hverken fornærmer eller generer nun,« beroligede Sværken, »så det behøver dunne at tage dig noget af.«

»Nej, der er jo nok ænne sån noget ondt i, at de skylder jin for, at man holder tyr, men man bryder sig dog ligegodt ænne om at komme i ry for det, som slet ænne passer.«

»Nej, men dette her betyder junne noget,« erklærede Sværken lidt utålmodig.

»Nej, det betyder kas nok ænne noget sån,« kom det endnu

mere pibende end ellers, »men det er jo danne almindeligt, at de holder tyr på de mindre steder, så hvad skal det så siges om mig for? Folk kunne jo bare lade mig i fred.«

Morten Sværke rømmede sig stærkt. Han var ked af at høre på Stines piberier over den opdigtede tyr. Ikke alene for sin egen skyld, men han kunne jo også deraf slutte, hvor pinagtig det ville blive for sønnen, hvis han til daglig skulle udsættes for den slags snak om ingen ting.

Og der var langt til enden endnu. Stine kunne stadig ikke komme bort fra, at folk mente, de havde en tyr på Bødkergården, og bestandig blev hun ved at pibe frem og tilbage herom.

»Men vun går det så æls for dig nu efter at Jeppe er død?« brød Sværken så ind midt i hendes tyresnak. »Har du kas nun rigtig forkarl til at styre sagerne for dig?«

»Nej, det har jænne,« klynkede Stine. »Ham jeg har er kun 19 år, og han er mæssen ænne til at slæbe ud af sengen om morgenen, så jeg ved ænne, hvad det skal blive til, hvis jænne snart kan få et menneske ind til mig.«

»Du har kas tænkt at lade en af familien få gården?« prøvede Sværken.

»Give gården fra mig!« Stine Bødker så forfærdet på ham.

»Nej, det kunne dog aldrig i evighed falde mig ind.«

»Nå ænne.«

»Nej, jeg mener da at gifte mig igen, hvis der æls er nun, der står mig an.«

Stod hende an! Hun bildte sig altså ind, at hun kunne vrage. Som om nogen skulle være lysten efter hende. Men der var jo gården!

»Så har dunne sån rigtig bestemmet dig for nun endnu,« henkastede Sværken.

»Nej —« Stine trak sin piben usædvanlig langt ud — »det har jænne — —«

At hun havde friet et par steder og fået nej, ville hun ikke gerne snakke om.

»Det er naturligtvis heller ænne sån lige med det samme at hitte et ældre menneske, der rigtig kan passe for dig,« bemærkede Sværken.

»Ældre menneske!« gentog Stine. »Jamen jeg har rænnok

æne tænkt mig at tage en af de ældre. Så et gammelt mand-folk, som æne rigtig duer, det er æne noget ved at få ind på en gård. Det er æne un til at have besværlighed med, og det har jeg fået nok af, for vor får honne været til noget i lange tider, så det kanne nytte at få sån er igen. Her trænges til jin, som kan rømme lidt op i de udvendige sager.«

Morten Sværke tænkte, at der også kunne trænges til at rømmes op indvendigt i huset, men det gik jo ikke an at nævne noget derom nu.

»Men det er æls sandt!« En tanke slog pludselig ned i Stine Bødker. »Du har jo sån et par raske og skrappe drenge, kan jeg huske, min broder har snakket om — kas der æls var en af dem, man kunne tænke sig at tage.«

»Men de er jo meget yngre end du.«

»Jamen det betyder smenne noget for min skyld. Jeg kan godt finde mig tilrette med at tage et helt ungt menneske,« forsikrede Stine velvillig. »Og jeg er da heller æne fyldt 62 endnu — og dine sønner er vel midt i tyverne, så de har da sån en meget passende alder at gifte sig på.«

»Ja, alderen kan være meget god, og kan vi komme tilrette om sagerne, skal jeg prøve at snakke med den yngste om det, for den ældste kan denne blive. Han skal have gården der-hjemme.«

»Jamen jeg kan osse godt hjælpe mig med den yngste,« erklærede Stine, »og det er vel så ham, der hedder Niels.«

»Ja, han er opnævnt efter sin morfar Niels Stang. — Men vun sidder du æls i det, hvis han nu skal få i sinde at ville have nærmere forree om det hele.«

»Ja, jeg sidder sm' helt godt i det, for vi skylder æne noget videre, og her er æne noget, der skal redes ud til andre. Her er bare de monne skatter, men det er der jo alle steder, efter hvad der siges.«

»Ja, skatterne slipper man junne fri for. Men hvis nu Niels synes om at tage dig, har du så tænkt at blive sammenskrevet og gift sån med det første?«

»Ja, jeg vil da helst holde jagilde fredag, hvis det kan blive til noget, og så kan vi gifte vos lige så snart de uger er gået, som jeg skal sidde enkekone.«

Dryppen, der længe havde dinglet leddeløst ved Stines næse, kunne nu ikke mere bære sig selv, men trillede tungt ned på hendes forklædemave.

»Og hvis det skulle være, kunne vi da æls osse nok få lov at gifte vos lidt før tiden, for det har danne noget at sige med mig, sån som hvis det er en ung enke, hvor der kas kan være fare for, at hun skal have et lille med den første mand.«

»Nej, der kan junne være noget af den slags at risikere med dig,« sagde Sværken med en stram trækning om munden. »Men i dag er det så tirsdag, og så skal du enten i morgen eller torsdag få bud om, vun det bliver.«

»Jamen kan du kas ænne selv bestemme, enten din søn skal gifte sig eller ej?«

»Jo, det kan jeg kas nok, men dette her er kommet mig lidt overraskende, så jeg mener, vi skal sove på det, inden der tages en endelig bestemmelse.«

Morten Sværke ville endnu en gang advare sønnen, førend han styrtede sig hovedkulds ind hos Stine Bødker. Om end gården med tiden kunne drives op til at blive en god ejendom, var det alligevel en bedsk pille for et ungt menneske at sluge, når Stine fulgte med. Det sved stadig i ham ved tanken om, at hans raske, stolte søn skulle ind til det gamle, uhyggelige fruentimmer.

Da Morten Sværke red hjem, lagde han vejen om ad Troengården. Siden Birte var død, havde han ikke været der, og han havde ikke set Ane, efter at hun var hos ham. Nu traf han hende ene inde i stuen, hvor hun sad ved sin rok og spandt.

Et svagt skær farvede hendes kinder ved synet af Sværken, og lidt forvirret bød hun ham tage sæde.

»Du kom en gang til mig, Ane,« sagde han, da han havde sat sig på slagbænken, »nu kommer jeg til dig, og jeg ved så ænne, om vi kan snakke vos tilrette om mit ærinde.«

»Vi kan jo prøve på det,« sagde Ane Troen, idet hun med fingrene strøg håret bedre ind under huen og handt hagebåndene noget fastere.

»Ja, det er just ænne lige for mig selv,« begyndte Sværken igen, som ville han straks advare hende imod at knytte særlige forhåbninger til hans komme, »men det angår mig dog meget

ilejn, for jeg ville spørge, om dunne nok kunne tænke dig at tage en af mine piger ind som sønnekone.«

Ane Troen så overrasket op.

»Ja, det ved jænne — den sag har jeg slet ænne tænkt noget på sån. Steffin er junne ret gammel endnu.«

»Det er osse i god tid at tage bestemmelse om det, når ingen af dem sån er rigtig giftefærdige, men du ved jo, vun jeg sidder i det med alle de monne piger, og nu efter høst skal Klavs giftes med Håns Spurs Grete, så der kommer en ung kone ind på gården — og derfor er det godt at have så meget til side som vel muligt.«

»Ja, det har jo aldrig ligget for dig at tage for silde på vej.«

»Nej, jeg mener, at hvad man kan gøre i dag, skal manne opsætte til i morgen.«

»Og hvem af pigerne har du så æls tænkt dig skulle være min sønnekone?«

»Jeg har ingen af dem særlig peget ud. Du skal selv få lov at vælge, hvad for en af dem, du helst vil have — og du er osse den første, jeg henvender mig til om dem, jeg har tilbage.«

Ane Troen sad tvivlrådig og ubeslutsom. Hun ville gerne opfylde Morten Sværkes ønske, men hun var betænkelig ved at få en datter fra hans sidste ægteskab ind på gården. Hun havde hørt nok om Bodil og vidste, hvor dyr og dårlig en kone, hun havde været, og skulle døtrene slægte moderen på, kunne hun gerne stille sønnen ilde ved at give ham en af dem.

»Da du var hos mig, sagde du, at du ville være en god mor for mine børn,« hørte hun så Sværken sige, »men det kunne jænne tage imod, da jeg mente, det hverken var blevet godt for dig eller mig, men kan du nu tænke dig at være som en mor for en af pigerne, så vil det blive mig en stor glæde.«

Han havde strøget huen af og sad og gned dusken imellem sine fingre.

»Det er ænne alene for din gårds skyld,« føjede han lidt efter til, »men det er ligeså meget, fordi jeg ved, det ville være godt for en ung pige at komme i hænderne på dig.«

At Morten Sværke gerne ville vide en af sine døtre i hendes varetægt, undlod ikke at gøre indtryk på Ane Troen, og kunne

hun hjælpe en af de unge, kønne piger til at blive en brav og dygtig kone og derved tillige berede sin ungdomsven en glæde, burde hun vel ikke undslå sig.

Fra ganske ung havde det været hendes inderligste ønske at gøre Morten lykkelig, men det var ikke blevet hende forundt, og de måtte gå hver sine egne veje. Senere havde hun prøvet at oprette noget af det forsømte, men da satte han sig derimod. Han brød sig nu ikke nok om hende, havde han sagt, og det havde straks bidt hårdt.

En streg af krænket bitterhed havde fra først af blandet sig i hendes skuffelse og sorg, men efterhånden som hun havde fået det mere på afstand og var blevet roligere, var hun kommet til at se på det med helt andre øjne.

Lidt efter lidt var hun kommen på den tanke, at Morten Sværke måske havde stillet sig så kold og afvisende netop for at skåne hende.

Havde hun end ikke været ganske blind for alle byrderne, som kunne komme i et ægteskab, hvor de stod med to gårde og tre kuld børn, så havde han dog nok set klarere end hun. Når alt kom til alt, var det sikkert det klogeste og bedste, at de vandrede hver for sig, men det havde vist også svidt i Morten Sværkes hjerte ved at give afkald på følgeskabet.

Og nu sad han her og bad hende gøre sig en glæde. Siden hun tog bort fra hans gård, havde hun ikke tænkt, at en sådan stund ville komme. Aldrig havde hun troet at skulle få lov at sprede lys over hans livsvej, men nu var der kommet en lejlighed. Og hun ville så ikke lade den gå forbi.

Men et offer var det, hun skulle bringe. Når hun tog Sværkens datter ind på sin gård uden til gengæld at få afsat en af sine egne døtre, havde hun dermed ligesom fraskåret en af dem udsigten til at blive bondekone.

Og ikke alene var det døtrene, det her gik ud over, men måske det også og som værre var kunne komme til at gå ud over sønnen. Skulle sværkedatteren blive moderen og mormoderen lig, ville det blive en ulykke for Steffen, der var drengagtig blød og vægelsindet, som faderen havde været det, og netop derfor trængte til at få en stærk og dygtig hustru til at hjælpe sig, når han en gang skulle overtage styret.

Fik han en dårlig kone, kunne han intet stille op, og det ville da blive den rene ødelæggelse for dem alle. Når hun havde tænkt på hans fremtid, havde hun altid bestemt at gøre sit til at skaffe ham en duelig medhjælp, og nu førte hun ham så ud på gyngende grund. Det var ikke noget ringe ansvar, hun her pådrog sig ved at lægge et offer på sin unge kærligheds alter.

Men som Sværkens datter kunne blive Steffen til ulykke, kunne hun måske også blive ham den støtte, han trængte til, hvis hun havde arvet noget af sin faders og hans slægts gode, stærke egenskaber.

Hun kendte ikke, hvad der boede i den unge pige, der skulle blive hendes sønnkone, men hvad hun kunne gøre for at få det bedste frem i hende, skulle hun ikke undlade. Hun ville efterkomme Morten Sværkes bøn og søge at berede ham en glæde.

»Lad det så i Guds navn blive, som du vil have det,« sagde hun efter nogle minutters tavshed og rakte ham stille hånden. »Og lad vos håbe, at vore børn må få lidt af den lykke, som vi drømte om i vore unge dage.«

Sværken knugede bevæget hendes hånd.

»Tak, Ane! Det var noget af det bedste, jeg kunne få at høre, og du har her gjort en god gerning både imod mig og en af mine piger. Og jeg tænker så osse, du siden vil få lidt løn herfor.«

»Det skulle jo først og fremmest blive til de unges vel,« sagde Ane, »og om det er helt rigtigt, som jeg her har handlet, vil tiden vise; men nu skal vi allesammen gøre vos umage for at få det til at gå på bedste måde.«

»Og vi to, Ane, kan så en gang imellem komme til at snakke sammen på vore gamle dage, og derigennem kan der kas osse ligesom blive lidt godt for os selv.«

En egen vemodig glæde fyldte Ane Troen ved at høre hans ord, og med sikkerhed vidste hun nu, hvad hun hidtil kun havde anet, at Morten Sværke ikke havde glemt hende, men kun skudt hende fra sig, fordi hans forstand havde budt ham det.

Men som han den gang havde søgt at dække over, hvad der ulmede i hans indre, således skulle han vedblivende få lov dertil. Hun ville respektere hans tavse ønske, og det, han ville skjule, skulle også være gemt hos hende. Kun som to gode gamle nabo-

børn og nu igen som sammenført familie ville de i fred og forståelse tale om fortidens åbenlyse begivenheder samtidig med, at de drøftede det, der kunne komme deres børn tilgode i fremtiden.

Ane Troen skød uldhækken længere ind i krogen.

»Men en bestemmelse om, hvem af pigerne, det skal være, må vi jo have taget, og da jeg kender så lidt til dem, så må du hellere give mig et råd.«

»Ja, så vil jeg råde dig til at tage Dorte. Hun er den mest føjelige ud af de store, og jeg tror, hun vil passe bedst for dig.«

»Men hun er jo osse så meget ung — og Steffin er heller ænne ret gammel — så det er da nødt til at vente et godt stykke tid med giftermålet.«

»Ja, men da der skal en ung kone ind på gården, ville jeg jo gerne i det mindste have en af pigerne væk sån ved det lag, at den anden kom ind.«

»Ja, det kan jeg godt forstå,« sagde Ane eftertænksomt. »Men vun ville det så være at lade hende komme herover et år eller sån, inden de blev gift?«

»Hvis du vil have det og tror, det kan lade sig gøre hos jer, så har jænne noget imod det. Men kan dænne blive vanskeligheder med dine piger?«

»Når jeg bestemmer det, vil både pigerne og Steffin synes, det er rigtigt — de ligner alle tre deres får,« sagde Ane uden at se op, »og når du mener, at Dorte er til at komme ud af det med, så skal det nok gå. Men drengen lader jeg så flytte til skiftedag, og pigerne må derefter klare, hvad her æls er.«

»Dorte er osse godt vant til at tage fat både ude og inde, så arbejdet vil dænne blive noget i vejen med.«

»Og hun er vel heller ænne gode venner med nun andre?« spurgte Ane Troen stadig uden at se op på ham.

»Nej, det tror jænne,« forsikrede Sværken. »Jeg ved i hvert fald ænne af noget kæresteri med nun af dem.«

»Ja, så meget desto bedre.«

Ane Troen gav sig til at dække op med, hvad godt huset for-måede at byde. Morten Sværke sad imens og nød stuens fredelige hygge, og han så også, hvor let og sikkert Ane førte sig i al sin stille, rolige færd. Og endnu havde hun noget af sin ung-

doms skære, fine ynde over sig. Lykkeligt for Dorte at komme under Anes milde væрге.

»Men så er der alt det andet ved siden af,« begyndte Morten Sværke, idet han tog foldekniven op af lommen for at smøre sig et stykke brød, »og der er det sån, at når der er så monne, kan der junne blive ret meget til hver. Penge kan jeg derfor ænne rigtig give fra mig, men en ko skal denne komme til at mangle — foruden forskelligt andet.«

»Ja, det må jo så osse kaldes godt. Det er junne alle, der kan få et stykke kvæg med sig hjemme fra.«

»Nej, der er monne steder, hvor dinne har un til eget brug — og dårlig det — men i alle de sidste år har jeg fået samlet en helt god besætning og har stort tillæg, så jeg kan afse nun stykker, efterhånden som det falder for, hvis alt da æls kan stå på sunde ben.«

»Ja, du har jo fået drevet dine sager svært fremad — —«

»Ja, alt det udvendige,« rettede Sværken, »men inde står denne just sån til. Der er ænne blevet noget rigtigt forskud.«

Ane Troen kendte nok, at meget var i stærkt forfald, da Bodil døde, men hendes skyld ville ingen af dem ind på, så her nævnedes kun, som tingene var.

»Jeg havde gerne set, der havde været noget mere i himmelseng og klædekister,« fortsatte Sværken, »men når det nu en gang ænne er sån, må man jo nøjes med det, som det er. — Men jeg har i årenes løb fået lagt en del uld og hør og blår hen, så jeg har tænkt at give de store noget med af det, når de flytter, og så får de selv se at få spundet og lavet det i deres nye hjem.«

»Nun totter hør og lidt blår og uld er heller ænne at foragte,« sagde Ane Troen, »og vil du undvære noget til Dorte, skal jeg nok sørge for, at hun får det i orden, som det skal være.«

»Det skanne nøjes med at blive nun få totter,« sagde Sværken. »Jeg har flere sækkefulde, og den, der skal ind til dig, får ænne den mindste part — og lidt til væverlønningen skal der osse nok blive tænkt på.«

»Ja, jeg siger tak for, hvad du siden sender,« sagde Ane, da Morten Sværke tog afsked, »og vun det end bliver, skal Dorte ænne ildehugges for det, hun har med.«

Sværken takkede også herfor. At en ung kone ikke skulle høre

ilde af svigermoderen for de ting, hun bragte med sig hjemme fra, var et stort gode. Der var adskillige unge koner, som havde fældet mange bitre tårer, når mandens moder ikke var tilfreds med den medgift, der var bragt til gårde.

Men det ville Dorte blive skånet for, og i ly af Anes godhed ville hun nok gå en lys og rolig fremtid i møde. Det var en tryk følelse at vide datteren så godt i vej, og igennem noget af dette kunne han og Ane måske komme til at nyde lidt af lønnen, fordi de selv gav afkald på en sensommers kærlighedslykke.

Efter sin hjemkomst talte Morten Sværke indtrængende til Niels om alle de plager, han tog på sig ved at drage ind hos Stine Bødker, men intet kunne rokke ham i den beslutning, han nu havde taget.

Han ville bort fra gården, inden Klavs blev sammenskrevet, og når der ikke bød sig noget andet, måtte han gribe det, der lå foran ham gennem tilbudet fra den gamle enke.

Sværken skikkede så bud til Bødkergården, at det ville gå efter Stines ønske, og om fredagen var han og Niels rede til at køre derover.

Klavs var meget ked af, at broderen skulle væk.

»Det bliver så underligt at være her, når du er borte,« sagde han, da Niels var ved at ordne sig. »Vi to har jo fulgtes ad, lige fra jeg kan begynde at huske, så der kommer til at mangle noget for mig, når jænne mere har dig.«

»Men du får jo Grete,« indskød Niels stødende, »og så har du mere end erstatning nok der.«

»Ja, Gud ske lov, at jeg får hende!« udbrød Klavs. »Men en kone og en broder er jo to ting, og selv om jeg har hende, vil jeg ligegodt komme til at savne dig.«

»Ja, jeg vil osse nok komme til at savne dig og alt det her-hjemme,« sagde Niels lavt.

Om end han og broderen i den sidste tid var gledet lidt bort fra hinanden, mest fordi Niels havde mærket, hvor Klavs' tanker gik hen, så var der dog alligevel så meget, der bandt dem sammen og gjorde det svært at skilles.

Og det, han gik ind til, gjorde ikke skilsmissen lettere. Han var nok hård af naturen og havde selv valgt den vej, han ville vandre, men nu i afskedens stund kom der dog noget eget tungt over ham.

At han skulle forlade fædrenergården, tog ham stærkere, end han havde troet. Aldrig havde han tænkt, det kunde gøre så ondt at skulle sige farvel og drage bort fra hjemmet. Da han om middagen havde rensset sin skovl og spade af derude ved grøftekanten i brakmarken, forekom det ham, at noget herligere end at være grøftegraver på Sværkegården kunne ikke findes, og nu, da han stod færdig til at følge med faderen op hos Stine Bødker, blev det for en kort stund, som skulle han hellere lægge helligdagstøjet og blive, hvor han var.

Men kun for et hastigt sekund lod han tankerne kredse herom for så straks at skyde fristelsen tilbage. Var der end meget svært at komme igennem på Bødkegården, så var han dog ingen dreng, der i dag rendte fra det, han havde bestemt sig for i går.

»Og når du så endda skulle haft en pæn, ung kone og ænne sån en gammel so som Stinne Bødker«, blev Klavs ved, »og jeg kan da heller ænne vide, vun du skal kunne trække dit liv hen med hende.«

»Å — det går vel,« slog Niels hen.

»Jamen du kan danne blive glad for Stinne.«

»Nej — men jeg kan vel blive glad for gården.«

»Men det kanne veje det andet op,« blev Klavs ved, »og jeg ved ænne, vun det kan være, men jeg har sån en underlig anelse, der bær mig så mærkeligt for — og i nat havde jeg sån en led drøm —«

»Nu må dunne stå og helt ødelægge humøret for vos begge to,« afbrød Niels. »Men når jeg får rømmet lidt op på Bødkegården, må du en søndag ride hen og besøge mig, så vi kan snakke sammen både om det fra før og nu.«

»Ja, det vil jeg gerne, men jeg havde da osse tænkt, at jeg skulle med til dit bryllup.«

»Nej, jeg vil kun have får med til den stads — og så vel Pilin, han skal jo osse med til præstin i dag.«

»Men det bliver jo kun så som et fattigmandsbryllup, du får, og det vil da komme til at se underligt ud.«

»Det får være det samme! Jeg vil nu en gang ænne have nun med.«

»Jamen du har junne snakket med Stinne, så du ved ænne, hvad hun siger — og det er jo da hendes alt sammen —«

»Ja, jeg er lige glad,« kom det næsten brutalt fra Niels, »vil hun have mig, kommer hun til at lade mig råde og bestemme over det hele.«

Klavs sukkede. Det var så underlig trist, at broderen skulle bort fra gården, men endnu værre var det, at han ville ind til den pibende og svinagtige Stine Bødker, og han kunne ikke forstå, at Niels ville tage hende i stedet for at blive i hjemmet, indtil der åbnede sig en bedre lejlighed for ham.

Da faderen og broderen kørte ud af gården, stod Klavs inde i portrummet og så efter vognen, til den blev borte i en støvsky langt nede på vejen, så vendte han sig tungt og gik langsomt ud til sit arbejde i marken.

Morten Sværke og Niels vekslede kun nogle ganske få ord på turen op til Bødkergården. Ingen af dem havde lyst til at tale om det, der lå nærmest for, og derved sattes en bom for alt andet.

Pilen red ind i gården omtrent samtidig med, at de to kom kørende. Han hilste gnavent på dem begge. Ved at gifte sig igen snød søsteren jo ham og hans familie for et arvegods, som de altid havde regnet med.

Stine Bødker kom nu frem i køkkendøren. Hun havde vasket og hæget sig lidt, men nogen pyntelig fæstebrud var hun ikke, og inde i stuen så der heller ikke meget ud til glilde. En bid brød og et krus øl og nogle snapse tog mændene temmelig hastigt til sig og var så rede til at tage op hos præsten.

Stine peb noget over, at Niels ville med faderen og Pilen.

»Det er da slet ænne nødvendigt, at du kommer med, de andre kan male køre selv.«

»Jamen jeg vil nu med op og se præstegården her,« svarede Niels, og der var så ikke andet for hende end at lade ham gøre, som han ville.

Forresten lod han heller ikke til at ville spørge om noget som helst. Da der blev snakket om bryllup, havde han blot kort og godt erklæret, at alt skulle være ganske som ved i dag her ved jagildet. Bare de to mandfolk, som nu var kørt til præsten, ville han have med, så det var der rigtignok hverken noget stort eller morsomt ved.

Siden Stine fik bud om, at Niels ville have hende, havde hun glædet sig til at gøre et stort bryllup for ham og sig. Hun og

Jeppes havde ingen børn haft, så der havde aldrig været nogen rigtig lejlighed til at holde gilde uden nu ved Joppes begravelse.

Men der var jo hverken spil eller dans, sådan som hun havde tænkt, der skulle være ved hendes bryllup med den unge, raske karl.

Et par gange havde hun og Jeppe holdt goldgilde, fordi de ikke vedblivende kunne gå med i lavet uden at gøre gengæld, og disse goldgilder kunne naturligvis også være gode nok, men som et bryllup var de alligevel ikke.

Stine snusede lidt op. Det var kedeligt, at hendes ny mand ikke havde lyst til at få et ordentligt todagsgilde, men når han ikke ville, kunne der jo ikke blive noget af det, for han så så bister ud, så hun turde ikke tænke på at gøre ham imod. Hun havde allerede fået helt respekt for ham på alle måder.

Da mændene var kommet hjem, og Niels alene gik igennem køkkenet, hvor Stine stod, forsøgte hun at kysse ham.

»Men hvad fejler dig dog!«

Med et ryk rev han hendes hænder bort fra sine skuldre og skyndte sig så ind i stuen til faderen og Pilen.

»Men herregud!« peb Stine fortvivlet og så langeligt efter ham.

Hun syntes, at når de nu var sammenskrevne, og de var ene i køkkenet, kunne hun nok have lyst til at give sin unge fæstemand et kys, særlig også fordi hun mente, at når han sådan var striks anlagt, skulle han helst tages lidt med det gode. For at komme af sted dermed havde hun været hurtigere i vendingen, end hun ellers plejede og derved også overrumplet Niels; men det eneste hun havde opnået, var kun at støde sin lange, våde næse imod hans hage.

Dryppen var da også blevet hængende der, og med en arrig bevægelse havde han gnedet den ramte plet. Det var ikke nogen god begyndelse!

Alt tegnede mest til, at han blev sådan en kold og kedelig en ligesom Jeppe. Han havde heller aldrig snakket ret meget eller været rigtig noget venlig af sig.

Men når hun nu fik sådan en yngre levende karl, havde hun dog ment, at han ville blive lidt venligere end det gamle, sygelige skrog, hun ellers havde haft at trækkes med, men nu blev hun også skuffet her ligesom med brylluppet.

Forsigtigt tørrede hun sine røde, rindende øjne med snippen af sit forklæde. Det salte vand sved altid i dem, og nu løb de helt over af skuffelse.

Hun havde bagt en æggekage, og da mændene var færdige med at spise, gik de en omgang ud for at se kornet og kreaturerne. Hverken Niels eller faderen syntes ret godt om noget af det, men jorden lå ikke ilde og var temmelig god i grunden, så den kunne sagtens drives op.

»Ja, her kan du få lejlighed til at bruge kræfterne,« sagde Morten Sværke, da de gik hjem fra marken.

»Ja, her er nok at holde både hænder og tanker ved,« svarede Niels.

At han ved at kaste sig ind i arbejdet kunne finde den glemsel, han trængte til, var hans eneste håb i øjeblikket.

Både Sværken og Pilen var taget af sted, og det var langt over den sædvanlige sengetid, men Niels kunne stadig ikke bekvemme sig til at gå ind i huset.

Som naglet til pletten blev han stående omme bag ladegavlen.

Frøerne kvækkede i mosekæret og bragte ham som en hilsen fra hjemmet, hvor han så ofte om aftenen havde siddet uden for porten og hørt de skræppende lyde. Og nu slog en nattegal sine triller. Det var de ligeså vant til at kunne høre hjemme, og han havde vel også hørt både den og frøerne de snese gange uden at tænke på, hvor kønt det i grunden lød, men i aften kom det til ham på en helt anden vis — ligesom det skulle få ham til at græde af længsel efter Sværkegården, efter hjemmet, han havde forladt.

I tankerne så han den velholdte gård for sig. Væggene var nyklinede og nykalkede, og flere af stigangene på taget nytækkede. Og han så de mennesker, som færdedes i gården, faderen, broderen og Malene og hele den lange række af søstre, alle i deres grove, lappede hverdagsklæder, men dog rene og ordentlige. Og her var så denne usle, forfaldne gård, og hvad mere var — her var dette ækle, pibende fruentimmer, som han havde bundet sig til. Endnu var her også alkove, hjemme havde de dog omhængssenge inde i stuerne og åbne sengesteder ude i karlekamret, og nu skulle han så sove i den mørke, indelukkede dørseng.

Inden han gik ud, havde han set, at pigerne holdt til i det vestre rum. I det østre skulle så han og Stine have deres natteleje. Det var lige ved at vende sig i ham ved tanken om det samliv, der forestod.

Igen var det, som skulle han rive sig løs fra det hele. Det var en umulighed at leve her! Han kunne ikke gå ind under de vilkår, som blev ham budt!

Gennem aftentågen lå Sværkegården lige for ham med sol både over vægge og tage. Å, hvor han dog hørte til derovre. Gid han var der igen!

Og så se Klavs vandre sammen med Grete. — — Nej og tusinde gange nej, det kunne han ikke!

For sidste gang måtte han sige sig, at han havde valgt, og han kunne ikke som en anden idiot rende fra det, han havde bestemt sig til at være i. Han måtte blive, hvor han var, og han måtte ind til Stine.

»Det er dog en rædsom tid, du bliver ude,« peb hun, »og du kan gerne blive forkølet, når duggen sån falder.«

Niels smed sin hue hen på bænken.

»Å, man skulle vel nok kunne tåle en smule dug.«

»Ja, det er nu ænne alle, der kan tåle det,« blev Stine ved, »og en sommerforkølelse kan tit være meget værre, end hvis man får kuld om vinteren.«

Niels svarede ikke. Han ville ønske, at han aldrig skulle svare hende mere. Han ville også ønske, at han aldrig mere skulle høre hende snakke, og allerhelst ønskede han at kunne rive hende helt ud af sin tilværelse.

Men hun var her, og foreløbig blev han hende ikke kvit.

»Det var dog fanden til seng at ligge i!« bandede han næste morgen, da han kom op. »Man kan junne nære sig hverken for mus eller lopper.«

»Jamen det kan jeg danne gøre ved,« undskyldte Stine sig pibende, »for mus er der da gerne altid i sengehalmen, især hvor der er dørsenge — og lopper har vel da alle mennesker.«

»Det har de kas nok, men dette her er, som man skulle ædes levende.«

»Ja, jeg har da æls lige lagt rene larn på,« vedblev Stine, »for jeg skiftede den gang, vor får døde, og det er darne un en god måned siden.«

»Ja, det kanne hjælpe med larnene, når alt det andet er fyldt,« afbrød Niels. »Og nu skal det hele osse ud, og det lige til bunds.«

Stine så forskrækket på ham.

»Du vil vel danne tænke, at vi skal have al den halm væk?«

»Jo, hvert eneste strå! Hele den mødding kan trænge til at blive rensed op.«

»Jamen det bliver dog et forskrækkeligt arbejde!« jamrede Stine. »Og vi plejer da heller aldrig sån at slæbe det ud alt-sammen. Vi tager bare lidt af det øverste og lægger så lidt ny halm ovenpå igen. Sån har vi gjort i alle de år, jeg har været her på gården — —«

»Men forrens trænger det osse til at få en ordentlig om-gang nu.«

»Jamen du kan danne forlange, at jeg skal til at lave om på alle de gamle skikke, som jeg er vant til lige hjemme fra min mor af,« klynkede Stine.

»Jeg er ligeglad, vun du og din mor har været vant til at have det,« bandede Niels, »for sengen skal nu renses for alt det gamle møg, som er i hende. Hun lugter jo så muggen og rådden, så manne kan trække sit vej derinde.«

Vandet i Stine Bødkers rindende øjne løb atter over, og dryp-pen ved næsen forlængedes. Det var ligegodt en hård mand, hun her havde fået til gårds.

»Tag og bær alle sengeklæderne ud,« bød Niels førpigen, som i det samme kom ind.

Pigen så undrende og spørgende hen på Stine, der stadig stod fortabt og forfærdet ved tanken om alt det arbejde, som nu skulle lægges på sengene. Det var noget så uhørt og ukendt, at det næsten ikke var til at overkomme.

Men hun turde ikke sige noget derimod, endskønt sengene dog ellers var hendes og ikke Niels's, men han havde sådan en underlig stram måde at sige det hele på, så hun slet ikke vovede at træde op imod ham, som hun havde gjort det overfor Jeppe.

Og så var der jo også det, at hun gerne ville tækkes sin nye, pæne fæstemand og helst have, at han skulle være tilfreds med forholdene, så hun var nødt til at give efter for ham, og særlig i førstningen.

Alle dynerne fra begge senge kom så ud at hænge på have-

gærdet, og nogle gamle uldne klokker og trøjer, som Stine havde liggende ved benenden, måtte ligeledes af sted.

Og så kom halmen. Et par store dækkener var lagt på gulvet, og Niels og pigerne begyndte at vælte op inde fra alkovernes dyb. De øverste strå var nogenlunde friske, men en egen knitren forkyndte, at der var adskillige sorte springere, der blev forstyrrede. En ilfærdig puslen hørtes også flere steder, og et par mus sprang i vild forfærdelse ud af lemmen og løb hen over gulvet. En stor, rødflakket kat, der lå og snurrede oppe på halmstolen, fo'r bagefter dem, men fik kun fanget den ene. Den anden søgte tilbage til sit sædvanlige tilflugtssted .

I det samme gav lillepigen et højt vræl.

»Uh — nu render møvsen op på mig!« skreg hun i vilden sky og løftede skrækslagen skørterne højt op over knæene og rystede klæderne af alle livsens kræfter.

Førpigen grinede, og Stine Bødker begyndte at skælde.

»Det er vel danne noget at skå dig sån for! Du har vel set en møvs førend i dag.«

»Jamen det var da så ækelt, da hun sån rendte op ad mit ene lår.«

Musen var omtrent straks sprunget ned på gulvet igen, og der tog katten den med. Pigen blev stående flov og skamfuld, fordi hun havde skreget så gevaldigt op. Og især var det galt, fordi den ny Bødker hørte det.

Havde det endda kun været Stine og den anden pige, kunne det være det samme, men det var alligevel ledt, at manden stod der. Han så ellers så rædsom hård og gal ud, men det var ligegodt, som han grinede lidt for sig selv, da hun sprang rundt og rystede skørterne.

Men nu måtte hun så i lag med sengehalmen igen.

»Her er en hel møvserede!« råbte hun lidt efter, men uden tegn på særlig forskrækkelse, og forsigtig tog hun reden med fem små nøgne museunger, der borede sig sammen i en klump, og hev dem ud til katten.

»Og her er en død rotte!« meldte så førpigen inde fra den anden side. »Føj, hvor hun lugter!« fulgte det straks efter, da hun kom i lidt nærmere berøring med det døde ådsel.

»Og her er en til,« sagde lillepigen, »men hun er helt tør, så hun har kas ligget her i monne år.«

»Nej, det er ingen rotte — det er en muldvarp,« erklærede førpigen, da det udtørrede skind var kommet ud på dækkenet, så de bedre kunne se det.

Niels hev resterne af et andet rotteskrog ud i bunken, men han nævnede intet om sit fund. Det var ikke noget at gøre væsen af. Der var nok endda, og det var altsammen så ækelt, så det var var bedst at få det hele væk i størst mulig hast og uden at drøfte det mere indgående.

At det var eller havde været således mange andre steder, hvor de havde de gamle dørsenge, vidste han nok, men gennem opholdet på den nye gård var han blevet led ved de indelukkede alkover, så dette fyldte ham med væmmelse.

Og hertil kom så igen Stine Bødker, grim og over al måde fedtet og beskidt. Hvordan skulle han vel holde tilværelsen ud sammen med hende.

De var nu nåede ned til pilestængerne, som dannede sengebunden og hvilede på nogle store kampesten, der var anbragt ved alkovernes endestykker. De fleste af stængerne var knækket over og rådnet op i tidernes løb, så der var nødt til at skulle nye sengebunde ind. Og rotter og mus, som tildels uforstyrret havde haft deres gang i sengene vel siden gården for over hundrede år tilbage blev bygget, havde væltet en mængde jord op i rummet.

Niels havde fået fat i en skovl, som det halve skaft var brækket af, og den ene skovlfuld opskudt jord, blandet med halm og rådne træstumper fløj så ud på gulvet efter den anden. Pigerne måtte senere slæbe de mange dækkenfulde ud på møddingen.

»Fej så møget ordentlig op,« bød Niels, da han skrævede over sengens forside, »og se osse at få alt det spindelsvov ned fra loft og vægge. Her ser jo ud, som var det i en svinesti.«

En af karlene måtte spænde for en vogn og af sted ud til lerhullet i marken for at hente klineler, og pigerne kom derpå i gang med sengevæggen. Den meste klining var faldet af ved gårdsiden inde i alkoverne, så omtrent overalt stak vægkæppene frem.

»Det var ligegodt noget, som pyntede,« sagde førpigen, da de havde trukket det hele op og glattet væggene, så pænt de kunne.

Et tykt lag stampet ler kom på gulvet, og de gamle pilestænger blev erstattet med nye.

»Ah — her skal blive dejligt at ligge,« sagde lillepigens, da de senere henimod aften havde fyldt alkoverne med frisk halm og lagt de nysolede sengeklæder tilrette.

Skønt hun ellers havde været helt tilfreds med det gamle natteleje, fordi hun ikke kendte noget stort bedre, gassede hun sig dog ved tanken om den forandring, der var sket med dørsengen.

Den nye Bødker kunne rigtignok rømme op i sagerne, men ellers kunne hverken hun eller de andre folk lide ham. Han var altfor striks og krasbørstig i alle retninger. Hos Stine og Jeppe var de vant til at gøre lidt, som de bedst syntes, men nu kom Niels farende som et ondt vejr og var over dem både først og sidst. Og når han havde givet en ordre, skulle de gøre det bestemt, som han havde sagt, og det skulle være med det samme. Sådan plejede de ikke at have det, og drengen havde allerede fået to lussinger, så det sang for ørerne af ham.

Stine Bødker måtte også høre her. Hun måtte både vaske sig og skifte hue og forklæde. Niels ville ikke vide af, at hun gik og så sådan ud. Hun var ikke glad for det, men det gik med hende som med folkene, at hun turde ikke andet end lystre.

»Hvad skal brødet æls ligge her på bænken efter?« spurgte han ved at se, det store grovbrød stadig lå på enden af slagbænken.

»Hvad det skal ligge der efter?« gentog Stine undrende. »Ja, det skal naturligvis være der, så vi kan skære af det, når vi skal spise igen.«

»Men I må nok kunne overkomme at bære det ud i ølkamret eller lægge det ned i bordskuffen — det er vel ænne nødvendigt at have det her på bænken både dag og nat.«

»Ja, det har da æls altid været skikken,« sagde Stine, men for at føje ham var hun dog straks rede til at lægge det ned i bordskuffen.

Niels fulgte hendes bevægelser.

»Vun Satan er det dog, den skuffe ser ud!« fo'r han bandende op.

Han vidste ikke, hvordan det kunne være, men her fløj den ene ed ham ud af munden efter den anden. Hjemme bandede han kun sjældent. Sværkerne havde altid kunnet sætte sig i

respekt uden at bruge særlige kraftudtryk eller eder, og han selv syntes heller ikke det lød godt, men i dag var hans sind i så stærkt oprør, så noget af hans bitterhed og ophidselse fik bedre luft, når han satte ederne på. Og ved at se den ækle, mugne bordskuffe, der rummede en hel del uappetitlige fødevarer, kogte det yderligere op i ham.

Med et par hidsige ryk rev han begge de dybe skuffer ud af det store egetræs bord. Et kødfad og osten samt en fedtkop kom op på selve bordet.

»Det er den onde lyne mig så svinagtigt altsammen, så man må brække sig ved bare at tænke på det!«

Det rendte nu igen Stine Bødker både ud af næse og øjne. Det var dog en forskrækkelig tamp til at hermesere med hende og alle sagerne, lige så snart han var kommet indenfor dørene! Hvad skulle det vel blive til, hvis han fik i sinde at fortsætte, som han havde begyndt.

Og nu røg han ud i køkkenet med skufferne.

»Tag og skur dem af og sæt dem udenfor, så den rådne, forpestede luft kan vejres lidt væk!« hørte hun ham råbe til pigerne. »Og så må I æls se at få rensed både i køkken og ølkammer.«

Et øjeblik efter lød hans stemme ude i gården, hvor han skældte med drengen, der ikke kom stærkt nok af sted.

»Du kan vel se at få flyttet skankerne lidt på en anden manér, æls skal jeg lette på dig igen.«

Stine Bødker missede helt fornøjet ved at høre det sidste. Drengen havde godt af at blive nevlet lidt. Han var en rigtig utidig og visnæset knægt, der havde gået og dålmet rundt, som han selv ville, uden at bryde sig det bitterste om, hvad hun sagde. Så dette her var kun lige, hvad han havde fortjent.

I det hele var Niels nok en farlig skrap karl, men det var slemt, at han sådan fo'r i med de indvendige sager og slet ikke var tilfreds hverken med hende eller noget andet her i huset.

Som Niels havde begyndt den første dag, fortsatte han de følgende, og hans stærke, styrende hånd mærkedes både ude og inde. Men de gamle skader var ikke lette at bøde, og trods al hårdhed og grovhed kunne han ikke med et slag få bugt med Stine Bødkers indgroede svinskhed.

Han kunne sætte pigerne til at feje gulvet og skure borde og

bænke og vaske de forskellige ting ordentlig af, men han kunne ikke forhindre, at Stine tog med snavsede fingre på brød og sul, eller at hendes næse dryppede ned i kærnen eller madgryden.

»Du er en forskrækkelig so!« slyngede han en dag ud imod hende, da hun ville hælde mælk til melsmissing i en gryde, som ikke var vasket, efter at hunden havde slikket den.

Stine tørrede både næse og øjne med fingrene. Nu havde hun været her på gården i over 40 år, uden at nogen havde sagt sådan til hende, og så gav han sig til at kalde hende omtrent for det værste, han vidste, endskønt hun var dobbelt så gammel som han. Det var stadig ikke nær så morsomt at få en ny mand, som hun havde tænkt sig.

Ude omkring var alt i lige så dårlig forfatning som inde, men her kunne Niels bedre finde sig tilrette med tingene, og der tog han fat, som han var vant til hjemme fra. Grøftegravning var der så godt som ikke begyndt på, men nu var både han selv og karlene hver dag at finde i marken med spade og skovl.

Og dagene blev lange derude. Karlene kiggede længselsfuldt efter solen, når den begyndte at dale i vest. Bare den snart helt ville forsvinde, så det kunne blive fyraften. Men Niels tænkte ikke på at holde op, så længe det på nogen måde kunne lade sig gøre at blive i marken. Herude var frit og godt, og han længtes ikke efter at komme hjem hos Stine.

På Klavs' og Gretes sammenskrivningsdag holdt han endnu længer ud end sædvanlig, og det var ham næsten ikke muligt at slippe arbejdet. Han vidste, at når han slap her og ikke havde noget at spænde tanker og kræfter ved, ville det blive endnu værre for ham.

Faderen havde anmodet ham om at komme med over på Spurregården til jagildet, men han hverken ville eller kunne overvinde sig til at være med ved trolovelsen. Han ville ikke se Grete drage hjem med Klavs, og han ville ikke møde op iblandt slægt og venner med Stine inden de var gift.

Når Klavs' og Gretes bryllup skulle fejres, var han nødt til at give møde, hvis han ikke ville udsætte sig og dem alle for folkesnak, men så var han selv bundet og måtte tage sig sammen for at holde det nede, som han ville dølge.

Den aften blev han også siddende endnu længere ude, end da

han selv var sammenskrevet. Duggen faldt stærkt, og der stod som et helt tågeslør hen over marken. Ikke en vind rørte sig, og den dybe natblå himmel var oversået med funkende stjerner. Næsten uden at vide det så han op imod dem og tænkte så på Grete, der nu skulle gives til Klavs.

Å, om han dog blot havde været i broderens sted!

En stjerne løb i det samme ned i nord, og uvilkårligt rejste han sig op. Hvad der ønskedes under et stjernes kud, skulle gå i opfyldelse. En stund fik tanken næsten hans hjerteslag til at stå stille, men i næste nu skød han den til side.

Det var jo en umulighed, at Grete kunne blive hans. Nu var hun bundet til Klavs, og han selv var slavelænket til Stine. For at han og Grete skulle kunne komme sammen, måtte både Klavs og Stine dø.

Men Stine var jo også gammel, og Klavs — —.

Han standsede uden rigtig at turde tænke det hele igennem, skønt tanken havde meldt sig hos ham før. Fra de gamle kendte han, at der som stadig skulle et nyt ejermansnavn ind på Sværkegården, og vel i to hundrede år eller måske mere var den ældste søn i slægten død. Fik en anden dreng længere nede i rækken farfaderens navn, kunne han nok leve og blive gammel med det, men den ældste i rækken var altid kaldt bort, før han kom til skelsalder.

En lang flok af førstefødte sønner var døde som børn, men nu var Klavs forlængst rykket hen over den alder, hvor de andre var revet væk, så det mentes, at med ham ville den gamle mærkelige skæbne være hævet.

Og hvor fristende end Grete og Sværkegården vinkede, så burde og skulle han kvæle den frister, som af og til var skudt frem i hans sind og nu meldte sig med fornyet styrke. Han ville ikke ønske sin brave og hjertensgode broder død. Her måtte han stå med frelst samvittighed.

Tunge og trælsomme sled dagene sig så hen for Niels, og nu var der kun godt en uge til hans bryllup. Han havde arbejdet ved grøftegravningen, så blodet var ved at springe ham ud af neglene, men intet kunne døve det, der rasede i hans indre.

En morgen var han ved at rette noget ved porten, der hang så skævt på sine hængsler, at den dårligt kunne rettes op. Henne på gaden lød temmelig hurtige hovslag, som kom nærmere, og lidt efter kunne han kende rytteren. Det var Else Galles Mads, der kom ridende.

»Jeg skulle sige til dig, at du skulle komme hjem øjeblikkelig!« meldte Mads, »for Klavs er blevet så meget syg, så de tror ænne han kan leve.«

»Er Klavs blevet syg?«

Niels' hænder rystede, og mindet om stjerneskuddet og de gamles beretninger dansede som i en tåge rundt for hans øjne.

»Ja, for en tre—fire dage siden rev han sin ene finger på et rustent søm, og nu er hele armen hovnet, så han er omtrent dobbelt så tyk, som han skulle være — og så har han sån nun rædsomme smerter i ham.«

»Stakkels Klavs!«

Meddelelsen om broderens sygdom og lidelse greb Niels stærkt, men han var dog straks klar over, hvad han ville og skulle.

»Rid ned i græsmarken her ved siden af og hent mig det røde øg hjem,« bad han fætterten, »og kom så æls ind og få en tår øl, mens dit bæst hviler sig lidt.«

Mads red straks ud i marken og Niels skyndte sig ind for at få nogle andre klæder på.

»Sæt lidt mad på bordet og stil det så ordentligt, som du kan,« bød han førpigen, som han traf i køkkenet.

Stine meddelte han, at han tog af sted for at se til broderen,

og var så ellers rede til at springe på hesten, så snart Mads bragte den hjem fra marken. I skarpt trav gik det derpå henad vejen, medens tusinde tanker i broget forvirring krydsede rundt i hans hjerne.

Ved at høre om broderens sygdom og mulige nær forestående død var det første indtryk en inderlig bedrøvelse over at skulle miste den gode broder, men kun for et øjeblik var sorgen eneherskende, så brød andet ind, og Grete og Sværkegården tiltvang sig større og større plads.

Hvis Klavs døde, så var Grete fri, men hun havde ikke fået ejendomsret over gården. Den måtte tilfalde ham, der var den næste i rækken og omtrent som den eneste Sværkesøn, da der i denne forbindelse ikke kunne regnes med Kristen.

Nu som tidligere turde han næppe tænke tanken helt ud. Det var syndigt at ønske broderens død, men igennem den ville der jo åbne sig sådanne muligheder, så der nu efter de sidste ugers desperate ophidselse lyste ham som et glimt af selve paradiset i møde.

Men han turde ikke holde det fast. Endnu var Klavs ikke død, og så længe han levede, var det jordiske paradys hans — så havde broderen retten til både Grete og gården.

Desuden var der også Stine Bødker. Niels hug hælen hårdt imod hestens sider.

Hun var der — ja — men han skød hende bort, hvis broderen lukkede sine øjne. Han var ikke fuldt bundet til hende. En sammenskrivning kunne løses, og blev der end folkesnak og skandale ud deraf, så fik det ikke hjælpe. Han havde gjort vold på sig, da han gik ind til hende, og han ville som gøre vold imod sig selv en gang til og sætte sig ud over det, der måtte følge med et sådant brud.

Et stykke borte dukkede Sværkegården op. De hvidkalkede vægge skinnede så vidunderligt lyst i solen. Aldrig havde han set den i et sådant skær. Gid han ikke skulle bort fra den mere.

Da han red ind i portrummet, stod faderen der. Han havde ventet ham med længsel og holdt udkig med, om han snart skulle vise sig nede på vejen. Uvilkårligt rakte de hinanden hånden. Det var første gang, de hilstes således, og det hårde håndtryk fik en egen betydning.

»Klavs er forfærdelig syg,« sagde Morten Sværke, »men gå nu straks ind til ham. Han længes meget efter dig.«

Niels trådte ikke så fast, som han plejede, da han gik gennem køkkenet ind i stuen, hvor Klavs lå. Grete var ved at rette lidt ved den syges hovedpude og stod med ryggen til, da Niels åbnede døren.

Ved at høre hans trin vendte hun sig om. Hun havde ikke sovet de to sidste nætter og var bleg med mørke ringe under øjnene af den lange nattevågen.

En fin rødme skød sig op i hendes kinder, da hun fik øje på Niels, og ligesom tøvende og uden at se på ham lagde hun sin hånd i hans, da han rakte hende sin til hilsen.

Niels gav også broderen hånden. Han kunde ikke forklare, hvorfor han således rakte hånd til dem alle. Det var ikke skikken til daglig og da slet ikke indenfor familiemedlemmer, men her var noget eget højtideligt over hans hjemkomst, så han ikke kunne andet end give hånd til disse tre, der stod ham nærmere end alle andre.

Et udtryk af glæde fo'r hen over Klavs' forpinte ansigt, da han så broderen.

»Det var godt, du kom,« hviskede han besværligt, »jeg var bange for, at dunne skulle komme, så jeg kunne få sagt dig det, som jeg gerne ville.«

Grete var gået ud, så de to brødre var nu ene i stuen.

»Jeg ved, at jeg skal dø,« vedblev Klavs, »og det er svært nok at tænke på, for jeg ville så gerne leve og var så glad over, som al ting var stillet for mig. Men nu vil jeg have det altsammen gjort op — og jeg lider osse så meget, så det vil være bedst at slippe.«

Hans ansigt fortrak sig, og et øjeblik kunne han ikke få ordene frem. Niels stod så underlig rådvild og hjælpeløs ved broderens leje. Det skar i ham ved at se Klavs' pinsler, men han kunne intet gøre for at lindre dem.

»Skal vi donne prøje at hente doktoren?« spurgte han tilsidst, da Klavs blev ved at krympe sig af smerte.

Han var ikke blind for de næsten uhyre vanskeligheder og den store bekostning, som var forbundet hermed, men han syntes, at det måtte der ikke tænkes på. Broderen burde have den hjælp

og lindring, som kunne skaffes, og han skulle reddes, hvis det var muligt.

»Nej — hente doktor er altfor galt,« erklærede Klavs, »og Grete og Malene lægger osse nun varme klude på — og vi har fået en salve ovre fra Spurrens, som Karne har lært at lave af sin mor — så der er gjort for mig, hvad der kan gøres.«

»Jamen en doktor skulle da allerbedst vide besked.«

Klavs vinkede afværgende med den raske hånd.

»Ja, det skulle han vel nok — men det er nu det samme, hvad der bliver gjort for mig — for med det navn, og da jeg er den ældste, så ved jeg, at jeg skal dø — og nu må jeg have snakket med dig om alt det, der ligger mig på hjerte.«

Niels gjorde endnu en gang et forsøg på at overtale ham og ville også prøve at trøste, men Klavs ville intet høre.

»Nej, ti nu stille og lad mig få snakket med dig, mens jeg kan,« bad han lidt utålmodig. »Og det er så Grete og gården, som jeg har tænkt så meget på. Når jeg er død, er du jo den nærmeste til at få gården efter mig. Jeg kan danne lide, at nun af pigerne skal have ham, så der siden skal komme en ny mand ind. Det har aldrig været skikken før og skulle heller ænne gerne blive det nu.«

Klavs tav lidt, og Niels ville ikke mere forstyrre ham, men tie, til han fik talt ud.

»Og heldigvis er du jo danne blevet gift med Stinne, så det kan laves om med hende, selv om der er lidt kunstigt at komme igennem,« begyndte Klavs atter. »Og jeg er da osse vis på, at du heller vil være mand herhjemme end på Bødkegård — og det var nok osse strikkere for dig at gå ind til Stinne, end du egentlig ville være ved.«

Hans stemme blev borte i en halvkvalt stønnen, og han lå en stund med lukkede øjne.

»Men så er der Grete,« fortsatte han pludselig, »hende må Inne slå hånden af. Det har været hendes ønske at blive kone her på gården, og det skal hun have lov til, selv om jeg dør, så du må love mig at tage hende, når jeg er forsynet hen.«

Niels kunne mærke, hvor hans hjerte tog til at banke. Det ville jo være hans livs højeste lykke, at opfylde broderens ønske,

men alligevel var det, som hans tunge bandtes, så han ikke kunne få givet det afkrævede løfte.

»Du måne sige nej,« trængte Klavs stærkere på, da han ikke fik noget svar. »Det ville være synd, om Grete skulle gå herfra igen, og jeg ved, hun vil blive dig en skrap kone — og med alt det mejle, som hun har nu, så kan dunne gøre noget bedre end at tage hende til dig.«

»Det skal så altsammen blive, som du vil have det — hvis da æls Grete vil — —« fik Niels endelig frem.

»Ja, det vil hun sikkert gerne — og jeg skal nok snakke med hende om det.«

Malene kom nu ind med et stor dampende klud, som skulle lægges på den syge ophovnede arm. Klavs jamrede sig højt, da det hede klæde blev lagt på den stramt udspændte hud, men lidt efter faldt han dog en smule mere til ro. Gjorde det end ondt straks, dæmpede det alligevel senere smerterne.

Gysende betragtede Niels broderens opsvulmede arm, der havde lange røde striber fra fingrene og helt op under armhulen. Skjorten havde de klippet ærmet af, så de bedre kunne komme til at lægge omslag på. Og her lå den så blottet i al sin uhyrlighed, og uden at han kunne løfte den eller røre en finger.

Rimeligvis fik armen heller ikke den rette behandling. Hvis de havde boet i en købstad eller været nær ved en doktor, havde han kunnet få bedre hjælp end den, Malene ydede ham. Men det var ikke ret! Han burde hjælpes, enten de boede det ene eller det andet sted.

Niels gik rask ud for at tale med faderen.

»Vi må hente doktor til Klavs,« sagde han stødende, »det er ænne til at lade ham ligge sån.«

»Doktor!« udbrød Morten Sværke. »Det er da mæssen ænne til at tænke på den bekostning — og så den lange vej.«

»Ja, pengene kan vi da skaffe, og vejene er jo fremkommelige på denne årstid.«

»Ja — men — —«

»Ja, nu får I lade mig køre,« afbrød Niels i en halvt bedende, halvt truende tone. »Jeg vil aldrig få fred med mig selv, hvis ænne der bliver gjort for ham, hvad der kan.«

»Så gør da, som du vil,« sagde Sværken efter en kort betænkning, »men jeg tror ænne, der er noget, som kan hjælpe.«

Niels var allerede henne ved loporten for at trække den bedste af de gamle lundstikkervogne ud.

»Vil Inne sige til en af pigerne, at de laver mig en madpose?« bad han faderen. »Det vil jo vare længe, før jeg er her igen.«

Han svang sig op over bødkerhoppen for at ride den ud i marken og få et par af deres heste hjem, og efter forholdsvis kort tids forløb var han på vej til Stubbekøbing.

Når de ville handle, søgte de altid til Nykøbing, men fra Stubbekøbing skulle de have doktor. Niels havde aldrig været her før, og da han nåede Gunslev, var alt fremmed og nyt for ham.

Trods sin optagethed af broderens sygdom og det, der stod i forbindelse hermed, kunne han dog ikke lade være interesseret at følge landskabets linier. På sin venstre hånd havde han Masned-sund, der skilte Falster fra Sjælland, og et stykke ude i det spejlk-lare vand dukkede Bogø frem. Og helt forude lå Grønsund med Møen og Fanefjord kirke, der ragede højt op over alt andet.

Stubbekøbing nåede han ret før aften, og ved at spørge sig for fandt han også hen, hvor doktoren boede. Han havde kørt rask til, så hestene var nødt til at skulle hvile sig, inden de begyndte på hjemturen, men han ville tale med lægen, før han staldede ind.

»Doktoren er ikke hjemme,« meldte pigen, der kom for at lukke op. »Han er lige blevet hentet til Horbelev.«

Og hvornår kan han så ventes tilbage?«

»Ja — før om en fire—fem timer kan det ikke blive.«

»Fire—fem timer! Så bliver det jo henimod midnat.«

»Ja, der omkring.«

»Men tager doktoren så ud på den tid af natten?«

»Sommetider gør han, hvis det er meget nødvendigt og ikke alt for langt.«

»Men her er langt,« udbrød Niels. »Det er helt nede på Vestfalster, og der er mindst tre mil at køre.«

»Ja, så er det rigtignok en meget lang tur,« sagde pigen, »og det ved jeg ikke, hvad doktoren vil sige til. Men du kan jo være her ved den tid, han ventes hjem, så kan du få at høre, om han vil tage med dig eller ej.«

Niels stod nedslået og halvvejs som sammenfalden. En sådan

mulighed havde han ikke regnet med. At doktoren kunne være ude og ikke ville tage med ham foreløbig, havde han slet ikke tænkt sig, men blot beregnet tiden, han skulle være om at køre vejen frem og tilbage.

At det ville blive langt ud på natten, før han nåede hjem, og et godt stykke henimod morgenstunden, inden han igen kom fra Stubbekøbing, havde han fra først af været forberedt på, men at han måske ikke kunne bringe broderen hjælp før næste dag, lå helt udenfor alle hans beregninger.

Nu var han lige ved at fortryde, at han ikke havde lyttet til faderens ord og blevet hjemme i stedet for at jage hestene den lange vej til ingen nytte. Men nu var derved intet at ændre. Nu var han kommet, og han måtte så vente og høre, hvad doktoren sagde, når han kom hjem fra den anden tur.

Han drejede om og kørte hen i en købmandsgård, så hestene kunne få deres medbragte foder, og han ville også selv spise sin mad. Det var Birte, der havde lavet den til, og det var heldigt, hun havde givet ham så meget med, så der var nok at tage af. Han kunne gerne blive sulten igen, inden han kom herfra.

I butikken var der ikke mange folk. Landboerne var kørt hjem, og kun nogle få stykker fra byen stod der for at røgte lidt småærinder. Men butikssvenden og drengen var dog langt fra færdige. De havde endnu længe travlt med at rydde op og fylde varer i skufferne, så det blev sent, inden de kunne holde fyraften.

Niels drev rundt i gården, efter at han havde spist, og kom så i snak med den gamle gårdskarl, som havde været der i mangfoldige år. Han havde nu fået sit arbejde til side og ville gerne snakke med den fremmede karl, der kom så langt borte fra.

Han spurgte da også Niels grundigt ud om hans ærinde og om forholdene på Vestfalster. Her havde den gamle aldrig været, så det var nyt for ham at høre herom. Bagefter fortalte han om Stubbekøbing, som han kendte ud og ind.

»I ældre dage var byen meget mere vigtig, end den er nu,« sagde han i samtalens løb. »Da var der kun Nakskov, som var større her på Falster og Lolland, og i 1557 skulle den udrede lige så meget til krigsbrug som både Nykøbing og Sakskøbing og Nysted tilsammen, og da var her osse to borgmestre og tre rådmænd.«

»Ja, det var junne så lidt,« sagde Niels uden at have nogen rigtig mening om, hvad det betød.

»Nej, det var stort,« nikkede den anden, »men allerede sådan noget som 1596 var Nakskov meget større, og Nykøbing var lige ved at krybe op ved siden af. Og nu er den jo langt foran og bliver stadig ved at vokse, mens Stubbekøbing bare står og sjokker i det og kan ingen vegne komme, så det er skidt, er det.«

»Ja, det er det jo,« sagde Niels for dog at sige noget.

»Men det er ellers en skam,« blev manden ved, »for den har altid fået skyld for, at den ligger så pænt her ved Grønsund. Og en gammel by er det jo, for efter hvad der fortælles, så er den brændt af og plyndret i 1228 af de norske, som stammer deroppe fra det, der hedder Norge, og som vi ellers hænger sådan noget sammen med.«

»Ja, Danmark og Norge hører jo sammen under kongen,« indskød Niels.

»Ja, der er jo sådan noget ved det, men købmanden siger nu ellers, at disse her norskere er så gale på danskerne, for de vil helst have alt vort korn derop, men de vil ikke give rigtig noget for det.«

»Men vi skulle vel danne lade kornet gå dertil for omtrent ingen ting. Vi kan nok have brug for at få så meget ind som muligt,« sagde Niels.

Hans tanker var hele tiden delte imellem det, manden sagde, og dem derhjemme på gården, men i grunden var han dog glad for at tale med den gamle. Den lange ventetid forkortedes derved en del.

»Byen har osse haft en meget større udstrækning end nu,« fortsatte gårdskarlen, »og den har en gang i allerældste tider haft et slot — og i sine velmagtsdage havde den 60 skibe, så det var stort på alle måder.«

Manden blev ved at forklare om Stubbekøbing ned igennem tiderne og fortalte tillige op om en del af dens indbyggere, som han havde kendt eller hørt om, men omsider var det tid, at porten skulle stænges.

Niels spændte da hestene for sin vogn og kørte hen foran lægeboligen, så han kunne være rede til at tage imod doktoren, når denne endelig vendte hjem.

En stund vandrede han rundt om køretøjet, men blev ked af det og satte sig op i vognen. Han havde nu atter tid til at give sig ind under det, der stormede i ham.

At han muligvis skulle få både Grete og sin hjemgård i eje, var den største lykke, der kunne blive ham til del, men tungt var det, at vejen dertil skulle gå over broderens lig.

I ærlighed måtte han dog igen bekende, at tanken havde været oppe i ham, før Klavs blev syg. Som en tyv var den kommet listende og havde fået ham til at drømme om, hvordan han ville blive stillet, hvis broderen ligesom alle de øvrige ældste sværkesønner døde. Med magt havde han drevet tanken væk, men gang på gang var den kommet igen, og til tider var det, som skulle den få ham til at glemme alt andet derover.

Og da så budet kom om broderens sygdom og mulige forestående død, havde det grebet ham stærkt, og han havde næsten på en vis følt sig som Klavs' morder. Skulle han måske have ønsket ham syg?

Han havde hørt nok om den skade, som onde menneskers tanker kunne volde. Ingen vidste, om han havde sin part i broderens ulykke.

Men skulle det være, burde han derfor også prøve at råde lidt bod på brøden. I hvad det end gjaldt, måtte han søge at få doktoren fat. Gid han dog snart ville komme.

Anspændt lyttede han efter, om ikke en vogns rumlen skulle forkynde, at ventetiden måske inden ret længe kunne være forbi, men alt var roligt. Kun et stykke borte lød der sang. Det var vægteren, som begyndte sin gang gennem gaderne og nu sang verset for klokken ti. Niels havde aldrig hørt det før. Når de var i Nykøbing, kørte de altid hjem, inden vægtersangen begyndte.

En time senere lød sangen igen. Nu var klokken elleve. Hvor længe mon den doktor dog blev borte? Hvis der nu hændte ham et eller andet undervejs, så han selv kom til at vente her den meste nat. Det ville ikke være behageligt hverken for ham eller hestene, men værst var det dog for den stakkels Klavs, som lå derhjemme og pintes. Måske var han død, inden han kom med doktoren, når det trak så længe ud.

Endelig tæt op imod midnat hørtes vognrummel, der kom nær-

mere, og med spændt opmærksomhed fulgte Niels lyden. Til sin lettelse og glæde mærkede han, den kom i den retning, han ønskede.

Det var også lægen, der nu blev kørt hjem, og så snart den anden vogn gjorde holdt, gik Niels frem og forrettede sit ærinde. Doktoren var gnaven og ikke oplagt til at tage af sted igen med det samme.

»Køre til Vestfalster på denne tid af natten er dog urimeligt at forlange,« snærrede han søvnig.

»Jamen min broder er meget syg og lider så forskrækkeligt, så doktoren må forbarme sig over ham og køre med mig hjem,« bad Niels.

Det var ellers ikke hans skik at anslå så bønlig en tone, men det forekom ham som en unulighed at køre hjem igen med uforrettet sag eller vente natten over, før han kunne bringe broderen den hjælp, han så højlig trængte til.

Og for Klavs' skyld kunne han ydmyge sig så dybt overfor den gamle, strenge doktor, som det skulle være. Men i hans bønlig henvendelse var der alligevel en egen djærv mandighed, som gjorde et vist indtryk på doktoren.

»Lad mig så tage med da,« lovede han til sidst, »men jeg skal først ind for at få noget mikstur og salve med mig.«

Niels takkede og flyttede så doktorens agestol fra den anden vogn over på sin og hægtede de lange kroge forsvarlig fast. Doktorens lille vogntrappe blev stillet op ved baghjulet, så alt var rede, da han kom ud. Lidt brumlende satte han sig tilrette i agestolen, der gyngede svagt under hans bevægelser. Omhyggeligt pakkede han sig også ind i en hel del tæpper og dækkener og trak sin hue ned over øjne og øren, så han kunne tage sig en lur undervejs.

I den stille, stjerneklare nat gik det så hjemad. Niels drev på hestene, som begge var unge og raske og villige til at trave ud, og da det nu tillige gik imod hjemmet, blev kørslen stærkere end sædvanlig.

Gården lå mørk og rolig hen, da Niels så den fra vejen, men så snart de kørte ind i portrummet, kom der lys i køkkenet.

Morten Sværke mødte straks for at tage imod dem.

»Vun er det med Klavs?« spurgte Niels dæmpet.

»Det er meget simpelt,« svarede faderen, »han kender ingen af vos mer.«

Doktoren sov så godt, at han måtte vækkes.

»Nu er vi kommet til vejsende,« sagde Niels og rørte let ved hans arm.

»Nå, endelig.«

Doktoren skød huen tilbage og rømmede sig et par gange for så at begynde nedstigningen. Morten Sværke fulgte med ham ind, medens Niels spændte hestene fra for derefter at ride dem ud i marken og få et par andre hjem.

Oppe i stadsstuen var dækket bord, så doktoren kunne forsyne sig, da han havde undersøgt Klavs. Niels fik et stykke mad ude i køkkenet og skulle så af sted til Stubbekøbing igen.

Inden de kørte, listede han sig ind ved broderens seng.

»Kender du mig, Klavs?« spurgte han bevæget.

»Ja — Niels — du og Grete — Gud velsigne jer,« hviskede han besværligt, og øjelågene gled atter i.

Niels blev stående ubevægelig og betragtede broderens forandrede træk. En gang imellem slog Klavs ud med den raske hånd og søgte at flytte sig lidt, men for det meste lå han rolig hen. Malene holdt trofast sygevagten hos ham. Det var den tredie nat, hun vågede, og kun lidt søvn havde hun fået om dagen, men hun ville stå ham bi til det sidste.

Grete var heller ikke i seng, men da Niels kom, var hun gået op i stadsstuen, så han så ikke noget til hende. Han kunne nu høre, at doktoren rejste sig fra bordet.

»Så farvel, Klavs,« mumlede han og trykkede broderens slappe hånd for så at skynde sig ud og få det sidste i orden til kørse-len, der forestod.

»Ja, den tur kunne være sparet, for doktoren siger, der er ingen redning for Klavs,« sagde Morten Sværke, da han kom ud i gården, medens lægen så lidt til den syge, inden han forlod stuen. »Men du skanne høre hverken for bekostningen eller noget andet, for jeg forstår nok, du har gjort det i en god mening både for Klavs' og din egen skyld.«

»Ja, jeg syntes, han skulle have al den hjælp, han kunne få,« sagde Niels med tyk stemme.

Lidt efter rullede vognen atter af sted den lange vej til Stubbe-

købing. Hen på eftermiddagen kom Niels tilbage. Klavs var da lige død.

»Nu er han sluppet, den stakkel,« sagde Malene, der mødte Niels ude i gården, »og det var godt, han fik fred, når denne kunne blive anderledes.«

Niels svarede ikke, men i hans indre genlød Malenes ord. Det var godt, at den gode broder ikke skulle lide mere.

Og for ham selv stod så vejen åben både til Grete og gården, men i øjeblikket kunne han ikke møde hende. Han mærkede først ret nu, hvor træt han i grunden var efter den lange, anstrengende køretur og de mange timers stærke sindsbevægelse, han havde været udsat for.

»Sig til får, at jeg lægger mig lidt,« sagde han til Malene, »og kald så æls på mig om en time.«

Han gik over i karlekamret, som han og Klavs i mange år havde delt, og en skare minder fra opholdet og samværet i det mørke, lavloftede rum strømmede ind på ham.

Her havde de sovet side om side mangfoldige nætter og drøftet så godt som alt med hinanden. Kun sin kærlighed til Grete havde Niels skjult for broderen, og det var også lykkedes, så Klavs anede ikke, det var hans fæstemø, der havde drevet ham bort fra gården.

Men alt det og mere andet, som knyttede sig hertil, havde han atter og atter været igennem på vejen frem og hjem. Nu måtte han lukke øjnene og lade tankerne hvile lidt. De kom nok også senere igen, så han kunne arbejde med dem påny.

Han smed sig på sengen og blev liggende, til Malene kom og kaldte. Sovet havde han ikke, kun blundet lidt, men det havde alligevel gjort ham godt at ligge hen i ro.

Morten Sværke var inde på loen for at tage nogle fjælle ud til en kiste til Klavs, da Niels kom hen til ham.

»Ja, nu er her nok at lægge råd om,« sagde faderen, »og jeg ved så ænne, hvad du har tænkt dig.«

»Klavs ville jo have, at jeg skulle blive herhjemme på gården — og Grete skulle osse være her,« svarede Niels med bortvendt ansigt.

Morten Sværke trak endnu et brædt frem.

»Ja, sån har han osse pålagt mig det, og der er jo heller ænne

noget, jeg mere ønsker, end at du går i hans sted og bliver min eftermand.«

»Men så Grete?« spurgte Niels tøvende.

»Ja, hende har Klavs osse snakket til, og hun er gået ind på det, som han ville have. Men nu er der jo alt det med Stinne Bødkere.«

»Ja — men hende kan jeg da blive løst fra.«

»Det kan du — ja — men helt rigtigt er det junne.«

»Nej — det er denne.«

Niels kunne sige sig, hvor frygtelig en skuffelse både i den ene og anden retning, det ville blive for den gamle, giftesyge enke-kone, når hun pludselig blev forladt af den, hun var sammenskrevet med. Og meget forkert heri var der også fra hans side.

Men det var det samme! I hvad der end kunne siges om ham og lægges ham til last — og i hvad han end senere skulle komme til at lide herfor — så ville han ikke vige tilbage for at øve denne uret imod Stine. Med velberåd hu ville han rive sig løs fra hende, når han derved kunne vinde både sin fødegård og Grete. Straffen måtte så siden komme, som den ville.

»Ja, vun vi end stiller det op, så er det urigtigt imod Stinne,« vedblev faderen, »men derfor ser jeg ligegodt sån på det ilejn, at du må slippe derhenne for at tage fat herhjemme.«

»Jeg er glad for, at I tager det sån,« sagde Niels, »og I vil så nok ordne det for mig hos hende igen.«

»Ja, det er vel bedst, det er mig, som kommer til det.«

»Ja, I kan bedre snakke her end jeg, og kas I så kan få det ordnet lidt i mindelighed.«

Hvor led Niels end var ved Stine Bødker, ville han dog helst have, at det hele kunne glide hen i nogenlunde fordragelighed. Det kunne også blive ubehageligt for hans eget vedkommende, dersom hun tænkte på at hævne sig.

Nu havde de set, hvordan det gik med Ellen og Mogens, og selv om end Stine Bødker ikke ville optræde på den måde, kunne det alligevel volde mange pinagtigheder, hvis hun fik i sinde at skabe sig op.

Bedst ville det være, om hun kunne blive gift igen, således at skuffelsen ikke skulle nage hende altfor stærkt. En tanke var slået ned i ham på vejen til Stubbekøbing, nu tog han den atter op.

»Kunne denne tænkes, at farbror Hans ville tage min hånd løs derovre på Bødkergården?« sagde han langsomt.

Sværken rettede sig overrasket op. Det havde han slet ikke tænkt på.

»Ja, han er jo da snart en ældre karl — og nu er Jens der — og den gamle farbror Rasmus skal vel være som en slags undertægtsmand, så der er sån lidt monne mandfolk på Grengården.«

»Ja, det er der.«

Morten Sværke stod grundende et øjeblik. Som Niels sagde, var Hans snart en ældre karl, og efter hvad Else Gren en gang havde ymtet lidt om, havde han nok i sine helt unge dage haft et godt øje til en af deres tjenestepiger, men han havde indset, at det ikke kunne føre til noget med hende. Hun havde intet, og det, han kunde få, ville ikke være nok til at købe en gård for, så han havde ladet det hele fare. Husmand ville han ikke være.

Noget særligt havde så ikke senere budt sig for ham, og han var blevet ved at gå der i gården hos fasteren og farbroderen, hvor han også havde det udmærket og altid været glad for at kunne holde til. Men nu efter at Else Grens datterdatters søn var kommet der for senere at skulle overtage oldemoderens gård, syntes han nok alligevel, at der i længden ville blive noget, som ikke rigtigt passede ham.

»At Hans gerne vil have sig en gård og blive sin egen mand, når først Jens kommer til styret, kan vist ænne fejle,« sagde Morten Sværke, da han havde tænkt sig lidt nøjere om, »så det er junne helt umulig, un at han ville gå ind på Bødkergården.«

»Men så kommer I osse til at snakke med ham,« sagde Niels hurtigt.

Det var ham meget om at gøre at få sagen til at gå i orden.

»Ja, det må jeg jo så,« lovede Sværken, »men i dag kan denne blive, det får vente til i morgen.«

»Det kan det jo osse godt, men vi havde nødig at have øget over til Bødkergården — og så kan Stinne få at vide, hvor jeg bliver af.«

»Ja, vi må så sende en af pigerne over til Stangs og bede, om en af karlene vil ride op med bæstet og så bare sige, at du kom-

mer ænne i dag, fordi Klavs er død — så får jeg se at ordne resten i morgen.«

»Ja, det er godt. Lad det bare blive sån.«

Niels var lettet ved at vide, at faderen nu tog hans sag i sin hånd. Så ville det hele nok falde i lave, og som han havde åbnet vejen for ham ind på Bødkergården, ville han sikkert også få løst båndene, som bandt ham derovre.

Men nu var der Grete. Hende måtte han have talt et ord med.

Som forholdene lå, ville han ikke tænke på nogen lang samtale hverken om fremtiden eller noget andet, men han måtte fra hende selv have vished for, at hun var villig til at slå følge med ham.

Han traf hende senere alene inde i køkkenet.

»Ja, du ved jo, hvad Klavs har bestemt med vos to,« sagde han lavt, »og du vil vel nok så opfylde hans ønske?«

»Ja,« svarede hun kort og uden at vende sig om.

»Ja, så kan vi siden snakke nærmere om alt det andet,« sagde han og gik atter ud.

Hans hjerte havde banket, så han kunne høre dets slag, da han talte med hende, og han mærkede også en underlig dirren over hele kroppen, men nu var det alligevel, som om hele livet lå åbent for ham.

De uger, han havde tilbragt hos Stine Bødker, forekom ham som et hæsligt mareridt. Forude vinkede Grete og fædrengården! Var der end lig i huset, og havde han end mistet sin kæreste broder og bedste ven, stod alt dog for ham i gylden glans.

Det var måske uret imod Klavs, men det var sandhed, og han ville ikke lyve for sig selv.

For Morten Sværke var det, som ordningen af Niels' forhold halvvejs overskyggede Klavs' død. Nu var han jo borte, og der kunne ikke mere gøres noget for ham, men Niels levede, og hans liv skulle lægges tilrette på bedste måde.

Om formiddagen havde han været hos præsten for at melde dødsfaldet og fået begravelsen fastsat, og derefter skulle han over for at tale med broderen og senere med Stine Bødker.

På Grengården havde de ikke hørt om Klavs' sygdom, og blev inderligt bedrøvede over hans død.

»Ja, det er jo af den slags, som vi mennesker synes er så sørge-

ligt,« sagde Else Gren, da Morten Sværke sad bænket sammen med Rasmus og Hans, »men Vorherre har vel sin mening med det, og det må vi trøste vos med.«

Hele omvæltningen ved arvespørgsmålet blev nu også drøftet, og til sidst kom Sværken frem med Niels' forslag.

Hans fnøs lidt lige straks.

»Jeg honne tænkt mig at krybe i din drengs aflagte bukser,« sagde han til broderen.

»Nej, det er der vel heller ingen af vos, der havde tænkt fra først af, men som det hele er kommet til at ligge, så syntes jeg, at jeg ville snakke med dig, førend jeg siger Niels fra hos Stinne.«

»På en vis måde har jænne meget tilovers for Stinne Bødkere, men hverken du eller Niels behandler hende nu rigtigt her,« sagde Else Gren lidt efter til Sværken. »Men jeg skal æls ænne sige noget til dig om det, for havde jeg selv været stillet i jert sted, ville jeg gjort det samme.«

»Det tror jeg osse, de fleste havde,« sagde Morten Sværke, »men jeg er villig til at indrømme, der er noget forkert her, og jeg ville derfor gerne se, at sagen kunne løses på en god måde for Stinne.«

Hans tyggede langsomt på sin sigtebrødsskorpe. Som Niels havde tænkt, kunne han godt lide at få en gård, hvis det lod sig gøre, men efter at han havde fornægtet sit hjerte, havde han ikke kunnet bekvemme sig til at se efter andre kvinder.

Men nu blev han på en lidt egen måde budt hus og hjem og en selvstændig stilling, så der var noget fristende heri. Stine Bødker virkede derimod ikke tiltrækkende, hun skød fra, men gården kunne drives op, og Stine var gammel, så efter reglerne skulle hun ikke kunne leve ham ud. Sandsynligvis kunne der blive nogle gode år, når hun var død og borte.

»Ja, så kan du jo se, hvad du kan lave da,« sagde han til Sværken, da de en tid havde snakket om tingen.

»Ja, jeg synes osse, du kan være tjent med at lade Mordin hjælpe dig ind på Bødkegården,« sagde Else Gren, og det samme mente farbroderen.

Det var Morten Sværke en glæde, at her som åbnedes ham lejlighed til at flette en tretrådet snor, der måtte kunne blive til held for flere medlemmer i familien. Sønnen kunne han redde

for fædrenegården, og ved at hjælpe broderen til gårds, bødedes der også noget på den uret, der var forvoldt Stine Bødker. Det var tre ting, som var med til at slå alle anklagende tanker ned og læge såret, der blødte i hans indre.

Mere rolig red han også derefter over på Bødkegården.

Her havde Stine længe gået fortvivlet om, og uafsladeligt peb hun over Niels' udeblivelse. Den første dag havde hun klynket over, hvor sørgeligt det var, hvis så ungt et menneske som Klavs skulle dø, men efterhånden som det blev aften, uden at Niels viste sig, begyndte hun at frygte for, der skulle være tilstødt ham en ulykke.

»Bare den røde ænne har slået ham af, for hun er altid så rædsom kurrassig,« havde hun gang på gang sagt til pigerne, efter at de var kommet i seng.

De havde begge trøstet hende med, at Niels klarede sig nok. Han var jo stor og stærk og vant til at ride, så det var unødvendigt at være bange for den sags skyld.

Men Stine blev ved sit, at hesten havde nok kastet ham af, så han lå et eller andet sted på en vej eller i en grøft og var slået halvt eller helt fordærvet.

Tilslidst blev pigerne ked af at høre på hendes jamren og faldt i søvn, medens Stine udmalede for dem, hvordan det kunne gå Niels, hvis han lå på en vej uden at kunne flytte sig, når der kom nogen kørende.

»De kan jo mase både hoved og mave på ham, så både hjerne og tarme springer langt ud i agemelet,« havde hun sagt, men det hørte pigerne ikke.

De var sovet fra alt det rædselsfulde, som Stine i sin fortvivelse fremmanede for dem. Kun nogle få minutters søvn havde hun fået hele natten, så var hun vågnet op til dagens elendighed. Og både formiddag og eftermiddag var svundet hen, uden at hverken Niels eller den røde viste sig.

At det var ude med Niels, kunne der nu ikke længer være tvivl om, men hvor var vel det røde øg? Det fo'r sagtens om i vild forfærdelse og sprængte sig selv.

»Det ville rænnok være et rædsomt tab, hvis manne skulle få den røde tilbage,« jamrede hun op hele eftermiddagen, »for hun kunne rigtig egne sig til føløg, og der kunne blive et forfærdeligt skrappt tillæg efter hende.«

Dryppene ved Stines næse havde i al denne tid været usædvanlig lange, men de var ikke så sejge, som de plejede, og de faldt derfor let og gesvindt både i madgryder og mælkebøtter.

Henimod aften var så Stangs Niels kommet ridende med den røde, og det lettede meget, da hun fik hele forklaringen, men tilfreds var hun ikke.

»Selv om broderen er død, så ligner det ligegodt ænne noget af Niels at blive borte så en tid,« peb hun op, »for først går man her og er bange for, at der er sket nun rædsomme ulykker både med ham og bæstet, og nu skal man så bagefter gå og vente på, at han skal komme tilbage igen — for det er danne sån morskab at undvære manden på gården — —.«

Både karlene og pigerne grinede bag Stines ryg. Der var ingen af dem, der længtes efter, at Niels skulle komme. De havde det meget bedre, når han ikke var der.

Ret før middag kom så Morten Sværke. Stine Bødker blev noget forbavset ved at se ham, men han ville vel bede til begravelse.

»Ja, du har jo fået at vide, at jeg har mistet min ældste søn,« sagde Sværken, da han og Stine var blevet ene i stuen.

»Ja, det var jo rigtig sørgeligt,« sagde hun, »men du har da heldigvis monne andre at trøste dig ved i stedet for.«

»Men jeg har kun een, der kan gå mig i Klavs' sted, og det er Niels — og det er osse derfor, jeg er kommet for at snakke lidt med dig.«

Stine Bødker skævede mistroisk hen til ham. Hun fik ligesom en anelse om, at han ikke var kommet helt for det gode.

»Og du forstår nok osse, at jeg helst vil lade min gård gå i arv til min egen søn i stedet for at lade en fremmed mand komme ind der,« vedblev Sværken, »og derfor mener jeg, at Niels skal blive hjemme og siden tage styret efter mig.«

»Jamen det kan han danne,« erklærede Stine straks, »for jeg venne flytte fra min gård her.«

Sværken rømmede sig lidt.

»Men det er heller ænne meningen, at du skal flytte nun steder. Du må blive, hvor du er, men du og Niels skal løses fra hinanden, så I hver for sig kan være, hvor I hører til.«

»Men når vi er sammenskrevet, kan vi danne det — —«

»En sammenskrivning er ænne noget giftermål, selv om den æls er nok så bindendes,« afbrød Sværken, »og hvad der er blevet bundet, skal jeg nok få løst.«

Stine Bødker gav sig til at græde.

»Jamen I vil vel danne være bekendt at behandle mig gamle menneske sån? Det er rænnok meget simpelt gjort af dig, Mor-din Sværke.«

»Du får sige, hvad du vil, men du må indrømme, der er god grund for, at Niels tager fra dig under sån omstændigheder. Noget helt andet havde det været, hvis han var gået un nun rigtig årsag.«

»Jamen der bliver da ligegodt noget meget harmeligt og gener-ligt ved det,« klagede Stine. »Og nu havde jeg sån indrettet mig på at blive gift igen og få en ung rask mand til at tage sig af det hele — og så skal man snydes både for det ene og det andet.«

Næsedryppen blev nu så lang, at den var Stine i vejen, når hun skulle snakke, og med to fingre hev hun den ud midt på gulvet.

»For æls når jeg skal sige min mening om Niels selv, så har jænne sån været rigtig tilfreds med ham,« fortsatte hun pibende efter at have tørret fingrene på forklædet, »for han er nok en skrap karl både til at arbejde og til at herse med folkene, men han har osse været en hård hund til at resenere og komdere med mig — og han har heller slet ænne været sån rigtig noget venlig af sig.«

Der kom nogle underlige trækninger i Morten Sværkes ansigt, som forrådte, at han trods sin sorg og det alvorlige emne, der behandlede, dog ikke kunne undgå at more sig over Stine, og med sin brede hånd strøg han sig hen over hage og mund for at dølge et lille smil.

Men Stine Bødker lagde ikke mærke hertil. Hun sad henfalden i sin harme og skuffelse over, at Niels havde vist hende så lidt venlighed. Særlig kunne hun ikke lide ham for, at han aldrig ville snakke, når først de var kommet i seng. Lige fra hun var barn, havde hun altid fundet, det var så rart og morsomt at ligge og småsnakke med de andre søskende, inden de faldt i søvn, og siden, da hun blev gift, havde hun holdt på det samme. Men

i de sidste år var Jeppe blevet så tunghør, så han næsten ikke kunne høre, hvad hun sagde, og ligge og råbe op var der ikke noget ved, så det var derfor kun sjældent, de havde vekslet et ord, når de var kommet til ro.

Da hun så havde fået Niels, der både var ung og hørte godt, havde hun glædet sig til at få en lille passiar i gang, men heri var hun højlig blevet skuffet. Ikke et muk havde han svaret på alt det, hun sagde, men bare drejet ryggen til hende, og så kunne hun ellers snakke, som hun havde lyst til.

»Og et rædsom surt stykke har han været imod mig hele tiden,« kom det hikkende, »og han har mæssen aldrig oplukket sin mund til mig un for at skælde ud, så man kan da nok blive ked af det, når man aldrig bliver vist sån nun rigtig venlighed.«

Sværken strøg sig påny hen over ansigtet.

»Men når han så ænne har været imod dig, som han skulle, så må du jo være glad for at slippe af med ham.«

»Ja — sandt nok — men en mand er dog en mand, og når man nu havde stillet an til at forandre sig, så lader det ligegodt så kunstigt, når denne bliver til noget ilejn.«

»Jamen jeg kan nu skaffe dig en anden i stedet,« tilbød Sværken, »og ham ved jeg, at dunne er narret med.«

Stine Bødker tittede interesseret op.

»Og hvem skulle det vel så være?«

»Det er min broder Håns, der er henne hos Grenens. Jeg har lige snakket med ham, og han er villig til at gå ind i Niels' plads.«

Stine smagte lidt på det.

»Ja — ham, Grens Håns kender jeg nok af anseelse, og han skal jo osse være en meget skrap og ordentlig karl, men han er da meget ældre end Niels.«

»Ja, vel så, men han er da i sin bedste alder.«

»Jamen rigtig ung er han danne, og når man nu havde bestemt sig for en af de helt yngre, så er man ligegodt ænne glad for at skulle nøjes med en, der snart kan blive sån noget halv-gammel.«

»Men han er da monne år yngre end du, og så må du vel nok kunne være tilfreds med det.«

Morten Sværke begyndte at blive utålmodig, og Stines lange snak og mange fjollede indvendinger både kedede og ærgrede

ham. Men han var jo tvunget til at høre på hende, og såvel for sønnens og broderens som for hendes og sin egen skyld måtte han se at få sagen til at gå i orden.

Endelig lykkedes det ham også. Efter megen piben og megen snakken frem og tilbage om næsten ingen ting, erklærede Stine sig villig til at tage Hans i stedet for Niels. Sværken skulle så tale med præsten om at få tillysningen hævet mellem sønnen og hende. Senere ville Rasmus Gren ordne hendes trolovelse med Hans.

Morten Sværke red på hjemvejen om ad præstegården, hvor han for ikke længe siden havde været sammen med Pilen. Præsten tog roligt på sagen, der blev ham forelagt.

»Det er et ret usædvanligt tilfælde,« sagde han, »og i det hele hænder det kun sjældent, at en sammenskrivning bliver hævet. Men jeg får så under indskrivningen i kirkebogen tilføje, at ægteskabet kom ikke i stand.«

Morten Sværke takkede og tog derefter atter over til Grens for at melde, at adgangen til Bødkegårdens stod åben for Hans. De måtte så selv se at ordne resten.

Sværken havde dermed gjort alt for Niels og broderen, og først nu kunne han lade tankerne dvæle ved sin døde søn.

Da Niels var flyttet op til Bødkergården, havde Morten Sværke antaget en arbejdsmand, og ham beholdt de efter Klavs' død. Til almindelig skiftedag ville de så have en karl.

Under begravelsestravlheden vekslede Grete og Niels knap nok et ord, og på en måde var det, som de undgik hinanden. Om hun sørgede over Klavs, vidste han ikke; i hvert fald bar hun ingen sorg til skue, men passede roligt sit arbejde, som hun hele tiden havde gjort.

Niels greb sig flere gange i tanken om, at hun lignede nogle af de gamle Sværker, han havde hørt omtale, og som havde været hårde og kolde, som faderen var det. Noget af det samme væsen gik igen hos Grete, men Karen Spurrens var jo også langt ude i slægt med Sværkerne.

En aften kort efter begravelsen traf han hende ene i haven.

»Hvornår mener du så, at vi to skal begynde at følges ad?« spurgte han dæmpet og blev stående foran hende.

»Det ved jænne. Det bestemmer vel min og din får.«

»Det gør de nok, men hvis vi to holder sammen, kan vi dog osse få et ord at sige.«

»Men her er vist ænne noget at holde sammen om. Al ting går sin gang, som det skal,« kom det på samme kolde, afvisende måde, som hun altid plejede at svare på.

Niels rakte pludselig hånden ud imod hende.

»Grete — jeg har i monne år længtes meget efter at følges med dig.«

»Har du! Det har jeg aldrig mærket noget til.«

»Jeg kunne heller ænne vise dig det — jeg har junne før haft nun gård at byde ind på.«

Grete så koldt på ham.

»Og jeg havde heller ingen gård, som jeg kunne trække dig til mig med — og før i tiden heller ingen penge — så derfor var det bedre at holde sig først til Ellehavens Sesle og siden til Stinne Bødkre.«

Niels studsede. Så troede hun altså, det kun var for pengenes skyld han tog hende. Hun skulle blot vide, hvordan han omtrent hele sin ungdom havde holdt af hende, og hvor mange kvaler han havde lidt, fordi deres veje var nødt til at skilles.

Og kunne hun nu fatte den lykke, der rummedes i hans sind, fordi alle hindringer imellem dem var fjernede, så han snart kunne kalde hende sin, da ville hun vist tale noget sagte om hans gang til Sidsel og Stine.

Men tilsyneladende havde han skinnet imod sig. Det var sandt, at han var gået hende forbi og havde søgt at vinde Sidsel, der havde den gård, som både han og Grete manglede. Og siden var han gået til Stine Bødker.

Først nu, da hun havde et slags krav på hans fødegård og desuden stod som sognets rigeste pige, ville han bede om hendes hånd.

Og helt som før kunne han endda ikke komme til hende. Hans sammenskrivning med den gamle, grimme og lidet anselige enke-kone kastede alligevel en egen skygge over ham, og selv om det var af den art, som ikke senere ville blive lagt ham til last i de ældres øjne, var der dog nok at tiske sammen om i øjeblikket.

Særlig de yngre ville more sig over hans sære trolovelse, og kom de sammen ved festlige lejligheder, hvor øl og brændevin var gået rigeligt ind, kunne han nok vente adskillige snærter.

Og al den slags bed hårdt i Grete, der var ømfindtlig og ærekær som kun få.

»Det kan nok være, det kan se sån ud, som om jeg hellere ville være sammen med andre end med dig,« sagde han så lavt, »men hvad der har ligget bag ved, skal jeg forklare dig en anden gang. Om du så vil tro mig, ved jænne, men jeg plejer æls ænne at lyve.«

Han drejede sig om og gik atter ind i gården. Han havde gerne blevet længere derude i haven hos Grete, men han mærkede, at som de stod nu, var det bedre at give tid overfor hende. Trængte han altfor stærkt på, ville hun måske holde sig mere tilbage.

Som dagene svandt, kom hun forhåbentlig også til at se på ham og hans færd med andre øjne, end hun gjorde nu, og hun skulle lære at kende, det var sandt, når han sagde, at hun var ham den kæreste af alle.

Af bitterheden i hendes ord havde han også mærket, at hans tidligere opførsel ikke havde været hende ligegyldig. Det var et tegn, der kunne bygges videre på, og over det hele svævede så dette vidunderlige, at hun snart skulle tilhøre ham for stedse. At de skulle vandre sammen, til døden skilte dem ad, var det største af alt på jord.

Dagen efter, at Niels havde talt med Grete ude i haven, meddelte Morten Sværke Dorte, at hun i løbet af kort tid skulle op på Troengården for senere at giftes med Steffen.

Hun blev stærkt forvirret ved at høre herom, men meddelelsen var hende langt fra ubehagelig.

»Men der bliver ænne noget af med bryllup foreløbig,« sagde faderen lidt efter. »Du skal bare derover nu, så du først kan lære noget af Ane Troin. Siden bliver så giftermålet bestemt.«

Dorte hang lidt med hovedet. Hun havde i samme nu glædet sig til at kunne blive kone omtrent i lignende alder, som Ellen var blevet det, men når faderen og Ane Troen ville det anderledes, måtte hun finde sig deri og endda være glad for at kunne komme bort fra hjemmet og med udsigter til en gang i tiden at blive bondekone.

Så snart hun kunne slippe af sted med det, smuttede hun over på loen til Birte, der var ved at sno bånd på et stort hjul, som hang op imod den ene væg. På gulvet lå nogle knipper langhalm, og med rask og øvet hånd satte hun hjulet i bevægelse og lod en del halmstrå snurre rundt til et bånd af passende længde.

»Jeg skal op til Troins og siden giftes med Steffin,« hviskede Dorte lykkelig.

»Skal du!«

Birte standsede hjulet.

»Ja, får har lige sagt mig det.«

Birte trak i de grove lærredsvanter, hun havde på for at skåne sine hænder imod halmens kradsen. Det var lidt bittert at høre, at den anden søster også skulle gå foran hende. Da Ellen blev gift, havde hun straks følt det som noget af en tilsidesættelse,

men der havde alligevel været så mange omstændigheder, som kastede et forsonende skær derover, at det var forholdvis let blevet glemmt. Ellen var jo så umulig at omgås, og dertil kom hendes renderi med Mogens, så det var en nødvendighed, at hun blev gift udenfor de almindelige regler.

Men at Dorte nu også så godt som var forsørget, førend der var noget i udsigt for hende selv, det gjorde ondt og skød med det samme bitterheden op i hende. Var hun end purung, var hun dog den ældste af dem alle, og at to søstre gik forud, blev en dyb krænkelse.

Men det tænkte Dorte ikke på, og vedblivende snakkede hun op om sin glæde over det, der var bestemt for hende.

»Jeg er osse meget glad ved, at jeg skal herhjemme fra,« sagde hun efter en tid at have talt om Steffen og Troengården, »for jeg tror ænne, det bliver godt at være under Grete, og det bliver i hvert fald danne, som det har været før.«

»Nej, netop!«

Birte satte atter hjulet i bevægelse. Her var just et punkt, som ville gøre alt sværere for dem, der blev tilbage i hjemmet, og nu skulle hun så til i alle retninger at lade sig helt sige af en fremmed.

Havde hun end i det store og hele været undergivet faderens vilje og bestemmelser, var der dog alligevel indenfor det huslige visse områder, hvor hun havde haft det mere frit, end de fleste andre, da det ikke var med en mand som en kone, der var over dem hele tiden og kunne have som et øje på hver finger. Og det pinte hende at blive sat tilbage som nummer to, hvor hun ellers hidtil havde været den første. Havde hun endda kunnet gået som en slags kone i gården, ville det også blevet noget helt andet.

Men her blev hun ligeledes skubbet til side, medens Dorte hentedes ind på en anden gård — alt det skar dybt i hendes sind.

»Men der kommer jo den gamle faster Else og farbror Rasmus!« udbrød nu Dorte og løb nærmere henimod loporten for at kige efter Grenens køretøj, der var rullet ind i gården.

Birte kom også hen ved kighullet, men ud på gårdspladsen turde de ikke vove sig, da de så både faderen og Niels komme for at tage imod de fremmede. Birte måtte i lag med halmbåndene igen, og Dorte skulle ud i marken til kvæget. Morten Sværke

havde hjulpet fasteren af vognen og bød hende ind i stuen, medens Niels og Rasmus begyndte at spænde fra.

»Du havde vel ænne ventet at se mig så snart igen efter begravelsen,« sagde Else Gren, idet hun løsnede sine tørklæder, »men da du nu har skaffet mig af med min gamle karl, så er jeg kommet på tanker om, at jeg ville prøve at skaffe dig af med en af dine piger.«

»Det er glædeligt at høre,« sagde Sværken, »for jeg har jo rigeligt af dem, især når der er ved at komme en ung kone ind på gården.«

»Ja, det var netop osse sån, at jeg så på det, og derfor er jeg kommet for at snakke med dig, om der kan blive en kone til Jens. Siden han kom hen til mig, har det været min tanke, at en her fra Sværkegården skulle ind på min egen gård som kone efter mig.«

Else Gren trak lidt ud i sine huebånd. Sløjfen var blevet en smule skæv, og den skulle helst sidde lige. Morten Sværke lagde straks mærke til bevægelsen og nødedes som til at beundre den gamle, ranke faster, der stadig holdt sig fiks og pillen.

»Hvad det angår med selve gården, så har jeg jo holdt ham længere for mig selv end gamle enkekoner i almindelighed plejer,« vedblev Else Gren, imens hun omhyggelig glattede hattebåndene efter, »men det har gået så godt med Rasmus og Håns, så jeg synes ænne, der har været grund til at gøre nun forandringer. Men nu er Håns kommet væk, og jeg rykker godt op i halvfjerserne, så nu vil jeg have lagt det hele tilrette, som det æls siden skal være.«

»Ja, det er jo osse det rigtige,« indskød Morten Sværke, »for selv om man er rask, ved man jo, der kommer en tid, hvor man skal lægge op.«

»Dersom jeg må leve, vil jeg holde min gård, til jeg er firs,« sagde Else Gren, »men som jeg nævnte før, så skal al ting være i orden, så de andre kan tage fat, ligesom jeg vil have det, hvis jeg knækker af inden den tid.«

Sværken hørte knap nok det sidste, som fasteren sagde. Han var standset ved det, at hun ville stå for styret, til hun var firs. Hvem der blot havde været så lykkelig som hun.

Her sad han selv, knap de halvtreds, og om to år var han sat

fra roret. Det var en forskel, der forslog noget og ydermere, når det blev taget i betragtning, at han var et mandfolk, og hun kun et fruentimmer.

Og fasteren var kommet til at råde sig selv, inden hun var atten år og havde vel så at sige rådet over det hele fra den stund, hun drog ind hos den gamle Jens Gren.

Derimod havde han haft faderens forbud og bestemmelser hængende over sit hoved et langt stykke op i årene. I grunden kun så kort et spand af tid havde han været helt sin egen frie mand, og altid havde han haft flere snærende lænker om sig.

Aldrig havde han kunnet bevæge sig så frit, som han gerne ønskede. Men nu var det blevet hans lod her i denne verden, og som han havde stridt sig igennem det, der tidligere havde været lagt på ham, således måtte han fortsætte med, hvad der var tilbage.

»Der vil jo osse foruden min egen undertægt blive tilstillet Rasmus, så han er sikret for sin tid,« hørte han derpå fasteren sige, »og Jens må gerne gifte sig nu, hvis han vil, men han kan osse vente, da han junne er ret gammel.«

»Men hvem af pigerne har I så tænkt på til ham?« spurgte Morten Sværke.

»Ja, jeg havde nærmest ment, det skulde være Dorte. Hun har jo fået din mors navn, og der er svært meget ved hende, som jeg godt kan lide.«

»Hun er osse en flink pige, og I skulle gerne fået hende, men det værste er, at jeg har hovet hende ud til Troins Steffin.«

Morten Sværke havde drejet sig lidt om, så fasteren ikke kunne se ham lige ind i øjnene, men Else Gren var dog straks klar til at tyde sit. Hun huskede godt, der var ymtet om, at Morten og Ane var blevet skilt i deres pure ungdom, så nu ville de nok prøve, om de kunne skabe lidt lykke for et par af deres børn. Men hun ville ikke søge at ribbe op i noget af det.

»Ja, så er der junne noget at gøre ved det med Dorte,« sagde hun blot.

»Men så er der Bærde,« foreslog Sværken, »kunne Inne tænke jer, det blev hende?«

»Nej, så må det heller blive Lisbet, som kommer til at regere på Grengården.«

»For mig må I osse vælge, vikke I vil. Jeg er glad for at vide, hvem som helst af mine piger i jer hånd,« sagde Sværken varmt, »men Lisbet er jo kun så meget ung.«

»Men derfor er hun kas osse bedst at dreje, og når det nu ligger sån, mener jeg, det er rigtigst, at jeg får hende ind til mig, så jeg kan lære på hende, til jeg synes, hun er tjenlig til at blive gift.«

»Det bliver så ligesom med Dorte hos Ane Troin,« udbrød Morten Sværke, »og så har jeg nok grund til at være meget taknemlig for det gode, som her bliver mine to piger til del. Ænne alene for gårdenes skyld, men osse fordi jeg ved, at både hos jer og Ane kommer de under god vejledning.«

»Ja, jeg skal gøre for Lisbet, hvad jeg kan,« lovede Else Gren, »og hvis det passer for jer, kan hun godt tage med mig hjem med det samme.«

»Ja, det ser jeg gerne, da vi er så monne her. Og hun skal så siden få, hvad der kan tilkomme hende.«

Niels og Rasmus kom nu også ind. Efter at Niels var vendt tilbage til hjemmet, og det var blevet bestemmelsen, at han skulle have gården, førte han sig mere frit og selvstændig end tidligere. Før kunne det aldrig falde ham så lidt som Klavs ind at holde sig til, når der kom fremmede, men nu tog han det som en selvfølge, at han skulle være sammen med de andre.

Morten Sværke sagde heller intet hertil, men det slog ham, at sønnen nu tiltog sig en ret, som han selv først havde fået længe efter, at han var blevet gift.

Men det var også, som tiden førte den slags større friheder med sig for de yngre.

Som faderen var blevet glad for Else Grens tilbud, blev Niels det ikke mindre. De mange uforsørgede søskende hvilede tyngende på gården, og han frygtede også, det skulle være med til at forbitre tilværelsen for Grete, når der gik så mange piger derhjemme.

Der kunne let komme vanskeligheder, særlig med de større søstre. De yngre ville lettere kunne føje sig efter en broderkones befalinger, så blot de ældste køm af sted, ville det hele sikkert glide ind i en god gænge. Og for Gretes skyld skulle alt helst blive så lyst og godt som vel muligt.

Han kom senere ud i bryggerset, hvor hun var ved at lægge en nylavet ost i presse.

»Faster Else er her for at få Lisbet med sig over på Grengården,« sagde han i en glad, fortrolig tone til hende, »og Dorte skal ind til Troins, så nu slipper vi et par af de store lige på en gang — det har du vel ænne noget imod?«

»Selv om jeg havde, blev det vel ænne anderledes for det,« svarede Grete uden at se op.

Niels stod, som havde han fået et slag i ansigtet af det våde osteklæde, hun holdt i hånden. Han havde skyndt sig at komme med nyheden, som han mente ville volde hende en glæde, og han havde også tænkt, at han herigennem skulle kunne komme hende lidt nærmere, når de i al fortrolighed kunne tale sammen om søstrenes flytten. Men kold og afvisende som altid havde hun fejlet ham til side.

»Hvad får har bestemmet med pigerne, kommer vel nok til at blive, som han vil have det,« sagde han så lidt forvirret, »men jeg tænkte, du ville blive glad for at høre om det, da her er så monne.«

»Ja, vi kunne osse godt hjælpe vos med meget mindre,« kom det på samme måde som før.

Niels så underlig hjælpeløs på hende. Hvad skulle det egentlig blive til med dem, hvis hun stadig fortsatte på den måde. Så ville hun jo fryse både ham og dem alle til døde.

Ganske vist havde han aldrig været forvænt med kærlighed og kendte kun såre lidt til at blive mødt med nogen særlig varme, men den kulde, som strømmede ud fra Grete, virkede alligevel dobbelt knugende på ham, fordi det var hos hende, han ønskede at finde kærligheden, stærkere og rigere end hos nogen anden.

Men nogen varmende stråle af lys eller lykke var her ikke at skimte endnu. Om den nogensinde ville komme, kunne han håbe på, men ikke vide.

»Kommer du æls ænne lidt ind og snakker med faster?« spurgte han til sidst.

Grete rettede sig op fra sin bøjede stilling over ostepressen.

»Å — I er vist nok foruden mig.«

»Jamen faster havde da nok lyst til at snakke lidt med dig osse.«

»Da hun hilste, lod hunne til, der var noget, hun ville.«

»Jamen den gang skulle hun vel have snakket med får om alt det andet.«

»Ja — og så var jeg i vejen, det bryder jænne mig om at være en gang til.«

Niels så, han kunne ikke trænge igennem muren i øjeblikket, og gik så ud i svinestien for at se til en so, der lige havde fået grise.

Morten Sværke var en dag ude for at kræve føringspenge op til herredskassen, og kom også ind hos Jens Skræder. Han og Kristen skulle svare hver to skilling i fattigskat.

De var alle hjemme for at sy et par bukser og en vest til en tjenestekarl, og skulle just til at spise til middag, da Sværken kom.

»I er nok tidlig på færde her, siden I allerede skal i gang med mitsmaden,« sagde han ved at se Maren komme ind med en bønne vandgrød.

»Ja, vi var sultne nu, og så blev vi enige om, at vi ville spise,« sagde skræderen. »Når man sidder hjemme, kan man indrette sig, som man vil. Det er ænne sån ude på gårdene, der skal de jo mere holde på tiden, så det kan osse have sine behageligheder at være skræder i stedet for bonde.«

Skræderen lo ad sin egen morsomhed, og Maren og Ane Sofie lo med. De følte ligesom en indvendig fornøjelse ved, at de på nogle områder var friere stillet end de fleste gårdmandsfolk.

Kristen trak lidt undseligt på smilebåndet. Han var bange for, at en sådan overmodig og vigtig bemærkning skulle vække faderens mishag. Men Morten Sværke lod som intet. Han så kun på, hvor oprømte og godt tilpas de gik i lag med maden, som de kunne spise, når de ville.

»Ja, det er kun vandgrød, vi får, så det er ænne noget at byde en bonde,« sagde Maren Skræder. »Havde vi haft lidt sulemad, ville det været en anden ting.«

»Vandgrød er en god ret, som ingen skal foragte,« sagde Sværken, »og særlig kan han glide godt, når bare man er dygtig sulten.«

»Ja, vandgrød er osse fattigfolks sulevælling,« kvækkede skræ-

deren, »og mens børnene var små, har vi tit fået det syv gange om ugen foruden nadveren.«

»Ja, vand kunne vi da altid få,« istemmede Maren, »og sanket bygaks, så vi havde nok til gryn, har vi osse kunnet, så vandgrød har vi sm' aldrig manglet.«

»Nej,« tog nu skræderen fat, »hvis al den vandgrød, som er ædt i dette hus, blev stillet op i en stavl, så kunne manne mase sig derigennem, un at man kom til at bruge både hakke og skovl.«

Hele familien lo højt ved den komiske tanke, at der skulle bruges værktøj for at komme igennem det vandgrødsbjerg, der i tidens løb var sat til livs i skræderhuset.

Mælk til at dyppe i grøden havde de som sædvanlig ikke, og middagssul var der intet af. De havde nok en lille bid grønsaltet gåsesul, men den var de blevet enige om at gemme til deres medaften. Når de fik kød på medaftensbrødet, var det, ligesom når de sad ude på gårdene, så der var altid en fordel ved at spare det her.

Morten Sværke så undrende på dem. Så fattige og alligevel så glade. Det var næsten ikke til at forstå. Skillingerne, som Kristen og skræderen skulle betale, faldt uden indvendinger. Det var også noget af en sjældenhed. De fleste steder var de ellers sure og gnavne, fordi de skulle punge ud. Her betalte de i deres fattigdom af et godt hjerte.

Sønnen førte derfor også en forholdsvis lykkelig tilværelse, og Morten Sværke ville af den grund heller ikke tænke på at rive ham ud deraf. Det var bedst, at han for livstid slog sig ned i skræderhuset, men det hastede ikke med at snakke om giftermål for Kristen endnu. Hverken han eller Ane Sofie var ret gamle, så de kunne vente og se tiden an.

Men det var netop det, de ikke kunne, og en aften oplyste Ane Sofie Kristen om, at nu var de nødt til at gifte sig, for hun skulle have små, så de måtte til at gå i lag både med jagilde og bryllup jo før jo heller.

For Kristen gik det her som med forlovelsen. Han vidste omtrent ikke, hvordan det var gået til, men derfor var det ligefuldt tilfældet, og han tænkte da heller ikke på at unddrage sig sine forpligtelser.

Det værste var blot, hvad faderen ville sige, når han hørte derom, og han krympede sig ved at gå til ham og åbenbare, hvad der var hændet. Men skræderen var mere end villig til at hjælpe ham ud af forlegenheden, og efter lidt rådslagning mellem dem alle fire, blev de enige om, at den gamle skulle gå ned på Sværkegården for at meddele begivenheden og få taget de fornødne bestemmelser om troløvelse og hele giftermålet.

»Bare nu Sværken ænne bliver så gal, så han jager dig ud,« sagde Maren lidt betænkeligt, da han var ved at gøre sig færdig til turen.

»Å — det går nok,« erklærede skræderen flot.

Han var ikke forknyt, og han kom jo i et lovligt ærinde, som han ikke var bange for at forrette.

»Ja — men Sværkerne er jo ligegodt sån hovne af dem og store på det,« blev Maren ved, »og bønderne er nu en gang ænne glade for at få gift deres børn med husfolks.«

Hun plejede ellers også at se lyst og stort på tingene og havde gennem mangfoldige år glædet sig til det forestående slægtskab med byens største familie, men nu, da det stod ved afgørelsen, kom der alligevel adskillige bekymringer frem for, hvordan det hele ville spænde af.

Men skræderen var stadig rede til at trøste.

»Bønderbørn skal jo helst makkes sammen, og havde det været lige hen, så havde Sværken kas osse vredet fra. Men når det er gået sån, er han da nødt til at give sig, så det er min se'l heldigt, at Ane Sofie skal have det lille.«

Skræderen var ikke fri for at bryste sig over den klemme, han kunne sætte på sognets stolteste mand, og det smigrede ham ikke så lidt, at han skulle være morfar tilligemed, at Sværken blev farfar.

Det var en frydefuld fornemmelse, og det kastede en vis glans over hele skræderfamilien, når en datter i huset blev gift med en sværkesøn.

Velfornøjet trissede han så ned på Sværkegården, og med den største frejdighed og et stænk af lyksalighed gjorde han Morten Sværke bekendt med sit ærinde.

Vreden brusede straks op i Sværken.

»Den skie dreng! Han skulle have sig en dragt klø, så fik han andet at tænke på end at lægge sig i lag med pigerne.«

»Ja, der er da kun en,« forsvarede skræderen Kristen. »Han har ærlig og redelig bare holdt sig til Ane Sofie.«

»Ja, men det er osse nok det!«

»Ja, men herregud, vi har jo allesammen vor pæl i kødet, så man skanne dømmе andre så hårdt,« erklærede skræderen overlegent. »Og man har osse allesammen selv været unge og kan nok huske, vun det var i de yngre dage. Når pigerne så lidt mildt til en, var denne altid så nemt at tænke på dagen i morgen.«

Morten Sværke havde drejet sig halvt om fra skræderen, mens denne snakkede op. Ja, alle havde deres pæl i kødet, og for et par pigeøjnes skyld var der mange, som kunne glemme den kommende dag.

Han var vel heller ikke den rette til at dømmе her, og når det nu var sket, var der jo heller intet andet at gøre end at få det hele ordnet på bedste måde.

For resten kom Kristens fremtid jo også til at ligge, som han havde tænkt sig, så fra den side var der intet at indvende. Der var blot det, at de kunne have ventet med giftermålet, til han havde bestemmet det for dem.

Ved tanken om, at de var gået helt uden om ham, skød harmen atter frem, men det var ligesom han var for træt og ikke rigtig evnede at fare op som tidligere.

Og igen stod over det hele, at der kunne intet ændres. Selv om han kunne forbyde Kristen at gifte sig, ville han dog ikke gøre det. Have sin søn indskrevet for et uægte barn, kunne aldrig falde ham ind.

At folk for en tid ville få travlt med at snakke om det hastige bryllup og more sig over hele stillingen, hvor han også ville få sin snært, kunne han sige sig på forhånd, men efterhånden ville det blive glemt, og noget nyt komme frem, så det var ikke uma-gen værd at hænge sig for meget i den slags.

»Ja, jeg har så æls tænkt på, at de foreløbig kan bo hos mig og så siden få huset,« snakkede skræderen løs, »og Kristen er jo helt skrap til at sy og står sig godt med folk, så han vil sat kunne holde alle de steder, jeg har haft, og så skal det æls nok gå for ham.«

Et halvt foragteligt, halvt medlidende blik sås i Morten Sværkes øjne. Hvor det lød at høre denne lille, vigtige pusling brovte med, at han nok så nådig ville overlade en sværkesøn sin usle, faldefærdige rønne.

Som om det var et helt slot, han havde at forære bort!

Og når Kristen blot kunne få vandgrød fjorten gange om ugen ligesom skræderen havde fået, så havde han grund til at prise sig lykkelig. Det var svære udsigter, som her var i vente for hans søn.

Men alligevel — når ret skulle være ret, så gav staklen jo alt, hvad han ejede, sit hus, sit hele hjem, hvor han havde tilbragt sit livs onde og gode dage. Og når alt kom til alt, følte han sig måske lige så stærkt knyttet til den elendige skræderhytte som en bonde til sin fædrenegård.

Og en tilværelse så lykkelig og tilfreds som den, der var blevet ham selv til del, var det højeste og bedste, han kunne ønske andre. Derfor blev der også noget rørende og godt i stymperens ord.

Underlig træet, som han var, følte Morten Sværke sig heller ikke oplagt til at give den usle skrædertamp den overhaling, han ellers godt kunne trænge til for sin vigtighed. Bedre blot at holde sig til det, som det egentlig drejede sig om.

At Kristen og Ane Sofie skulle sammenskrives og giftes, var det første, der lå for, og dernæst var det rigtigst at få en fast ordning om huset, så der ikke senere skulle blive vrøvl med skræderens andre børn.

Og fik Kristen så huset nu, ville han også hjælpe ham lidt med at få det lavet, mens han selv havde fuldt råderum over alt derhjemme på gården, da han nok ønskede, at sønnen kom til at bo så nogenlunde anstændigt.

Ude i skoven var der træer, så der kunne hugges til et par spænd nyt hus, og tækkehalm til tag kunne der også undværes — og ler og grus havde han rigeligt af, så der uden større bekostning kunne skaffes Kristen et efter omstændighederne ordentligt hjem.

Da Else Gren hørte om det påtænkte giftermål, tog hun straks over til Else Galle.

»Hvis jeg var som du, ville jeg holde bryllup for Kristen,« sagde hun, »for som du nok kan tænke dig, bliver det hårdt for din broder at være med til de gilder, som Marne Skrædre kan stille an. De har junne plads, så brudefolkene søskende kan være der allesammen, og de kunne vel heller ænne få noget at byde på til så monne, så derfor det ene med det andet, kan det blive lidt svært både for Mordin og Kristen på sån en dag. Og holde brylluppet hjemme hos Grete er det bedst ænne at tænke på.«

»Nej, selv om Mordin nok råder for det endnu, så ville det bare blive til galskab og spektakler fra Spurrernes side.«

»Ja, og alt det er det klogest at være foruden. Og da du nu har Marne og er stillet, så dunne skal spørge nun ad, hvad du må, så syns jeg, at du kunne gøre en god gerning, un at det kan skade dig noget særligt. Hvis jænne boede så langt herfra, så måtte både jagilde og bryllup gerne stå hos mig, men da du bor i samme by, mener jeg, det kan falde dig bedre til. Og så kan Marne osse derigennem komme til at gøre lidt godt imod sin stakkels broder. Hun har altid haft det meget bedre end han.«

»Ja, det har hun. Og alt det andet skal osse blive, som I synes,« lovede Else Galle straks. »Og jeg siger jer tak, fordi I ledte mig på tanken. Af mig selv var jænne kommet til at tænke på det.«

Else Gren sad et øjeblik hensunken i gamle minder.

»Den gang, jeg lovede at gifte mig med Grenin, da sagde min får til mig, at jeg var en god pige; om Mordin nu vil sige til dig, at du er en god søster, ved jænne, men jeg er sikker på, at han vil tænke det, og det får så være dig løn nok.«

Else Galle nikkede stille frem for sig.

»Ja, det får det, og jeg skal osse en anden gang prøje at stille mig som et godt menneske.«

For begge familier blev det en stor overraskelse og glæde, da Else Galle tilbød at holde både troløvelse og bryllup for Kristen og Ane Sofie, og det var Morten Sværke en hel lettelse at kunne slippe for at sidde til højborde i skræderhuset, især når der var så ringe omstændigheder.

Kristen var også fasteren inderlig taknemlig, fordi han på så pæn en måde kunne samles med sine søskende på sin bryllups-

dag. Maren Skræder havde ikke kunnet byde gildesmad, som de havde regnet, så det var en sand lykke, at Else Galle havde hjerte til at bede dem alle hen hos sig.

Men var end Kristen og Morten Sværke glade for ordningen af gildesspørgsmålet, var det for intet i sammenligning med den henrykkelse, som Ane Sofie og hendes forældre og søskende følte ved tanken om, at brylluppet måtte stå på Gallegården. Så stor en ære havde de aldrig drømt om skulle vederfares dem.

Til jagildet var kun familierne i Sværkegården og skræderhuset indbudt, men til brylluppet var alle søskende på begge sider samt enkelte andre af Else Galles nærmeste slægtinge.

Iblandt disse var også Else Gren. Som brudeskænk gav hun nogle skæpper korn og en pose malt, og fra Pipperens og Stangs fik de forskellige sulevarer. Lidt skillinger vankede der også, og i forbindelse med de sengeklæder og lagner og andet linned, som Kristen fik hjemme fra, kom der pludselig en sådan velstand til huse, at skræderen og Maren aldrig før havde kendt mage dertil.

Og brylluppet var helt som et rigtigt gårdmandsgilde og holdtes i to dage. Men dans var der ikke. Kristen selv kunne ikke danse, og Ane Sofie egnede sig ikke rigtig til at blive svunget, så det måtte de undvære. Men to herlige dage var det alligevel, og der var næsten heller ikke ende på skræderfamiliens taksigelser til Else Galle, da de den sidste aften skulle af sted.

Som Morten Sværke havde bestemmet, blev der straks taget fat på at bygge nogle få fag til den vestre ende af skræderhuset, og snart kunne de flytte ind i den nye stue. Køkkenet og et langt smalt kammer blev også nyt, medens det bedste af det gamle hus blev stående til brændselsrum og plads for et får og et par gæs, så nu havde de så rigeligt med husrum, som de i deres stilling med rimelighed kunne forlange.

Her som over hver en anden smule godt, der blev dem til del, var både unge og gamle dybt taknemlige, og i det hele skulle der ledes længe efter en lykkeligere familie end den, der fandtes indenfor skræderhusets mure.

Alle var også her besjælede af tanken om at gøre det så godt for hinanden som vel muligt og leve i fred og bedste forståelse

med andre mennesker. Men vigtig som altid glemte skræderen aldrig at bryste sig over al den storhed, han var kommet ind i.

Kristen havde straks overtaget huset og kaldtes fra nu af Kristen Skræder. Sværkenavnet kunne han ikke føre. Han måtte holde sig til sit bestillingsnavn, og hvor han skulle underskrive, ville det blive som Kristen Mortensen.

Lykken i skræderhuset blev inden ret længe yderligere forøget ved en lille piges komme. Før hun blev født, havde de gamle været enige om, at hvis det blev en pige, skulle Maren ikke gøre fordring på sin mormoderret til at få den første datterdatter kaldt op efter sig, men frivillig give afkald herpå til fordel for Kristens moder. Da hun både havde været en stor bondekone og nu var død, fandt de det rigtigst, at hendes navn gik forud for Marens. Hun var jo kun en fattig husmandskone og tillige levende. Der ville nok også komme flere piger, så den næste kunne da blive opkaldt efter hende.

For Kristen var det en glæde, at svigermoderen var højsindet nok til at trække sig tilbage, så hans første datter kunne få hans afdøde moders navn. Selv om han ikke kunne huske moderen, var hendes minde ham dog helligt.

Gallens Maren var gudmoder, og Mads stod fadder tillige med Dorte og Troens Steffen, så den lille Birte blev ført til dåben med anstand. De havde nu også plads, så Kristens nærmeste familie kunne bedes med til kirkegangsgildet, og ved hjælp af de gode brudegaver samt ved forud at spinke og spare kunne de traktere, så ingen vrængede næse hverken ad mad eller drikke.

Alle Ane Sofies søskende var bedt til andendagsgilde og fik, hvad Kristens slægtninge havde levnet. Men det var de også godt fornøjet med. Det var jo da så rimeligt, at Sværkerne gik forud for dem, og de kunne udmærket more sig bagefter.

Grete Sværke var i færd med at ordne vuggepuder, og den store egetræsvugge, der havde stået oppe på loftet, siden Marie blev for stor til at ligge i den, var støvet af og stod rede til at tage imod den lille arving, som ventedes.

Niels og Morten Sværke var ved at spise deres klokkenti inde i stuen, medens de andre var ude i marken, da Grete kom ind med noget tøj, som hun lagde på sengen.

»Du må hellere tage og hente mor,« sagde hun uden at vende sig om.

»Ja.«

Niels rejste sig straks.

»Og så vil jeg sige jer, at hvis jeg får en dreng, så må hanne komme til at hedde hverken Mordin eller Klavs. Han skanne på forhånd være fordømt til at dø, inden han bliver mand på gården.«

Grete havde slået hovedet tilbage og så trodsig og udfordrende på dem.

Der blev en trykkende stilhed i stuen, og Niels ville ikke se hen på faderen. Han kunne føle, hvor pinligt det var for ham at høre, at den første sønnesøn ikke måtte bære farfaderens navn. Det var noget, der så godt som aldrig hændte, undtagen hvor moderen var enke, så barnet skulle opkaldes efter hendes første mand. I hvert fald havde det heller aldrig været tilfældet i Sværkernes familie, så det blev en hånlige tilsidesættelse for faderen.

Ville hun så endda sat sin døde fæstemands navn i stedet, kunne der have været en slags lovlig undskyldning, men Klavs måtte hendes første søn heller ikke hedde, så det var hårde betingelser, hun stillede.

Men at hun viste dem, hvad hun ville, var ikke noget nyt. En rask og dygtig kone var hun, og alt i huset bar præg af hen-

des flid og ordenssans, men hovmodig og bitter sårende var hun også. At hun var sognets rigeste pige, da hun drog ind på gården, kom de ikke til at glemme, og at hun om kort tid ville blive byens største bondekone øgede yderligere hendes stolthed.

I mange henseender kunne Niels særdeles vel slå følge med hende. Han var stolt som hun, og på visse områder følte han sig som hævet over en hel del af sine jævnlige, men han var mere retsindig og tillige klogere end Grete, så hovmodet blev ikke så fremtrædende hos ham som hos hende.

Hans stærke slægtsfølelse og hans sønlige ærbødighed for faderen gjorde også, at han gerne ville afbøde de sviende snærter, som Grete så ofte delte ud, men her formåede han ikke at tage stødet af.

»Jeg forlanger heller ænne, at du skal bruge mit navn til at slå din dreng ihjæl med,« kom så Morten Sværkes svar.

Ordene var rolige og beherskede, men af den lave tone kunne det dog høres, at de bar vidne om undertrykt sindsbevægelse. Niels kunne også se det af faderens hele holdning. Der var kommet noget ludende over hans skikkelse, og en egen medlidenhed skød sig op i ham ved at se, hvor hårdt slaget havde ramt.

Men på den anden side kunne han heller ikke gå i rette med Grete, fordi hun ikke ville give deres førstefødte søn farfaderens navn. Han havde selv i stilhed halvvejs som gruet for at lade sin dreng opkalde efter faderen, da det nu igennem så mange slægtled havde været skæbnesvangert for de ældste sønner i familien at tage navnearven op.

Bryde med den gamle, hævdvundne regel havde han dog ikke uden videre villet, men han havde håbet, der kunne blive en mindelig ordning med faderen om spørgsmålet, hvis det ventede barn blev en søn.

Han forstod meget vel, at Grete kunne frygte for sit barns liv og ville prøve at værgе det, men for faderens skyld ønskede han, at hun var kommet med det på en anden måde.

Men nu var hun syg og ville have bud efter moderen, så her var ingen lejlighed til at tale videre om disse ting.

Hen på eftermiddagen kom en lille dreng til verden.

»Han skal hedde Håns efter min får,« sagde Grete til Niels, da de senere var ene i stuen.

»Fårin er jo æls osse gerne med til at bestemme børnenes navne,« svarede han, »men nu skal du få lov at råde for al den slags, så bliver der danne uvenskab imellem vos for de årsagers skyld.«

Grete studsede lidt, ligesom hun havde gjort ved Morten Sværkes svar. Hun havde været forberedt på, at her ville komme til at stå kamp, og hun havde som rustet sig til at værne om sin dreng imod en tidlig død, men uden et sværds slag overlod både Morten Sværke og Niels hende valpladsen. Det var mere, end hun havde ventet, og et øjeblik følte hun sig underlig usikker heroverfor.

Niels betragtede ufravendt hendes kønne, regelmæssige ansigt, og nu som så mangfoldige gange før slog hans hjerte stærkt og varmt, fordi han havde vundet hende, så hun nu var hans. Hvor hårdt og sviende hun end ofte kunne såre ham, elskede han hende dog så usigelig højt.

Stille bøjede han sig ned over hende.

»Det gør jo heller ænne noget, hvad drengen kommer til at hedde, bare han kan blive et raskt og ordentligt menneske, kan det jo omtrent være det samme med navnet.«

Grete lagde barnet bedre tilrette i sin arm.

»Du har vel heller ænne i sinde at opdrage ham til at blive et skarn — men det tror du kas, at jeg vil.«

Niels rettede sig op.

Å, hvor den slags gjorde ondt! Men han kendte hende jo og vidste, at han måtte give afkald på så meget, som han havde håbet skulle blive ham til del i deres ægteskab. En dygtig og stræbsom hustru havde han fået, men nogen sand kærlighedslykke havde han ikke fundet. Det syntes som Grete aldrig kunne glemme eller tilgive, at han først havde holdt sig til Sidsel og senere til Stine.

Da han atter kom ud i gården, traf han farbroderens Hans Bødker, der just var ved at stå af sin hest.

»Det er en overraskelse at se dig,« sagde Niels, da Bødkeren var kommet ned på jorden.

»Ja, vi har vel ænne set hinanden, mens vi har været gifte, så der er da rendt noget vand i stranden siden den tid.«

»Ja — og jeg har da osse lige fået mig en dreng.«

»Ja, så vidt er jeg nu ænne kommet,« sagde Hans Bødker med en stram trækning om munden. »Men så må man jo gratulere med karlen.«

»Ja tak skal du have.«

»Og så ville jeg æls gerne spørge, om jænne kunne få Bærde over hos mig som sån et slags husholderske?«

»Er Stinne blevet syg?«

»Syg!« Hans Bødker stødte det lidt hånligt ud. »Nej, det er ænne så vel, så der er udsigter til, at man kan slippe hende foreløbig. Men du har jo selv fået lidt kendskab til, hvor svinagtig hun er, og værre bliver det da med årene, så det er ænne til at holde ud på den maner.«

»Nej, det er jo til at blive rasende over,« indskød Niels.

»Ja, men noget at gøre ved hende er der nu ænne, og jeg har derfor tænkt, at hvis jeg fik Bærde derhen, så skulle hun helt stå for madlavningen og al den slags. Så kunne Stinne bare nøjes med at spinde, for det er hun skrap nok til.«

»Men hvad vil hun så sige om sån at blive sat fra bestillingen ved maden og hele husholdningen?«

»Jeg bryder mænne om, hvad hun siger,« svarede Bødkeren hårdt, »for det er mig, der råder, og jeg venne i længden blive ved at finde mig i alt det svineri. Jeg vil have det, så jeg kan spise min mad med appetit og osse være bekendt at byde et menneske indenfor mine døre.«

»Ja, det holder jeg med dig i.«

Niels forstod fuldt ud farbroderens stilling og kendte, hvor utåleligt det var at give sig Stines husførelse i vold. Det kunne gøre et almindelig renfærdigt menneske forrykt at se på hendes svinskhed, og vedblivende være der ind under var jo at forringe sig selv i alle andres øjne.

Havde han blevet der på gården, ville han også set at komme en vej ud af det på en eller anden måde. Han kunne heller ikke år ud og år ind have levet på den vis, som Stine bød.

»Jeg kunne jo osse se at få en ældre pige ind på gården,« vedblev Hans Bødker, »men når en tjenestepige skal komdere over konen, er det junne så godt, og der kan let blive både sladder og spektakler ud af det. Derimod kan det bedre lade sig gøre, når det er af familien, og faster Else rådede mig så til at få Bærde.«

»Ja, hun er osse en skrap pige.«

»Og vel heller ænne sån at putte i næsen, så hun kan æls nok passe for mig, hvis I vil af med hende — og hun så osse har lyst til det.«

»Ja, det tror jeg nok, hun har.«

Niels havde ikke kunnet undgå at lægge mærke til, at søsteren ikke var glad for at være hjemme. Hun og Grete stemte ikke godt sammen, og så ung Birte end var, følte hun sig dog både krænket og tilsidesat såvel ved at rykke bort fra førstepladsen i hjemmet som ved at se begge de yngre søstre drage ind til andre gårde, mens hun ingen udsigter havde til at blive bondekone. Niels måtte derfor mene, at hun gerne ville tage imod farbroderens tilbud, da hun ovre på Bødkegårdens kunne få en langt friere og mere selvstændig stilling, end hun havde i hjemmet.

Morten Sværke kom nu til og blev sat ind i spørgsmålet.

»Det giver jeg gerne mit minde til,« sagde han straks, »for på den måde kommer hun junne ud som almindelig tjenestepige, og herhjemme er nok ilejn.«

Niels var gået i forvejen ind i stuen for at meddele Grete farbroderens besøg og ærinde.

»Ja, lad vos bare blive af med hende,« sagde hun ved at høre, at Hans Bødker ville have Birte over hos sig.

Niels var på forhånd klar over, at Grete ikke havde noget imod ordningen, så lidt som han selv havde det, men hendes ord og måde at tage det på, stødte ham dog.

For Birte blev farbroderens tilbud en stor glæde. At hun kunne komme bort fra hjemmet og broderkonens kommando og halvvejs blive som kone i Bødkegårdens passede hende godt. Faderen havde lovet at køre hende derover allerede dagen efter, og småsyngende gjorde hun sig rede til turen.

»Nu tømmer din får vel ænne hele hørhuset,« sagde Grete til Niels, da Birtes sager skulle bæres ud på vognen.

»Tømmer hørhuset!«

»Vun får skal handle med sine sager, kan jænne foreskrive ham noget om,« svarede Niels, »og når dænne er blevet lavet noget videre af uldent og linned, som pigerne kan få med sig, så må de jo have lidt på en anden måde. Komme herhjemme fra, som var de fattigfolks børn, skulle de vel danne.

»Nej, men al ting skal vel heller ænne gives til andre, så dænne bliver noget til vos.«

»Får deler osse nok så retfærdigt som han kan, og den, der får gården, plejer da aldrig at få mindst.«

»Men gården skulle vel da just heller ænne klædes helt af, fordi jeg har brunget så meget herind.«

Niels drejede sig lidt om til siden. Hvor det pinte altid at skulle høre om den store medgift, hun havde ført med sig.

I det samme åbnedes døren, og Gretes faster, den gamle Inger Stryg kom ind med en stor, grøn potte med låg og hank.

»Her har jeg lidt forpottemad til dig,« sagde hun til Grete efter at have ønsket til lykke med den lille.

Grete takkede, og både hun og Niels måtte så til at søbe af den store pottefulde tværede øllebrød, som den gamle havde bragt med. Ovenpå fik de tynde pandekager.

»Smager det jer?« spurgte Inger Stryg så lidt spidst.

Hun var lige ved at sidde og blive muggen, fordi de slet ikke roste hendes lækre forpottemad. Det hørte sig ellers til og var næsten en hel fornærmelse, når de ingen ting sagde, men da det var første gang, de var ude for den slags, måtte der jo bæres lidt over med dem.

Begge de unge forældre besvarede forespørgslen med et ærligt ja, men Grete formåede ikke at få ret meget af maden ned. Niels kunne bedre tage for sig af retterne.

Det var heller ikke øllebrød, som han ellers var vant til at få. Almindeligvis blev der blot brækket nogle grovbrødklumper i det allertyndeste drikke, som tit var gammelt og surt, men her var der revet sigtebrød kogt i godtøl og sødet med honning. Det gav en forskel.

Og pandekagerne var bagt i smør, da barselkoner ikke måtte bydes noget med fedt, så kagerne var de lækreste, han i sine dage havde smagt, og der gik adskillige til livs.

Malene kom bagefter for at tage maden bort fra sengen.

»Vær nu forsigtig med potten,« advarede Inger Stryg.

Hun var meget stolt af sin fine barselpotte. Det var kun få, der havde en lignende. De fleste måtte nøjes med en almindelig ørepotte, som de bandt et bærebånd i og lagde en træbrikke over,

men her var både hank og låg. Det gav altid en vis anseelse at komme ud med sådan en barselpotte.

Malene havde knap nok fået det sidste af Inger Strygs madvarer til side før Else Galle ligeledes kom med sin forpottemad, så Niels måtte atter til at gøre besked både for sig og Grete.

Da han var ved at slikke sin ske efter øllebrødet og skulle i lag med pandekagerne, viste Karen Stang sig også med det, hun var pligtig at yde. Begge søstrenes pottemad var ligeså velsmagende og lækker som Inger Strygs, men bekom alligevel ikke Niels nær så godt.

Grete kunne heller kun nippe ganske ubetydeligt til maden, men det blev hende venligt tilgivet. Derimod måtte Niels vide at tage så nogenlunde for sig af det hele. Han så ikke særlig fornøjet ud derover. Dette her smagte nok ganske fortrinligt, når blot man var sulten, men det var forbistret at så mange skulle komme med forpottemad lige på en gang.

En vogn rullede nu ind i gården. Det var Rasmus, der kom kørende for Kirsten Pipper. Niels gik ud for at spænde fra, men han måtte straks med ind igen for at smage på øllebrødet og pandekagerne fra Pippergården.

Det var nu lige ved at kvalme for ham, og allerhelst havde han også sagt nej, men det kunne han ikke.

Kirsten var jo så stikken af sig, og Grete ville heller ikke synes om det, hvis ikke han gjorde sin skyldighed.

»Ja, Ælne var ænne rigtig rask, så jeg måtte til kørning i stedet for hende,« forklarede Kirsten Pipper, imens hun satte sin øllebrødspotte tilrette på Gretes overdyne.

»Jeg kan vist æls ænne hasse mer,« sagde Grete besværet, »jeg har lige spist hos de andre tre.«

»Jamen smage det, må du da kunne.«

Kirsten Pippers stemme lød krænket. Slet ikke smage på barselmaden var en meget stor fornærmelse.

»Og værsgod Niels,« bød hun så videre, »kom du osse og sæt smag på sagerne.«

»Ja tak — men det går nok æls mig ligesom Grete.«

»Ja du har vel danne noget at være dårlig af.«

»Jo, det har jeg æls nok, for jeg har spist for meget af alt det andet.«

»Ja, det er ænne sån, når manne har været med før,« smilede Karen Stang.

»Nej, de fleste mænd hugger gerne for meget i sig af den første potte,« drillede Else Galle, »men nu kommer du så til at tage dig lidt i vare en anden gang.«

Niels nikkede halvflov. Ja, han skulle nok vide at tage sig bedre i agt ved en lignende lejlighed. Om en tre—fire dage begyndte de jo for alvor at komme med barselmad.

Dette her var som for ingen ting at regne. Forpottetmad blev kun givet af den allernærmeste familie, men den almindelige barselmad kom fra hele lavet.

Hver en kone stillede da med sin store potte bygsuppe og en stegt høne, og ligesom i dag skulle manden sammen med barselkone sætte smag på hver eneste levering. Forhåbentlig kom de ikke allesammen på en eftermiddag, men alligevel skulle han passe på med den første.

Med stor anstrengelse svælgede han nogle skefulde øllebrød, og det var kun med nød og næppe, han kunne tvinge en pandekage i sig. Kom der flere med mad i dag, vidste han ikke, hvordan det skulle gå ham.

Morten Sværke, der også var kommen ind i stuen, smilede lidt overbærende ved at se, hvor nødig Niels gik i lag med det, han blev budt. Han huskede, det var gået ham noget lignende, da Klavs var født, men han havde i årenes løb fået en rig erfaring i at holde tilråde med sig selv i førstningen. Skulle Niels komme til at smage på ligeså meget barselmad, som han havde måttet, ville han nok få lært det samme.

Men så store erfaringer på dette område ville han ikke ønske sønnen. De mange barselhistorier og de mange børn tærede alt for meget på en gård, og selv om Niels med den rige og dygtige kone blev langt anderledes stillet, end han havde været, var det dog et gode, hvis børneantallet kunne blive noget mindre, end det havde været i de sidste slægtled.

Else Galle morede sig stadig over Niels og var også oplagt til en lille spøg.

»Hvis det nu skulle gå rigtig til ligesom i gamle dage, så skulle du skænke alle vos koner hver en snaps,« sagde hun til ham.

»Jamen det kunne jeg da osse godt.«

»Jamen så skulle vi trække bukserne af dig.«

»Ja, det brød jeg mig nu ligegodt ænne om at være med til.«

»Nej, der kan du bare se! Så det er nok bedst, vi holder vos fra de gamle skikke.«

»Ja, i hvert fald på det område.«

»Ja, i gamle dage var der altid så meget kommers, når konerne var ude med mad,« begyndte nu Inger Stryg. »Jeg kan huske, min mor fortalte så monne historier om, vun de morede sig, både når de kom med forpottetmad og rigtig barselmad.«

Grete vendte hovedet lidt om mod væggen. Hun var træt nok af alt det, hun var ude for her og ønskede ikke at have det helt på gammel vis.

Birte kom nu ind for at sige farvel, inden faderen skulle køre hende op på Bødkergården.

»Nå — skal du allerede af sted,« sagde Karen Stang, der nok havde hørt om flytningen, men ikke vidste, det skulle være lige med det samme. »Jeg troede ænne, de kunne undvære dig nu i disse dage.«

»Jo, vi er rigelig her endda,« kom det inde fra sengen.

Niels trak lidt i omhænget. Han syntes ikke Grete skulle sige således når de andre hørte det, og han fandt det heller ikke rigtigt, at hun slet ikke bad søsteren komme hjem og se til dem en gang imellem, da denne rakte hende hånden til farvel.

Han selv sagde heller ingen ting, da Birte gav hånd til ham. Han kunne vide, at Grete ikke ville synes om det, og for hendes skyld ville det også overfor fremmede lyde underligt, hvis han kom med en indbydelse, når hun havde tiet. Og Grete skulle ikke fra hans side stilles i et dårligt lys. Han ville gerne dække lidt af hendes sårende kulde, hvor han kunne.

Det gamle århundrede gled nu på hæld, og Morten Sværke skulle til at give styret fra sig. Vejret havde sidste sommer været ugunstigt, så der var blevet en dårlig høst over hele landet, og på Sværkegården var der høstet mindre end tilfældet havde været i de senere år.

For Niels blev der heller ikke så mange tønder korn at overtage, som han havde regnet med, og lidt betænkelig betragtede han de første bunker, som var tærsket. Der skulle ikke komme meget ind af det, og nogen rigtig købelyst var der heller ikke, så det tegnede ikke godt for bønderne.

»Det er ligesom, der er noget galt rundt omkring,« sagde han til faderen, da han en dag havde været i Guldborg med nogle sække korn, »for nu fortalte skipperen, at det var rent skidt med handel og skibsfart og al den slags.«

»Ja, det er jo osse, hvad både præstin og degnin længe har snakket om,« svarede Morten Sværke, »og sidst jeg var i Nykøbing, sagde købmanden det samme.«

»Ja, og for de rigtig store købmands-handelshuse — som skipperen sagde — der er det nok allergalest. Der skal være gået så mange af dem fallit, og de kan slet ænne betale, hvad de skal. — Og der siges osse, at inde i det, de kalder Den kongelige Mønt, har de begyndt at lave sån en hel del papirspenge, som ænne er rigtig noget værd.«

»Så kommer folk til at vogte sig for at få nun af dem.«

»Ja — men de er jo ligegodt ærlige nok på en vis. Og hvad skal man æls så? Man kan junne lade være at tage penge, som dænne er noget sån snyderi ved ilejn.«

»Nej — det bliver junne nemt med alt det, og når det er galt for andre mennesker, bliver det vel ænne mindst for bønderne. Vi har jo altid fået vor part.«

Niels strammede vidien på en riskost, hvor de tynde pileris var ved at falde fra hverandre.

Ja, bønderne havde altid fået deres part af byrderne, og det blev de vel også ved med. Ved Gretes store medgift og den drift, som gården var i, ville han blive stillet bedre end de fleste af sine jævnlige og langt anderledes end faderen nogensinde havde været det, men alligevel kunne der måske melde sig vanskeligheder nok for ham endda.

Kom pengene lettere ind end før, skulle der også bruges flere af dem end tidligere, så det endelige resultat blev muligvis omtrent det samme.

Igennem de gamles beretninger havde han hørt meget om, hvordan bønderne havde haft det i ældre længst hensvundne tider. Fortællingerne var gået fra slægt til slægt, og han kendte, at det altid havde været svært for fædrene at få fat i nogle få skillinger, og stor værdi havde der ligget i hver eneste mark. Nu var det på en vis måde ikke så vanskeligt at komme i besiddelse hverken af skillinger eller mark, men nu så det ud til, at ikke en gang dalerne, knap nok specierne skulle have nogen rigtig værdi. Det var noget nyt og fremmed og skabte en underlig usikkerhed.

Selv var han blevet ejer af forholdsvis mange penge, og nu gjaldt det om at forvalte dem ret. Ved sin overtagelse af fædrengården havde man stemplet ham som sognets rigeste gårdmand. Det stempel skulle han gerne beholde, og virkeligheden svare til navnet og ikke være en opstøltet fjer at pynte sig med. Han måtte se at indrette sine sager, så han ikke alene selv kunne nyde ære og fordel af det, der var ham betroet, men der skulle også helst blive noget til dem, der kom efter ham.

Og der var tegn om, at han også ville få nogle at dele ud til. Den lille Hans var kun knap og nap årgammel, da han fik en søster, så Sværkegårdens usædvanlige børnerigdom ville nok heller ikke udeblive i dette led.

Han skulle forøvrigt nu i eftermiddag op hos præsten for at få den lille pige indskrevet til dåben. At Greta ville have sin moder opkaldt, var han sikker på, skønt de ikke havde vekslet et ord derom, og der kunne heller intet siges hertil, hvis ikke der havde været omskiftningen ved den ældste drengs navn.

Dersom hun ville se lidt retfærdigt på det, burde pigen opnævnes efter hans moder, og det ville som jævne lidt ud på det andet.

Men det havde Grete ikke i sinde.

»Ja, pigen skal da hedde Karne,« sagde hun, da Niels begyndte at lave sig til for at tage op hos præsten.

»Ja, det skal hun vel,« svarede han lidt kort.

Drengen, der hidtil havde siddet på et gammelt skørt, der var bredt ud på gulvet, kravlede nu henimod faderen.

»Nej, jeg honne stunder til at have dig,« sagde Niels, da den lille rakte efter at komme op hos ham, »men der er farfår — kas han vil tage dig lidt.«

»Ja, kom hen til mig,« sagde Morten Sværke, der i det samme lukkede døren op ude fra køkkenet og straks var rede til at lade drengen ride ranke på sit knæ.

Han kunne godt lide den kønne, kvikke dreng. Det var jo hans første sønnesøn, og at han ikke hed Morten, som han ellers burde, kunne den lille ikke gøre ved.

Det ville være uretfærdigt at lade barnet undgælde for moderens vilje.

Han havde derfor også altid taget sig af drengen, når der havde været anledning til det, og denne ville gerne være hos ham.

Den yngste af Morten Sværkes småpiger var nu kommet ind i stuen. Hun havde i det sidste årstid stadig skrantet og så tynd og dårlig ud. Bestille noget kunne hun heller ikke, men blev træt, så snart hun skulle en smule. Hendes meste arbejde var at vugge, men det blev hun hurtig ked af og søgte altid at skubbe det fra sig, når hun kunne slippe af sted dermed. Både skænd og hug vankede der, men ligemeget hjalp det. Selv om hun nok straks græd og lovede bod og bedring, som det forlangtes, søgte hun dog atter uden om, hvis hun så sit snit.

Morten Sværke var ofte meget forbitret over hendes ulydighed, men alligevel ynkedes han over hende. Han så, hun var syg og elendig og havde en følelse af, at hun trængte til hvile og overbærenhed, men han ville ikke bebrejde Grete noget, og pigen skulle også gøre den smule gavn, hun kunne.

Når han så, hun var altfor sløj og mat, havde han dog af og til sat sig hen til vuggen og ladet hende løbe et øjeblik. Han var nu også tit selv træt og kunne ingen ting udholde imod før,

derfor havde han vel nok lidt mere medfølelse med den lille skrantende stakkel, end han ellers ville haft.

Marie kom nu hen ved faderen, og drengen slog efter hende med et langt ris, han havde i hånden.

»Nej, det må dunne,« sagde Morten Sværke og holdt hans hånd tilbage, da den lille igen ville svinge det ud imod hende.

»Nej, slå denne fårs pige!« kom det spydig fra Grete, der ordnede noget ved det ene omhæng.

Drengen gav sig til at skrive af arrigskab, fordi han ikke måtte få sin vilje, og moderen tog ham så hen til sig.

Morten Sværke blev siddende et øjeblik, efter at Grete var gået med den lille. Hvor havde han ikke tømt mange bitre skåle i sit liv, og flere var der uden tvivl tilbage. Den rige, hovmodige sønnekone skulle nok skænke ham adskillige snapse, der kunne blive bedske at stikke ud.

Men heroverfor kunne han ikke væрге sig. Og han måtte erkende, at hendes dygtighed og den store arv, hun havde ført med sig var i stand til at kunne kaste den glans over Sværkegården, som han altid havde higet efter, og for denne ære måtte han også betale sin part af prisen. Udadtil ville det nok komme til at lyse, som han ønskede, men indenfor hjemmets mure ville de skarpe nålestik gøre livet trangt og glædesløst for flere end ham.

Marie var blevet stående ikke langt fra faderen, og en stund betragtede han hende tavs.

Faders pige havde Grete sagt om hende. Ja, måske hun også var blevet det, og det var snart ved at gå med de mindste, som det var gået med de ældste. Han havde ikke skøttet særlig om dem, før han så, de led altfor svært ved Bodils ondskab, og nu var det ligeledes, som han fik medlidenhed med dem, der var kommet under Gretes strenge tugt.

I flere henseender havde det fra først af været, som han nærede uvilje imod døtrene, fordi de i mangt og meget mindede om Bodil, men efterhånden som årene gik, og der groede mere græs over alt det, der hørte fortiden til, var han kommet til at se på forskellige ting med helt andre øjne.

Han var også kommen til erkendelse af, at han i nogle retninger havde været uretfærdig imod børnene. De kunne jo ikke gøre ved, at de var kommet til verden eller at flokken var blevet

så stor, ligeså lidt som deres lighed med moderen kunne lægges dem til last. Alene deres væsen og udseende havde ofte vakt hans vrede, men der var meget urigtigt heri, og en egen medfølelse kunne ikke sjældent nu skyde sig op i hans sind, når han tænkte på sine mange småpiger. De havde aldrig kendt rigtig til, hvad det ville sige at have en moder, og nu havde de som fået en stedmoder i den stolte broderkone.

Og her stod så den lille syge stakkel, bleg og træt med ryggen op imod bilæggeren, som kunne benene ikke bære hende. Det var synd for det svagelige barn, og han kunne ikke længer tåle at se på hendes lidende ansigt uden at vise hende lidt godhed.

»Er du rask?« spurgte han.

»Jeg er så træt,« hviskede hun mat.

»Så kom hen og hvil dig lidt da.«

Han trak omhængt fra sin seng, og Marie satte straks træskoene og krøb ned under dynen.

Grete kom i det samme ind ude fra køkkenet.

»Så tøsken skal nu ligge og bære i sengen på denne dagsenstid.«

»Ja, hun er ænne rask, så hun må have lov at hvile sig et øjeblik,« sagde Morten Sværke rolig. »Og nu ligger du så pænt stille,« fjøede han til ind imod Marie, der lydlig lovede, hvad hun blev budt.

Bare hun måtte få lov at ligge, skulle hun ikke tænke på andet.

Sværken gik over i huggehuset for at lave en hammelsbrakke. I de sidste år havde han ikke stået så lidt herude ved skærebænken og lavet mangfoldige stykker husgeråd og redskaber, så de begyndte igen at få godt forskud af mange forskellige ting.

I den tid, der blev bygget og arbejdet så stærkt ude på jorden, var der kun blevet det allernødvendigste tilovers for husfliden, men nu var der oprettet noget af det forsømte.

Med en vis stolthed så han hen over de opstillede plejelstræer, river, suler, grebe og skovle, som stod i det ene hjørne. Ved den anden side lå en del vogntøj, stænger, høsthavver, brakker, slædemeder og meget andet.

En stor bunke tøjr pæle fyldte op i en af krogene, og tøjrkøller var der også nok af til næste år. Rundt om på væggen var der slået store søm og spiger, og på disse hang helt eller halvfærdige genstande, nogle af træ, andre af flettede pileris eller halm.

Ved synet af de mange nyttige og solide genstande gled trykket

ligesom væk fra Morten Sværke, og nu som så mange gange før formåede han igennem arbejdet at få ro i sit sind.

Herude i huggehuset ville han også for fremtiden holde til en stor del af dagene. Som undertægtsmand ville han ikke stå på loen og svinge plejlen, men overlade det til Niels og folkene. Kunde karlene ikke overkomme det selv, fik de tage en arbejdsmand mere til hjælp. Der var nok at få, og mange sukkede efter fortjeneste.

Men ledig ville han ikke være, og huggehuset skulle blive hans faste tilflugtssted. Havde han end fået meget lavet, ville der dog være mere tilbage, end han kunne overkomme i sin tid.

Så længe der var træ i skoven, og han havde ris og halm, ville han aldrig komme til at mangle beskæftigelse. Og kunne den ene ikke bruge det, han lavede, kunne den anden, og blev der for koldt i selve huggehuset, ville han om vinteren ty ned i stalden. Der var lunt og godt at være, og der var han ikke i vejen.

Inde i stuen kunne han ikke helt komme med sit husflidsarbejde som før. Så rent og pillent som Grete holdt det, ville hun ikke synes om, at han ved dagen sad med sine sager derinde. Om aftenen var det en anden ting, så var de nødt til at samles omkring lysekællingen med deres forskellige arbejder.

Således lå livet altså fra nu af for ham. Det var ikke nogen stolt tilværelse, han havde i vente, og fra først af havde han heller ikke tænkt sig, at han så tidlig ville vige førerpladsen, men forholdene havde som tvunget ham til det, når han skulle gøre ret og skel til alle sider.

Niels var ikke længe om sin tur op til præsten, og da han havde sørget for hesten, gik han ind hos faderen.

»Jeg kom til Stiglin henne på vejen, og han sagde, at nu havde Egenserne købt sig selv.

»Har de det! Så kom de foran Vålserne.«

»Ja, og det er endda den unge Håns Fix eller Rasmussen, som han lader sig skrive for, der har købt dem. — Og han er ænne fyldt tyve år, så det er skrappt lavet.«

»Ja, han skal jo være en farlig klog karl, og dette her viser rænnok, hanne er tabt bag af en vogn. — Kan han sån blive ved, er denne godt at vide, hvad han kan drive det til med tiden.«

Niels drejede tankefuld en huggespån mellem fingrene. Der rørte sig noget i ham, som kunne han ønske at blive stillet over-

for lignende store opgaver, som den unge Egense-gårdmand havde løst. Men som dette kunne det ikke blive. Hans bymænd havde jo i den svundne tid stået som nogle af de første, der købte sig selv, og det var farfaderen, som havde ført dem frem.

Der var noget stort ved tanken, og han og hans jævnaldrende kunne også i nogen måde høste fordelene af de gamles handling.

»Præstin fortalte æls, at den trykkefrihed, der skal have gået så svært ry af imellem dem, som har rigtig noget forstand på den slags ting, hun er blevet så meget indskrænket nu i september måned,« sagde han, da de en stund havde drøftet de vestfalsterske bønderes selvejerløb.

»Så er hun det.«

»Ja, og præstin sagde, det var et meget stort tilbageskridt.«

Morten Sværke kom til at tænke på, hvad Holsen havde sagt, da han fortalte ham om den store trykkefrihed, Danmark havde fået. På en vis måde kunne han nu ligesom Holsen sige, at det kom ikke ham ved, for han havde ikke mærket noget hverken til udvidelse eller indskrænkning, men når de, der havde forstand på det, sagde, at det var et tilbageskridt, så var her i alle tilfælde intet at glæde sig over.

»Selv om al den slags kan være vos bønder det samme, så må det jo ligegodt være den forkerte vej at gå,« sagde han, idet han lod øksen glide glattende henover træstykket.

»Ja, og det er jo ænne det eneste sted, det er galt, og præstin sagde da osse, at sån havde det nok ænne kommet til at se ud, hvis Bernstorff havde levet.«

»Nej, det er rimeligt nok, for det var en mand, der forstod at styre land og rige.«

Morten Sværke huggede med små raske snit nogle tynde splinter bort fra hamlen. Han havde hverken hørt eller set Bernstorff, men alligevel stod han for ham som et af de største mennesker, der nogensinde havde levet. Alle forbedringer og fremskridt, som var kommet bønderne tilgode i de senere år, var jo for størstedelen kommet til dem under hans styrelse, og når det nu ikke længer gik fremad, som det havde gjort tidligere, var det ganske sikkert, fordi han ikke var mere.

De andre forstod ikke at styre som han.

»Præstin sagde ligesådan, at både de Norske og Svenskerne og Engelskmanden var så meget utilfredse med de fleste ting her

i landet og særlig med kronprinsin og alle dem, der regerede her nu, så det vånne godt at vide, om vi slap for krig.«

»Vorherre hjælpe vos! Det blev en forskrækkelig ulykke, hvis det skulle ske.«

Sværken lod et øjeblik øksen hvile, imens tankerne kredsede om, hvor frygteligt det ville være, hvis der skulle komme krig i landet. Meget ville så blive lagt øde, og ingen vidste hvem der skulle falde i kampen. Måske der også kunne rives hul i den kreds, der hørte ham til.

Hamlen gled pludselig Morten Sværke ud af hånden. Han bukkede sig for at tage den op, men følte en underlig svimmelhed og satte sig på skærebænken med ryggen op imod væggen. En kold sved begyndte at piple frem på hans pande, og han kunne dårligt få luft.

Han lukkede øjnene for at samle sig lidt, og som i et syn så han moderen og Birte komme vandrende hånd i hånd. Ved siden af dem stod Ane og vinkede farvel. Han ville række hånden ud efter hende, men han mægtede det ikke, og i hastige billeder jog hans liv ham forbi.

Så meget mørkt og tungt havde årene bragt. Hans unge kærlighedslykke blev frarevet ham, to bitre ægteskaber havde han bag sig, og megen sorg og skuffelse havde han været ude for, sent var han helt blevet sin egen mand, og tidlig havde han måttet give gården fra sig. Det havde pint hårdt.

Men som et lyspunkt i mørket så han sit arbejde og de blomster, det havde båret. Alle hans børn gled også i en lang række forbi hans indre øje. Kun så ringe kærlighed havde han vist dem her på jord, ofte havde han vel knap nok fået ydet dem simpel retfærdighed. Det hævnedes sig nu, og derfor følte de heller intet særligt savn ved at se ham gå bort.

Som han ikke havde lært dem, hvad kærlighed var, havde de heller ikke elsket ham, men i denne stund steg en inderlig længsel efter dem alle op i hans sind, og han ønskede at kunne gå sammen med dem hen, hvor der var glemsel og tilgivelse at finde.

Og nu så han atter Ane, fin og skær, som i sin første ungdom, og hun tog ham ved hånden for at føre ham hen under den gamle hyld. Så blev alt borte i en tåge.

Morten Sværke var gået til sine fædre.

Slægtens arv

Med Morten Sværke som hovedperson følger vi det nye slægtled under udflytningen af gårdene, nybygningerne og det store arbejde med markskellene.

For at sikre gården må Morten Sværke give afkald på sin første kærlighed og gifte sig med en ældre gårdmøndsdatter. Da hun dør, vil han selv vælge, men den smukke, ustyrlige Bodil skaffer ham så mange børn og bryderier, at da hun også dør, har han fået nok af ægteskab og foretrækker alene at lede børnenes opdragelse og arbejdet ude og inde.

Der er både lune og drama i beretningen om hverdagslivet i det snævre bondesamfund, hvor velstand eller mangel, trivsel eller uhygge er så afhængig af den enkeltes indsats og karakter.